

કરવાનો પ્રયત્ન નિષ્ફળ ગયાથી, જેટલું જન્યું તેટલું કરી આ આખ્યાન પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે.

મણી અણધારી હરકતોને લીધે તથા પુસ્તક આપનારને ત્યાં જઈ તેની સ્નેહા પ્રમાણે ઉતારવાના કારણે આ અંકને પ્રકટ થતાં વાર લાગી છે, જે ખૂબે મુશ્કેલી વાંચકો ક્ષમા કરશે.

શ્રીજગદીશ્વરાયનમઃ

પ્રેમાનંદકૃત.

ઋચ્યશૃંગારવ્યાન.

રાગ કેદારી.

નાયક વિશ્વના દાયક અભિનયું, ગણનાયક શુરવાયક રતયુ;
નાજી સોયક જાપકયું વર્ણુન કરે રે. ૮
ધર ધ્યાનમાં વર વર જોઇ, કરે રતવન કર નહિ કોઈ;
સોઈ જોઇ અર્જુનશીર શીર ધરે રે. ૨

ઠાળ.

ધર ચરણામૃત શીર હરિયું, કરે વર્ણુન કારમું;
શૃંગ માયે જોઈને હુ, વ્યગ વર્ણુ આ વારમું. ૩
લોકવદતા ઈમ કહે શું, શૃંગ તારે શીર છે ?
હું તેહનું વર્ણુન કર (જે), અધઝોધ નારાક વીર છે. ૪

૧-૨ નાયકવિશ્વના-વિશ્વના નાયક (યુગ્મી), અભિનયું-અભિનય જોવું (વરદાન) દાયક-આપનાર એવા શુરની વચન સિદ્ધિવડે રતવીને (મૃતિ કરીને) માંગવિક કૃત્યમાં સાયક-સાલ કરનાર એવા લાયક (ગણપતિ) નું વર્ણુન કરે છે. (ગણપતિ-વિશ્વનાયકને) વર-બ્રહ્મ જોઈને વર-પ્રીતિ કરે. અને ધ્યાનમાં ધરતાં તથા રતવન કરતાં કોઈનો પણ કર-ભય રાખું નહીં. તેમ સોઈ જોઈ-યોગ્ય સમય મળે (ગણપતિનું) અર્જુનશીર (પગ ધોએણું પાણી) ને (મારે) માયે મૂકું ૩ કારમું-અભિનય જોવું. શૃંગ-શીંગડું વ્યંગ-વાંક. (મનુષ્યને શૃંગ ન હોય અને પ્રેમાનંદે તેવા નાયકનું વર્ણુન કરવા ધારેણું હોવાથી, વ્યંગ-વ્યંગ રાજ વાપર્યો છે). આવારમું-આવારકું આ (આખ્યાન લખતી) વખતે. ૪ લોકવદતા-લોક વાચક એવા પ્રકારની છે કે માણ્યને માયે શીંગડું ન હોય, તથાપિ જો તેને જગવાનની ઉપમા આપવી હોય તો શુ એને માંયે શીંગડું છે કહી વર્ણુન કરાય છે. તો પછી હું તો જોને માયે ખરેખર શીંગડું છે; અને જે અધઝોધ-પાપના દગવા-નો નારા કરે એવા (ગૃમી નાજી) નું વર્ણુન કરે છે.

છે પૌત્ર કુરુપણ તણોને, પુત્ર વિભાંડનો બળો;
 અભિધાન કુરુપણ છે યથાવત, જે મુનિ મોટો મળ્યો. ૫
 તે તણા આશ્રમ પાસે આવ્યા, હુરંધર કુરુકુળગણિ;
 તીર્થગાદાત્મ્ય વન મધ્ય નીસર્યો, મુરે કયા લોભશ તણી. ૬
 તીર્થગાદાત્મ્ય કહે મુનિ તે, એક ચિત્તે સાંભળે;
 કરે સનાન નદી નદ મધ્ય જઈ, ધરે ધ્યાન અર્જુન કવ મળે. ૭
 લોભશ કહે રાવ સાંભળો, આ આશ્રમ વિભાંડ તણું;
 પુણ્યશ્લોક પવિત્ર સ્થળ આ, મહાત્મ્ય જેતું અતિ ધણું. ૮
 આ તપોવનના તાપસ-ગણથી, ઈંદ્ર સરખા ક્રમકમે;
 વૃત્તચરિએ વૃદ્ધિ કરી, ક્રમ, ધર્મ શુંગી જે સમે. ૯
 જે મૃગીથી મહા મુનિ પ્રકટ્યો, કાળ ફેડો કેન્ધા વરી;
 જેને લોભપાદે લલુતાથી, તેડીઓ બહુ શ્રમ કરી. ૧૦
 કયા અવનવિ સાંભળી, અગતશત્રુ ઉચ્ચર્યા;
 કહો મહા મુનિ માહાત્મ્ય મોહું, શુંગી ચરિત્રે મન હર્યા. ૧૧
 [કહો] કુરુગીથી મનુષ્યરૂપે, મહા મુનિ તો ક્યમ થયા?
 છે માત દરણી ફેરી પામે, કે પિતૃ પાસે ગયા? ૧૨

૫ પૌત્ર-છાકરોનો છાકરો. કુરુપ-બ્રહ્માના માનસ પુત્ર મરીચિનો
 છાકરો. એ સ્વારો ચિધ મન્યન્તર મધ્યે મત્ત ઋષિમાં હતો. અભિધાન-
 નામ. યથાવત-યથાયોગ્ય; મતલબ કે દેખાય પ્રમાણે નામ છે. ૬ કુરુકુળગણિ
 -કુરુકુળમાં મણિ જેવા જે પાંડવો તે. લોભશ-એક અર્જુન ન્યાય
 રાજ્ય પ્રયોગ શીખવા સ્વર્ગમાં ગયો હતો ત્યારે એ ઋષિ ભમતા ભમતા ત્યાં જઈ
 ચડ્યા હતા. તેનું પૂજનાદિક કર્યા પછી ઇંદ્રે કહ્યું હતું કે જો તમે પૃથ્વી પર
 જાવ છો તો હું હવે થોડા વખતમાં અર્જુનને મુદિહિર પાસે મોકલાવી દઈશ
 માટે પાંડવોને જઈ દોષાસો આપજો. ઈંદ્રનું યજ્ઞ માન્ય કરી ઋષિ મુદિ-
 હિર પાસે આવ્યા. અને તેને સર્વે ખીના નિવેદન કરી. પછી એજ ઋષિને
 સાથે રાખી પાંડવોએ પૃથ્વી પ્રદક્ષિણા કરી. ૭ નદ-મોટી નદી. કવ-કવરે.
 ૮ પુણ્યશ્લોક-જેનું નામ દીપાચી પુણ્ય ધાય એવા-મુદિહિર. ૯ તાપસ-
 ઋષિ. વૃત્તચરિ-ઈંદ્ર. ક્રમ-પગલાં. ૧૧ અગતશત્રુ-જેને કોઈ સાથે શત્રુ
 નથી તે. બહુધા આ ઉપમા મુદિહિરનેજ આપવામાં આવેલી છે. ૧૨, ૧૩
 'ગી-દરણી પિતૃ-પિતા.

ને પશુ-ચોનીચી મયા તો, જ્ઞાન જે માનવ તણ્યું ?
 કયમ સોમપાદ-કન્યાવરી, (વાળી) ખીદુ દેવ દાનવ ધણ્યું ? ૧૩
 દુકાળનો સુકાળ તો મુનિ, ઝરવમૃગે જઈ કયો ?
 દુઆ દરહાથી તે દરિ તો, રતિ,ધર્મ શે ધ્યાને ધયો ? ૧૪
 એ સદુ વિસ્તારી સશ્વ ટાળ્યા, કદીએ મુનિ મહાંત ;
 એ મહાત્માનું વણુંન સુણવા, ન ચિત્ત વિયોગ સદાંત. ૧૫
 સોમશ કહે વિગ્તારી વણુંનું, તાપસ્ય કેરું ચરિત ;
 એકામચિત્તે શ્રવણ કરો સદુ, યાગો પરમ પવિત. ૧૬
 વણ્યુ,

પરમ પવિત્ર પાપ જઈ ધારો, સુણો શ્રોતાજનરે ;
 પરમાણું પ્રેમાનંદ જાણો, ન આણો કવિ કદી મન રે. ૧૭

કહ્યું ૧ છું રાજા જેરાડી.

સોમશ કહે સુણ્ય કુરુનંદન, કયા કહું કરી શ્રવન ;
 વૈગંધાવન જનમેજયને કે'લે, કયા સુણી જે સુણી રે'લે. ૧
 નિશચામર પૂઠે ની વાત, શ્રોતા પ્રત્યે કહે ઋષિ ગાય ;
 એક વિભાંક મુનિ મોટો, નહીં અજ્ઞા પણ્ય તેનો જોટો. ૨
 કાંતિ આગળ અગ્નિ બાગે, દૃઢ મન જોઈ નારદ ત્યાગે ;
 એક નિષ્કામાં ક્રુવ ન છોટે, (કરે) દેહ દમન વિશ્વામિત્ર રીતે. ૩
 એવા ઋષિવર મોટા બળિયા, તેને ઉવંશીએ જઈ ઇગિયા ;
 તેથી થયા પ્રતાપી સૃગી, (જે) અતિ વેદાધ્યાયનના ઉમગી. ૪

૧૪ રતિધર્મ—સંભોગાદિકનાં કર્મ. ૧૭ પરમાણું—સૂર્ય કિરણમાં જે રજકણ ઉડતાં દેખાયછે તેના ત્રીશમાં ભાગ જેટલું જેમા પતે. પ્રેમાનંદ કહેછે અને કદી કવિ ધારશો નહીં. હું તો એક પરમાણું (કવિના પગની ર-જ ગાફક)છું. ૨ નિશચામર—રાત કદાડો ગાય—ગાયા—કયા. ૩ નારદ ત્યાગે—રિખાંકના જેવું દૃઢમન રાખવાનું માન નારદ છોડે દે ૩ વિશ્વામિત્ર—ગાંધી રાજાનો પુત્ર. એણે વસિષ્ઠના તપનો પ્રભાવ જોઈ રાજ્યનો સ્થાગ કર્યો હતો. તેમ તેને વસિષ્ઠ રાજર્ષિ કહેતા હતા તેથી તેણે ધણ્યું કહ્યું વેડી પોતાની અજ્ઞાપિમાં ગણના કરાવી હતી. ૪ ઉવંશી—નરનારાયણ બદરિકાશ્રમ મળ્યે તપ કરતા હતા, તેને ચળાવવાની ખાતર દ્વિ આપસરાઓ, કામદેવ અને વસંતને આજ્ઞા કરી. તે પરથી તે ત્યાગ્યાં,

થયા મૃગ ચોનીથી મુનિ, તે કહું જેવી ગાયા સુધી;
 વિચાર્યું વિભાંડકે એક વાર, કરે તપ અપરમિત અવિધાર. ૫
 પૂરે ન કર્યું કોઈએ જેતું, વગી અધુના ન કરે એતું;
 ન જાવિધ્યામાં કાથી યામ, (એતું) તપ કરવા ધાર્યું ઝાપિરામ. ૬
 જોઈ શુભ મુદ્દતં ઘટિ નિધાર, આરંભ્યું તપ હૃમ અપાર;
 મહા ગર્વે જ્યો ઝાપિરાજ, દમે દેહ કરવા વિતનું ત્યાજ. ૭
 ગીર્ગમાં તપ્ત તાપે ઉગી, બાજે દેહ મનસાને કુબી;
 વૈકાળમાં સે' જળધાર, ઉભા રહી પદ એકે સાર. ૮
 શીતઋતુમાં વારિ મધ્યે, પેદી વિતનુ દહે અવધ્યે;
 એમ શત વર્ષ દેવનાં વિતે, તોય તપ કરતા અગિતે. ૯
 આગે તપ એવાં બજે કીધાં, (પણ) વિભાંડકે શાં માન ન લીધાં;
 તેતું કારણ કુરુકુળ જાણ, કહું મવળ કરો મુલ્લજ. ૧૦
 કશ્યપપુત્રે નિરવાયે સાધ્યુ, તેથી તેને તપે મન બાધ્યુ;
 નદિ સ્વાયે માટે તપ મદિમા, તાપ તપનો નં સે' સિવ હમા. ૧૧
 વિભાંડકના તપે તપિયા, ધણા તપ્ત જ્વાળમાં અપિયા;
 ઈંદ્રાદિકને બાપ હપજિયો, સચી રાણીએ શૃંગાર તજિયો. ૧૨
 શકે તાપસ-તપે બગશે સ્વર્ગ, જૂનજ પાતાળનો ન રે' વર્ગ;
 જ્વાળામુખી ધકી હોય જેડી, તાપમ તપની પ્રભા દહે તેડી. ૧૩

ખળતું જાળ માના પાસ જવ, જગ્યુ (જગ્યું) દહી ખટુ દુઃખી થાય;
માના જગની તિને કિમ રાખે, ટાલો દુઃખ પતિને ભાખે. ૧૪

પશુ પંખી તારૂંડી પડતાં, નાકેથી નિર્ઝર લઃપડતા;
અઘા બૂઝ્યા સૃષ્ટિ રચતાં, સિવ ચૂક્યા સરોદે મચતાં. ૧૫

લક્ષ્મી નિજો નિરાંત મૂકી, ગમ આગ સમુદ્રમાં ડુંકી;
તપ્તુ નોય ને જગચર દાખ્યા, (સહુ) ગમ્યાબટક્યા ન સંતોષ લાખ્યા. ૧૬

નાહો ઇંદ્ર ગયો વિધિ પાસે, તેને લઇ વિધિ કૈલાસે નાસે;
કર્પૂંગારે દીદા બળિયા, તેને લઇ પચાનન પળિયા. ૧૭

ત્યાંથી સહુ ગયા મોક્ષધામે, હરિએ 'પૂજ્યું' આખ્યા રો કામે;
સૃષ્ટિકર પવિધર હર બોલ્યા, હરિ તાપસ તપે સહુ ડોલ્યા. ૧૮

ન વિરામે ત્રિભાંડક ઋષિ, એણે કીધા સર્વને દુઃખી;
મનમથ મોહ એને ન પીડે, નહિ નારીમાં ગન જોતું ભીડે. ૧૯

લોભ ક્રોધ મમતા અભિમાન, (એ) નાસે દો દમ બૂલી લાન;
કહો પદ્મ નાભ હું કરું, દુઃખી સૃષ્ટિથી રહું મગ્ન. ૨૦

મુખી વાણી હરિએ વિચાર્યું, (કે) ધન્ય વિભાડકે મન માર્યું;
જવ સુર કરો એક સોઈ, ફરે અપ્સરા એને જોઈ. ૨૧

કદા વિદવળ મન ધનું યાશે, તદા દુઃખ સધર્માં પળાશે;
સદ્બ્રાહ્મિ કે' હરિ એ બોલું, તાપમ કેર તપ જળ મોલું. ૨૨

શન જોજનથી ન જોવાય, તો ક્યમ કરી અપ્સરા જવ;
હરિ કહે ઉર્વશી જશે, મારી કૃપાથી સુખણી યાશે. ૨૩

વારં કદી વજ્યા સુરગય, આવી નભમાં મેળી સભાઈ;
ઉર્વશીને ઉઠાંચી ઉઠાડી, જ તું હરિએ તુને સુડી કાડી. ૨૪

આખો વર તુને તાપ ન લાગે, તોય ઉર્વશી તૃપ્ત્યા ત્યાગે;

૧૪ નાકેથી—સ્વર્ગેથી. નિર્ઝર—દેવ. સરોદે—સ્વરોદય—નાકના સ્વાસ-
પડે જૂન ભવિષ્ય જાણવાની વિદ્યા. એ વિદ્યાના મૂળ પુરુષ સિવને માનવામાં
આવેલા છે. ૧૫ તોય—પાણી. ૧૭ વિધિ—અઘા. કર્પૂંગાર—મહારેવ. પચાનન—
મદારેવ. ૧૮ મોક્ષધામ—હરિતું નિવાસ સ્થાન. સૃષ્ટિકર—અઘા. પવિધર (પવિ-
વજૂ ને ધરનાર) ઈંદ્ર. ૧૯ મનમથ—કામદેવ. ભીડે—ભીડાય—લુપ્ત થાય. ૨૦
પદ્મનાભ—(જેની નાભિ—હુંડી મધ્યેથી કમળ ઉત્પન્ન થયું છે એવા) ૨૧-
માતમા. ૨૨ સદ્બ્રાહ્મિ—ઈંદ્ર. ૨૪ ઉઠાંચી—જેમ તેમ કરીને—મદા પ્રયત્ને. ૨૫

તેને ઈંદ્ર મહે જાણ જાવો, કરો પ્રથમ જે નિધે કરો ૨૫

જાગતી સૃષ્ટિને જાણવો, દમ લાવણ્યે લવવાવો,

આતિ આગ્રહ ઈન્દ્રનો નિર્ધાર, જ્યમ જ્યમ આવી ઉર્વશી હર્ષી ૨૬

‘ઝડપેમત તે સમે હતી, ઝડપે જળ મધ્ય રેતા ખુતી,

માત્ર દિનસગા ધટિકા ચાર, મુદ્રા કાઢી રતવે સૂર્ય સા’ ૨૭

જાકી જળચર ગતિએ રેતા, સર વિશાળમા દુખ સેતા,

તે સરોવર ઉપર આવી, અપ્સરા ઉર્વશી જે મધી ૨૮

પુષ્પક વિમાન માહે ફૂતી, શાપ હરથી અતિશે હરતી,

અનરિશે ફરે નારી સારી, સોળ શૃંગાર અંગે ધારી ૨૯

નિવિધિ પવન તિલ વાવાય, ઝડપે વિષુ કાઢિલા ગાય,

મયૂર આસને બુનબુન બોલે, બપોરે પિયુ પિયુ કરી ડોલે ૩૦

હેમતમા આવે આવી સાખો, બેઠે પુષ્પ વસતના લાખો,

‘ફરે હરણા આરપર નિર્ભે, શુક સારિકા આતિ મન હર્ષે ૩૧

ધરે સુખમા આમની ડાડી, તક તપાસે ગિટને માડી,

ચૂકે ચચળ મેના ચતુરી, શુકલો સાહી આતિથે મધુરી ૩૨

ઈગ દપતિ કરતા પિદાર, જ્યા ત્યા વરસે વસત ને માર,

જળમા મીનતુ રૂપ લઈ નારી, પતિસગ કરે વાગવારી ૩૩

જળચર માનને કામ જાગ્યો, સહુને સ્વામાનો રમ લાગ્યો,

કરે મૈથુન નાના વિધવ મન ચળાવવા મહા સિદ્ધતુ ૩૪

મકર દપતિ સતોગ કરતા અદ્વિજાએ ઝડપેને હરતા,

મીનમાદા ચચળ ચિત્તે, સગ બધથી નારી અગિતે ૩૫

જ્યાકી પૂમીને બેઠા તપેશ, તેના વજ્રમા કરતી પ્રવેશ

એમ આવી મારની ક્રિયા, તેઓ ઝડપે નવ ગિયા ૩૬

તૃપ્ત્યા ત્યાગે-જવાની ઇચ્છાનો અનાદર કરે ૨૬ દમ-આખ ૨૭ ઝડપે-
હેમત-હેમતઝડપે માગશા તે પોષમા આવે છે મુદ્રા-સુખ ખુતી-પે-
શી ૨૮ સર-તમાત્ર ૨૯ પુષ્પક વિમાન-(રણ વડ જુઓ) ૩૦ ત્રિ-
વિધિ પવન-ચીતળ, મદ અને સુવાસિત. ૩૨ અમ-આખની મધુરી-
મધુરસવરાળી મેનાને ૩૩ માર-કામદેવ ૩૪ મકરદપતિ-મગરના નર
માદા ૩૫ તપેશ-(તપીશ) તપના ઈશ-માવિક, બીયા-બીધ્યા-
બીધીયા

ત્યારે ઉરેથી મન આટવાઈ, નવ ચાલે કરી ચતુરાઈ;
 તેણે ધરી હગિનુ ધ્યાન, અલાબ્યા મનમથ માર નિશાન ૩૭
 વાળે પડે રતિ-પતિ કેરો, કરે પ્રકાવને નાખે રેરો;
 થેરો ઋષિને કે' કામદેવ, કીર કાકિયા સારિકા એવ. ૩૮
 જ્યાં ત્યાં મચો ઋષિને જામાડો, દિગકર તમે દિગચરિગ કાડો;
 આગા દહ કરી વિવિધ ચટાઈ, ચાતુરી કરવા ચતુરા ધાઈ. ૩૯
 તે દિ પોપની પુણિમા દુતી, તે તો તરણીના તનમાં ખુંતી;
 પ્રાન થયો ઋષિનું નિસરિયા, (અર્ધ) દેહ કાઢી હંસને નમિયા. ૪૦
 એવો લામ નારી તપાસી, ઘેરી સખી વચત સુવાસી,
 શીતળ મંદ સુવાસિત બેઠ્યો, ચિતનુ લેગીની પેરે લેઠ્યો. ૪૧
 ઉભી ઉરેથી ઋષિ મિટે, માંડયુ નૃત્ય મન કરી ધીરે;
 ચલવી કટાક્ષ, કુચ અવિલોકે, કમલ મર્દો નૃપન શર બોલે. ૪૨
 દીનરી દેખાડી દગમગ બેતી, એણી શ્રેષ્ઠ કંદી નચવે મોતી;
 મુગન ચક્રનાક શાં રતન હલવે, દરો સુખ આતિઠે મળવે. ૪૩
 એવી ચલરી મોહક ક્રિયા જાણી, તેને ઋષિનરે જૂલે નિહાળી;
 યયું મન વિહવળ તત્કાળ, સખલિત વીર્ય હવા વેદપાળ ૪૪
 એની ચતુરા ઋષિની એટા, અનિ યદ્ય ગયા મુનિ શરમેટા;
 નાસી નારી નભમાં પેઠી, હિરણ્યગર્ભની પાસે બેઠી. ૪૫
 જાણ્યું સુરે મિદ્ધ યયું કાજ, (પણ) રખે કોપે મુનિમહારાજ;
 (જાજ) વિધિશંકરે મુનિ રિજવિયા, તાપ તે ચકી તેમના ટળિયા. ૪૬
 યયુ સખલિત વીર્ય જે જાળમાં, એક મૃગવીએ પીધું પગમાં;
 વારિ મળતું વીર્ય પીવાયું, તેથી વનચરી ચિત્ત ચોરાયુ. ૪૭
 રહ્યો ગર્ભ તે જાજન્યમાન, (પણ) ધારી ન શકી રેત મહાન;
 (તે) પુત્ર રૂપે પડ્યું પૃથ્વી તદા, છૂટી મૃગલી ટળી આપદા. ૪૮

૩૭ આટવાઈ—કચવાઈ—ગભરાઈ. મનમથ—કામદેવતા મારનાં
 નિશાન (ઉરેથીએ) ચલવ્યાં. ૩૮ રતિ—પતિ—કામદેવ. ૩૯ દિગ-
 કર—ચક્ર. દિગચરિગ—કંડી કિરણો. ૪૦ હંસ—સૂર્ય. ૪૨ ધીરે=ધીટ+એ=
 દૃઢ-મજબૂત. ૪૨ હરતલ-હાથેળી. ૪૩ એણી-મોતીની—છુદાંની પકિત.
 મુગન—બે. ૪૪ વેદપાળ—વેદને પાળવા વાળા, જ્ઞાની. ૪૫ શરમેટા—શ-
 ર્મીદા (?). હિરણ્યગર્ભ—શ્રદ્ધા. ૪૭ વનચરી—હરણી. ૪૮ જાજન્યમાન

પડેના નિરખી રિચિન પુત્ર વર્ષ નકપિએ માડયુ ધગ્યુન,
ને પુત્ર ન મને જોડે, મધ્ય વનાટે એ શૂન મોડું
વવણુ.

છે મોડું શૂન લતાટ મધ્યે, એ માતા પય પાય રે,
મોખાય હૃદય પોધર પાતા, તાપમ તેથી તપય રે

રાગ મારૂની દેશી કડવુ રે શુ.

પુત્ર પોષણ રે કારણે રે, નકપિ દુખી વર્ષ પડયા ધારણે રે,
ન એક માતા પય પછ જકે, જૂની બટકી આવી કઈ જકે રે ૧
કહેતી પશુને પય કેમ પછજે રે, શુ જો લીધે મરી જઈએ રે,
વગી નહોં દ્રવ્ય મળનાનું તેથી રે યશુ પરમારથ કરે જેથી રે ૨
અન્યથાન નકપિનું મોડું રે, તે પાડયા હૃદય ન જોડું રે,
તપ અનુચિત ન કરાય રે, નહોં ધર્મ એ નકપિરાય રે. ૩

ક્યમ કરવું મન કચવાય રે, વાત્સલ્યતા શે સચવાય રે,
(એમ) આનાગમનદિ ડોળે ચઢતા રે, તકે તુરીએ ચઢના પડતા રે ૪

જાણુ પુરધરે નકપિ કટ રે, ધાઈ આંગે સ્વામીસૃષ્ટ રે;
લાગ્યો નકપિરને પાયે રે, આતિથ્ય કર્યું મુનિગમે રે ૫

આપી અર્ધ પાંચ બેસાડી રે, મેલ્યો પુત્ર અકમા તેડી રે,
વામવ વસાવો સૃષ્ટિએ જાળ રે, તમે કાવો સર્વના પાળ રે ૬

માત વોતો જાગ એ મારો રે, એક મુનિ યાશે હિમારો રે,
હરિ હડવત્ કરી ભાખ્યુ રે, નકપિ ત્રિજુનન તમે રાખ્યુ રે ૭
અમે સેનકે સર્વ તમારા રે, તમે મસ્તક મણિ અગારા રે,

—જન્મમાન રેત-વીર્ય ૫૦ પોધર—સ્તન ૧ ન એક-એકપણુ પયપાન
કગનનારી માતા(શૂગીને) ધવડારી શક્તી નહોં અને કહી (તેના માથામાશીંગડું
છે એમ ન જાણતા) જૂની બટકી જઈ ચઢી હોય, (ધનકારવા) તે પછી કંઈતો
કંઈ જાકવાટ કરે ૨ પશુને-માથે શીંગડું હોવાથી શૂગી નરખિની ગણના ૫
શુભા કરેલી છે પશુ જેવા પુત્રને પયપાન દગરવુ એજ કઠિન છે અને
તેમા વગી વગર પેસે કમ મવાનું હોવાથી એવું પરમાર્થ યશુ કરે ૩
અન્યથાન—એકની પાસે પણ ચાચ ૫ ન કગાનું જે મત તે ૪ વા-
ત્સલ્યના—પુત્ર એમ ૫ પુરધર—હરિ સ્વામીસૃષ્ટ—સૃષ્ટિનો સ્વામી એ-
ના જે હરિ તે ૬ અકમા—જોગમા નામન—હરિ ૮ ની અધિક—

કરે. પોપણુ પરમેશ્વરનું રે, નથી અધિક જળ ઈશ્વરનું રે. ૮

અગારા માહાત્મ્યને માટેરે, ઋષિ તમે પડા ઉચ્ચાટેરે;

(તો) મુનિ કહો મન તમે મેળોરે, વધે જાળ અમર જ્યમ વેલીરે. ૯

વળી હમ વર આપું હુયરે, હરિ એને નૃન્યતા શુંયરે;

‘ક્ષય દેશ યતો એક રાખેરે, રામ ધરે ન જન્મ એ પાખેરે.’ ૧૦

એવાં હમ વર આપી વળિયોરે, મુરગય શચીને મળિયોરે;

ઋષિ આનંદા ધણુ મનમાંરે, વાત્સલ્યના વ્યાપી તનમાંરે. ૧૧

વિધુ વૃદ્ધિ પામે પણ હારેરે, નહિ તાદૃશ્ય વિરહિણી ક્યારેરે;

મુખ્યાનાં યુગલ વધતાંરે, તેનાં કાર્ય ન દૃષ્ટાંતે સધતાંરે. ૧૨

બગતી ઝોટની નહીં જોડીરે, રાગજાણુની ગતિ યોડીરે;

યૌવનાતુ યૌવન દાણુ લેખેરે, (સર્વ) ઋષિકુવરની વૃદ્ધિ ઉવેખેરે. ૧૩

નિશવાસર વધી મન હયોરે, જાતકર્મ ઋષિએ કયાંરે;

ઉપવીત આપું મદારાજેરે, વેદાધ્યયન કરાવવા કાજેરે. ૧૪

મન સાથે દૃઢ કરી ધાર્યોરે, માનવ મળે ન માર પરમાયુરે;

હું વિષુ પુત્ર અન્ય ન દેખેરે, એક વેદ જીજ્ઞે મુને પેખેરે. ૧૫

ધારી ધ્યાનમાં એમ અવાબુરે, તેથી અધ્યનનુ કીક શાબુરે;

વેદ વેદાંગ સૂત્રને શ્રુતિરે, પઠ્યો પુત્ર જે વિદ્યા હુતીરે. ૧૬

તમારાથી વધારે બાળ છધરનું પણુ નથી. ૯ હે મુનિ—જો તમે ખરેખરા મનથી કહોછો તો તમારા પુત્ર જેમ અમરવેલી (અંતર-વેવ) વધેજો તેમ વધજો. ૧૨—૧૩ વિધુવૃદ્ધિ—ઈંદ્ર વરદાન આપી ગયા પછી ઋશ્વરનું કૃપી રીતે વધવા માંડ્યા તે જણાવતાં કવિ કહેછે કે, વિધુ—ચંદ્રમા શુક્ર પક્ષમાં વધે છે તે પણ એની (વૃદ્ધિની) જરા-જરી કરી શકતો નથી, વિરહિણી સ્ત્રી પણ તાદૃશ્ય—સરખાવો કરતી નથી, મુખ્યા—જોને તુલની જીવાની કુટતી હોય એવી સ્ત્રીનાં યુગલ-વધનાં જતાં એવાં બે સ્તન પણ દૃષ્ટાંત આપવાવડે પોતાનું કાર્ય કરી શકતાં નથી. અર્થાત્ તે પણ શૃંગીના વધવાની બગજરી કરતાં નથી. સમુદ્રનાં બરતી ઝોટ, રામજાણુની ગતિ અને યૌવનાતુ—જવાન સ્ત્રીનું વધતુ એવું જોજન પણ કશા હિમાજમરં નથી. ઉવેખે—અદેખાઇ કરે, નિંદે. ૧૪ જાતકર્મ—સોજ સરકારમાંનો એક. જાગકના જન્મ પછી નાજ છે-દન કર્યો અગાઉ કરવાનો સમકાર તે. ઉપવીત—જનોઇ.

હોમ કર્મમાં એકદા દુઝોરે, એથી બ્રહ્મ રહો નહીં જૂઝોરે;
 ચીન્હો બ્રહ્મ તે જાણ્યો જાણરે, હર્ષ્યા વિભાંડક વેદપાળરે. ૧૭
 જેણે જન અન્ય ન દેખ્યુંરે, એક બ્રહ્મ કે પિતૃમુખ પેપ્યુંરે;
 કહો એ સમો કે રખીરે? નામ સુણી યથએ સુખીરે. ૧૮

પલણુ.

સુખી યથએ નામ સુણતાં, સુણો ઓતાબન રે;
 કહેવા માત્ર પ્રેમાનંદ હું, બધું હરિ વિયોગે તન રે. ૧૯

કરવું ડાહ્યા રાગ ધનાઝી.

સ્વામીકાર્તિક બ્રહ્મચારી ઉમંગીજી, કાંબ્યા નારદ ઋષિ એક બંગીજી;
 અંજનીનંદન જે હનુમાનજી, તેવો કશ્યપપૌત્ર જળવાનજી. ૧

દાળ.

બળવાન શૃંગી બ્રહ્મચર્ય, (જેવા) રકંધ નારદ હનુમાન;
 અન્ય ઉપમા નવ ઘટે કે, નવ કરવું અનુમાન. ૨
 દેશ વિદેશે પ્રસરી કીર્તિ, જ્યમ ઝગુરાજ સમીર;
 એવે સમે કૌતુક હવું, એક સુણો ઓતા ધીર. ૩
 રામપાદના રાજ્યમાં, પાંચો ધણો હાહાકાર;
 'બાર વર્ષ વૃષ્ટિ વિષ્ણુ વિભાં, વિપ્રશપ અવિધાર. ૪
 સુણી એવું અજતરાત્રુ, બોલ્યા વાણી મધુરી;
 ઋષિ કયા તે. કો' વિસ્તારી, કાંઈ નવ રખો અધુરી. ૫

૧૭ જૂઝો—જૂડો. ચીન્હો—ઓળખ્યો. ૧૯ કહેવામાત્ર—મા-
 ફ. નામ પ્રેમાનંદ (ઈશ્વર સાથે જેનું) સ્થાન લાગ્યું તે પ્રેમાનંદ—સમ્ય-
 દાનંદ એવો મૂળ શબ્દાર્થ)તો કહેવા માત્રજ છે (ખરેખર નથી). કેમકે હું
 તો હરિ વિયોગી છું. આ ઠેકાણે કવિએ એવું મર્મિત સૂચ્યું કહેવાય
 છે કે, એ અરસામાં પ્રેમાનંદની સ્ત્રી (હરિ—હરકોર નામક) શુભરી ગએલી
 હોવાથી પેાતે પ્રેમના આનંદ (પ્રેમાનંદ) માં નહોતા, પણ વિયોગી હતા.
 ૧ સ્વામીકાર્તિક—કાર્તિકસ્વામી—દેવના સેનાપતિ અને મહાદેવના પુત્ર,
 બંગી—બંગાળવાસી બોલનાર એવા નારદ તેમ અંજનીનંદન—અંજનીના
 પુત્ર હનુમાન જેવા બ્રહ્મચારી હતા તેવાજ કશ્યપપૌત્ર—કશ્યપશૃંગ
 પજી જળવાન બ્રહ્મચારી હતા. ૨ રકંધ—કાર્તિકસ્વામી. ૩ ઝગુરાજ—
 વસંત. સમીર—પવન.

સુણી મન મુનિ મગ્ન હુઆ, કહે ધન્ય શ્રોતાજન;	
હું કહું વિગતે વારતા, જે સુણ્યે હોય શુચિ મન,	૬
આનુકુળમાં ઉપન્યો એક, જૃહદ્રથ રાગન;	
જે અંગદેશાધિપ કા'વ્યો, મેળવ્યું વણું માન.	૭
તેને પુત્ર એક પરાક્રમી, જેવું રામપાદ અભિધાન;	
તે તણા બળ પ્રાક્રમવડે, તેનું ઇંદ્ર કરે સનમાન.	૮
જૃહદ્રથ જવ વન ગયો, તવ પુત્રને સોપ્યું રાજ;	
તેણે ક્ષિતિ સધળી જળભાવી, કરી દિગ્વિજયનાં કાજ.	૯
જેને મિત્ર દશરથ ઇંદ્ર જેવા, તેને શી રહી બાકી;	
કીર્તિ-કન્યા શુણુ ગાતી તે, આવી ગોથી યાકી.	૧૦
વર વર જોઈ વિવા' કીવો, પત્ની રૂપે સુખ પામી;	
લક્ષ્મી પૂરી કારાગૃહમાં, ધૃતિ આવી રહી સામી.	૧૧
લજ્જાએ હૃદય રથળ નિર્ભી, વાસ પૂર્યો સુવાસે;	
શાન્તિ મનમાં મગ્ન યઈને, નરપતિને હુવાસે.	૧૨
કાન્તિએ તન મધ્ય વસીને, રતિ-પતિને ભૂલાવ્યા;	
આન્તિ ભાગી ભૂને છોડે, દેશ બહુ દુલાવ્યા.	૧૩

૬ શુચિ—પવિત્ર. ૭ ક્ષિતિ—પૃથ્વી દિગ્વિજય—રાજાએ અનેક દેશ (દિશા) જીતવા તે. ૧૦-૧૧. દશરથ—રામના બાપ. કીર્તિરૂપી કન્યા (રામપાદના) શુણુગાતી રૂપી કરતી હતી, તેણે આખી ગોથી—પૃથ્વીમાંથી યાકીને રામપાદને વર—એટ વર—સ્વામી જોઈ—(ધારી) વિવાહ કર્યો; અને સ્ત્રીરૂપે તેના ઘરમાં (બટકવાના દુઃખથી) સુખ પામી. લક્ષ્મીને કારાગૃહમાં—કેદખાનામાં પૂરી. મતલબ કે ચપળ છતાં તેને પણ તાબે કરી. અને ધૃતિ—ધીરજ તો (રામપાદનું પરાક્રમ જોઈ) સામી આવીનેજ ઉભી રહી. ૧૨ લજ્જાએ હૃદય જેવું સારું સ્થળ જોઈ વાસ પૂર્યો. અર્થાત્ તે રાજના હૃદયમાં લજ્જા હતી. મતલબ કે નિર્વજ નહતો. શાન્તિ—રાજના મનમાં શાંતિ મગ્ન યઈને હુવાસે—કૃપાસે—આનંદ પામી—(રહેવા લાગી). ૧૩ કાન્તિએ—સારીરમાં રહેલી કાન્તિ (રૂપે) એ પોતાની જરાજરી કરવામાં રતિપતિ—કામદેવને પણ ભૂલાવ્યા હતા. અને કોષપણ કહિન કાર્ય કરવાની આંતિતો ભૂને—પૃથ્વીને છોડે લાગી—નાશી ગઈ હતી. તેથી તેણે (ભાગેલી આંતિએ) ઘણા દેશ. (ખીજા નૃપનિયોના) દુલાવ્યા હતા.

વિશ્રાન્તિ વરે નિદ્રાએ, અન્ય સમય લજ્જાએ;
 વર વર જોઇ મોખા વરતી, સૂતી વર-શઙ્ગાએ. ૧૪
 (ઓ) નવ નારી સ્વાધીન કરી પંથુ, રાજા મન નવ-રીજે;
 નવ નવ નામની ત્રણુને વરવા, રાત દિવસ મન બીજે. ૧૫
 એવે કુંવારિકા ત્રણુ કન્યાનો, સ્વયંવર શુભ યાતો;
 ત્યાં જઈ રાજા રોગપાદતો, રતિ-પતિ રૂપે માતો. ૧૬
 અન્ય દેશના દેશ-પતિને, કન્યા અજીત ઉવેળી;
 કુસુમાકરના મિત્રરૂપે, પ્રસન્ન થઈ અતિ દેખી. ૧૭

અર્થાત્ પીજા રાજાઓપર જીત મેળવી લોભપાદના મનમાં કાઈપણ પ્રકાર-
 ની ભ્રાંતિ ન હોવાથી તેમનાં રાજ્ય દુલાવી—તાએ કરી રાખ્યાં હતાં. ૧૪
 વિશ્રાંતિ—(વિસામો) રૂપી સ્ત્રી તે લોભપાદને ફક્ત ઉંઘવાને સમજેજ વર-
 તી (પ્રીતિ કરતી), અને અન્ય—ખીજે સમજે તે લજ્જા પામતી હતી.
 તાત્પર્ય કે માત્ર રાજા વિશ્રાંતિ નિદ્રા કરવા વખતેજ લેતો હતો, બાકી સ-
 ર્વ કાળ ઉઘોગી રહેતો. રોગપાદને વર ઉત્તમ વર—સ્વામી જોઇ મેધા—
 બુદ્ધિ વરતી—વરી—પરણી અને તે વર—ઉત્તમ શઙ્ગાએ—શમ્યાએ
 (પધારિયે) સૂતી. મતલબ કે રાજાનો દેહ ઉત્તમ શમ્યા રૂપ માની અને તેને
 સ્વામી રૂપે ધારી તેનામાં બુદ્ધિએ વાસ કર્યો. ૧૫ ઉપર જણાવેલી કીર્તિ,
 લક્ષ્મી, ધૃતિ, લજ્જા, શાંતિ, કાંતિ, ભ્રાંતિ, વિશ્રાંતિ અને મેધા એ નવ
 સ્ત્રીઓ વગર તે બીજી ૨૭ પરણેલા હતા. નવ નવ નામની ત્રણુને વરવા
 એટલે મૂળ નામ એક પણ તે નવ નામ મળીને એક થએલું, એવી ત્ર-
 ણુ કન્યાઓને વરવાની રાજા પ્રીતિ કરતો હતો. જેવી કે નવ નામની એક
 નવધામકિત—અવણુ, કીર્તન, સ્મરણુ, પાદસેવન, આર્ચન, વંદન, દાસ્ય,
 પ્રેમ અને આત્મનિવેદન. નવનિધિ—પદ્મ, મહાપદ્મ, સંખ, મકર, કચ્છપ,
 મુકુંદ, નંદ, નીલ અને અર્વ. નવધાતુ—તાંબુ, કાંસુ, સીસુ, લોહુ, તરવો,
 પીતળ, જસત, રૂપુ અને સોતુ. એ નવનિવ નામવાળી ત્રણુ સ્ત્રીઓને.
 ૧૬ એવે કુંવારિકા—નવભકિત, નવનિધિ, અને નવધાતુ નામની કુંવારી
 ત્રણુ કન્યાઓનો. માતો—બુદ્ધ, નળજો નહિ, ૧૭ અજીત—નહિ જીતાએ-
 લી એવી. કુસુમાકરના મિત્રરૂપે એટલે કુસુમાકર—વસંતનો મિત્ર જે કા-
 ગદેવ તેના જેવા રૂપવાળા રોગપાદને.

વર દસ્તે વરગાળ પે'રાની, સતાવીશ અભિધાને;
 ન્યમ એક સૂર્ય પશુ કિરણ ધણેરાં, ત્યમ ત્રય સતાવીશ માને. ૧૮
 નવધાભક્તિ નવનિધિ અને, નવધાતુ વરી લાભ્યા;
 નવદુર્ગાને ઇષ્ટ દેવી કરી, નાગયણ શા કા'ભ્યા. ૧૯
 ઇમ પદ્મિણ નારી વરી વરાંગી, તોય પત્નીવ્રત ધરતા;
 અન્ય નૃપતિ અનેક હુઆ પશુ, ધરતા તેમાં વરતા. ૨૦
 (વળી) અહંકાર મન એવો રાવને, નહિ હું સરખો દાતા;
 દાન કહું હું જે ભયકને, (તે) યાય ભૂપે પ્રખ્યાતા. ૨૧
 અહંકાર એવો નિર્જાને, દુર્વાસા ત્યાં આભ્યા;
 રાય પુરોહિતનું રૂપ લેઈ, સમચાર તો કા'ભ્યા. ૨૨
 પુરોહિતને પાસે તેડી, રાજ્ય મનમાં રિજ્યા;
 ઢાણે રાજ્યા ઋષિવરને, ઈમ કહી સેવકને ખિભ્યા. ૨૩
 રાયે જ્ઞાનવડે અવિચોક્કી, દુર્વાસાને પરખ્યા;
 આદર સનમાને આતિથ્ય કીધુ, (પછે) પૂછે હરખ્યા હરખ્યા. ૨૪
 કહો ઋષિવર કાર્યે કહી, આવી ઉભો સામો;
 તાપસ કહે તમ ધર્મ આપીને, કરો રાજ્યનાં કામો. ૨૫
 ધરણીધર કે ધર્મ વિદિન થઈ, પ્રભ કંઈ પેર પાણી
 મુનિવર કે' ક્યમ પ્રમ કયો જો, છે મોટો ધર્માણું ૨૬
 'કઈ કાર્ય' કહી સંશય આપ્યો, તેથી સુણ કહું રાજ્ય;
 નિરભિમાન થારો નૃપ ભ્યારે, (ત્યારે) દુઃખની ભરો માજા. ૨૭

૧૮ સતાવીશ-ઉપર નવધાભક્તિ આદિકનાં જે સતાવીશ નામ ગ-
 લ્યાં તે. માને—(એ)માપથી. ૧૯ નવદુર્ગા—એનાં નવ નામ વસ્તુદંડ
 દીપિકામાં આ પ્રમાણે આપેલાં છે. “ શૈવપુત્રી ઈંક, બ્રહ્મચારિણી આનંદે,
 તતિય ચંદ્રધંડા, કુબ્રાંડા ધન્ય હે, રકંધમાત કાલ્યાણની, રાત્રી કાલહે, મ્હા-
 ગારી અર સિદ્ધિ, દાત્રી નો બાલ હે” એ નવ નામવાળી દુર્ગાને ઇષ્ટદેવી
 તરીકે રાજ્યએ માન્ય કરી. ૨૦ પદ્મિણ—૩૬ પ્રથમ દશમી કડીથી પ-
 ર્ણવેલી કીર્તિ, લક્ષ્મી આદિક નવ, અને નવધાભક્તિ વગેરે ત્રણનાં સતાવી-
 શ નામ ગણવાથી ૩૬ થાય છે. એ ૩૬ સ્ત્રીઓને પરણ્યા છતાં રાજ્ય પત્નીવ્રત
 (એક સ્ત્રી સાથે સંજવ રાખવાનું જે વ્રત છે. એ વ્રત ધારણ કરવા માટે
 રાગચંદ્ર સર્વ માન્ય ગણાયેલા છે). ધરતા હતા. વરતા—ઉત્તમતા. ૨૬ વિદિ-
 ન—વિનાનો. ૨૭ નિરભિમાન—(હું દાતાર હું એવા) અભિમાન વગરનો.

એમ કહી ઝડિવગ મબાથી, અન ધ્યાન તો પાગ્યા,
સાચ ધણુ વિનયે મ। મને, નજિ સહુ સુખને વામ્યા ૨૮
વધણુ.

વામ્યા સુખ તે સર્વ રાગ, હુ ખડુંગર દટે પડનારે,
કંઈ કુદુગ મહ રાન રાજ્યગા આવી દશ દિશે અડનારે ૨૯
કડણુ ૪ શુ રાગ મારૂની ઓપાધ.

શાપ આપી દુર્ગામા જાય, આપ સાંચ દુ ખી બહુ ધાય,
દીધો શાપ ક્રપિ મહારાજ, યતા કૃપિના તે સમે દાજ ૧
અર્ધ જેષ્ટ ગયો તો જાણુ, મ ખણુતા ગો નિરવાણુ,
ઉખર ઉર્ધ્વ કરતા સુધિ, (જે) શત સત વીશે ગણે ખૂધિ ૨
તદપિ કૃષિરાજ કહેનાય, જેણુ આપ્યુ જગ સહુ ખાયા
તેવા શત સદસને લાખ, (જે) છૂટયા હુતા તપ્ત વૈરાખ ૩
જેના મન યમાતા મન, જેણુ મેદસુ તાગેનુ લમન,
હજ બળમા ધારી મન, જાણે ખોદશે મહી સમરતા ૪
તેવા ઉન્મત કૃષિકાર, લખકારતા રાગ મહદાર,
ગાતા ગીત મધુરે સાદ, વાગે મુશળધાર વરમાદ ૫
એવા રમણીય સમય મોજાર, જ્યા ત્યા દિધો દાગ અપાર,
નાપ બળે તપ્તુ જેય, નાયા ત્રાયા કરે જે તેય ૬
વરસ ઉલ્કા દિવસ ને રાત, પડના મોટા મહ વિખ્યાત,
મયુ સુખ નાલી દારધાર, નાદા જાય સહુ રાગદાર ૭
તખ્યા દાદશ રૂપે બાન, બળે રિખુ અગ્નિ ઓસાન
સવિત્ર અર્પનાનુ જેની બાન, આકર્ષુ અરિદા બગવાન ૮

૧ કૃપિના—જેતીના ૨ ગો—પૃથ્વી. જે સાત વીશે રાત—સો ગણે
જેના પ્રુદિના (મૂખ) દના તે ઉખર ઉર્ધ્વ—જેમા પાક સારો ન થયો દોષ
જો ની પૃથ્વીને પશુ (ખણી ખેદી) મુધિ—સીધી—(મારી) કરતા દના ૩
તપ્ત વૈરાખ—પણા તાપવાળા વૈરાખ (ગામ)થી ૪ દગ બળમા—બળમા
દગ ધારણુ કરીને ૬ દાગ—દુશગ જેય—મે—આકાશ ૭ દના—ગા-
દાશમારી અગ્નિ વરસપો ને ૮ દાદશ—બાર બાન—બાનુ—મૂર્ધ. ઓસાન
—એમાણુ—રોમ, ગમ સમિત—એમાનુ દોષથી અરિદા બગવાન—મૂર્ધ-
ન સાણુ સવિત્ર અર્પનાનુ—(પાણી અપરનુ) બાન બૂની જાણ (કેમકુ)

નિરાવાસરનો જૂવી ભેડ, ખેચવા માંડ્યું મનુષ્યનું મેદ;
 રાય સેવક નિરખી લોક, રાતે કે'વો ધારે સોક. ૯
 પશુ ગન ક્યમો નવ થાય, ઉપરા ઉપરી લોક બરાય;
 ધરી ધૈય સહે અતિ તાપ, કો પોકારે કહિ મુખ આપ! ૧૦
 દો કરે રામ નામ ઉચ્ચાર, કો ગેમપાદ બળે નિરધાર;
 વરાંગી વનિતા ઉઠી જોઈ, તપ્ત તાપમાં કુમળાતી તેહ. ૧૧
 દુર્ગર્ભ સમા સંતાન, લઈ નાસતી શીથે સ્થાન;
 જોવે અગ્નિ લાગ્યો ચોપાસ, બળ્યા રાગમે'લ અવાસ. ૧૨
 કોણુ કરે અગ્નિને શાન્ત, ઋષિ મૂકી નાહા મહાદાન્ત;
 જોવે જવાળામુખી ફારી, સર્વ પ્રજાને કષ્ટમાં ડારી. ૧૩
 આવનિ આકાશ ને મધ્ય ભાગ, જ્યા ત્યાં વરસે આગને આગ;
 જોતાં શર્વરીની સહુ વાટ, જોતે રાયને મળવાનો ધાટ. ૧૪
 વાંદા કાળને નારી કેવી, લઢી શર્વરીને નવ સેવી;
 પોતા જોવો દિવમને કીધ, છતી સ્ત્રીએ રડાપો દીધા ૧૫
 તેથી કળકળા થઈ નિરાસ, પ્રજા પોકારે રાય-ચોપાસ;

તેમણેજ (આકર્ષ્ય) ખેચવા માંડ્યું—આઠ માસ સૂર્ય પોતાના કિશોરવડે
 પૃથ્વી પરનું પાણી ખેંચી લઈ, ચાર માસ (ચોમાસામાં) તે વરસાદરૂપે
 પાણુ પૃથ્વી પર નાખેછે; તેથી સૂર્યને હોંસી જે સહિષ્ણુ અર્પવાનુ બાન વ-
 ગેરે કહેવું છે તે બગરડે. ૯ નિરાવાસર—રાત દહાડે. સૂર્યે રાત દિવસનો
 ભેદ મૂકી દઈ, માણસનું મેદ (પાણીને બદલે) મુઠાં ખેંચવા માંડ્યુ અર્થાત્
 આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે તે સમયે રાત પશુ પડતી નહોતી, તેથીકરી
 સૂર્ય અહોનિશ બળ આકર્ષ્ય કરતો હતો. રાય—રાગના સેવક લોકને
 જોઈ (તેમનો) સોક (રાગને) રાતે કહેવા ધારતા હતા. ૧૧ વરાંગી—સારા
 અંગવાળી. ૧૨ રાગમેહેલ અવાસ—રાગના મેહેલ અને (ખીજના)
 અવાસ—ધરત્યાર જળવા લાખ્યાં. ૧૩ મહાદાન્ત—મોટો હૃદયદમન જેણે ક-
 રેસોઠે જોવા ઋષિ પશુ નાહા. ૧૪ સ્ત્રી વગરનો (વાદો) જે કાળ તેને તે
 નારી ક્યાંથી હોય? માટે તેણે દિવમને પશુ પોતા જોવા કરવાને તેની (દિ-
 વસની) શર્વરીરૂપ નારી—રાત સાથે લઢી, તેને સેવી નહીં. અને બિચારા દીવસને
 છતી સ્ત્રીએ સ્ત્રી વગરનો (રાત વગરનો) કરી રડાપો આપ્યો! તાત્પર્ય કે, તે
 દુકાળને સમયે રાત પશુ પડવા પામતી નહોતી.

મુશ્કી આગત નાદ અનનીશ, ધાયો ઉતાવળો સજી રીમ ૧૬
 બામતી ડબ મર્દ નિદાળી, કરી મધ્યાત વિષે બાળી,
 દેખાડે ઉચકી નાના બાળ, કહે વૃષને શિશુ સભાળ ૧૭
 કો હાત જોડોને રતાં, પડે રક્ષણ કરે એમ કેતી,
 પયોધરમાવી પય જન્ય, અધમ કાળ અધરામૃત ખાપ ૧૮
 ન જૂઓ કુમારિન વૃદ્ધ, સર્વ બક્ષીની પેર કરે બદ્ધ,
 પુત્ર બધવ મર્યાદા મૂકે, નહિ નિલજને સાજા હુકી ૧૯
 આણુ ગયની જેલો ઉથાપી, એવો અગો અગમા બ્યાપી,
 શોધી શાણી રાણી જેવી, નાહો નાહો કરે સહુ દેવી, ૨૦
 પડી ધર્મગા દગલ દોષ, નગપતિએ નારી જોષ,
 શિન શિન કી ઉચ્ચાગ, પડ્યો ભોગપાદ અનિધાર ૨૧
 સેનકે સનિન શીતળ રેડવું કહ સમતુ જ્યમ ત્યમ દેડમ,
 રાયે ઉગી આગા મીધી, વારિની ધારાવાડી દીધી ૨૨
 જ્યમ નિરદિપ્તી અગ મોઝાર, શીતળ ચંદન હોય અગાર,
 તપ્ત પેણામા તોય ચૂકાય, ત્યમ આપ આપમાય સગાય ૨૩

૧૭ શિશુ—બાગક ૧૮-૧૯ કોઈ રક્ષણ કરે કહેતા પડી જતી હતી
 નિર્નય એવો જે મન તે પયોધર (સ્તન) માધી પય-દૂધ ખેચતા, અધરા-
 મૃત ખાતા—(પીતા ગાંડ સૂકી નાખતા), કુમારિકા અગર વૃદ્ધ (સ્ત્રી) ને
 પણુ જોતો નહોં તેમ (જેમું અધરામૃત લેતો) તેમના પુત્ર અને શાપ-
 વની પણુ મર્યાદા રાખતો નહોં એટલે જેમ સર્વમક્ષી—બધી વસ્તુનું બ-
 હાણુ કરનાર જે આમિ તે ગમે તેવી વસ્તુને પણુ બદ્ધ—સ્વાધીન ક તા મ-
 યાદા ન લાવે, તેમ મગ પણુ સાજને મૂકી દઈ દરતો હતો ૨૦ જેલો—
 કાગે દેવી—સારી સ્ત્રીઓ ૨૨-૨૩ વારિ ની—પડેલી સ્ત્રીઓ પર વારિની
 ધારાવાડી—(મારે બાજુએ ફરતું પાણી રેડવું તે) દીધી પરંતુ જેમ નિર-
 દિપ્તી (નિરદયી પીકારી) સ્ત્રીના અગમા શીતળ ચંદન પણ અગારા જેવું
 થમ જ્યમ અગર તપેસા પેણામા તોય —(પડેલું) પાણી ચૂકાઈ જાય, તેમ
 (ગમનએ જે પડેલી સ્ત્રીઓ પર પાણીની માગવાડી દીધી હતી તે) આ
 જે (અપ) પાણી તે આપમા સારી મધ્યે પંચમૂન માદમુ જે પણી છે તેમા
 મમાઈ મડુ અંધાનુ પડેલી સ્ત્રીઓ પર જે પણી રેડામા અવ્યવસ્થિત, તેમ
 ના મારે ત પળી તપેસા હોવાથી તરનજ દેવદેવ નવુ! અતિરાયોમિન

કેા શુદ્ધિમાં આવેલા મોય, સલિય મામું ટમગગ જોય, .
 કડ કાચકી પડી કે'ય, કેા વાચા બધે દુઃખ જે'ય. ૨૪
 હોય દુકાગમાં ગામ અધિક, ત્યમ તાપ તપે યીકાકીક;
 રાય જોઈ પ્રગ્નને દુઃખો, પાજોં બમી લાટ્ટી કરે નુખી. ૨૫
 પ્રગ્ન પાડે કાઠયા બડાર, મામ્યા સર્ચા જે બહુ વાર;
 કાઠયા સેનક ધરયા જા'ર, કાટી ઘસીઓ સા નિરંદાર. ૨૬
 હરતી પાયક ને હય ખાસ, છોડયા રાજ્યો યધ નિરાશ,
 જેને જોઈએ તે લઈ જાય, ઉત્તમ હય ગજ વેચી ખાય. ૨૭
 કાઠયું રાજ્ય જવાહીર જેહ, આપે રાજ નિસંદેહ;
 દાડી દેવડાની પૂર માય, જેને જે જોઈએ (તે) લઈ જાય ૨૮
 રાજ્યછા. અમ્મર તજ ગય, ચોડે આડનરે રે'વા ચા'ય;
 હારેપો ઉગાડી હારપાળ, મોડજો મૂંડયો મે'લ મહોંપાળ. ૨૯
 (જેને) જે જોઈએ તે લઈ જાય, (પણ) તપ્ત તપે સુખી ન થાય;
 આમપામના જેહ મામ, ત્યા પળુ પડયો તાપ ઉદામ. ૩૦
 તે આખ્યા સહુ રાય-ધામ, સુખી રાયતું ધર્મિત કામ,
 જળતા ઢળતા કામે કામ, આખ્યા લેતા રાયતુ નામ. ૩૧
 એમ લક્ષ કોશ પર્યન, યયો કાગમય સહુ તન;
 ત્યાનુ આખ્યુ લોક અનત, મુનિ મોટા મોટા મહત. ૩૨
 વેદપાડી ધનપાઠી ધાય, શુદ્ધ અન્ન ખુંટી ખાય!
 આજ્યક મતવાગા રખ, જ્યથી જ્યથી પામતા દુઃખા! ૩૩
 તોય નવ આપે કેા ધાન્ય, આખર ઢળવગી મૂકતા પ્રાયુ;
 સતી મૂકતી સત્યને નૈમ, અન કાજે કગતી પ્રેમ. ૩૪
 વારિ માટે ત્યજતા વે'મ, (મી) પલીવત મૂડી ચા'ય ક્ષેમ;
 ધર્મ કર્મને મૂક્યા ઢોળી, વાળી રેસુ કૃષિકારે ઝોળી ૩૫

૨૪ વાચા બધે—નહીં જોનાયાથી. ૨૬ બહુ વાર—ઘણી મુદતથી.
 ૨૭ પાયક—પાજા. ખાસ—ખામા. ૨૯ મોડજો—પ્રતિજ્ઞ વગરનો. ૩૦
 ઉદામ—ધરો. ૩૨ તન—તણુ—એકતાર. ૩૩ ધનપાઠી—ધન સૂધી વેદપાઠ
 કરનાર. ૩૪ વારિ માટે—શુદ્ધિદિન પાણી પીવાનો વેહેમ (અઘણાદિક)
 મૂકતા હતા. તેમ કોઈ પ્રુપ્ત તો એક પલીવત (એક-૪ આ માથે સંનધ
 જોડયો તે) પાળાના નિયમને પણ ભૂલી જઈ (પોતાનું) ક્ષેમ—પુરાણ
 ચલાતા હતા.

ગયા વણુજ અને વહેપાર, (તંદપિ) ઉવમ એક રહ્યો અધિવાર;
ચોરી સેવું ખાતું અત્ર, પીજવું પાણી પૂછયા વિણ. ૩૬

(એ) પ્રજાળ વ્યાપાર કરતાં વિપ્ર, માત્ર એકજ ઉદ્યમ ક્ષિપ્ર;
એક ઉદ્યમ કરે વણું અદાર, એવો કાળ માત્ર દુકાળ. ૩૭

જેમ વર્ષા ઝડપુની માંધ, મેઘ આવે વરસવું જ્યાંધ;
તેમ અન્ય જન્મતીના જન, ચઢી આઘ્યા રાય ભવન. ૩૮

અન્ન દીકું જેટલું લીધું, પાણી પીવાયું તેટલું પીધું;
ધણા ઉપોષણે અન્ન પાણી, મળિયું તંદપિ છૂટયા પ્રાણી. ૩૯

હવે ઘષ્ટ જે પૂરની પેર, તે વરણું વિપ્રનું વેર;
વાડવ વડવામિથી અધિક, માટે ચાલો સદુ ધરી બીક. ૪૦

વલણ.

બય ધરી ચાલો વિપ્રનું, તજી કામને ક્રોધ રે;

ય: પુરલોકે સુખ વાંચ્છતો, માંતો મમ પ્રતિભોધ રે. ૪૧

કડણું પ મું રાગ આફની દેશી રેર.

(એમ) વૃદ્ધિ ન થય વર્ષ અગિયાર રે, યથો (તે) સધળે હાહાકાર રે;

દશરથ મિત્ર જશા અન્ય રાય રે, કરે અમ જ્યમ સુખ ધાય રે. ૧

તંદપિ કાળને કાંચું કરતા રે, રોમપાકે બહું રડવડતા રે;

આપી દીધી વસ્ત સમસ્તે રે, (બૂખ્યા) બટકે બામનીસહ મરત રે. ૨

જોતા અવળું કરતા લોક રે, (વળી) બીજા શોકના મોહા થોક રે;

ધર્મ દીણાનાં જોષ મુખ રે, રાય પામતા ધણું દુઃખ રે. ૩

ધર્મ નિશ્ચયનો વધે સ્થોભ રે, નિરખે મંડળિક રામનો સ્થોભ રે;

રાત્રી પીડે પ્રજા સમગ્ર રે, કર્મનષ્ટ દીસે સંતુ વ્યગ્ર રે. ૪

કામ લોભથી ભૂલ્યા બાન રે, તપી બય દર્શાવે ભાન રે;

નિરખે અવિશ્વાસી લોક રે, બય તાજા થાય આશોક રે. ૫

૩૭ ક્ષિપ્ર—તરત, જલદી. કાળ—સમય. ૩૮ જન્મતી—પૃથ્વી.

૩૯ ઉપોષણ—ઉપવાસ. ૪૦ વડવામિ—સમુદ્રમાનો અમિ. ૪૧

ય:—આ લોકે. ૪ મંડળિક—મંડળિક રાજાઓ (લૂટલાટ કરવાનો)
સ્થોભ જોષ (રાજના)- ધર્મના નિશ્ચયનો. રાત્રી—સમગ્ર પ્રજાને
રાત્રી પીડા કરે છે. ૫ બાન—બાનુ. નિરખે—રાજા સવં લોકને
અવિશ્વાસી થએલા જુએ છે, તેમ વળી તાજા ભય એટલે નવા નવા ભય.

- કપડે એક ખીખનો (આણે) ખતરે, છબે માધુને ધરી ખત રે,
દશ મળગયો દીસે ચોદિશ રે, વાડવ દુખી (દર્શી) દિન નિશ રે. ૬
- વૃષ્ટિનુ ખુદ ન કષ્ણ સેવાય રે, પરસ્પર બેઠ ગતિ ન સેવાય રે;
જેથી જીવિત આલે જેનુ રે, લૂટાવુ બક્ષણુ તેનુ રે ૭
- એક હવમ ચોરનો બળિયો રે, જોઈ રાજા ધણું ઢળિયો રે,
(એવે) દરયા વકીબખના ગુર રે, વિધુ દક્ષિણ ગમન કરે પૂર રે ૮
- વરસતો ધુમ્ર ન દર્શી કદી રે, સૂકી નિરતર નીરની નદી રે,
નહિ તડિત ગર્જના દરશે રે, તો ક્યાથી મેહુનો વરસે રે ૯
- તડામ સરોવર સરિત્ કૂખ રે, ઝરા ઝાખા થયા અનુષ રે,
સજીવન જળ પશુ સૂકાયા રે, પથી કેરા પથ મૂકાયા રે ૧૦
- પરખો પાણીની ગણ પૂરી રે, વિચારિત સ્થળ (તો) ગયા તૂરી રે,
સ્વાધ્યાય ને વનદ્વાર નાકા રે, સારા શબ્દો સમૂળા ગાકા રે ૧૧
- મૃપિકારની કૃપિ છૂતી રે, પશુપાલન વિદ્યા રહી રે,
આખ્ય લેનો ગયો બ્યવહાર રે, ઉડી હાટમા વાટજ સાર રે. ૧૨
- યૂપ યગ ન દેખે રાજ રે, નાશ થયો મહોત્સવ સાજ રે,
દીસે અરિધના ઝોધે ઝોવ રે, પ્રાણી માત્ર તે બૂખના ભોગ રે ૧૩
- ઉચ્ચસ્ત નગરને નિરખી રે, તર દીણા ખડેશ પરખી રે,
જોઈ આગ મૂઢ લાગતા રે, બમવડે સૌ ભાગંતા રે ૧૪
- શઆત્રે કપાના કોષ રે, નિરપરાધી પડતા રોષ રે,
અરિ રાજના કરતા કેર રે, જેણે સેવા ધારેના વેર રે ૧૫
- તેનો મારો નવ સે'રાજ રે, ત્રાહે ત્રાહે ન રહી માઝા રે,
વસ્તી વિના રોદરને લૂટે રે, ધિક્ શત્રુ અનાયશ્ચ રહે રે ૧૬

પશુ આલોખ—જેવામા આવેછે ૮ વકીબખન—પોતાનો માર્ગ છોડી
ઉન્માર્ગે જતુ તે વિધુ—અર્થ ૯ તડિત—વિજળી ૧૦ તડામ—તળાવ
સરિત—નદી ૧૧ સ્વાધ્યાય—વેદાભ્યાસ વપદકા—(વપદ) હરનમા
આદુતી.આપતી વખતે જે ઉચ્ચાર કરવામા આવે છે તે સારા શબ્દો—
માગસિક શબ્દો ગાકા—ધસાર્થ ગયા, નાશ પામ્યા ૧૨ પશુપાલન—ઢોર
હઉરવાની વિદ્યા રહી—પ્રતિકૂળ યર્થ હાટમા—દુકાનોમા વાટ ઉડી
ગર્થ—મતદળ કે દુકાનો ખેદાન ખેદાન યર્થ ગર્થ ૧૩ યૂપ—યગસ્તમ
અરિય—હાડકા ઝોધ—દમલા ૧૪ ઉચ્ચસ્ત—વેરાન ૧૬ ધિક્—તે શત્રુને
ધિક્ષે કે જે અનાય એવી પ્રમાણ રહે-કેર કરેછે.

- પાતન કરતાં ગયાં દેવ દેવી રે; જડમૂળ નહ વૃદ્ધતા સેવી રે;
અન્ન સુરભી મદિપી મોટી રે; આપે દુઝ્મ નહિ એક લોટી રે. ૧૭
- રક્ષક વિનાની થઈ જગતીરે, એવા સમયમાં કેવી ભગતી રે;
ઔપધીને ન પોખે ચંદ્ર રે, થઈ પ્રભ સૌ રહિત મંદ્ર રે. ૧૮
- ક્ષુધાતુર થયાં પ્રાણી માન રે, બક્ષે અન્યો અન્યનાં માન રે;
જ્યમ શુની જણી સંતાન રે, ક્ષુધાએ બક્ષે તેનાં વાન રે. ૧૯
- ત્યમ માતા પુત્રને ખાતી રે, સ્વામીમક્ષી ત્યાં ન ભગતી રે;
વૃદ્ધ માન પિતાને મારી રે, પુત્ર ગાંસ રૂધિર લે ઉતારી રે. ૨૦
- પાણી કાળે ઉઘૂને ચીરે રે, રહિત જીવન મરે ધીરે ધીરે રે;
પાણી પાણી કરે પોકાર રે, મહત્ત્વ ઋષિ બૂલી ઓંકાર રે. ૨૧
- કંઠે કાચકી ને પગ ધસતા રે, દીસે પાણી કાળે કંઈ ધસતા રે;
અધર અમૃત તરણીના તાળ રે, તેને ધચ્છે ન રક કે રાજ રે. ૨૨
- (જે) રતન ઈંદ્રને નિર્ખવા દુર્લભ રે, કાક ગૃધ્રને તે થયા સુર્લભ રે;
મદનસરોવર જે મનોહારી રે, તેને જુએ ન કોઈ બીખારી રે. ૨૩
- એવું વિગરિત રાજ નિરખી રે, પડ્યા ધર્મમાં માઝા ધરખી રે;
તેને (સ્વ) રાણીએ આવી ઉઠાડ્યો રે, પ્રભકટ કંપની કાંડ્યો રે. ૨૪
- રાય આકાશિકા પર ચડ્યો રે, ઓદિશ જોતો ડરતો ડરતો રે;

૧૭ પાતન—નમ્રનું પાતન કરનાર જે દેવ અને દેવીઓ હતી તેં પણ (કાળ ના ભમધી નારી) ગયાં. જેણે વૃદ્ધતાનું (વૃદ્ધ માણસોનું અથવા વૃદ્ધ ઉમરનું) સેવન કરેલું હતું એવા માણસોની પણ જડમૂળ જતી રહી. અન્ન—ખંકરી. સુરભી—ગાય. મદિપી—એરા. ૧૮ મંદ્ર—ગંભીર. મનસગ કે પ્રભ ગંભીરતા વિનાની થઈ ગઈ. ૧૯ શુની—કૂતરી. વાન—શરીર. ૨૦ સ્વામીમક્ષી—ધણીને ખાનારી. ૨૧ ઉઘૂ—કંઠ, જીવન—પાણી. જે ઉઠને પાણી કાળે ચીરવામાં આવતું હતું, તેની પાસેનું પાણી ખૂટી જવાથી તે ધીરે ધીરે મર્યું પામતું હતું. ઉઠને પાણી સમય કરવાનું જુદું ઉદર દોષાયે; તેથી બ્યારે પાણીની જરૂર પડે છે ત્યારે ઉઠનું પાણી ભરેલું પેટ ચીરી લે મધ્યેથી પાણી કાઢી લેવામાં આવે છે. તેથી ઉઠનો તરત નાશ થતો નથી. આટલું 'મરે ધીરે ધીરે' એમ કવિએ લખેલું છે. ૨૩ કાક—કામઘ. ગૃધ્ર—ગીધ. મદનસરોવર—સુવચાન. મનોહારી—મનને હર્ષ કરે તેવું, સોગામમાન. ૨૪ માઝા ધરખી—મૂકી (?) ૨૫ આકાશિકા—અમાશી.

એને એક વૃક્ષ નો નિરખ્યો રે, સ્મરતા ॥ બૃગિ સ જો રે. ૨૫
 જેના મૂળ દુર્ગાસા દીઠારે, યડ અગરે રૂપી અરીય રે,
 ધણી તાખા સ્થાગા ગનની રે, પન પક્તિ તેના ધનની રે ૨૬
 નિખ્યા કુમુભ નરકમગના રે, શાંક જમરા મૃત અમળા રે,
 ત્યા ત્યા પાવ ફળ મોટા મોટા રે, દુખાડપી દરે જોડા રે ૨૭
 એવો તરવર જોઈ નરેશ રે, પડ્યો તાહિ તાહિ કરી એશરો
 તેને ઈંદ્ર નમયી નિહાળ્યો રે, સ્વર્ગપુર જતો રાય ખીલ્યો રે ૨૮
 આરુઢમને રાય હડાગ્યો રે, અભય આપી દૂગનો તાયો રે,
 કષ્ટ સૃગીસપિને લાવો રે, પૂર માહે પડો વગડાવો રે ૨૯
 જે સસયસૃગજીને લાવે રે, વૃષ્ટિ કરતા બાધ ન આવે રે,
 એનું કહી વળ્યો સુરરાય રે, રામપાદે મેળી સભાય રે ૩૦
 મન કાવો મત્રી પાસ રે, તે વર્ણવે કવિતા દામ રે,

વલણુ.

દાસ કરિનો વર્ણવે, જે મિથ્યા પ્રેમાનંદ રે,
 છદ પ્રાંધ જાણે નહિ, ગુણગાએ બાગ મુકદ રે ૩૧

કંડલુ ૬ કું ગગ સામેરી.

મત્રી મેળાને મત્ર દીધો, મિદ્ધાત શોધી નિદ્ધ કીધો,
 પુગ માહે પડો વગડાવો, કહો સૃગીને તેડો તે આવો ૧

હાગ

આવો સભાગા હર્ષશુ, લાવો સૃગી વિપ્ર,

૨૫ ૨૭ એવે—તે વૃક્ષ ॥ મૂળ—(મૂળ કારણ) દુર્ગામા, સ્વર્ગવં (પોતે ધર્મદ્વિ
 પજાનુ અભિગાન કર્યું હતું તે) રૂપી યડ, સ્ત્રીઓના શવ-સખરૂપી શાખાઓ,
 (તયા તે સ્ત્રીઓના) ધન—(મુએતા) રનામીડપી પાંદડા, નરકમળ—(મૂએલા)
 માનુસો ॥ મોટા રૂપી (કમળ જેવા) કુમુભ—પૂલ, અને (વાકડા પર ॥) શુદ્ધ
 —સુમયેના એના મૃત—ગડલ ૨૫ અમળ—નિર્મળ એના જમરા જેવા-
 મા આગ્યા તેમ જ્યા ત્યા તે વૃક્ષપર દુખરૂપી જોડા, મોટા અને પ-
 કેન-પાકા ફળ પણ જણાયા. ૨૮ એશ-એશ-એદ-એ નમ-સ્વર્ગ સ્વર્ગ-
 પુર—અમરાવતી મનવન્ય કે ગમને મળ્યું પામતો બચાવી દીધો ૩૦
 જે તુ સસયસૃગને લાવે તો પછી મારે વૃષ્ટિ કરતા કોઈ પણ પ્રમારો
 બાધ આવે નહીં મન-ગુણ બેદ. ૧ મિદ્ધાત—પ્રમાણ વાદથી નિણુય કરી
 —ને સિદ્ધ (નક્ષી) ક્યો તે.

કાઠયાનધિ ધન અર્થુ તેને, આમ અરધું દિપ્ર.	૨
એમ સુષ્પી દાંડીદાર તેડયો, મંત્રીએ તેવાર;	
રામ બાખ્યું સુષ્પાખ્યું, કહ્યું કરો નમ મોઝાર.	૩
તે દાંડીદાર દ્વદાસુ લઈ, કરતો ટાંગો કામ;	
મૃતકે મંત્રુખનાં પડ્યાં પાટ, તે ખુંદતો ઉદામ.	૪
મુખ બોલતો તીને સ્વરે, હલકે હરતો દુઃખ;	
“સંહારી નિરખી ન નારી, કો લાવે શૃંગી રૂખ.	૫
વળી શૃંગ માથે જોહને, નહીં નર નારીનો ભેદ;	
વિમાંડક વિપ્ર વિપ્રુટો ન મૂકે, જયાં હવંત મેદ.	૬
તે બાળછે સૌ વેદપાઠી, તેને લાવે જાણ;	
અર્ધ રાજ્યને મંત્રીપદ, તેહ પામે નિરવાણ.	૭
એવું બોલી દોડવાયે, કરે ગર્જના ઘોર;	
કો જનની જાગે જાણ નહિ, એક લાગે મૃતકે ચોર.	૮
એમ છ દિવસ જામતાં થયા, તદ્દપિ ન સિંધુ કાજ;	
પ્રદોષે અંતવાસી આવી, કરે તૃષ્ણા ત્યાજ.	૯
નિરાશ થઈ નૃપને કહે, મળિયો નહિ કોઈ મહાન્ત;	
સુષ્પી વિદ્યે શાસ્ત્રો ધણું, યાપ શિધિય ને શાન્ત.	૧૦
વળી કહ્યું શ્વપચ કરો, એક દિવસ નિરધાર;	
જો કહી કોઈ મળે નહિ, હું અર્ધ દેહ અવિધાર.	૧૧
જો પ્રજા પીઠાય માદરી, તો હવીને શું કાજ;	
ધિમાર મારા હવિનમાં, જે પ્રાણ-દાન ન દીજે.	૧૨
એમ કહી રામ પડ્યો હેઠો, થયો મૂર્છાવંત;	
કોઈ ઉઠાડનાર મળે નહિ, વિપરિત ગતિ ભગવંતી.	૧૩
એમ રાત વિતિ કટમાં, હોદ પામ્યો બાણ;	
પડ્યા રાજ પૃથ્વીમાં તે, યવું સર્વને જાણ.	૧૪

૧ જયા-જેમ હવંતે પ્રાણી મેદ (ખાંસમાંની ચરખી) ને વિપ્રુટો (અ-
જગો) મૂકીશકે નહીં, તેમ વિમાંડક ઈ. ૯ પ્રદોષે-પ્રદોષપાત્રે-સાંજને
વખને. અંતવાસી-અંતજ. તૃષ્ણા ત્યાજ-(શૃંગીને લાવવાની) તૃષ્ણાનો
ત્યાગ કરે. ૧૦ મહાન્ત-(શૃંગીને લાવે એવો) મોટો પુરુષ. ૧૧ શ્વપચ-શૃંગી.

આસ્વામના કરી ઉઠાડના, ધરી રાણી મંત્રી ધીર;
 ફરે દુડીદનાર સખજે, (જોને) વહે નેત્રે નીર. ૧૫
 માહિ ! માહિ ! કદો બાખનો, કા કરો આટલું કામ;
 આજ નકાર સુખશે ગાજી તો, તજશે સખજો આજ. ૧૬
 વળી પ્રાણ તજે પેતા તણો, એક પ્રજા પિડન માટ;
 એવું ગદગદ કંઠ બાખી, દિયે દુડી ધારો ધાટ. ૧૭
 કાઈ હા મજદ સીખ્યું નહીં, જ્યમ નગરાજ્ય નકાર;
 એમ ચોપાસ કરતાં નમમાં, ધઈ સંધ્યા ફીટો સવાર. ૧૮
 ધેર જાનો મહા મેનતે, જ્યમ કુમાર્યનો સ્વામ;
 એવે વારાંગનાવાટ આવી, હોમો તેજે દામ. ૧૯
 છેલ્લેલો ઉચ્ચાર કરવા, ધરી ઢાંડી 'દાય';
 ઉચ્ચારો કોઇ લાવે દિગ્ગને, (કે) ખૂંચે પૃથ્વીનાથ. ૨૦
 એવો આરત સ્વર સુખી, નીકળી એક નાર;
 બારીમાંથી બાર કાટયું, વદન કમળાકાર. ૨૧
 શું દશિષ્યુ દિયો રવિ કે, સંધ્યાએ રાસધર આપ;
 વા વિદુલતાએ રૂપ લીધું, કે લક્ષ્મી ફેડન તાપ. ૨૨
 અથવા ઉમા રીસાઇ આવી, મૂડી મોટા દેવ;
 નિશ્ચે ન યાચે રૂપનો તે, ઉચ્ચરી સ્વપમેવ. ૨૩
 ઉચ્ચાર કરતાં અધર બને, આમ્રકાતળી જામ્યું;

, ૧૮ જેમ નગ રાજના રાજ્યમાં ના (ન આપતું) રાજ કોઇ પણ મનુષ્ય
 પ્રણી સીખેકું નહોતું, તેમ લોમપાદના રાજ્યમાં શુંગી અપિને લાવવા
 માટેનો હા (લાવીએ છીએ) રાજ કોઇ લણી શકતું નહીં. ૧૯ કુમાર્યો—ન-
 દારા સ્વભાવવાળી સ્ત્રી. વારાંગનાવાટ—ગુપ્તકાના મેહેલાનો રસ્તો. ૨૦ ઉચ્ચ-
 ચારો—પ્રથમ રાજ્યએ કહેવું છે કે જે સાતમે દિવસે કોઇ અસ્વશૃંગને નહિ
 લાવે તો હું મારો પ્રાણ ત્યાજીશ. તે પરથી દુડીદનાર કહે છે કે:—કાઈ
 શુંગી બાહ્યજને લાવેછે કે પૃથ્વીનાથ—રાજાને ખૂંચે—મરવા દે છે. ૨૧
 આરત—આર્ત—પીડિત. ૨૨ રાસધર—ચંદ્રમા. વિદુલતા—વિગળી.
 ફેડન—મટાડનારી. ૨૩ ઉમા—પાર્વતી. મોટા દેવ—મહાદેવ. સ્વપમેવ—પોતાની
 મેળે. ૨૪-૨૫-૨૬ ? ઉચ્ચાર—તે સ્ત્રીને જોલતાં આમ્રકાતળી—(કિરીની ચીરી)
 જેવા જે દોડે જાણે અમૃત સ્વપા (ધીમે ધીમે અમૃત વર્ષવા) હીરાકણી

- અમૃત સવવા થયા ઉઠ્યા, લઈ હીરાકણી નિરવાળ. ૨૪
 એવે પ્રવાળરંગી પાતળી એક, નારી રસી જાણ;
 તે વર વિવરંગી થમે ઉઠી, બોલી મધુરી વાણ. ૨૫
 શકે અમૃત-ધટ ભરશે, અમર આવી ત્યાંય;
 તેથી મધુરી વાણી ઉચ્ચરી, ઉભો અત્યંત જ્યાંય ૨૬
 કહે અંધા, શું કામ છે, કયમ તને નૃપતિ પ્રાણ;
 જો વસું હું આ નમ્રમાં તો, શી અલ્પચર્ચની વાણ. ૨૭
 અંતવાસી-બોલીઓ, સાંભળ સહુણી રયામ;
 ઋષ્યશૃંગ નામે ઋષિ ત્યાગી, (તેને) લાવવો આ કામ. ૨૮
 બાંક વિભાંક ક્રોધનું, તે રહે પુત્ર રતન;
 ગાઓ આપે નહિ કદી, (તે) આણવો રાવવતન. ૨૯
 સુણી શાણી બોલી વાણી, શું થઈ અમૃત વૃદ્ધ;
 જા કહે તું જઈ રાખને, વાયા મધુરી રપટ. ૩૦
 જો વસે પૂરમાં મોહલેખા, (તે) કંવણ અલ્પચારી બ્રહ્મા;
 જઈ લાવું એક મિષોન્મિષમાં, તમ્ભરી એનો ધર્મ. ૩૧
 પિતા પુત્ર વિદ્યોગી થામે, જઈ કહે રાખને એમ;
 જો કોષે વાડવતો ધ્રુવો, તમે તમારું દેખ. ૩૨
 એમ સુણી અત્યંત વળ્યો, આનંદ ઉર ન માય;

- ૩૫ દાંતને લઈ (સાથે રાખી) ઉઠ્યા (બોલવા ઉઠ્યા) થયા હોય એમ જણા-
 યું! એવામાં પ્રવાળરંગી (પરવાળાના જેવા રંગવાળી) અને પાતળી એવી એક
 નારી (હજાર) દેખાઈ. તે વર વિવર (હિતમં મુખરૂપી યુદ્ધ) માંથી મેહેનને
 ઉઠી (ઉઠી થઈ) મધુરીવાળી બોલી. તત્પર્ય કે તે સ્ત્રી દાંડીદેનારની સાથે
 બોલવા લાગી. તેના બોલવાનાં લાવણ્યનું વર્ણન કરતાં કવિ કહે છે કે, અમૃત
 ભરતાં અધુરો રહેલો એવો જ થડો, તે અમર—દેવ ત્યાં આવીને રખે એ-
 ના બોલવારૂપ અમૃતથી ભરી લેતા! ૨૭ જો—જો હું આવી સ્વરૂપવાન આ
 નમ્રમાં વસું છું તો (કાંઈ પણ ચાહુસ) અલ્પચર્ચ પાલેછે, એમ શી રીતે ઉ-
 ચ્ચાર કરી શકાય. અર્થાત્ જ્યાં હું વસની હઉં ત્યાં કોઈ અલ્પચારી રહી
 શકેજ નહીં! ૨૮ સહુણી—રસીલી. ૨૯ બાંક—વાસણ—પાત. રાવવ-
 તન—રાખની રાખધાનીમાં. ૩૨ વાડવ—બ્રાહ્મણ, વિભાંક.

નિશ્ચય મૂઢી મણું દુઢી, જેડો રાખ ન્યાંવઃ— ૩૩

ત્યાં આવી અંતવામી બોલ્યો, અમૃતથી ઉચી વાણુ;

• મોહલેખા મોહ ટાળે, (તે) લાવે ઋષિ નિરવાણુ. ૩૪

અવનીશ ઉઠેલા હતાવળો, અરે બાઈ તે છે કોણુ;

આ નમ્રમાં કો' ક્યાં વમે, જે પાળે, મારું પોણુ. ૩૫

દાંડીદાર કે' વેરયાવાડે, (વમે) વનિતા વર રૂપ;

પાળો પૃથ્વી પૃથ્વીશ પોતે, (ન્યાં) વરાંગી મોહદૂપ. ૩૬

તેણે જાપ્યો નૃપ આવતો, (કે) ઉતરી અવનિ માય;

સ્તન બારે કટિ કૃષ્ણ શું, કટકા થાશે ત્યાય! ૩૭

આવી બાળી નૃપને બાળી, બોલી રસાળી વાણુ;

હું કરીશ કારજ આપનું, તમે તમે ચિતા જાણુ. ૩૮

મુણી વાણી પિયુષખાણી, ઉચ્ચયાં નર-નાથ;

હે નારી! મારી લાજ રાખી, જઈ લાવ ઋષિને સાય. ૩૯

કહે બાળા વાય રસાળા, આપ્યો (જાણે) સુગી બૂપ!

આટલે દિને તપ નષ્ટ કરીને, લાવું એક અનુપ. ૪૦

સુણી રાયે નેડ્યા ત્યાંહે, ફળવેતા તત્કાળ;

મુદ્દર્ત ઘટિ જોઈ લગ્ન ઠગચુ, અત્વર તેણે જાળ. ૪૧

રત્ન નિર્વિધને બૂપણુ લીવાં, વળી સદમ્ર મુવા નાર;

આજા માગી નૃપતિ કેરી, ચાલી વરાંગી જે વાર. ૪૨

શુભ' શુકન ધાતા માર્ગમાં, જોઈ હરખ્યો સૌ પરિવાર;

નિશ્ચે થયો સૌ કોઈને, એ દરે કાર્ય અવિધાર. ૪૩

૩૪ ઉચી—એટલે, સારી. મોહ—એટલાશી. ૩૫ અવનીશ—પૃથ્વીપ-

તિ. પોણુ—પણુ. ૩૬ ન્યાંવરાંગી (સારા અંગવાળી) એને મોહ-

દૂપ (મોહના દૂપા જેવી) વસતી હતી ત્યાં રાખ પાળો—પમે આવતો

ગયો. ૩૭ તે સ્ત્રીના સ્તનનો બાર (પ્રમાણમાં) એટલો જોઈ હતો કે, તેવડે

જાણે તેની (કટિકૃષ્ણ) પાતળી કેડના કડકા તો ચાલતી વખતે નહિં યઈ જાય;

એમ લાગતું હતું. મતવન કે તેનાં સ્તન મોટાં ને કેડ ધણી પાતળી હતી.

૩૮ પિયુષખાણી—અમૃતની ખાણુ જેવી. ૪૦ વાય—વાત. આપ્યો—સુ-

ગીઆવેયોછે એમ દે બૂપ! તમે જાણો. ૪૧ ફળવેતા—સાર નરતું ફળ કહે

નારા—જોશી.

પહે ચાની વાટે ગાનની, અનિ આડગાં સુ ભાણું,
સસય ઉપન્થો અન્નતરાતુ તે વર્ણુનુ વિનાયુ ૪૪
વધણુ.

તે વર્ણુનુ નિરવાણુ હુ જે, સસય સમ્મને થોડે રે,
રમાનકાં ભણુ ન તદપિ, વર્ણુવ્યો હગિયુર્ગ્રંથો રે ૪૫
હંહુ ૭મુ રાગ પચમ રામથી.

અન્નતરાતુ બોલિયા, ઋષિ સામજો રે,
કહી તમેએ હરિ વાન, થયો દેરા દામજો રે ૧
તે મધ્યે ગણિયા ભત, નીચી જે ભણો રે,
તે ક્યમ રહી રહી કાય, ધણી બણી કહી રે ૨
તેનું મરણુ કાં બૂદેવ, સસય ઉપન્થો રે,
હુ ખી પ્રજામા ગણિકા દેહ, મારો મ્વમ ભણ્યો રે ૩
અધમે હુ ખ અપાર, હરિ અમે લગુ રે,
તો તે સુખના દેવ સુખ, કયી વિધિએ મ્થુ રે ૪
હૃદયવેધી હગમેદી નાર, પરધા હારણી રે,
તેને કાગમા કહો તમે નાથ, સુખનીકારણી રે ૫
તેનું મરણુ કહો મુખના સદેહ દાણિયે રે
સુખી નકિરર બોલ્યા વાળુ વે મ વિદ્યારિયે રે ૬
કહુ કયા અવનવી એક, સુખે પાડના રે,
બેઠા દુર્ગમા એકવાર, તપને માડના રે ૭
કયાં સંસ્કરે સિદ્ધાન, તપ નવ મૂકુ રે,
શાય પ્રવચનો મહામજા ધ્યાન ન મૂકુ રે ૮

૪૫ રાગો—મુધિશિરો કાંઈ મ્હે છ કે હુ રમ રાગ ભજના નથી,
તદપિ હરિના સુણ—ગુણાનુવાદ મદજુ કરેલા છે તેથી (આ મધ્ય) વર્ણુનુ
૫ ૧ દામજો—દીન ૩ બૂદેવ—મૂર્ખીના દેવ એવા જે પ્રાસજી—સોમરા
૪ કયો વિધિએ—કયે પ્રકારે ૫ હૃદયવેધી—હૃદયને વેધનારી, હગમેદ
કરનારી, પાડનારુ થન હરી લેન રી ચેરી જે અજિજાં તેને કાગમા—કુ-
કાગતા વખતમા હે નીચાં (સમરા) તને સુખ પીકારણી—સુખ કરન રી
શી રીત મ્દી ૬ ૭ માડના—માપના ૮ સંસ્કરે—સંસ્કરવડે

એતુ દૃઢ ધાને મન, આમન વાગાને રે,
 ગવમાનફ કેરી માય, બેઠા મન ટાળીને રે. ૯
 નદિ નાતુ ધોવુ ક્યાંય, બોગન ભાવણ રે;
 દીર્ઘ લઘુરાગ ન જાય, પછે કો ડમાવણ રે. ૧૦
 નદિ મિગોન્મિપને મિય, નેન ઉધાડવાં રે;
 તો સારો નરતાં સાંધ, ઋષિજીને બાળવાં રે. ૧૧
 એવા ઉમ તપનો આરભ, કીધો મુનીશ્વરે રે;
 તેથી ભેદ ધરી મન માંધ, ક્યું રમરણુ ઇશ્વરે રે. ૧૨
 આખ્યા મુર સનકાદિક મુન્ય, બ્રહ્મા મદાબગી રે;
 આખ્યા હર શચીપતિ સમેત, રમરણુને માબળી રે ૧૩
 મવે મળી કીધો મંત્ર, મુનિ વાગારે;
 કદે ખીકુ મગા મોઝાગ, સમર્થ ન ભાળ્યા રે. ૧૪
 મૂળે તપ કરતો રૂપ, (ને) દુર્વામા જંતો રે,
 કો વ્યાધ-મુખે ધાતે હાથ ઉભે પૂર જાય ધસ્તો રે, ૧૫
 તપિ શકટ નેજના નેજ, રણા નદિ કદી રે;
 ઉડી રમા ખમાડપ, કદે કૃત્ય મુખ વહી રે. ૧૬

૯ ગધમાદન—હિમાલય પર્વતના એક શિખરનું નામ એ પર્વત પર
 ધણુંકરી મોટા સિદ્ધોએ તપ કરવાની જગ્યા પસંદ કરેલી છે. ૧૧ મિગો-
 ન્મિય—આખનું ગીચતુ અને ઉધાડવું તે. મિય—ખાનું ૧૨ ઇશ્વરે—પર-
 માત્માએ. ૧૩ સનકાદિક—સર્વ મહર્ષીની પેઠેના બ્રહ્માએ આર મા-
 નમપુત્ર ઉત્પન્ન કરેલા તે. શચીપતિ—બ્રહ્મા. પરમાત્માએ કરેનારમૂ-
 રણુને ત્રણસુ દરીને. ૧૪ મુનિને તપ કરતા અટકાવનાર કોઈ છે ?
 એવા મતવચનું બોનો દેવમળા મધ્યે ખીકુ ફેરનામાં આવતું હતું પરંતુ
 તેને જોવાને સુધા કાષ્ઠ પળ સમર્થ થઈ શક્યું નહીં. ૧૫ મૂળે ત-
 પ કરતો (કાષ્ઠ પળ) ઋષિ દુર્વાસા જેવો ક્રોધી હોય, તો આનો પોનેજ દુ-
 વાસા હોવાથી, વ્યાધના મુખમા હાથ ધાવવાનું અને ઉભેપૂર ધરી જવાનું
 સાદસ કોણ કરે? ૧૬ શકટ નેજના નેજ—“શુ નેજનાં ગાડાં નેજમા રહે” રમા
 —પ્રાધાની અપ્સરા કન્યામાની એક. ખમાડપ—કેળના સ્તબ જેવી ગોળા
 યમાન અગર દુર્વાસાને અગાવનાર ખંખા—સ્થિરતામાં યાબવા જેવી દંડ.

હરખ્યા મુરવર મુર, વચન સાંભળી રે;
 દીધો આજ્ઞા જાઓ નાર, મુનિ મૂકો છગી રે. ૧૭
 તવ મોહિની ઉચ્ચરી એગ, જાણો સહુ દેવતા રે;
 આરપર ફરે સૌ દોષ, ઋષિને સેવતા રે. ૧૮
 વિષ્ણુ અપરાધે જાણે મુન્ય, એવો કોપી હાણ્યો રે;
 (તો) નાગ હંછેડી મૂકું પાગ, જોયે ગુણ ગણ્યો રે. ૧૯
 કેદી દીએ મુજને સાપ, વેલી વાગજો રે;
 જાશે સ્વર્ગ કેઈ સુખ, તેડી દુઃખ ટાળજો રે. ૨૦
 મુણી વાણી એવી રસાળ, વધા એકાગ્રે રે;
 છુને દુઃખ શું સહુણી રસાળ, અમો સહુ છને રે. ૨૧
 એગ કદી વળાવી વાગ, ગઈ ગંધગાદને રે;
 તેડુજ વસંત કામ જે ગિન, દષ દષ સાદને રે. ૨૨
 આખ્યા તે લઈ સ્વસેન્ય, રહુ રાગજું રે;
 કીર દોષિયા કેઈ રૂપ, સાદિયે સાગજું રે. ૨૩
 વસાળ.

સાગજું સાદિયે સુંદર, રૂપ રસાળીનું ધણું રે;
 વાજું વ્યાખ્યાન હું જો, ઋષિવર કેઈ જાણું રે. ૨૪
 કેડું ૮ મું રાગ ધનશ્રી.

ત્રિવિધ રાગીર ત્યાં વાગજી, કામ વસંત મોહિત ફેલાવજી;
 નારી નેક નમણ અતિ કરનીજી, ફરે ઋષિ ચોપાયે ડરતીજી.
 દાગ.

: ડરના ફરે ઋષીશ્વર પાસે, સાપ બચથી જામિની;
 તેને દકારે સુર સ્વર્ગથી કે, રખે કપે કામિની. ૨
 શું યાવ એ મુનિથી છુને, એમ દિગ્મન આપતા;

૧૭ મૂકો—છગીને મૂકો—છગ્યા પછી ઋષિને ત્યાગ કરો. ૧૮ મોહિની—મોહ પમાડનારી. ઋષિને—દુર્યોધાને. ૧૯—૨૦ વગર અપરાધે જાણે એવો દુર્યાસા કોપી છે. તો છુને નામને હંછેડી તેનાજ મુખમાં પગ મૂકવડ ૨૪ દુર્યાસાનું તપ મૂલ્યવાનો અપનાવ કરે; તો તમે સર્વ દેવતાએ મારો ગુણ માનવો જોઈએ. અર્ધન જો એ કદી મને સ્પર્શ આપેવો મને વેડેલી વેડેલી સ્વર્ગમાં જોવાની લેવી જોઈએ.

તેથી આંતરી નહ અગા, તિમ તામ તામના	૩
કંઈ દમ્પ ને વળી બાવ મીના, મુનોશ્વર મગાના,	
માડતે માનની વસ્ત્ર દાનિયુ, તપિ ન રોયો દાનના	૪
કામ ઉડે પાખ મનો, વનન આનો એ દિને,	
કોર કાકિના માગિધ, કામિ કમતા દિને	૫
તપિ ન અળિયા કારિત જામ, અન આગળ આગની,	
નિરિધ અતુગઈ કર અતુના, ન આને કંઈ પાવતી	૬
આખરે મા દુદ કરી ગઈ, કપિ ગે ને રથને	
આનિગી અમળા અમનું, મનઅમ મીને આગળો	૭
પણ કપિનર અળિયા નહિ, જેણે મન અમ્મ મળિય,	
તેથી નિરુગ થઈ નારી પળ, એ વળી નિચાનિય	૮
આજા કીની મનો તમે, સને રી સમર્પ;	
રનયકપ અનિમ્મ કરી, નર, વણિની થઈ ગોમાઈ	૯
પાદ પાદુમ પેગી પૂરી, તણ નૃપુત્ર મ્હા કામી,	
લગે ની વાળી કટિ ફરાય, તણ મુદ્રવટિમ લામી	૧૦
તણ એગો ઉતન રત મળ્યા, મુગયમ ધરી મોદ,	
વસન ઉતનીય ઉનાગી મૂડી, ધર્મ વનકુળ રોહુ	૧૧
શીશૂલ્ય ગોદુલો વાગમુ તા, તણ રેશ ભમ્મે રોળ્યા,	
ભાગ્યદ્ર કાદી નિપુણ તાણુ બિદી આદિ જળ બોળ્યા	૧૨

૪ માડતે—પરને ૫ કારિકા—સમજાવ્યું આપીને ખુનાસો કવો તે
 મનનગ કે કી, કાકિના અને કારિમ (મેના) જે બેનતા દતા તે કામશાસ્ત્રી
 યથાર્થ ખુનાગો—અટિમ્મ થાય એવા ઉચ્ચાર કરતા દતા ૬ પાગરી—
 સુમિ ૮ સમ્મ—રૂડે પ્રકારે ૯ વગર્જિની—મારા સ્વરૂપનારી ૧૦ પાદુ-
 કા—પાવડીઓ મુદ્રવટિમ—કીળી ધુંવરીઓનો કોરો ૧૧ ઉતન—ઉચ્ચ
 ૧૧ વમન—પેહેરેલું લૂમડું અને ઉતરવ—ઓઢનાનું વસ્ત્ર વનકુળ—ઝાડની
 પાનનું વસ્ત્ર ૧૨ શીશૂલ, (માથે ધાવવાનું સોળનું પૂન) ગોદુલો, (શીના અ-
 ણોડે લટકતું રાખવાનું ધુધરીનાળું ધરેલું) વાગમુના (સાને વાગે પડેનેવા
 મોતી)નો ત્યાગ કરે રેશ (વાળ)ને ભમ્મમા રાગી દીધા ભાગ્યદ્ર—(કપાળગા
 ને ચંદ્રના જેવો ચાંદસો હતો તે) કાદી નાળી નિપુણ—નણુ ગેરનું નિનક
 દર્મુ તેમ બિદી વગેરે કરેના હના તે જળમા બોળો દીધા, ઘોઈ નાખ્યા.

બગર શરાસા મુગધરેખા, મઢી બગ્ગુની ધારી,	
મગ મગ રેખ તણ, ગાદિ રકનતાજ ઉતારી . .	૧૩
કીરચચુથી મુન્તાશગ કાઢી, હુનાની હંસને દીધ,	
વગર ખાને રગ ઉતારી, હય અધર ધોળા કીધ	૧૪
ઉગટ મુખનો તણ યધ, ધુપટ વિગ રમાળી,	
કર્ણુમ આદિક તણ, રદ્રાક્ષા ધરી રૂપાગી	૧૫
હય પર્વત બેદી હાર ઉરનો, ગયો ઉદરમુખ ગાય,	
તેને સાંધકારી કંઠી ચોની, ખેચી લાવતી ત્યાધ	૧૬
તેની રાડ કાંડી નાખી આડો, ધરી ટોડર માગ,	
હડા મકલ કાંડી બાળી, રદ્રાક્ષ ધરી તનુમાળ	૧૭
જો વિધે ગૃમાર ઉતારી, ધર્યું ઉપરીત અમ,	
આવી ચતુરા અતેખ જગાવી, જોઈ મહત અલગ	૧૮

૧૩ બગર રૂપી શગસન (ધનુષ્ય) આગળ જે મુગધ રેખા કરેલી હતી તે કાઢી નાખી ત્યાં પણ બરમ લગારી દીધી એટલુજ નહીં પણ કમળ જેવા નયનમાંથી કાળજીની રેખા મઢી નાખી, આખા પી અંદર જેમ ચોગીઓ રતાશ રાખે છે તેમ તેણે પણ રતાશ આખોની અંતર ઉતારી મનસખ કે અજન ત્યજી લાવ આખો કમળ ૧૪ પોપટની આંચ જેના નાકે જે મુન્તાશજીવ આબરજી (નાળી) હતું તે કીરની આંચ (રૂપનાક) ને ચોગ્ય નહિ હોવાથી હુનાવી-ખુની યધ હમો (તેનુમક્ષ મોતી હોવાથી) આખી દીધુ તાતપર્ય કે, નાકેથી વળી કાઢી, નાખી દીધો તથા પોતાના અનતાવડે રહેવા અગર આપ રમવાળા જે બે અધર તે મોઢાએ ધાન કર્યા વગર ધોળા કરી દીધા ૧૫ કમળ મુખનો-મુખનો ઉગર એવે પ્રકાર, તેજી ધુપટ-ધુપટ ૧૬—૧૭ હય—મે રત ૧૩ પર્વતને બેદી ઉરનો દાર ઉદરમુખ (નાભિ)મા જતો હતો, તેને સાંધ કરનાર જે કાંઈ અને ચોકી (ચોખ્ખીગો લાગીનો) તે જાણે પાછો ખેચી લાવના દોષ, તેમ રેખાવું હતું તેથી તેની રાડ—પડવાડ મઢાડી જે જળખો આડ—આડી આવતી હતી—આપમાંની હતી તે ત્યજી દધ ટોડરમાળ તુગીમીની (માખર) માળા પારજી કરી નાખી કે મગના લાગીના કાંડી નાખી તુમસીની માળા પેટરી ૧૮ ઉપરીત—મનોઈ.

ધરી દડ ખપ્પર ઝુનનું, મુગગન મારી કાખ;	
કમડાનું એક દરન મા'યું, ચોળી અગે ખાખ.	૧૯
તદપિ દિપે સુદરી, દરથી અવિકો જનબુ;	
ખમે ચર્મ ઉરનું વળી (વળી), ઉત્તર રતને નિર્વાળ.	૨૦
સા'તી જાતી જોરમાં, કંઈ અજાણા ઝપિની પામ;	
શુ ઉમાએ પતિ રૂપ લીધું, (કે) વિદ્યુતતા રૂપ અચામ.	૨૧
પુરુષપુરાણ તજ નાડી રમા, સકે ધરી જોગી કાપ !	
તે રૂપ કળે નહિ દેવતા, પડ્યા મોહકૂપની માય!	૨૨
એરે અવેખ જગાવિયો, જઈ દુર્વાસા પાસ;	
'ઓં નમો મુરદેવ' કરી, ક્યો 'તત્ત્વમસિ' પ્રકાશ.	૨૩
તપિ જામ્યા નહિ ઝપિ તવ, ક્યો મોહો નાહ;	
મામ્ય મામ્ય એ વિષ વરતું, મૂકી તપનો વાદ.	૨૪
ઉમાપતિ શો સ્વર મુળી, ચૂક્યા ધ્યાની ધીર;	
નમસ્કાર કરી નમ્યા ઉડી, આર્વિઆ વર વીર.	૨૫
એવે મારતે ચર્મ ઉરાડ્યું, હેઢે પરનું જોહ;	
કચ્છ મંચિ સિધિલ થઈ, જવ ઝપિ જોડ્યા દેહ!	૨૬
એકી કાળે સૈન્ય સધળું, વસનનું વડદથ;	
નિવિધ વર્ણુ દૂરે ત્યાહે, સ્વર ઉચ્ચરે અકથ.	૨૭
કામ કાળો કર કરતાં, પેહો મુનિ-નેન-દારે;	
ત્રિવિધિ વાથો ઉનાવજો, (કંઈ) ચૂક્યો નહિ લગારે.	૨૮
દુર્વાસા દુર્ભિલ દર ધારી, આર્વિઆ અપાર;	

૧૯ ખપ્પર—ઓપરી. કાખ—જગલમાં. ૨૧—૨૨ તે સ્ત્રી ઝપિ-
કને જતાં એવી શોભતી હતી કે, જાણે પાર્વતીએ પતિ રૂપ એટલે મહા-
દેવનું રૂપ ન લીધું હોય, કે વિજયીનું ધરજ ન હોય અગર પુરુષપુરાણ
—પરજા એવા પરમાત્માને તજી રમા—લક્ષ્મીએ જોગીનો દેહ ધારણ ન
ક્યો હોય; એવો ભ્રમ તે સ્ત્રીનું જોગી રૂપ જોઈ થતો. એટલુંજ નહીં પણ
તેના તે રૂપને દેવ પણ કળી શક્તા નહોતા, તેથી તે મોહકૂપમાં ગરક
ચર્મ ગયા. ૨૩ તત્ત્વમસિ—વેદ મહામત્ર (તે હુ છું). ૨૪ વાદ—તપ કરવા-
નો વાદ વિવાદ. ૨૬ કચ્છ—કાછડો. ઝપિ—ગાંઠ. ૨૭ વડદથ—મોટું મા-
મર્ય. અકથ—અકથ—કંઈ શકાય એવા (સુદર—વર્ણનિય). ૨૮ દુર્ભિલ—

(૬૫) ઉગનાથનાં લિંગ મનોહર, વિષે ઋષિ અવિધારા ૨૯
 એક દરલિંગ ભેટનાં, કંઈ યાચ અધમોધાર,
 તો ૬૬ લિંગે આનિ આદરે, ભેટ કયમ ન પામે પાર !! ૩૦
 ઋષિ રીઝ્યા આતિ પહું, ફરી નમન દરે જે વાર;
 નાદી નારી જાય સંભારી, યધ અપ્સરા અવિધાર. ૩૧
 પાગ લાગી પાણુ ભેટી, (ન્યાં) ઋષિ ઉભા વિદવગ કાય;
 કુસુમ-નૃપિ દેવ કરતા, વળી શર્દ્દે જય જય યાય. ૩૨
 મહા ક્રોધી દુર્વાસાએ, શાપી નૌતમ નાર;
 છેદ ભેદ કીધો મારી સાથે, (અવતર્ય) છળભેદકારણી સાર. ૩૩
 અપ્સરાનું રૂપ તજી ધર, ગણિદાનો દેહ;
 એ શબ્દ સુણી પગમાં પડી, કંપે તરૂંપતવત તેજ. ૩૪
 ઋષિ! દેરે દીધી આગન્યા, શો રોપ સેવક—સાર;
 મહારાજ મુને શાપ કરો, અમો અગમોતો અવતાર. ૩૫
 દયા આવી દુર્વાસાને, કયો અનુગ્રહ તે કાળ;
 ઉચ્છાપ ધારો તાંદણે, હોષ(શ) પરાપકારી જાળ. ૩૬
 એમ બોલી મનમોઘ ડોઝી, નિરખ્યા નિર્ઝર નાક;
 ખગર લેઈશ સર્વની, હરિ હર કરી મારી હાક. ૩૭
 વળી પુનરપિ તપ આરંભ્યું, પડી અપ્સરાં ભૂલોક;
 તે અમદેશ વેશ્યામૃદે, પ્રેક્ષી રહિને શોક. ૩૮

૧ મળી શકે એવા હર—મોહાદેવને ધારી દુર્વાસા આલિંગ્યા. એટલુંજ નહિ
 પણ '૬૫ ઉગનાથનાં લિંગ મનોહર' અર્થાત્ એ સુંદર ઉગનાથના લિંગ
 જેવા સંભાના સ્તનની વિષે—વચ્ચે દુર્વાસા આલિંગન કરતાં આવી ગયા.
 ૩૩ છળભેદકારણી—છળભેદ કરનારી. ૩૪ તરૂંપત—ગ્રાડનું પાન.
 ૩૫ હે, ઋષિ! જે દેવે આપ્યાં કરી, તો, પછી, આપારા જેવા
 સેવકપર આપે શો રોપ કરવો કે મતલબ કે રોપ કરવો જેઈએ નહીં.
 ૩૬ ઉચ્છાપ—શાપમાં ધટાડો અગર તેને બદલવો તે. હોષ—પ્રેરણા.
 ૩૭ હરિ હર—મુખ્ય દેવ જે હરિ—વિષ્ણુ અને હર—મહાદેવ તેને હાક
 મારી દુર્વાસાએ, કણ્ઠ કે હૃદય સર્વની ખગર તરછે. ૩૮ ભૂલોક—ગૃધ્રીમાં, ૩૮
 રહિ તે શોક—શોક, વગરની.

તે ગાન્યમા દુઃખ મ પડિયો, (તદ્વિ) અગ્નિનત તરણી તેહ;
રમા પિપ્પાપોપણી, માગ મુદર દેહ ૭૯

પરોપમા કુચે અનુગ્રહ, સાધનો અપિધા,
નિચારી જાગી મગમ ટાળી, ગઈ તેડયા નિરધાર. ૪૦

એ કયા છુજને કહી ગમ, યસે સદે દુઃ,
આત્રી નાગી સુમાગ ધાન, તેહ વણુંકુ જૂર ૪૧
વસણુ.

વણુંકુ હુ જૂર જૂગિ, મુજો આતાનન રે,
નિધ-સેનક અનુરંધી, જેતુ હરિ ચરણે ગન રે ૪૨

કડતું હ મુ રાગ સામેરી.

સંગમ ટળિયો ભારત કેરો, હેરો આતાનન રે,
આત્રી નાગી સુતરી સાગી, ધારી કમવા અપિનન ૨૧ ૧

સહસ્ર મખી સચીલી રાજે, વાજે તાન મુદગ ને ભેરી રે,
દરે નાગક એટક નારી, વારી રાજે મુગતી ઘેરી હેરો આ. ૨

ક' કાગ લીધા નેન અમારા, તમારા મુ વણુમાડયા રે,
કીરને કહ્ય કેતી કામની, ભાગનીએ જોઈ તાડયા હેરો ૩

નામિકા લઈ વડને બેગે, હેડો હાઈ વેરી રે,
આખ્ય અમારી આગને નહિ તો, સહી આપુ આહેરી હેરો. ૪

એને નામણી દિનર ભતી, માતી જાણ સતુણી રે,
દેખી શી વેળી લાઠને બધ, ધાઈ ભમે કમા ધૂણી હેરો. ૫

૩૯ અગ્નિનત તરણી-નૂતન એરીમુસાલી તે. પિપ્પાપોપણી-અમૃતવડે
(પોતાના) દેહો પોપાારી. ૪૧ જૂર-હે જૂર મુધિષ્ટિગે હેરો કહેજે ૪૨
જૂગિ-ધા. ૧ ભારત-મુધિષ્ટિરે હેરો-આભાગો, જૂઓ ૩-૪ તમાન-
તમા ૧ (નેન) અગે મુ વણુમાડયા-માડયા છે કે, તમે અમારા લીધા.
ભામનીએ-કીરે નામિકા વેના રૂપ અન્યથ કરેનો દોસથી, માધ સ્ત્રીએ
તેના નામિકા જેના અગો દર્શાવી તાડયા-માયા 'ધુશ જેવકુ માયુ
જાગે પચુ અજા જેટલુ નાક ન જાગે' એ કહેનતને હેરો કીરને વેરી
કહી, આહેરી (પરમી) ને (મડી-અડી) પકડી આપના કહેતું છે વણુ-
સાડયા ને તાડયા બા ઠેકાણે આપાદાર ખર્ચ લેવા પડે છે ૫ દેખી શી-
વારી દેખી જેની અમાગી વેળી તઈ ધૂણી-ધૂણી, ઝાનતી ઈ

મત્ર મગધાં ડભાં નિરખી. હરખી ૧' કુમ લાંસા રે;
 તમારા મરનાં રાખ્યાં માટે, પાટે પાટે પપો શું દાવેલ દેરે. ૧
 પોતખુખાન પીસતી પ્રેમે, જેમે રૂપો હાર કરી રે;
 રૂપ ખંગલે રંગથી ગીરે, વીર મેલો જ્યમ વેરી. હેરા. ૭
 પદ જરાં પદ મુગ અવિષોદી, રાસી લીલા સર-પાટ રે;
 સુંદી ફાલે પિખેરી નાખે, દાખે નદિ કમ્પાટ. હેરા. ૮
 નૂપુર (સા) સુંદર રાખ મનોહર, મુખી વર વંશ(મૂય) કાપે રે;
 અંધુલી માટે મગધી મોટે, તોડે કરપખ સંગાપે. હેરા. ૯
 કરિવર ફરી શુંદને નદે, વંદે નિરખી ન સુરવાદન રે;
 રમમદ માટે મદ તરછોડે, વખોડે સાર આદન. હેરા. ૧૦
 દા આમ માટે અતુરા એતી, સેતી કરિણી કેરા પ્રાણ રે;
 કો કુપાતુર પંચાનન પક્કી, જકડી લે બહુ બજુ. હેરા. ૧૧
 શું કદિ અમારી મધ તમારી, ધારી નિર્બળ નાર રે;
 જોમ પ્રમ પ્રાપ્તિ સિદ્ધને સાતી, અમાતી અવિધાર. હેરા. ૧૨
 અતુરા હંસ અતુરાધ જોષ, રાષ કંપમે નવ રેતી રે;
 જોઈ દુઃખી તરખી કાષ, સોઈ સાધી કેતી. હેરા. ૧૩
 ગાધ હંસવડે હરખે સહુએ, ક્યહુંએ તું આજ્ઞાતી રે;
 તેને શાણી શુખની ખાણી. વાણી ન કે' અજ્ઞાતી. હેરા. ૧૪

૭ વીર (સડવેયાએ) જેમ શત્રુને ઘેરો હોય તેમ પોતાના પગ જેવા
 દેખના ખંગ હોવાથી તેને દેખાઈ ચીરી નાખતી હતી. ૮ પદ—કમળ.
 ૧—કમળ. ૬ નૂપુર ઈ—ઉત્તમ વાંસના મૂયમાંથી સ્વાભાવિક જે શબ્દ
 નીકળતો હતો તે (ઝીંઝોના) નૂપુર જેવો મનોહર હોવાથી તે વંશ મૂયને કા-
 પતી હતી. પોતા વંશવનમાં વાસુ બરાવવાથી હંમેશાં નૂપુરાદિકના અવાજ જેવો
 સારો શબ્દ થવા કરેછે, તેને હેરા કાપનું વર્ણન કરેલું છે. મોડે—મોરી ના-
 ખે. સુંદી નાખે. કરપખ—રોગ (મગના). ૧૦ કરિવર—સારાદાયોની શુંદ
 જેવા પોતાના હાથ હોવાથી તેની નિંદા કરતી હતી. સુરવાદન—દાથી.
 ૧૧ મદ—પોતાને મદ અદેલો છે તે માટે સાર—સારો અને આદન—
 પ્રખ્યાત એવો જે (માતંગનો) મદ તેને તરછોડતી (ધિક્કારતી) હતી ૧૧
 કરણ—હાથથી. પંચાનન—સિંહ. ૧૩ રોઈ—રોતી. ૧૪ હંસવડે—હંસ
 પક્ષીને જોઈને. ક્યહુંએ—કેમ. આ ૩૫ ડબોધ બધી ધણું વપરાય છે.

તપિ પૂછ્યો તેનો ઉત્તર, ઉત્તર દિશ જોઇ મોરે રે;
 ૫૧ પાણી એ કરેઆના, લાખા પાણુ, ન હુએ તોરે હેરો ૧૫
 કો કોયનને કાગની રાખે, તાપે સુણી તીનો નાદ રે,
 ખગન બોળી બોળી દાખે, નાખે ને—ફંદે કઠી વાદ હેરો. ૧૬
 એણી નિધે અગળા સગળા, જળા નગળા કઠી ગારે રે,
 તદપિ રોમપાદની રક્ષેવીને, વૃક્ષવે । સુધા ઉગારે હેરો. ૧૭
 એવી રમના અનેક રચી, મચી મદમા માતી રે,
 સુગીઝપિને બાને જાતી, યાતી વણી સોદાતી હેરો ૧૮
 રાય મચીતુ વચ । પાળવા, વગિ ટાળના હુંખ જાવતુ રે;
 વિમાડક—વન વામા આવી, લારી લરકર નિના ધવતુ હેરો ૧૯
 હરી જોજન હય રહી, તલી લાધી ઝપિતી ભાળ રે,
 ધંચ દિ । પછી જાને સુરસુરગા, સુણી ઉરમા લરખી જાળ હેરો ૨૦
 મોહલેખા એ મોટો આશ્રમ, પરમ મનોહર કીધો રે,
 નિચિત્ર વેની સ્વાદિષ્ટ ફળશું, જાગશુ આગ્રહ દીધો હેરો ૨૧
 કૃતિમ વૃક્ષ કયો અનૌકિક, ખોક તજ જામ વાસ્થો રે,
 કમલતાએ આશ્રમ શોભ્યો, થોભ્યો દિગકન્ત ગાસ્થો હેરો ૨૨
 તે મધ્યે વચસ્થા રાખી, ભાખી ભાગની એણુ રે,
 વન સંનાડી રેણુ માહે, ક્યાહે જાણુ ધણુ ન કેણુ હેરો ૨૩

૧૫ ઉત્તર દિશ—કષ્ટ મનને પસદ પડતી વાત ન કહેવી
 હોય અગર તે આજ્ઞ સૂચક છે એમ જાતાવુ હોય તો ઉત્તર દિશા તરફ
 જોઇ બોનવુ, એમ પુગળાદિમા કહેતું છે. તે પછી ઉપરની સીએ તેમ
 કરું જણાયછે વળી મહેલે કે હમ જોયા કરેલા ૫૫ (દૂધ) પાણીને જૂદા
 કરેડે, એવી ચતુર હું ન લાવાયો (એની એ ચતુર ના) નને જાણુ વાગેવાછે.
 ૧૬ ખગન—દોવાગોગાડ (જૂઓ દયારાગની મવિના) ૧૭ એણી એની
 રાતે અગળા (ગમ વગરની) સગળા (જમવામાં) થઇ જળા (જનામાં)ને
 નજળા કગ ગારતી હતી તમાપિ રોમપાદે જેનું નક્ષણ કરેતુ છે, એવા
 વૃક્ષ જાન વેલીજાને નો ને આંખો સુધા (તે સમય દુઃખનો દોશાગી) કગ
 રતી હતી ૧૮ જાનુ—રોમપાદની રાજધની ૧૯ સમારતુ નિના ધાનુ—
 સ્વામી વગરની આંખોનુ સર્વ અનિષ્કાંચ હોવાથી વિના ધવતુ અગ કહેતુ
 છે ૨૨ ગાસ્થો—કમળ લગની ગોલાથી ગાસ પામીને ઉભો રહેયો ૨૩
 વચસ્થા—સખી.

એમ ઉપદેશી ગઈ જાળા, ગાળા મોહ ફેરવતી રે;
 એવે નોકા પદ્મ પત્રશી, તત્ર નારી મેળવતી. હરો. ૨૪
 સુમોહની સરિતામાં જાંધી, સાંધી વરેડુ મોહું રે;
 કદી કદી નારી સાંધી જાતી, મન ખાતી મૂઢી કોહું. હરો. ૨૫
 આશ્રય આરૂપરૂ ફરી આવે, દાવે ફાવે નહિ દિવસ રાજ રે;
 નિરાશ થાવે નારી મનમાં, તનમાં તપે દુઃખ રાજ. હરો. ૨૬
 વલણ.

રાજ દુઃખ સાંભળો રામા, મનકાગા ચિત્તવે ધણી રે;
 વાર વારે ગારધામા, રક્ષાગા જામ બણી ઠણી રે. ૨૭
 કહણું ૧૦ મું રાગ કેદારો.

મદનેખા ચોદિશ જોતી, આરૂપરૂ ફરી સંદે જોતી;
 સોતી સમેતી, રખડે મણું રે. ૧

દાણ.

રખડે અતિ રામા રૂપાળી, શૃંગી જોવા સાર;
 સુનિપત્નીથી જઈ મેળવે, પળ પળ તણા વિચાર. ૨
 ક્યારે જશે મુનિ, પાછા, વળશે કો દિને;
 શૃંગી સમજે કેટલું, એટલું કા'ની મુને. ૩
 સુનિપત્ની ધન લોભથી, કે' સૌ સમાચાર;
 જોકદા આવી ઉચ્ચરી, ત્રાપિ કાલ જશે સાર. ૪
 હર્ષમેલી મોહનેખા, થઈ તેણી વાર;
 ઉત્સવ ક્યો સખી સાથ સારો, તે દિને અવિધાર. ૫
 રથજકિડા બહુ કરી, વિધ વિધનાં ધરી રૂપ;
 પછે જળકિડા માટ આસી, બાળી સર્વ અનુપ. ૬
 સુમોહની સરિત મધ્યે, મન મોહની નાવા ગઈ;
 વણુંવે કવિ કેમ પેરે, રસના એક મુખમાં રહી. ૭
 કોઈ જાળા ફેરા કાળા, વર્ષ દાદસની હતી;

૨૪ પદ્મ પત્રશી નોકા—કમળના પાન (ના આકાર) જેવી હોડી. ૨૫
 કોહું—કોટિયું, હોડકું. ૨૬ રાજ—રામનું. ગારધામા—કામદેવના મંદિ-
 ર જેવી. ૧ સોતી સમેતી—શેષભાગમાન એવી સમેતી (દળી ગળીને રહે-
 નાર) ધણું રખડતી હતી. ૭ રસના—છામ. ૮ દાદસ—જ્વાર.

કો રસાળા અધર પ્રવાળા, વર્ષ ચાલુ થઈ હતી	૮
કો ઝેરની ચિત્ત ઝેરની, છે વધ સોજા પી સુદરી,	
કાષ રસાળા વિનિધ નામા, અપ્રાદશ વર્ષ આવરી	૯
કો વીશ પી વરાગીને, પ્રગલ્ભા કે' સૈ સખી;	
કો તરણી તગત પામી, રજા જોઈ ચાલી દખી	૧૦
એવી નારી શુભાર ધારી, આવી નદીને કાઠડે,	
કિડા કારણ પેઠી જળમા, વરૂ જાધ્યા ગાઠડે	૧૧
નગ્ન અને મગ્ન મહિના, પેઠી સરિત્મા મામરી,	
વિવિધ રીતે તરે વામા, ઉનટા સુનની પાસરી	૧૨
કો ઉમી તરતી દીસતી, રૂ રવેયો મથન તણે,	
કો ઉધી તરતી દીમતી, શુ હિમપા'ડ નીન જાન્યો	૧૩
તે મધ્ય કાઠા પ્રશરેજા, દસ જાવ એવો થતો,	
શુ ગિરિ છાયો વાગધી, તે વળા તરતો જતો	૧૪
કો છતી તરતી દીસતી, કજ કુખ પોયણ રજસી,	
(૩૧) પનાહી વાગી પડી આહી, મૂર્તિ પારસ દલસી	૧૫

અધર પ્રવાળા—પરવાળા જેવા હોઠવાળી ૯ અપ્રાદશ—અપ્રાદ આવરી
—આપ્રાદિ મતતનપે આપ્રાદ વર્ષ પી ઉગરે પોહોએની હતી ૧૦ પ્રગલ્ભા
—પ્રગલ્ભાની ઉગર વીશ કરતા વધારે માનેની છતા, પાછળ ખતાનેશી સીઓ
કરતા વીશ વર્ષની ઉગર વાળી મોટી હોવાથી, તેને નાની સીઓ પ્રગલ્ભા
કહેતી હતી ૧૦ રજા—અટકાવ (રજાવળાપણ) ૧૨ સાસરી—સી-
ધી ૧૩—૧૪ રવેયો—મથનનો રવેયો—વસોવવાનો વાસ કોષ ઉધી તર-
તી એ પી સી હિમપા'ડ—જે પી (હિમાયળ પર્વત જેવી) જણાતી હતી
તે પર્વતમા (વનસ્પતિ આદિકની રેખા અને સી લેના વાગની રેખા) દા
દી હોય એવો જાવ દેખાતો હતો એમુજ નહીં પણ જાણે તે ગિરિ
(ઉધી તરતી નારી ૩૫) વાળ (ચોટલા) થી છવાયેલો અને તરતો જતો
હોય એમ જણાતું હતું ૧૫ મ છતી ઈ—કોઈ છતી તરતી એ પી સીના અન્ય-
વો મધ્યેથી મુખ (નેત્ર) કમળ, સ્તન કુખ (કિડા જેવા), હિર પોયણપાન અને
પગ રમ—કેજ જેવા દેખાતા હતા કોષ પલાહી વાળી તરતી હતી, તે
પારમ—પાસનાથની દલવાળી મૂર્તિ જેવી દેખાતી હતી ૧૩ ગી કડીથી
તે ૧૭ કડી સુધીના દરેક જાનના તારાનું અપૂર્વ વર્ણન કરેલું છે

કો તરતી કરતી એણા, હરત હપ દેખાડતી;

હૃદય મુખી હૃંચી યાતાં, દેવને કંઈ પાડતી. ૧૧

કો પાદ ઉપર પાદ જીંડી, કે'તી હું જુડું નહીં;

(કો) રાજપત્નિ પ્રગટી જળ ઉપર, બેસુદસી દેશે તહીં. ૧૭

એમ વિવિધ બેઠે રમે રાગા, અતુર અતુરાર્થ યાજવી;

લેગ સંસારાબ્ધિ તરે ચોગી, વિદ્ય યાતાં જળવી. ૧૮

તેમ વિચિત્ર રીતે ભાગની સૌ, નીર નિમગ્ને નમ્યતી;

પુરપ માંદો માંદ્ય થપ, દો સંગને જલુ જમ્યતી. ૧૯

કો પાડી કુચ કરે કંચકી, સુંદરાંગી પછડતી;

દો દેશ ઝાંઝા અધર ડસનાં, ધણી તાળી વગડતી ૨૦

દો આભિજે ભુજં બારી, યે સુખન કરી માતતી;

દો કટિ ફરને સા'તી જળમાં. આડી પાડી મા'તતી. ૨૧

દો ગમળા ડુળકી મારી, તાદ'વપણું દરોવતાં;

દો ખાસ કરી કરના મનોદર, અગ્નિ પકડી લાવતી, ૨૨

દો કે'તી તે ગમ્મળને, (કચમ) નયન સ્વપ્નતા ભાવતી;

લાખ કાઠા લઈએ તારાં, (નેને) દો જઈ જીલ્લાવતા. ૨૩

દો મકરી તાપી લાવે, તેને જલુ રમાડતી;

કે'તી ધીરજ ધન્ય તારી, મરે (પાત્ર) ન મુખ ઉપાડતી. ૨૪

દો કુર્મ કે'તી પુઠ લેઇ, જળ તળે જઈ સોધનાં;

પકડા લાવી અંગ કમ્માં, સંકેતવા પ્રતિજોષતી. ૨૫

દો કે'તી ધન્ય કમદા, પ્રીતિ જોઇએ તુંગરી;

કારજપરત્વે અંગ નીસડે, (જે) રવેચ્છાએ જનાં ખરી. ૨૬

દો રમ્ય દેશનો પાગ કરીને. પકડી પોસા આખતી;

ગમ સ્વપ્નતા સીદ ચોરી લીધી, એમ કરી દુઃખ દાખતી. ૨૭

૧૮ સંસારાબ્ધિ—સમારમમુદને. નીરનિમગ્ને—જાળીમાં ડુબેલી—
ગરન. ૨૨ સ્વપ્નતા—સ્વપ્ન આ અગર વિજગી. તાદ'વપણું સ્વપ્નતાનું સં-
મારનું. ૨૪ મકરી—મપરી. ૨૫ કુર્મ—મગજો. ૨૬ દો કે'તી—છ. કે'છ
(૧મઠી) કાપવાને કે'તી દતી કે તારાં અંગ જેમ કારજપરત્વે જાહેર નીસડે
છે, અને મરણ પ્રમાણે સંકેતી બેસાય છે. તેવીજ રીતે અગરની પજુ તારા
અંગ જેવી કારજ દેવા ત્યારે પ્રીતિ થતી જોઈને.

કો જગો પડી જોનની ખાઈ ધન્ય દુઠના તાલગી,
 મુગ ગતિ દહ નહિ તુ જરતી, કંતી ખરોખર જાલરી ૨૮
 *એવે મનોહર એક ગહિના, દીરી, દોડી સો મળી,
 તે નાગની જોખા નિદાગી, કુઝનો ધરજો હળી, ૨૯
 લેરનાળુ લેરિયું ધરી, મુખ લજારા દાઝતી,
 કહિન પયોધર હમ્ય ઉભા, કદાહુ છામે વાકતી. ૩૦
 ઉદરે પડી ત્રિનિ સુંદર, રાજની સોપાનશી,
 નાભિ જમણુ રડા મનોહર, ઉભા રાખ સમાનતી ૩૧
 કંઈ પાદ અગ્રાગ્રામ પડતા, હજત કુમર સુડના,
 એની નારી નિરખી જાણી, વચન જોતી કુડા ૩૨
 અમે જગકિડા કંઈ જવહા, સદસ મળી હામળી,
 કેમ આની મધ્ય જાણા, નીકળ કહું વર્ણી વળા ૩૩
 તદપિ માન્યુ નહિ તરણી, તન રામસેન્ય કોપે ભયું,
 જ્યમ નિઝારના રાનમ્મ ચડે ભય, કૃતિમ સ્ત્રીન આન્યું ૩૪
 કોઇ મારતી પય જાવડે, કોઇ પા'ણુ લઈ પઝાડતી,
 કો મીન કડ રમ્મ રૂપ લઈ, દશ દધને તા તી ૩૫
 કો મકરી રૂપ ધરી કંગ, આમતી નારી રિધે,
 કો પાદ આહી કોધ કરતી, તદપિ મરજ નર મિરે ૩૬

૩૦ કુઝનો—કદાહુ કરતી વગન જેમ વકુ જોરાગા આવશે તેમ
 ની રૂપી સ્ત્રી પેણુ કદાહુ રૂપ હાલેયી વાકતી—વાકી થતી હતી ૩૧
 ત્રિનિ—પેટ પડેલા નણુ વાગ સોપાન—પગથિયા. ૩ મી કડાયા તે
 કરગી કડી સુધી જે નદીને આનુ રૂપક આપી વણુંવનો છે, તે ૥ વધાર્ય
 ખુનાગો આગ કડાની પડથી પદમી મડી સુધી ૥, કૃતિએ પોતેજ કરેના
 હોવાયી, અને કરવાગા આવેનો નથી ૩૪ રામસેન્ય—ગંગા (આ)આ
 તુ લકડર અગર રામસેન્ય લેતા મગવદનુ વગર જેમ રામજન ત્રિ
 ડા ૥ ચડે તેમ કૃતિમ સ્ત્રીને ગંગાઓ ૥ મેન્ને દાકી દામી ૩૫ પય—પા-
 લી ૩૬ આહી—અદુણી આ રૂપ આજેના ઉપરથા યસુ હાય એમ
 લાગે છે સીમે—સિદ્ધિએ પોતાને નહીં

* કાંઈના આદાત્મ્યનડે કુ પ્રાણી (પ્રથમના વાર અને મરજ જેવા)
 યજુ તે વનગા મરજને દુ અકર વિવડતા નહીં એના મરજગની ત્રણુ ચાર
 લીંગનો, આ અથગે મયાનુ, જેના તગદથી પત મગીછ ત જણાવેછે.

(૩૭) મહિય પેર ગસ્તકવડે, વડે નારીશું વળી;
કેશકલાપે બાંધતી શું, હરે ગંગ બાંધી છળી. ૩૭

તાડતાં બળ દેખાડતાં, ચળી નહિ જવ સુંદરી;
મોહલેખા પાસ ગઈ, સા, વદતી કોધ ધણી. ૩૮

આપણુ સર્વે ગગન યઇ, ગગન નહીએ જે રથજે;
(એક) નારી નિંદે હસે બોલે, (વળી) કહ્યું કંઈ નવ સાંભજે. ૩૯

સુણી ચૌવનગચા ભાખતી, દાખતી ગન દૃઢ કરી;
સા ગળી એને માર મારે, (વળી) તેડી લાવે યાં ધરી. ૪૦

સુણી બોલી બાળિકા નવ, આલિયું કંઈ અમ તણું;
અમે સર્વ આવી તમકને, (કેતાં) દીન રૂપ મન્યુ ધણું. ૪૧

દયા આપી દીક્ષ અતિરો, ગઈ રીસે અંડપમાં;
શું પૂરપાટે નાવ આલ્યું, તેવી જઈ કે' કરપમાં. ૪૨

ક્યમ રૂપાળી ગર્વમાં હું, માનની માને નહીં;
શું અનાદર કરી અમ તણો, કુશળે જાણશ (તું) સહી. ૪૩

મહા રોપમય રાગા યઇ, બોલી બગમાં એટલું;
તદપિ ન તરણી તે વદી, ન ગણ્યું રજ જોડલું. ૪૪

તેથી અતિશે કોધો બાળી, અંડપમાં વદયા મઇ;
(જ્યમ) અરોઠ દોહન સમે મારે, (ત્યમ) ત્રાત મારી અજગી યઇ. ૪૫

(જ્યમ) આલિએ રચાંબીને, ત્યમ બાથ મારી પડતી;
(જ્યમ) અધર ડંશે ધવ તણા ત્યમ, અધર ડંશે તાડતી. ૪૬

૩૭ મહિયપેર—પાણી પેટે. નારીશું—નદી રૂપી સ્ત્રી સાથે. હરે
—જેમ મહાદેવે સ્વર્ગમાંથી પડતી ગંગાને છળી (જટામાં) બાંધી લીધી
હતી, તેમ કેશકલાપે (કેશરૂપી જટામાં) ને કૃત્રિમ સ્ત્રીને સર્વ સ્ત્રીઓ બાં-
ધી લેતી હતી. ૪૦ ચૌવનગચા—જેનના ગર્વવાળી. ૪૨ કરપમાં—કરૂ-
ણાપણમાં. ૪૩ રૂપાળી—વકોસ્તિ છે. ૪૫ જ્યમ—અરોઠ દરમિયાન જ્યારે
તરણી સ્ત્રી આલિંગન કરી વાત મારે છે ત્યારે તે રૂઝડપ થાય છે, (જ્યારે)
મહાપિ કાળીદાસ કૃત માલવિકાગ્નિમિત્ર નાટક) તે પરમી દ્રવિ કહે છે
કે, જેમ અરોઠને દોહન કરતી વખતે સાત મારવામાં આવે છે, તેમ
મોહલેખા સાત મારો દૂર યઈ. ૪૬ જેમ સ્ત્રીઓ સમયે પવના—સ્વામીના
દોડ એવે તેમ કોપથી પોતાના ભોડ' રસી, નદીરૂપી સ્ત્રીને મારવા લાગી.

ઠપ નાન શીળા કાંઠે હીલા, કરી નાખ્યા ઉપરે,
 લપ વગગમા કર્ઠ ભગરમા, હોમ હરિવદ્ની હરે ૭૦
 કોધી જોઈ નદીપતિ, વ્હાર લપ જે આવિયો,
 યપ સન્મુખ મોહનેખા, તોય દાવ ન ક્ષાનિયો ૭૧
 પશુ ધીરજ મૂકી નહીં, યપ સન્મુખ જાણિકા,
 તેથી રોય થયો ઉઠે, વડવાગ્નિ પ્રકટયો જ્વાળિકા ૭૨
 મદા ખૂરમા ધરી આરી, તાડી તરણી તરંગમા,
 જોઈ રૂપભયાનક ભાગની, (તીરે) નાહી કરી રમ ભગમા ૭૩
 જોમ્લી જે અડમ અળળા, મોહનેખા ના ચળી,
 કોધ બ્યાખ્યો વારિધિને, પકડી બહુ કરે કરી ૭૪
 ફેરા મૂટા જે હતા તે, અધિ પાડી ખેંચિયા,
 સુમ્મન કરી કરી લાની કાળી, લેષ જગમા વેંચિયા ૭૫
 ભાળ ફેર તિનક તાણુ, વળિ આમળી છતી મરી ૭૬
 કપારી કુચને અધર શોધી, આનિગિયો સહુ ભુજ ભરી ૭૭
 તે જોઈ નદીને કોધ બ્યાખ્યો, અરે ! લજ્જા ધર માહરી
 હે કુટ્ટ ! ઉભી નારી તારી, લાજે ! પરભીથી જરી ૭૮
 ધુરડી નારી વ્યવ તણી તવ, ડરી મૂકી માન ઠી,
 નાદપિ ઇચ્છે એની એ, બહુ વામ્છના વર વાનની ૭૯
 મોહનેખા ભય ધરીને, નાહી નદાથી છવ લઈ,
 રનાકરે જાણ્યું રત્ન જાયે, તણુ ડર મરો (પાઠગ) ધપ ૮૦

૭૦ કર્ઠ—કોધમા આવેતા સમુદ્રે તાવ (વદાણ), શીળા (પથ્થર), અને
 કાંઠે (લાકડા) હીલા (અસ્તો યસ્ત) કરી નાખી, તે સ્ત્રીપર નાખ્યા, નાખવા
 લાગ્યો. એટલુજ નહિ પણ વગગ અને ભગરમા તે હરિવદ્ની (ચંદ્રના
 જેવા મોહનાળી) ને લાવી હોસ હવા લાગ્યો ૭૧ કોધી—જે વ્હાર લઈ
 આવેમો, એવા નદીપતિને જોઈ તે સ્ત્રી કોધાયમાન થઈ ૭૨ પણ ધીરજ—તે
 સ્ત્રી સન્મુખ થયામાં સમુદ્રને કોધ દીધ્યો, તેથી જાણે જર્જગાવાળો વડ-
 વાગ્નિ પ્રકટયો હોય તેમ દેખાયું ૭૪ બહુ કરે—તરંગરૂપી ધરે દાવે ૭૫
 સુમ્મન—આખો ઉપર અને ગાય ઉપર સુમ્મન જેવી પાણીની હાલમે
 વાગવાથી અજન ઠી કાળાશ અને ગાલની લાનાશ પાણીમા ધોનાઈ ગયા
 એવો ભાવ.

નાંરીએ મહા ક્રોધથી તે, વારિયો વળી વળી;

જઈ મોહલેખા તીર બેઠી, (ત્યાં) સાગર નય છળી છળી. ૮૦

વિધિય વાગા શિથિલ સ્થાગા, કપતી ધર ધર લજી !

ત્યાં આવતો મહા મોહમાં કંઈ, બય વિદવળતા તજી ! ૮૧

સ્વ ક્રિયા તેને ખેંચતી, તદપિ જળમાં આવતો !

ધુરકી જહુ ધુમણી લઇ, હે દુહા ! શે સજવતો !! ૮૨

(એમ) લડી વારી ગઈ વનિતા, (તવ) તરણી ધઈ સાંતરી;

મા' શ્રમે કમ ભરતી આવી, રચળ પડી ન્યાં આંતરી. ૮૩

સવારે જવું મુનિ મંદિર, તે સજાઈ તો સજે;

કૃપી રીતે વર્ણવું તે, જામની દર્શા બજે. ૮૪

વલણુ.

બજે દર્શા જામની તે, વર્ણવું હું ક્યમ કરી રે;

શૃંગી જેવા છબ્યા જેણે, (તેને) વર્ણવે દા ચિત ધરીરે ? ૮૫

કહવું ૧૧ મું રાગ ત્રિતાલો. (ત્રિલંગી).

સજી મુંદરી સારી, મન વિચારી, છળવા ધારી, સજ યાતી;

વર વપુ સમારી, આલી નારી, મોહનકારી, પથ જાતી. ૧

આશ્રમને ખૂઠી, મુનિમઠ હુંકી, જતાં ન ચૂકી, ગંધ વેશી;

તેની અતિ શોભા, જેવા લોભ્યા, ગગને થોભ્યા, મુર સેલી. ૨

૮૦ સાગરનય છળી છળી—ભરતી આવવાથી જે કાંઠે પાણીને
ચઢાવે ધાયછે તે. ૮૧ વિધિય—વિધર—ગભરાઇ ગયેલી. લજી—સન્નિત
થઇને, લાજ પામીને. ૮૨ સ્વક્રિયા ધ.—જે સમુદ્ર પરક્રિયા માટે વારંવાર કાં-
ઠા બણી જતો હતો, તેને સ્વક્રિયા—નદી ખેંચી રાજતી હતી, 'તોપણ તે
જવાને વિરાગતો નહીં, તેથી નદી ધુરકી અને ધુમણી ગોળ ચક્રર લઇ
બોલી કે, હે દુહા ! ખીછ સ્ત્રીઓ જૂએ તેમ મારે અપમાન કરતાં હું લગજનો
નથી ? ૮૩ વારી ગઈ—પાછો લઇ ગઇ. રચળ પડી—ન્યાં વિસામો કરીને
રહી હતી ત્યાં આવી. ૮૪ જામની—કોણે એવી સ્ત્રી ટેપાઈ ગતિય
ધણી શોભાવમાન તે સ્ત્રી જણાઈ તેવું વર્ણન હું (કવિ) કેવી રીતે કરું.
૮૫ શૃંગી—જેણે શૃંગી જેવા ધ્વજચારીને છબ્યા, તેને મનમાં લાવીને કે મન
દહરાખીને દાણ વર્ણવે. અર્થાત્ તેવું વર્ણન કરવાને કાણુ શક્તિમાન હોઇ શકે ?
૧ પથ—રસ્તો. ૨ સેલી—સેહેજાણી—મોજવા.

મરતકમાં મરિયાં, બૂપણુ સરિયાં, નગે જડિયાં, તે લહીએ;
 જે ચક્ર ધરિયો, તે ગતિ ત્વરિયો, વિધુશુ વરિયો, જે કહીએ. ૪
 શશિકિરણુ કાપે, ઉદરે વ્યાપે, અતિ સંતાપે, તેમ અહીં;
 શીંગરાગિ જે ચાર, કહે ન વાણું, મન અવિધાયું કમળ સહી. ૫
 વળી વળી જાએ, નવ લગનએ, શિશૂંસ સંએ લુખ્ધ કગી;
 મુન્નાદાગ જરિયાં, જે(છ)વર પરિયાં, જન્ય ન સરિયાં, પ્રીતિ ધરી. ૬
 જેછ મોતી પૂર્ણ, પધાર્ય શગં, નાગધી નૂરા, ચઢી આલ્યાં;
 નિર્જા વિય ધુનતી, આપી સુનતી, વાટજ રચતી, (જે) વર કાંવ્યાં ૭
 (તોય) ફરતા નવ છોડી, મધ્ય મરોડી, (શુ) દંશી દોડી, ધઈ લાક્ષી;

૩-૬ મરતકમાં ઈ:-માયામાં જે ચક્ર-આક (માથે પેહરવાનુ ધરેણુ) તે
 સ્ત્રીએ ધારણુ કરેલો હતો. તે ધણી જીતાવગી ગતિવાળો હોવાથી (તેનો ચક્ર જે-
 વો આકાર હોયછે તેથી) વિધુશુ-માયામાંના ચક્રાકાર દાગીના સાથે તે વઢી પ-
 ડ્યો. (૪) એટલુજ નહીં પણ તેણે તે ચંદ્રના (કિરણુ) પ્રકાશનો નાશ કરી, તેનું
 તેજ લઈ, જેના પેટમાં પેશી જઈ ધણો સતાપ ઉત્પન્ન કર્યો અર્થાત્ આક એ
 અર્ધ ચક્રાકાર દાગીનાની વચ્ચે હોય છે, તેથી કવિએ ઉપર પ્રમાણે કહ્યુંના
 કરેલી છે. તે માયામાંનો જે સુદર ચક્ર હતો, તેણે કમળ-કુમુદરૂપ શિશ-
 પૂલ જેવું, તેથી મનમાં (તે કુમુદ છે એવું) નક્કી કરી (૫) દોષનું પણ વા-
 ણું ન કરતાં જેમ ચંદ્ર કુમુદને લુખ્ધ દરેછે તેમ, માયાના ચંદ્રે શિશૂંસને
 શોભાવી-પાસે રાખી વારંવાર તેના તગ્ન જવા આંકણુ. મતવળ, કે આલ-
 વાની ત્વરામાં માયાનો ચક્રાકાર દાગીનો અને શિશૂંસ અપકાવા 'લાગ્યાં.
 માયામાં જે વાગે વાળે મોતી પરેવેલાં હતાં, તે જાણે વર કેશરૂપી સ્વામીને
 પરણેલાં હોય, તેમ પ્રીતિ ધરી ખશી શક્તાં નહોતાં. (૬) માયામાં મોતી-
 ધારણુ કરેલાં જેઈ નૂર-તેજવાળી નાગણુ (અગોરો) દૂધ પીવાની લાલ-
 ચથી ચઢી આવી તે રિપયાં ધુનતી નાગણુને જેઈ (વર) જે સ્ત્રી ઉત્તમ
 કહેવાતી હતી, તેણે રચતી અને સુનતી વાંટ-રસતો તેને આપ્યો. એટલે
 આવતાં નાગણુ જેવો એટલો મનસ્વી રીતે હાવવા લાગ્યો (૭) જે કે તે
 સ્ત્રીએ ઉપર જણાવેલી નાગણુને રચતી વાટ આપી તોયણુ, તેણે પોતા-
 ની ફરતા ન છોડતા વચ્ચેથી મરોડ-ખાઈ જાણે દંડ કરીને દોડી દોય એમ
 દ્યું તેથી લાવાશ (નાગણુ દંડ કરવાથી) ધઈ. તે દશથી ચએવી લાવાશ
 પણ તે સ્ત્રીને તો માયાને મોખરે (હિએ) ચોલતી હતી. એટલુંજ

(તે) મસ્તક મુખ દિસે, ડખ પણુ દિસે, શુ ધરી રીસે, નદી બાગી ૭
 જે ઉર્ધ્વથી પડતી, સેચે ખળતી, (સુ) લાની બળથી, વર્ણી પાછી,
 જોવે નાગણુ નિરખી, મનમા હરખી, કેમ્નિ પરખી, ધરી ગમી ૮
 તથા બક્ષણુ ધુધગી, શુ ભક્તિ નુગરી, કે તથા સુગરી ત્યાગ છોડી,
 ઉડે બક્ષણુ માટે, તદ્દપિ ઉચ્ચાટે, શિક્ષા (સે) સાટે, લે જોડી ૯
 વાર જે નિહિયા, કણે સિમિયા, અને વિમિયા, દર્શ્યુદયે;

નદી પણુ જાણે ગાથા વચ્ચે જે લગીર (સેયાની) તે વાળેની નદી જેવી
 જણાતી હતી અર્થાત્ દાનતો એવો એવો દશ કરીને જતી નાગણુ જેવા
 જણાતો, અને જે સેયાની શર્યાનમા સિદુરની બિદી કરેની હતી તે
 જાણે સર્પે તર્તજ દશ ક્યો હોય, અને લાલ રૂધિર જણાય તેવો રંગ સે-
 થાના સિદુરનો ગાયમ પડતો હતો (૮) પાછળ કહેલી જે સેધારથી નદી
 ઉર્ધ્વથી એટલે અગ્રા પાસેથી (ઉચ્ચેથી) પડતી હતી, તે સેયાની શર્યાન-
 તમા પૂરેના સિદુરની લાલીના બળથી નીચે ન પડી જતા, પાછી વળી
 જતી હતી તાત્પર્ય કે અગ્રાથી લે સિદુર પૂરેના સેયા સુધીના વાગ-
 ગાની લકીર નીચે પડતી નદી જેવી જણાતી હતી એવે ધ — એવામા
 કેમ્નિ—ગાથામાના મોર જેવા ગોદણાએ નાગણીરૂપ વેણી જોઇ તેથી (ના-
 ગ મોરનુ બક્ષણુ હોનાથી) મનમા ખુશી થઇ તેને પકડી એટલે મોદણો
 અગ્રાની સાથે બાધેતો હોય છે, તેથી 'ધરી' શબ્દ વાપરેતો છે (૬) તથા
 ૯—તે કેમ્નિ—મયુરાકાર ગોદણાના મોદમા ધુધરીઓરથી બક્ષણુ હતુ,
 તે નુગરી એવી ભક્તિ અને સુગરી (કુનડ) એવી જીને છોડી કે તેમ મોર
 રૂપ ગોદણાએ ધુધરીરૂપ બક્ષણુ છોડી દીધુ તે એવી રીતે કે, તે બક્ષણુ
 ગાટે ધણુ ઉચ્ચા—ઉચ્ચા છતા તે નથી મળતુ ત્યારે ઉચ્ચાટે વારાય છે—
 દિવગીર થાયછે તેથી જાણે તેને સે' સહે—સહી—પકડી શિક્ષા કરવાને
 જોડી ૧—સાથે બાધી કે, જેમ દર્શુ અર્થાત્ ઉતારજમા ચાલતી વખતે
 જે ગોદણો અગ્રામા કરેતો હતો, તેને અગ્રા સાથે બાધી લીધો રીજી
 દડીથી તે નચી સુધીમા ફક્ત મોદોખાએ જે માથામા આમરેણુ ધારણ
 કરેલા તેનું સેયાનું આ અગ્રાનુગ્ન વર્ણુ કરેતુ છે ૧૦ વાર ૯—મારા
 જોના જે વિહિયા તે મો પેદેરેતા હતા, અને તે જ તે—કો પેદેરવાની
 આ આ કર્ણુસવરે વિમિયા—ધીનોધીય થઇ ગયા હતા અને દર્શ
 પાગતા જોના જે રમિયા દેતે તે તે વેસર—મનની વાગીમા વામ પૂરીને

વેમરમાં વમિયા, અડોટી ફસિયા, સુર સા રસિયા, અનિ ખૂતે ૧૦
 નયનાંજન રેખા, અશ્વ વિગેખા, રમ્ય શી મેખા, એ જોએ;
 છે બાળ વિગાળા, હરિ રસાળાં, હ્રય અજવાળ્યા, સા લેએ. ૧૧,
 મનોહારી બંદી, ત્રાણુ અનિંદી, ભવશર વદી, સુખી થેએ;
 શુ મીન મહાતાં, ખંજન તત્તાં, મૃગલી મનાતાં, અખ કેએ. ૧૨
 માંદિ રેખા લાલો, કાળી વાળી, ઘણી રસાળી, રમ્ય દીસે;
 નાકે નય ધાતી, કૌર સંભાળી, હમે ભાળી, તે હીસે. ૧૩
 થઇ તેમની ધારા, દીપકજ્વાળા, તેથી મરાળા, ત્રાણી ગયા;

રહેવા હતા; એટલેજ નહીં પણ અડોટીમાં તો તે ફરી ગયા હતા. ૧૧
 નયનાંજન :—કર્ણનું વર્ણન કર્યા પછી કવિ કહે છે કે હવે આપણે મેખા
 —રમ્ય એવી સીધી (મેખા—મેખ—ખીલી જેવી) લીટીના નયનાંજનદ્વારા-
 એ થઇ મેટા એવા અક્ષર—નેત્રનું વર્ણન કરાવે. અર્થાત્ તે સ્ત્રીના નેત્ર
 અણીઆળાં હોવાથી તે કાન પર્યંત સીધી લીટીના આકારમાં શોભી રહ્યાં
 હતાં. તેના વિશાળ બાળમાં એક તો એટલા આંદ્રા ૩૫ અને ખીજે કપા-
 ણ ૩૫ રસવાળાં હરિ—અંદ્રા શોભતો હતો. અતઃપ્રથમ કે તેના કપાળમ
 હ્રય—એ અંદ્રની આકૃતિઓ જણાતી હતી. ૧૨ મનોહારિ—મન હરણુ કરે
 એવી કરેથી મિંદી, નિદિ નહિ શકાય એવું ત્રાણુ—હુંદણુ અને ભવશર—એ-
 ટશે ધનુષ્ય રૂપી ભવાંને વદી સુખી થઈએ તેમ હતું. અર્થાત્ તેણે કરેલી
 મિદી, છુદણુ અને તેનાં ભવાં ઘણાં મહેનાં હતાં. તેનાં અખ—નેત્રને મ-
 કલાતાં એવાં મીનની, તત્ત હલખ થએલાં ખંજનની (દીવાળી ઘોડા) કે મૃ-
 ગલીનાં સુંદર મનાતાં એવાં અશ્વની ઉપમા આપીએ. ૧૩—૧૪ માંદી
 ઈ:—તે નેત્રમાં ઘણી રસવાળી વામ (લાલારા) અને કાળી શોભાયમાન
 રેખાઓ દીમતી હતી. મનવન કે તે સ્ત્રીએ અંજન કરેલું તેની કાળી
 રેખા અને આંખ મધ્યેની લાલ્લી શોભી રહેલી હતી. વળી તે સ્ત્રીએ જે
 નાકે નય ધાતેલી હતી તે નામિકા ૩૫ કૌર સંભાળી; પરંતુ નય મધ્યે
 મુકતાદ્રણ હોવાથી તેને કપોળે આવી રહેલા હસે પોતાનું ભક્ષ ધારી ખુશી-
 થી જોઇ. તે વખતે તેલની ધાર જેવી અને દીપક જ્વાળા—દીવાની
 જ્યોતિ જેવી નાસિકાને જોઈ મરાળા—મોતીનું ભક્ષ મેળવવા આવેલા જે
 હસ તે ત્રાણીને નાશી ગયા તાત્પર્ય કે તે સ્ત્રીની નાસિકા પોપટ, તેન-
 ધાર અને દીવાની રાગ જેવી સુંદર હતી. પાછલા ચર્ણમાં તેલની ધારા

નામ વા સગા, કોનાનવગા, આગા બારમાં, આવી રહ્યા ૧૪
 અભયત બૂકે, વેમર મૂને, લક્ષણ રૂડે, રસભાતી,
 તેને સુધારું સેરી, રાખે ઘેરી, હમિ અહેરી, ધરો સ્વાતી ૧૫
 સુ આત્રપ્રતગી, પ્રાણગા મળી, કે રમની વગી, રમ્ય રેખો,
 ચતુરા ચિમુક આર, હડપચી વર, વદન મગારું, મોતેખા, ૧૬
 (ને) અમુજ તુ કાપ્યું મગરપળે ભાખ્યું સુકમું રાખ્યું, રસભાણ,
 કમુમા ધગિયા, આજનુ બરિયા વરને વગિયા, હાણ ૧૭
 ધગી દુગડગી મોગી, ચોકી ન ખેગી, હારની જોડી, ચીચાડી,
 ગળુમધ મોટી, ધલી મોગી, માગા મોગી, રી લટી ૧૮

વડે દીપક રી જનાગા થઈ એવો જાન દર્શવાયો આ ચર્ચુયા તેના તેજ
 વડે વર કપોમ સરોતરમા આશા ભરેના એવા હમ નાશી આપના ર
 ભા મતપમ કે તે જીવે કપોલે હમ છુદ્ધાનો ચીત્રનો કે દાગી જાનો હતો
 ૧૫ અધગમૃત ઈ -તે જાએ ધારણ કરેરી એરી જે રૂઝ લક્ષણ-શોભાનાર્ગ
 અને રસગા મસ્ત થએરી એરી જે વેમર (વાગી) તે અધર રૂપી અમૃત
 મા દૂળી જતી હતી, તો વેસર મધ્યેની સુધારું સેર (વાળીએ જાધેર
 સોાનો તાર) અને પાસેની અહેરી-આહેરી (પારધી) જેની હમી-હમણી
 ઘેરીને પકડી રાખના હતી હસી મુક્તાકળની લેખી હોવાથી તેને આહે
 રી કહેરી છે ૧૬ શુ ધ -નેના આગા (કરી) માતળી જેવા અધર પ્રવાળ
 રગમા મળ્યા હતા કે રસની શોભાવમાન એરી રેખા થઈ હોમ એમ લા
 ગતુ હતુ એવે તે જીના અધરની જોશા આનાની માતળી, પ્રવાળ આ
 રમ્ય રમની રેખા જેવી હતી મોતેખા-તે ચતુર મોહનેખાતુ ચિમુક (હડપ
 ચી વચેનો જાહર ખાડો) હડપચી અને વદન સારા શોભાપુત કરેના હતા
 ૧૭ તે અમુજ ધ -તે અમુજ-કમગ જેવુ અને રમચણ વદન કે જોતે મા
 રા કમુ (શમે) જેવા મગરપળે (મરદને) ધારણ કરી રાખેતુ છે, તેવુ વ
 ળુંન કર્યું અર્થાત્ જે સ્ત્રીની રાખ જેની મદનપર કમગ જેવુ વદન હતુ
 તે રી શોભા વર્ણુથી તે કમુચીતમા જે આબરણ ધારણ કરેના હતા તે
 જે પોતાને રહેવાનુ હતામ રેઠણુ પમ કરેતુ હોવાથી, તે હવાણુ-હરવાગા થયા
 ૧૮ દુગડગી (જુ રચુવડ), ચીચાડી-મળે પાનસનો પગીદાઢ દીગ મોની
 વડે જનાવેલો દાગીનો મોટી-મોટી-મોટી, મોગી મળે મેદુર ॥ ૧ ॥
 ગી ॥ પડીતરી-૧ડી પડી-૧૨ડી પડી, નમ થઈ જવુ

તે કામળ બૂલો, આપ્યા દુપણે, વેળે રૂપણે, ગિરિ મોટા,
 જે કરત કાપે, હાથે તાપે, નહિ મતાપે, આ રોડે ૧૯
 ડરી તેથી બાળા, ચોળી ધાગી, તદપિ અકારી, તે યાત્રી;
 જે મયૂર મરાળા, ધર્મ કરાળા, ડગલી બાળા, લજ્જતી ૨૦
 વૃશ્ચિને મૂકી, ગિરિશૃંગ દુકી, મૂંતા ચૂકી, સ્તન મેંતા;
 તેને ઉરાડી, નયને નાડી, કરચી કાંડી, રસ લેતા ૨૧
 ક્યુકી નીની, પડો રસનીની, સુખી ધર્મ શીળી, (પથ) દુખ દાતા;
 મદિ કૃશ અતિને, (રતિ) રમણ વિશે, રજૂળ કુચ દશે, પરતાતા ૨૨
 શાધારે રંગે, શુભ સેશે, મને કેશે, વિરહિ વળી,

૧૯ તે કામળ ધ—ને વેહેરના કામળ (સુંદર) બૂલો પણ દુપણમાં
 લાવી રૂપણે—ગાયથી મોટા ગિરિ વેહેરી નાખ્યો હોય તેમ ક્યું હતું ત-
 થાપિ જે કરત થઈ મારે છે તે તો હાથે તાપે એલે કાપનાર લાકડાને
 અને પોનાને તાપ ઉપાન કરે છે અર્થાત્ વેહેરાતુ એવું લાકડું અને કરવત
 બંને ગરમ થઈ જાય છે પરંતુ જે ઉપના ચરણમાં કરવતરૂપ કામળ બૂ-
 પણે ગિરિ વેહેરો દતો, તેથી તે એકેને (કરત કે વેહેરવાના પદાર્થને) આ-
 રોહો (માર-કાપ)થી કે સ્તાપ ઉપજતો નહોતો મતલબ કે તે સ્ત્રીએ જે
 દાગીના ધારણ કરેના હતા, તે આનતી વખત ગિરિશૃંગ જેવા સ્તનની
 વચ્ચે આજીનાતા હતા, તેથી વેહેરાતા ગિરિ જેવો ભાવ દૃષ્ટિગોચર થતો હતો
 ૨૦-૨૧ ડરી ધ—ઉપર પ્રમાણે કરવતથી ગિરિ વેહેરતો જોઈ, તે સ્ત્રીએ
 તેને અટકાવવાને માટે ચોળી ધારણ કરી તથાપિ તે પણ અકારી—નહી
 પસંદ પડે તેથી ધર્મ કારણ કે તે ચોળીપર જે કરાળ—નિકાળ મોર અને
 મરાળ ચિતરેના કે બરેના હતા તેના વર્તનથી તે સ્ત્રી લજ્જત થઈ ડરના
 લાગી ડરવાનું કાણુ એવું જન્મ્યું કે, (૨૧) તે ચિત્રિત મયૂર અને હસના
 મુખમાં વૃશ્ચિક (વીંછી) અને મૂંતા (મોતી) હતા તેને ચૂકી દઈ તે ગિરિ-
 શૃંગ જેવા સ્તન લેના તેની પાસે ગયા તેને—તે રસ લેતા મરાળ અને
 મયૂરને નેત્રવડે પ્રહાર કરી ઉરાડી દીધા એટલું જ નહીં પણ હાથથી ક-
 ડીને પણ કાઢી નાખી ૨૨-૨૩ ક્યુકી ધ—કાઢી નાખેલી લીંબી કાચળી
 રસ વગરની (સ્તન સ્પર્શના રમ વગરની) વીંચી (સિયિય) બની તેથી
 તે શીળી—એવી જે સ્ત્રી તે મયૂરાદિકનો ત્રાસ ઓઠો થવાથી સુખી થઈ.
 પણ આખરે તો તે કાઢેલી ક્યુકી દુખમંદ જ નિવડી તે ક્યુકી રીતે કે

દયા ધરી ઝોવી, કંચુકી દેવી, લોભે સેવી, વાયુ ણળી. ૨૩

તે ધરી વનિતા, વેગે સરિતા, આહી હરિતા, ચિત્ત તણી;

તે સરિમાં ગળતી, ત્રિવેણી વળતી, કૃપશું હળતી, મન્ન ણળી. ૨૪

નયનથી નીકળી, હઠળીવઠળી, જાતી મંકલી, મદનસરે;

ત્યાં જતાં ચિરામી, નદી મા' નામી, મોહકરામી, નયનસરે. ૨૫

હય ભુંજ અંબુજ, વર ભૂપણુ રચ, ધરિયાં સ્વસુજ, મુદ્દ સહી;

અંબુલિ મગફળી, જાતી ન કળી, મુદ્રિકા મળી, દિપી રહી. ૨૬

તે ઝીની દેડ ધણી કૃષ્ણ હતી, અને રતિ વખતે (સંભોગ સમયે) રમણ હરવાનાં એવાં જે કૃષ્ણ તે વિશેષ સ્થૂળ દેખાતાં, તેથી ગગનમાં તેનું રૂપ જોતા એવા જે દેવ તે ખેડતા હતા. અને વિચાર કરતાહતા, કે, મોટાં એવાં રતન જે તે ઝીની કટિ ધણી કૃષ્ણ છે, તો શા આધારે ગુરુત્વનું (જોગનું) સહન કરી શકશે. અને જે તેનાથી સહન નહિ થાય તો તે બિરહિણી (શ્રદ્ધિને મળવાના વિરહવાળી) કોને કહેશે. એવી દયા સાચીને દેવતા પૈકી ગળવાન વાયુએ કંચુકી દેવી-કાંચળી આપવાનો વિચાર કર્યો. પરંતુ ખરી રીતે જોતાં વાયુનો વિચાર દયા સાચવાનો નહોતો. પણ તે કંચુકી સાથે મિશ્ર થઈ સ્પર્શ સુખ લેવાનો ધરાદો હતો, તેથી લોભ વડે તેનું સેવન કર્યું. ૨૪ તે ધરી ક્રિષ્ણ—તે વાયુએ આપેલી કંચુકી ચિત્તને હરનારી એવી વનિતાએ ધારણ કરી, સરિતાને વેગે આલંબી સાગી. તે વેગ રૂપી સરિતામાં ઉદરપરની ત્રિવેણીરૂપ ત્રિવેણી મળી ગઈ. એટલુંજ નહિ પણ મન્ન થઈ તે નામિરૂપી કૃષ્ણ સાથે વેગવાળી સરિતાએ અને ત્રિવેણીએ સંગ કરી દીધો. મતસ્ય કે તે ઝીનો આલવાનો વેગ નદી જેવો ઉતાવળો, તેને પેટ સુંદર ત્રિંગાં તથા કૃષ્ણાના આકાર જેવી નાભિ, શોભિ રણાં હતાં. ૨૫ નયનથી—પાછળ જે વેગરૂપી નદી જણાવી તેનું મૂળ નયનમાં હતું. અર્થાત્ તે નયનમાંથી નીકળી હઠળીવઠળી—શિષિય વિગર થએલી અને મહાત્મા મનદસરે (મુન્નરથલે) જાતી હતી. એટલુંજ નહીં પણ પળા મોટા નામવાળી જે મોહ કરનારી નદી તે નયનસર-વડે ત્યાંજ (મદનસર પાસે) વિરામ પામી—સમી ગઈ. તાત્પર્ય કે તે ઉતાવળી જાતી એવી ઝીની નજર રૂપ સંસારના નીચતા ભાગ પર પડતી હતી. ૨૬ હય ક્રિષ્ણ—તેના એ હાય કમળ જેવા હતા તેણે, પેતાની મ- ૨૭ પ્રમાણે મુદ્—આનંદપુર્ણ કમળ મૂંઝાર ધારણ કરેલા હતા.

ધન કંકણ ચૂડી, ખાકે રૂડી, (ગર) વળગે હડી, એવી ધન;
 બાહ્ય બધ મુક્તા, હાર સચ્ચુક્તા, કુંકા કુંકા, ચિત્તહરી. ૨૭
 તે વર તનુ ધારી, અમાકારી, અંધા સારી, કેળ જસી;
 કળાવેલી શી કળા, શબ્દ બહુ મળ્યા, દટિમેખળા, વરાંગ લડી. ૨૮
 (તે) રવ કિંકિણી મળે, (પદ) ધુધર બળે, નૃત્યમાં હળે, શબ્દ શુદ્ધી;
 પાદંગુલિ પેઠી, નૃપુર જેઠી, કૈડા કેરી, રમણ રમી. ૨૯
 સજ્જ કાંળી કદાં, દીસે ભક્ષાં, આસે ન વધ્યાં, ચતુર મણિ;
 એ વિધિ આખા, દરસે આખા, લાવણ્ય લાભા, દિમે ધણી. ૩૦
 શું મારનીમૂરતી, સુધામૂરતી, રતિની પૂરતી, આવી બની;
 કે વિધુત બાળા, રમા રસાળા, માધ્યની માળા, વાન તણી. ૩૧

૨૭ સચ્ચુક્તા—શુકિનવાળા; જોડાઈ ગયેલા. ચિત્ત હરી—ચિત્તને હણી
 કરે એવા. ૨૮ તે વર ઈ:—કૃપર જણાવેલા ઉત્તમ તનુને ધારણ કરના-
 રી એ જાગે તે કેળના યાંમજા જેવી હતી કળાવતી—કેલ—મણિકા તેની
 કળા કળાવતી જેવી હતી. તેની સાથે આમૃતપણુના અને દટિ મેખળા (કડના
 કદારા) ના શબ્દ વરાંગે લશી—ગોળી રહ્યા હતા. ૨૯ તે રવ ઈ:—કૃપર
 જણાવેલો એવો શુભિ—પવિત્ર શબ્દ કિંકિણી—ધુધરોએખા મળી જતો
 હતો. તેમ તેની સાથે પમના ધુધરાનો શબ્દ પણ બળેલો હતો, તેથી જા-
 હો ધતા નૃત્યમાં તે રવ હળી જતો હોય એમ લાગતું હતું. પગની આગ-
 લીએ નૂપર, જેઠી—જેવર (પગે પેરવાનું સોના મોતીનું ધરણું) કૈડા (પ-
 ગની છેડી આંગળીએ પેરવાની આમળાદાર વીંટીઓ) કેરી (કરીના આ-
 કારનાં પૂત) રમતાં રમી ઉપજે એવા પેઢેયાં હતાં. ૩૦ સજ્જ—તે ચતુર
 શિરોમણિ કદાં કાંળી પેઢેયાંથી સારી દેખાતી હતી, તથાપિ એ બધે આમૃ-
 તપણુનો બાર ધર્યાં હતાં, તે વહી (વંકામજા જેવી) આવતી નહોતી. મતલબ
 કે ધણી દાગીના પેઢેયાં છતાં તેની ચાલ મજેની હતી. એ પ્રમાણે તેની ધણી
 આખા—કાંતિ તથા લાવણ્યતાનો લાભ દર્શવે—દેખીને જોનાર આખા થઈ
 જતા હતા. ૩૧ તે સ્ત્રી મારની મૂર્તિ (કામદેવની પ્રતિમા), સુધામૂરતી (અમૃ-
 તની સીકલ) અથવા રતિની પૂરતી (કામદેવની સ્ત્રીની મદદગાર) જેવી બ-
 ની તે વનમાં આવી. વળી કહે છે કે તે સ્ત્રીનાવાન-સરીરની રોમા વિધુક્તા
 (નિર્જળી) જેવી, રમણી રમા (લક્ષ્મી) જેવી કે માધ્યની (પુષ્પની) માળા
 જેવી હતી, તે નક્કી થઈ શકતું નહોતું.

એવી વર રૂપા, જામ અનુપા, મોહની રૂપા, મુનિ પાસે;
જામ શરણું સાથે, ન લરકર માયે, તમ સૌ થાયે, જે વાંસે. ૩૨
એ વિધિ વામા, વિતનું ધામા, સુંદર સ્વામા, જાતી દર્શી;
તે દર્શી પાંશરી, નવી સાંતરી, રવિ આંતરી, કથયું કવિ. ૩૩

વંદન.

રવિજ્યોતિ જેણે આંતરી, તેને કવિ કથે કથી રે;
શું વેલ જાણે હેમની, ચાલી કુંદનમાં ધસી રે. ૩૪

કડવું ૧૨ મું રાગે ઠાહુરા.

વિભાંડકવન વામા આવી, ચતુરા અપજાકાર;
દોષ રોકે ઉમા લક્ષ્મી, તેમ યયુ અવિધાર. ૧
મનદેવતા અંગઈ સહુ, જૂલી ખાસન ખાન;
ટમગમ જૂએ વરાંગીને, કે થાય સગાધાન. ૨
મૂળ માદાત્મ્ય મુનિ કેરે, (યયાં) ફૂર પ્રાણી બધ;
વળિ રામા રૂપ પાશમાં, (દર્શી) તદાકાર કેવલ્ય. ૩
તેને જોતી ચાલતી, કરતી અંકિત ખેલ;

૩૨ એવી ઇ:—એવી સુંદર રૂપ વાળી અનુપા કે જેને બીજાની ઉપ-
માં ન આપી શકાય એવી; તથા મોહના રૂપા જેવી, મુનિની પાસે આવી. તે
વંખતે જેમ દોષ શરણી સાથે જનું લરકર માય નહિ, તેમ તે બીની વાંસે—
પાછળ સવે કોઈ જવા લાગ્યું. ૩૩ એઈ:—એવી રીતે વિતનુધામા—કામદેવના
ધર જેવી સુંદર સ્ત્રી જવા લાગી. તે પાંશરી ધધ નવી સાંતરી એટલે બીજી
વારકી, આશ્રમ પાસે આવેલો હોવાથી કાકમાક કરી તેવાર થઈ. તેણે પાત-
ના તેજવડે રવિની જ્યોતિને પંચ આંતરેલી હતી. તે પછી તેને કવિ કેવી
રીતે કથી શકે. અતઃજ કે તે કવિથી પણ વર્ણી શકાય એવી નહોતી. ૩૪
શું વેલ ઇ:—જતી એવી સ્ત્રી જાણે સોનાની વેલ કુંદનમાં—કંઈ જાતના
સોનામાં ધસીને મળવા જતી હોય, તેમ જતી હતી. અર્થાત્ તે હેમની
વેલ જેવી મોહલેખા કુંદન રૂપ સુગીઝવિને મળવા જતી હતી. ૨
ખાસન—ખાણવાનું—રોકવાનું. યાય સગાધાન—મનનું સગાધાન યાય
કે આ રોકવા લાયક નથી. ૩ કેવલ્ય—અજરૂપ, મોહ. ૪ અંકિત—પગનાં
ચિન્હવાળી પૃથ્વીની (ખેલ) રજને કરતી હતી. એટલુંજ નહીં પણ અવનિ
પૃથ્વી પણ તેના પગના સ્પર્શને ઇચ્છતી હતી; તેથી ચાલનાં

અવનિ ઇન્દ્રે પાદ વગિવગિ, (યાય) પૂર્વે નેદની તેદ. ૪
 સતુળી રયામા સર્વ જોતી, વ્યાધ વર વિહાર;
 (કા) પચાનન પડ્યો પ્રોદો, (તેના) મુખ મૃગ મારે મારા પ
 (તેના) દંત ગચ્છું દીસતું, મૃગાન સાણું ત્યાંય;
 અન્ન-આવી-લાન મારે, પડ્યો પચાનન જ્યાંય. ૬
 વ્યાધ વર સન્મુખ ઘર્ષ, વાજી વટે અપાર;
 નકુલ ન પડે નાગને, મૂલક રદ મઝાર. ૭
 વાન-વાળ કાપે કર થાપે, જિહ્વાડી પાસ;
 ત્યાં ફરે હોવા ડોલતા, ન સિયાણાના ત્રાસ. ૮
 ઉચ્ચ વાયસ એક સંધી, ઘર્ષ રમે રમ્ય વૃંદ;
 નકિ ભેદ ભોગી મૃગ ત્યાં, સ્નાને મન આનંદ. ૯
 કો શુક યજ્ઞ મ્હમ્ યજ્ઞ, વાતી સામને અથર્વ;
 કૃષ્ણ શુક્લય શુપપાડી, ધરી શિક્ષા તજી ગર્વ. ૧૦
 સંહિતા શીખી સારિકા, (જેમાં) સ્તોત્ર સંમદ મુખ્ય;
 પ્રાજ્ઞણ પઠી કરે પ્રાર્થના, શુક્લો બની રૂપ. ૧૧
 (કા) વાયસપડિત બોલતા, છે સંહિતા પ્રાચીન;

માવતાં પાળજ રહેવી એવી જે રજ તે તેની (ભીની) પૂર્વે—આગળ થતી
 હતી. ૬ શુગલ—શિયાળ. ૭ વાજી—ધોડો. નકુલ—નોળ. મૂલક—ઉદર.
 રદ—દાંત. મઝાર—જિવાડી. ૮ વાનવાળ ઇ—ત્યાં જિહ્વાડીની પાસે ફરતા
 એવા ઉદર તેના શરીરના વાળ કાપતા હતા. એટલુંજ નહીં પણ તેના
 માથાપર હાથ પણ મૂકતા હતા. ૯ ઉચ્ચ—ધુવડ. વાયસ—કામડો.
 વૃંદ—ટોળામાં. ૧૦ કો શુક ઈ—કોઈ પોષ્ટ મ્હમ્-મ્હમ્વેદ, યજ્ઞ—યજ્ઞ-
 વેદ, સામ—સામવેદ અને અથર્વ—અથર્વવેદ બધાના હતા. તેમ કૃષ્ણ
 અને શુક્લય શુપ એટલે જે યજુર્વેદના કૃષ્ણયજુષ અને શુક્લયજુષ એવા
 બે ભેદ છે તેનોજ પાદ શિક્ષાનો ગર્વ તજી કરતા હતા. ૧૧ સંહિતામાં
 સ્તોત્રનો સંમદ હોય છે. તેથી સારિકા સ્તોત્ર શીખી એમ કહેવું છે.
 પ્રાજ્ઞણ—એક વેદના પેઠામાં સંહિતા અને પ્રાજ્ઞણ એવા બે ભાગ
 હોય છે તે. જેમ સંહિતામાં સ્તોત્રનો સંમદ હોય છે, તેમ પ્રા-
 જ્ઞણમાં વેદના અર્થ, મંત્રવિયોગ, કારણ, અર્થવાદ, વિનિ વગેરે હોય
 છે. ૧૨-૧૩ તે વનના ઉચ્ચ સંહિતા અને પ્રજ્ઞણ વગર જે વેદના અટક

ઉલ્લેખ જાણે આપકે અધ્યાય, મંડલી ન અર્થગીન. ૧૨

અનુવાક સુકંતને મંત્ર પદતા, લટતા તંત્રે જાણુ;

વાજસનેય વખાણુતા, બકપંડિત નિરવાણુ. ૧૩

કમ વિશેષણુ પરં કીધાં, જેમ વાદગીકિ મહાભાગ;

(ત્યગ) બકપંડિત ધ્યાનસ્થ બેઠો, (જેના) તળાંસે મીન-યાગ । ૧૪

અકના ઉપનિષદ બોલે, કોકિલા ઉપવેદ;

આયુર્વેદ શીખ્યાં સર્વકો, લહે રોગના બેદ. ૧૫

ધનુર્વેદ પદિયા ગજગારિ, સુન્તામુકંતના ભાગ;

પિક દાદુર કેકિ પદિયાં, ગાંધર્વવેદ મહાભાગ. ૧૬

પદાંગ શીખ્યા શુદ્ધા, શિશ્ના મરણ પ્રમાણુ;

કલ્પ શીખ્યા કોક પક્ષી, શ્રોત ગૃણને જાણુ. ૧૭

અધ્યાય, મંડલી, અનુવાક, સુકંત અને મંત્ર વગેરે ભાગછે તે બાણુતા; અને કહે-
તા કે તે અર્થગીન—નેવીન નથી. કેટલાક તો તંત્ર વિદ્યાથીજ વાદ વિવાદ કરી
લટતા હતા. વાજસનેય-ધોળામણુપ. ૧૪ જેમ મહાભાગ એવા વાદગીકિએ
પૂર્વાશ્રમના નદારાં વિશેષજો ત્યાગ કર્યા હતાં તેમ તે વનના બકપંડિતોએ પણ
કરેલું હતું. ૧૫ ઉપનિષદ-સંહિતા અને આરણ્યકોંથી યથેસા મંત્ર. ઉપવેદ
—આયુર્વેદ, ધનુર્વેદ, ગાંધર્વવેદ અને સ્થાપત્યવેદ. એટલે ઉપવેદ પંચ વેદની માફક
આર છે. આયુર્વેદ—એમાં રોગાદિ જન્મ અને દુઃખ નિર્વાણાદિ ઔષધોતથા
ચિકિત્સા શાસ્ત્રોનો સમાવેશ કરેલો છે. તે સર્વ પ્રાણી, વનમાં શીખેલાં
હતાં. ગતલગ કે પક્ષીવર્ગ માંડોમાંડે ઔષધોપચાર કરી લે તેવાં હતાં.
૧૬ ધનુર્વેદ—એના કર્તા વિશ્વામિત્ર કહેવાય છે. એમાં આયુદ્ધ અને સેના
—નિરૂપણ કરેલું છે. તે તો તે વનના ગજગારિ એટલે સિંહજ શીખેલા
હતા. તાત્પર્ય કે જે કદી દોષ શીખરી શીખર રમવા આવે તો તેનાં દં
પિચારથી કેમ બચી જતું. તે ત્યાંના સિંહ જાણુતા હતા. સુન્તામુકંત, બરહી-
વગેરેથી બચવાની વિદ્યા. ધનુર્વેદના ચારભાગ કરેલાં છે, જેવા કે, મુક્ત, અમુક્ત,
મુક્તામુક્ત, અને ચંત્રામુક્ત, તેમાંનો એક ભાગ. પિક—દાદુર. દાદુર—દેડકો. ગાં-
ધર્વ વેદ—એના પ્રકટ કત્તો બરત દેવવાય છે. એમાં સ્વર, તાલ, મંદુરતા, ગી-
ત, વૃત્ત, વાદ્ય કલ્પાદિનું નિરૂપણ કરેલું છે. ૧૭ પદાંગ—વેદનાં ૭ અંગ છે
તેને ખટ ઈગ્ન પણ કહે છે. એમાં શિશ્ના, કલ્પ, વ્યાકરણ, નિરૂત્ત, હંદ
અને જ્યોતિષ એ ૭ શાસ્ત્રોનો સમાવેશ થયેલો છે. શુદ્ધા—દૃઢ—જંગલી માં-

- ત્યાં કોક કાગર બોલતી, નિરંતરું ધરી માન;
 બોલતા વ્યાકરણ સકરા, ન અશુદ્ધ અનુમાન. ૧૮
- હંદરાંત્ર કલિંગ શીખ્યા, સ્વતંત્રતા સુઅંગ;
 જ્યોતિષપાઠક આતકા, ચક્રાર (ખટ) શાસ્ત્ર મુરંગ. ૧૯
- ખનિયા પુરાણી બુવણુવા, સુસ્વરે બાળે માન;
 ઉપપુરાણુ ને પુરાણુતું, મેળવે બહુ માન. ૨૦
- વાગોક્ત શીખી રમ્પતિ સારી, ધરી પૂર્વેનુ ધ્યાન;
 કે તજશે સ્વામી સેવા, (તે) લટકે હંધે વાન. ૨૧
- એમ શાસ્ત્ર કેરું અધ્યત્ની, વન પશુ પક્ષી સર્વ;
 વિશેષ દર્શો એટલું જો, (સા) કાગ કોધ વર્જિત ગર્વ. ૨૨
- નહીં બેંદ નર નાની તણો, ક્યાયી મૈયુનમાન;
 કેદ દમન કરી રહેતું, ગણુવાં સર્વ સમાન. ૨૩
- આનંદ ઉદધિ માંય નાંવુ, ધરવુ શુંગી ધ્યાન;
 એ વિધ વનચર નિડાળી, બૂંદી બામની માન. ૨૪

દક્ષા વગરના પોપટ. શિક્ષા-એ વાણી કૃત કહેવાય છે. એમાં મુખ્યત્વે કરીને વેદ બળુવાનો વિચાર દર્શાવેલો છે. મરાળ-હસ. ૬૬૫-સૂત્ર. એ કાલ્યાણ અને આ-શ્વનાયનાદિ મુનિ કૃત છે. એનાથી વેદ બોધિત કર્મના અનુષ્ઠાનની રીત બળુવા-માં આવે છે. કોક-અકવાક પક્ષી. એત અને મૃલ એ સૂત્રના એ પ્રકાર છે. ૧૮ નિરંતર-એમાં સંજાગોષ્ઠક દોરા, કદિન ચખ્દોની વ્યાખ્યા અને વેદના અપ્રસિદ્ધ મદોના અર્થ આપેલા છે. સકરા-ખાજ. ૧૯ હંદરાંત્ર-પિંગળ. કલિંગ-એ પક્ષી સિંહના દાંતમાં વળગી રહેલા માંસને નિડર-પણે મેળવી પોતાનું શુભિત ચલવે છે. ખટ શાસ્ત્ર-(દારમાળા જૂઓ). ૨૦ ઉપપુરાણુ-જેમ પુગણુ આરાદ'છે (જૂઓ રાગુવચ) તેમ ઉપપુરાણુ પણ આરાદ છે. જેવાં કે:-લઘુકાલિકા, જૃહકાલિકા, પરાશર, સિંદ, નારદ, સ-નાકમાર, સાર, દુર્વાસ, કપિલ, માનવ, વિષ્ણુધર્મોત્તર, શૈવધર્મ. માહેશ્વર, નેદી, કુમાર, ઔશનસ, દેવી અને વરણુ પુરાણુ. ૨૧ રમ્પતિ-એને ધર્મશાસ્ત્ર કહે છે. રમ્પતિઓ ધણી છે, અને તે યાગવદન્ય આદિક ધણા ઝડપિઓએ કરેલી છે. તે તો ત્યાં વાગોવ શીખેલી હતી. એટલુંજ નહીં પણ તે કહેતી કે, જે સ્વામી સેવા તજશે તે અમારી પેઠે હવે મરતકે લટકશે.

(જે) વન તણાં જંતુ ન જાણે, સંગે તે શું થાય !
 (તે) કંઈ પેર મુનિ ચળે હુંથી, રખે વચન મુજ જાય. ૨૫
 (એમ) હવે વિમરી હરિવદની, ગઈ મુનિમંદિર જ્યાંય;
 અનિસોડી આશ્ચર્ય પામી, શોભા મનહર ત્યાંય. ૨૬

વસણુ.

મનહર શોભા મુનિમંદિર, જોઈ જીવતી જાંખી થઈ રે;
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળમાં કંઈ, તેવી શોભા નવ લહી રે. ૨૭

કડવું ૧૩ મું રાગ માઝની ચાલ.

નારી મૂકી બીજી વાટ, આવી મુનિ જહી;
 જોઈ શોભા નંદનવન, તે ક્યમ પાર્શ્વે કડી. ૧
 નદી-તટ ઉપર પાવન, મુનિમંદિર છે;
 ત્રય તરફે તરે ફળદ્રુપ, અતિ સુંદિર છે. ૨
 માલતી મલ્લિકા-મંદિર, ચાર ચાર મંજે;
 જુઈ જાઈ ગુણસી જ્યાંય, ધણી મગમગે; ૩
 કદળી કેતકી કરાં વન, કણેર પૂલી ધણી;
 રમ્ય તડાગની ગાંધ, શોભા જગજગં બની. ૪
 પદ્મ પદ્મિની આરપર જોઈ, મગવાને તરસે;
 તદપિ સંતાડેશે સ્વામ, જોઈ કંઈ નવ હરસે. ૫
 મહા ક્રોધી થઈ તન માંય, કર પ્રકૃત્તલ કરે;
 જ્યમ સહસ્રરશ્મિ સૂર્ય, સ્વકર ક્રોધી ધરે. ૬

૧ જોઈ શોભા ઈ:—તે ઊભે દેવતા નંદનવન જેવી ત્યાં શોભા જો-
 ઇ, તેનું વર્ણન કરીને, કવિ કહે છે કે, હું કંઈ પેરે કહી શકું. ૩ માલ-
 તી-મોગરો. મલ્લિકા-મંદિર—ચળેલીનાં ઘર. (માંડવા). મગ—તરફ—જા-
 જુએ. ૪ કેતકી—કેવડો. જલજગ—કમળ. ૫-૬-૭ પદ્મ-કમળ અને
 પદ્મિની-કમલિની (રાત્રીનાં) તરસા-તણસા કરનાં, હતાં, તેમને પ્રમાણ ધ-
 યાથી વિરોધ ભાગવાનો સમય આવેશે, હોનો; તદપિ કમલિનીએ હરમાં
 અંગર રૂપી સ્વામી સંતાડી રાખેશે હોવાથી, કંઈ-કમળ (વ્યભિચાર દોષ-
 ને લીધે) રૂપી (કમલિનીનો) સ્વામી ખુશી થતો નહોતો, એટલુંજ ન-
 દિ પણ ક્રોધાવગ્રાન થઈ તેણે (પોતાના) કર (પાંખડિયા) ફેલાવી તે ડાની

- તેથી ડરી કમવિ(તી) અપાર, ધીમે (ધીમે) શીર ઉંચકે;
જેમ કોપી જોઈ સ્વાગ, મુંઝરી મન ચલે. ૭
- કે ધવસ સ્વરૂપા નાર, યદ છે ધણી વિના;
તે સિધિજને યદ જાન, જ્યમ જળ નિષ્ક મીના. ૮
- તેના સરોવરની ચોખાસ, ગુનાગ લે'કંતા;
પૂરે દિવાકરને જોઈ, ધણા બે'કંતા. ૯
- પૂવતી કળીઓ દેરા રવ, યાવ કટારે;
તેથી ડરતી તરણી અપાર, કુન્ને કુમ ધટે ! ૧૦
- આવી દુષ્ટપટ્ટની ગળ, આડી કંઈ અનિરો;
અશોક લોખી યદ ધરે ચીર, રામા બરતી રીમે. ૧૧
- રાવળ, લેંગ રૂઝો લાવ, રૂઝે વધાવતી;
દાડિમિ રદ ઈંપાએ ઉર, ચીરી જતાવતી. ૧૨
- નાગિકેરી કે' તન્મ ગર્વ, દષ્ટિ ઉધ્વ કરી;

પેકે કે:-જેમ સદસદસિમં (કિરણ) વાગે સૂર્ય સ્વકર—પોતાનાં કિરણો કો-
માયમાન થઈ ધરે—ધારણ કરે તેમ લાગતું હતું. ઉપર પ્રમાણે કમ-
ળને કોધાયમાન જોઈ તેની આ ધણી ડરી જતી હતી. તેથી તે ધીમે
ધીમે પોતાનું માથું ઉંચકતી વખત જેમ કોધાયમાન રાખીને જોઈ સારી
ઝીનું મન ચળી જાય; અને તે જેથી દેખાય, તેની કમસિની દેખાતી હતી.
તાત્પર્ય કે તે વખતે હજાર પાંખડીનાં કમળ ખીલ્યાં હતાં, અને સૂર્યને ઉ-
ગવાની તૈયારી હોવાથી કમસિનિ બધ થયેલા ભૂંગોને મુકન દર્શી ખીલવાની
શક્તિઆતમાં આવેલી હતી. ૮ ધવસ સ્વરૂપાનાર—પોષણી. ધણી—અદ. મી-
ના—મીન—માન્ડલી. ૯ દિવાકર—સૂર્ય. ગુનાગ સૂર્ય વિહારી ન હોવા છતાં
પ્રાનઃકાળે પ્રણાંખડાં પુષ્પો ખીલે છે, તેથી 'પૂરે દિવાકરને જોઈ' લખેલું છે. ૧૦
રવ—શબ્દ. કુમ ધટે—ચડા જોડા રંગને—છાતીએ, ગુલાબની ખીલતી એવી
કળીઓના રવ—શબ્દથી કુમવા લાગી. ૧૧ દુષ્ટપટ્ટ—આંખો. ૧૨ રદ—દોત.
દાડિમિ તે ઝીના દાંત જેવા પોતાનાં નિષાં દોચાથી તેના દાંતની છર્ષી ક-
રતી હોય તેમ પોતાનું પેટ ચીરી (નિષાં) જતાવતી હતી. મત ૧૧ કે ત્યાં
પક્ષ થયેલાં યજ્ઞાં દાડિમ ગીરાર્થે રંગાં હતાં ૧૩ નાગિકેરી કે:-યજ્ઞી તે
ઝીને નાગિકેરી—નાદીએથી કહેતી હતી કે, છગી દષ્ટિ કરી છ તારા ગર્વ
છાડિ દે. કારણ કે જે તારાં બે રતન છે, અને તેનોગ છ ગર્વ કરે, પરંતુ

પુજા દય શાં છે હું પાસ, (અનેક) જો તું ચિત્ત ધરી.	૧૩
એ આદિ વર તનુ અનેક, તે વન રાજતાં;	
ગયાં રંભા રાણી ત્યાં, સ્વરૂપે સાજતાં.	૧૪
જોઈ પર્ણકુટી પાવન, જાળા અધર-હસે;	
ક્રાક્ષ-વેલિયે વિંદયા અશોક, તેથી ક્રોધ વસે.	૧૫
અન્ય લતાએ આશ્રય લીધ, તેણે રડી લસે;	
રંભા ઈર્ષ્યાએ કાઢી ચક્ષ, તોડી (તેનાં) તનુ કસે.	૧૬
મધુમાલતી ગાલતી તલિ, સહકારને વળગી;	
હુમે ક્રુમે હુમખાંધ, યાયે (પતિથી) નવ જાળગી.	૧૭
એ વિધે (દંપતિયે) નારી કરી, ઋષીશ્વર રહેવા;	
તે મઢી મદુર્ગા સુગને, ન કા સમર્થ કહેવા.	૧૮
આશ પાશે પ્રકી જ્યાં, રૂઢિકની શીળા;	
તે પર ક્રોડ્યાં ફળ અવધ્ય, નિરખતી મહિલા.	૧૯
જોઈ રૂપ ચકિત થાય, પર્ણકુટીનાં પક્ષી;	
પરભૂત કલ ઉચ્ચરી મણ, (કર્ષે) ગુંજ રવ મદ મક્ષી.	૨૦
ભૂંગ ભૂંગી મદમરતે, બં બં સંજ્ઞ બાળે;	
સારિકા શાણી ટોકે ત્યાં, વળી વળી ક્રોધ દાળે.	૨૧
ખળડદાર જાતું નહિ, કીર કંચુકી બજુતા.	
મત-મધૂર નૃત્યને મૂકી, જાય કમલાં મજુતા.	૨૨

• મારી પાસે તો જો તું ચિત્ત ધરીને જોઈશ તો એવાં અનેક છે. તાત્પર્ય કે ત્યાં નારીઓની ધણી નારિયણે લાગેલાં હતાં. ૧૪ એ આદિ ઇ—એ વગર સારાં શરીર જેવાં શોભાવમાન ધણી જ્યો દીપી રલાં હતાં. ૧૫ તેણે—તેણે તે (લતા) રડી લસે—શોભતી હતી. કસે—ખેંચે. ૧૮ એ વિ-ધિ—ઉપર જખ્ખવેલી રીતે લતાઓએ અને જ્યોએ એક મઢી (પર્ણકુટી) રૂપી સ્ત્રીને સુમન-પુષ્પોવડે મઢી—આગળથી લીધી હતી. તેની શોભાનું વ-ર્ણન કરવાને ક્રોધ પણ સમર્થ નહોતું. મતલબ કે ઋષિશ્વરની પર્ણકુટી લ-તાઓ અને પુષ્પોથી દંકાએલી હતી. ૧૯ રૂઢિક—એક જાતનો મણિ. અ-વધ્ય—ન ફાડવા લાયક. ૨૦ પરભૂત—ક્રોધ. કલ—મરખટ. ૨૧ ભૂંગ ભૂંગી—મમરો ભમરી. બં બં—તેમનો ગુંજરવનાદ. ૨૨ કંચુકી—ચોળદર.

દેખ દાવથી આવત, અવળાને સવળી;	
ત્યાં ચક્રવાટી તજી પ્રીત, કહેતી રેની ખળી.	૨૩
આવે ધાતો ત્યાં ચક્રવાક, (જે) ત્વરિત ગતિયો;	
મેટો કપિવર આવી આડ, કરે ગત ગતિયો.	૨૪
ગાતંગ મૂકી જળ ખેન, આવી ઉભા રહ્યા;	
ગલિન મટે સુવામીત દેહ, તેણે મદ સહ્યા.	૨૫
વારવા આખ્યાં પ્રાણી જોઈ, તે સૌ મો' પાખ્યાં;	
રૂપ જોઈ રસાણુ રમ્ય, મન માંહી વિરાખ્યાં.	૨૬
બાળી પેઠી બળશુ ત્યાંય, લતા અરૂપર તોડી;	
મદિર(માં) ગધ માનીતી નાર, મદંતર માન મોડી.	૨૭

વલ્લભુ.

મોડી મદંતર માન માનની, ગઈ બ્યાં મુનિ વાસરે;	
અચાત નાયક તણી ગતિ તો, કહે કવિના દામરે.	૨૮

કલ્પુ' ૧૪ મું રાગ સામેરીની આસ લેહુકતી.

ગધ બાળા મદિરમાં ગા'લતી રે, વર તનુ તાપસ બાળતી રે;	
પ્રાતઃકર્મ કરીને મદામુનિ રે, આવી વાયા અવિચ્છિન તે સુણી રે.	૧
જોઈ રૂપ રમા રસમાતી રે, યજ્ઞ કામાતુર લલ્લમતી રે;	
જટામૂઠ શકર શીર રાજે રે, શુંગ જટામું અધિક્ વિરાજે રે.	૨
રયામ કેશ કલાપને જોઈ રે, વગંગી વનિતા મોડી રે;	
વિરાજ બાગમાં ત્રિપુરુ તાપસુ રે, મધ્યે શૃંગ શશિભ્યોત માન્યુ રે !	૩
શુચ શરાસનની તોલે રે, (માંહી) બધાં દૃષ્ટિ-શર અમોતે રે;	
રૂડી અણીઆળી છે આંખી રે, તે ક્યમ જાય હુધી બાંખી રે.	૪
નાસિકા શું ત્રેણી ધાર રે, અધર પ્રવાણી અવિધાર રે;	

૨૪ કપિવર-મોટો વાનર. ૨૫ ગલિત-ગળેલો. જહાર નીકળી રેલા ઉતરેલા તે. ૨૬ મદંતર-પુરુષના નામવાળાં જે તર આડાં આવતાં હતાં તેમનું માન મૂકાવી (તેને બાંગી નાખી) તે સૌ મુનિના મદિરમાં ગઈ. ૨૮ અચાત નાયક-કામશાસ્ત્રના બેદ નહિ જાણનાર એવો અજ્ઞાન નાયક:- (અરુપ શૃંગ.) ૨ જટામૂઠ-જટાનો જનાવેયો જે સુકુટ રૂપ આકારતે ૩ શશિભ્યોત માન્યુ-તણુ સોરનુ તિવક કરેલું હતું તેની વચ્ચે જે શીંગડુ હતું તે મંદમાત્રી જોને જેણુ જણાવુ હતું.

મૂંઝાઈ ફૂંટા પઢન અનિચોડી રે, જાણ રમા પણ મોઢે રોડી રે. ૫
 આર ચિત્તુ મ્પેન રમાજ રે, શીય સા ઠલું મોઢે ચાગ રે,
 શીના શખ તી જોની મોગી રે, તેણે ધરી રૂઢાણ ન જોગી રે ૬
 હૈય પર પડિયા બે લાગ રે, (ચઢતી) જળ લેરી સા મુદાગ રે,
 તે પર હગી રવાટી રસીલી રે, (ધુ) કચન શીજા પર વેલી ખીતી રે ૭
 હાં પઝ પડી બૂગ રેખા રે, (જલે) વિવેશી વેરી મારી મેખા રે,
 કાંઈ કુજે રથૂવ હંદે ધાર્યુ રે, મધે જાગિગદે રકથ નિચાડ રે ૮
 કઠિનતા વૃષભ કંધ લગ્નને રે, શિશાગ દડે નિપુણ વાગવે રે,
 પચમુખી થય અસ્તો વ્યમ્ન રે, કૂળી નીચેતો જોઈ દમ્ત રે
 ચોખી રહી કાઠે ટોડરગાજ રે, જાપાઈ મ્પક મર નિગાગ રે,
 રથૂગ રમા તી જવા રાજે રે, પટ મુટપ પર પડગા રાને રે ૧૦
 રતિરમણ શી પગની પીડી રે, (તેજો) રત્ન કમળ સા પગ વીડી રે,
 જોયો વર તડ મીગા દરેતો રે, જોસાણ મીવનનુ દરેતો રે ૧૧
 વિરોધ વનિના વર પાન રે, પડી મોડ કુપે બૂલી વાન રે,

૫ મોઢે-મોઢથી ૬ જોટી-જરી આ । જોટી રૂઢાણ ધાય છે માટે
 'ધરી ન જોગી' એમ લખ્યું છે ૭ હુદા પર-—અસ્થિરૂમ, ઉપરી આ-
 વેણુ હૈય જળની (મુદાગ) સાગી અને ચાની સેર જેણુ બે લાગમા જ-
 ખાતું હતુ એટલુ નહીં પણ તેનાપર રસમગી (કમગી) રવાટી ઠમી હતી,
 તે જલે કચન નીજા ઉપર વેળી પ્રકુલિત ચર્ક દોષ એમ લાગતુ હતુ
 ૮ તે ॥ પેટપર બૂઝાદગ ની રવાગી ની લકીર પડેલી હતી, તે જલે પેટ પગની
 ની નીચેવેરી મેખ મારી દોષ જોયો બાવ દૃષ્ટિએ મર થયો રહ્યો—૧૫—મૂ-
 ખીના ખમાએ જલિગદે—જળગતજગદના ખમાએ મ. કમગા ત પચડે તે ॥
 ખગા ખગાતન જગદના જોગ દોષ ૬ કઠિન ૬—નેના ખગા ની કઠિનતા
 જગદની ખાપની રૂઢામરે જલવતી હતી જાળો—રે માવે પચમુખી—
 મૂ ની કૂળી નીચેતો દાષ જોઈ પાપ મુખો નામ પણ અસ્તો વ્યમ્ન મર્ડ
 જલો દોષ મન ૧૫ ૬ તેની કૂળી નીચેતો દાષ પચમુખી ન જતા રૂગા
 પણ પડે છે જગાન દોષ ૧૦ ૫૮—મ પગને મ મુખી મર થયેતો મુટપ
 ઉપરતો જે કામ તે ૧૧ રતિરમણ—મર જે ની પગની પીડિયે, એ,
 ૧૫ જેના પમના પગ પગો રે ૧ ૬

- નિરંતર તપશીને પાડના લપશી રે, પામ જઈ આનિંગી ચપશી રે ૧૨
 બાખી ગમા રસાણુ રમીલી રે, (આશ્રમ) પાસ તપશી વાડી ખીલી રે,
 કદ કળ મૂળ થાય છે વાડ રે, પામો હર્ષ આ સ્થળ વિચાર રે ૧૩
 આવી દર્શને ઋષિ ભગવાન રે, થાણુ નિમ્નનારવાનુ અભિમાન રે;
 તપ કેરી શ્રદ્ધિ બાળો રે તમ જનમની આભા દાળો રે. ૧૪
 તમો પ્રિય ક્રમે છે તેનું રે, વેદાભ્યાસી વધુ વર જેનું રે,
 તમો તેવા થયા વેદપાત્રી રે, એમ પૂછતા રસના માઠી રે ૧૫
 જોઈ રૂપને લાગી લક્ષ્મિ રે, અનાયાસે જાગે કામ અગ્નિ રે;
 જોશ્યા ઋષિનર આગે લાગી રે, તમો કાતિવાન સોદાગી રે ૧૬
 આ નમન ઘટે મુનિ અમને રે, અર્ધ પાદ આપ્યું જોઈએ તમને રે,
 મૃગચર્મ પર કુશામન કાપુ રે, એમો બેસોજી કહી માન દીધુ રે ૧૭
 (કંઈ) કરજોડી પૂછે ઋષિ સારો રે, મમ પ્રશ્ન તમો હો ધારો રે,
 કશું પિતાએ મુને પેલું રે, કરતુ મદતનું પૂજન વેલું રે ૧૮
 એમ કહી વર્ણના મુનિ મોટા રે, તેથી અધિક્ક મ્મમ કહું જોડા રે,
 કહો આશ્રમ કયા તમારૂં રે, અભિધાન આપે મ્મુ ધાર્યું રે ૧૯
 જ્ઞાનચારી જાણુનમાને જાણુ રે, કહો મત ધાર્યો પ્રમાણુ રે,
 જીતેદ્રિય છતાં વર પાન રે, (છે) મોહિત શરીર સૂર્ય સમાન રે, ૨૦
 રો હૃદે જોયુ મુજથી ધણુ રે, જટાકનાપ મ્મમ કરી વરણુ રે,
 મમ પિતાશુ શુ બાળ રે, તદપિ તોભાએ અધિક્ક રસાળ રે. ૨૧
 ધર્મવશકન જે ઋષિ તમે રે, તેનું વર્ણન થાય ન અમે રે,
 તમ તનમાથી આવે જે વાસ રે, મુજ બરમ (એવો) ન કરે પ્રકાશ રે. ૨૨
 પૂછુ ધર્મ કિયો ને જોત્ર અણુ રે ગુરુ કવણુ ધર્મ કયુ પોણુ રે,

૧૪ આગા-હાન્તિ ૧૬ લક્ષ્મિ—પ્રીતિ ૧૭ કુશાસ ૧-કામનુ આસન
 ૧૮-૧૯ કહુ ઇ—આસ પિતાએ કહુ છે કે મદત—કામ જોડા ઋષિ
 આવે તેનું સત્વર પૂજન કરતુ અને એક કહી તેવા મોટા ઋષિ જોળ-
 ખવાળી નિગાની મને જતાવેલી, તેના કરતા પણ તમે અધિક્ક છે એટલે
 તમે તેમની જોડના હશે એમ હું કેમ કહી શકુ ૨૨ તમ ઈ—તમારા
 શરીરમાથી જેવી વામ આવે છે તેવી સુવાસ મારે શરીરે લગાવેની બરમ
 કેમ પ્રમાણ—પ્રકટ કરી શકતી નથી !

એવા વિચિત્ર વેશને સુણી રે, સ્થિત કરતા હતા તે ધૂણી રે ૨૩
 તત્પિ બોલી વિવેક લાવી રે, મુનિ લીધા લાવણ્યે લપટારી રે,
 કે'તી સુષુ વિશોક તન રે, છે આશ્રમ મારો ધન્ય રે ૨૪
 કામિની કુચરું ગિગિશુમ દરો રે જ્યા નયન તણા શર વર્ષે રે,
 તે પૂઠે છે મમ ધામ રે, હ્ય જોજન અડીધી સ્વામ રે ૨૫
 ત્યા છે નિવાસ મારો નિત્યે રે, અન્ય ઋષિ છે ત્યાં અમિતે રે,
 મારો ધર્મ એવો મહારાજ રે, અમો સર્વને નમુ સુખસાજ રે. ૨૬
 હા અમને નમે તેને રવાયુ રે, તેવાથી શત જોજન બાહુ રે,
 અમો નવ લક્ષ્મી કુળ શુભ કોના રે, અર્ધ પાવને માનુ, વગોણા રે ૨૭
 નગરદાર તમથી (હુને) ન કસય રે, કદી કરીએ તો અમથી થાય રે,
 અધિમાર નમ । વિષુ અમો રે, એક આલિંગવાનો તમને રે ૨૮
 એવી વાણી રસાળી સુણી રે, હાજી હાજી મરી બોલ્યા મુનિ રે,
 જો મગાશ્રમ પધાર્યા રાજ રે, તો મુજ આલિધ્યતુ કરે કાજ રે ૨૯
 ઉત્તમોત્તમ કુળ અમો આપુ રે, બહાતક આજની ઇજોળી કાપુ રે,
 યજિ ધામણી પીપર દેરા કુળ રે જો આધે વાધે મુનિ યજ રે ૩૦
 અદ્ય કરી તેનું દિવ્ય દેવ રે, મારો માફ પ્રિય તજી અદ્યમેવ રે,
 સોમરા કે' સુહો ધર્મના ધામ રે, આપ્યા કુળ મુનિયે ઉદામ રે ૩૧
 તેનો ત્યાગ કરી વર વેર્યા રે, કાઢ્યા અન્ય જે અતર પ્રવેશ્યા રે,
 અદ્રખિબ શા ખાજા ધેનર રે, કળી જલેમી પેડા શુ જેવર રે ૩૨
 સુત્રફેણી મોતીમૂર સારા રે, કણુમછ સાકરિયા અવિધાર્યા રે,
 એ વિધ બનીશ જાતની સુખડી રે, જેથી બાગે બનની ભૂખડી રે ૩૩
 એવા એકથી એક અનુત્તમ રે, કાઢી આપ્યા રીએ ઋષિ જયમ રે,
 ભરી યાજ સુવર્ણે બોનો રે, ઋષિ હો મુજ કુળ કહી ડોલી રે ૩૪
 કહે શુગી મુનિ એ અન્યા' રે, અત્રે આ'ર તમારો ન ધન્યા રે,
 એ શાસ્ત્રથી છે અવિરોધી રે, એ સત્ય હોય તો આપે શોધી રે ૩૫

૨૩ સ્થિત—ધીમેથી હમણુ તે સ્થિત કરતી વખત ધૂણાતુ નથી,
 પરંતુ આ સ્ત્રીએ આવેનું અદ્ભુત ડમાળી રાખી સ્થિત કરેનું મારે તે
 સ્થિત કરતા, ધૂણી એમ વર્ણવેનું છે ૩૧ ધર્મના ધામ—પાડવો ૩૨ અતર
 પ્રવેશ્યા—પાસે રાખેલા હતા તે અગર મુનિના મનમાં પેડા, એવો ભાવ.
 પેડા શુ' જેવર—જેવરના આકારના કે તેવી શોભા ૩૪ અનુત્તમ—
 અદ્ભુત. ૩૫ અત્રે—મારે ત્યા તમારો અદાર કરો. એ બાજુર નથી.

એમ કહી કાઢ્યાં પુરતક પાનાં રે, કે' તે કરો શે એવડાં વાનાં રે;
 જો બહુ ભાર નવ મહો રે, જાડ અમો મુખી તમો રહો રે. ૩૬
 ઝપિએ જાણ્યું દુભાયા ધરા રે, મુજ વચને ચઢી હમે રીસ રે;
 તેને નમન કરી બોલ્યા બાળ રે, મહેરાજ ! લેઉછળ અમો રસાળ રે. ૩૭
 રમે દુભાવો તમો દાતા રે, એમ બોલી ફળ ઝપિ ખાતા રે;
 નહિ જન્મમાં ને દીકાં રે, કાઠાં બોરાં મીઠામાં મીઠાં રે. ૩૮
 તેણે સારી મુખડી ચાખી રે, તેની ગાઝા ક્યમ જાય બાળી રે;
 વાહવા મુનિ ફળ જલુ સારાં રે, તમને ક્યમ ભાવે આ અકારા રે. ૩૯
 કહો તમો નિત્ય આવાં ફળ ખાઓ રે, બોલો બોલો શે લજ્જાઓ રે;
 નારી કે' ઉત્તમ ફળનો આર રે, એથી શત ધણો કરે સાર રે. ૪૦
 જોઈએ તો આવજો મારે ધામ રે, જોવાં ધણા ફળ અરધું સ્વામ રે;
 એમ વાતો કરતા વિગ્ર જમે રે, થાય તમ તે કયાં ન ક્યમે રે. ૪૧
 હવું થાળમાં તે આરોગી રે, (ઉદરે) હસ્ત ફેરવી હર્ષ્યા જોગી રે;
 એવે જોઈએ કાઢ્યાં તમોજ રે, આખ્યાં ઝપિને કરો રંગરોજ રે. ૪૨
 મુગધી મુમતો આખ્યાં અનેક રે, પદાર્થ પેયના સનિવેક રે;
 અન્ય સ્વાદિષ્ટ મુખવાસ દીધા રે, તે ઝપિવરે આનંદે લાધા રે. ૪૩
 વિચિત્ર વસ્ત્રને અમના લેખ રે, આંખી સફળ કરી, સ્વ ખેપ રે;
 તાપસ મહાશય કરી આનંદા રે, અદૃશ્ય કરી મુનીશ્વર વદા રે. ૪૪
 ત્યારે બાળીએ કહુક કાઢ્યો રે, ઝપિ અગ પર હાસ્યમાં તાડ્યો રે,
 વળી ઉછળી તેને ઝીંચ્યો રે, દેખાડ્યો હૃદયકમ્પ સ્થળ ખીડ્યો રે. ૪૫
 અવળ સવળ નાખી દડો લેવા રે, દોડી કે મુનિ દોડ્યા એવારે;
 એમ અન્યોન્યે કહુક ઉછળે રે, તેનીશ કાઠિ ઠગમમ ભાળે રે. ૪૬
 એવે બાળીએ બીજી અતિ દીધુ રે, તેથી કારજ તેણે સીધુ રે,
 ફળયુત વેની નમે ત્યમ નમતી રે, જઈ આવિગી મુનિને મગતી રે. ૪૭

૩૮ કાઠાં છ:-ઝપિએ ને ફળ જોવા હતો તે મધ્યે મીઠામાં મીઠા કોમ

અને બોરાં હતા. ૩૯ આ અકારાં-આ મારાં નકારાં ફળ. ૪૩ મુમતો-પુ-
 ધ્યો. પેયના-પીનાના. ૪૪ સ્વખેપ-પોતે ને માટે ખેપ કરીને આની હતી
 તે ધારણા. અદૃશ્ય-આડા પડી જમ મોટેથી હસતું. ૪૫ કહુક-દડો.
 દેખાડ્યો ઈ:-હૃદય ૨૫ કમગનુ અગ ને કુચમકમ તે પ્રકુલિત વયેયું
 છે એમ શુંગીતે, દડો ઉછળતી વખતે મોડલેખાએ દેખાડી આપ્યું.

કુચ રપદો આનંદ થંગો દુણો રે, અટાટદાસ્ય કરી મુનિ ધૂણ્યો રે;
 વળી મદોન્મત્ત માનની દોડી રે, અસોકાદિક (વૃક્ષ) ન નાખે તોડી રે. ૪૮
 (તેવાં) માત્સ્યવૃક્ષ ન નમવા દેતી રે, ચિત્ત તાપસનું ચોરી લેતી રે;
 આખરે જોમા ઋષિ મહારાવ રે, તદૂપ દ્રાગ તણે લુપ્ત દ્રાવ રે. ૪૯
 તદપિ વારંવાર આલિંગી રે, દાળી પાડી ઉઠાડી શૃંગી રે;
 જોલી વર તનુ વામા મુખે રે, અમો, ભજિ તમો રહે મુખે રે. ૫૦
 (થગો) અગ્નિ હોમ તણો મહાકાળ રે, (એમ) કહી જોતી જોતી ચાલો જાળ રે;
 લોમશ કહે મુણે પાંડુકમાર રે, (હવે) કહું શૃંગી ઋષિના વિચાર રે. ૫૧
 વલણ.

વિચાર કહું શૃંગી તણા, જે થયા કામાતુર રે;
 પ્રહસ્યર્થ બૂલી ગયા, મુનિ માંય ચોટયું ઉર રે. ૫૨

કહું ૧૫ મું રાગ મેવાડો.

મદોન્મત્ત થઈ ગયો હો, ઋષિનો જાળદા;
 વ્યગ્ર ચિત્તે સો ગયું હો, થયા તેના દાસકો ? ૧
 લાગી લક્ષનામાં લમિ હો, નિશ્વાસને મૂકે;
 ગયો ગયો ભાખે હો, ધ્યાન તેનું નવ ચૂકે. ૨
 ક્યાસિ ક્યાસિ કરી ફટે હો, ભાગ પોતા તણું;
 મુનિ શે સંતાયા હો, મુને દુઃખ દેવાં ધણું. ૩
 એમ વિલપતાં વિલી હો, ધરી દય તે તહી;
 એવે ઋષિ આવ્યા હો, વિભાંડક તો સહી. ૪
 જોનાં સિંહ સરખાં હો, પીળાં નેત્ર વર દીસે;
 (૫૨) કેસં નખ મોટા હો, જોઈ જોઈ મન દીસે. ૫
 વેદાભ્યાસી પૂરા હો, સમાધિસ્થ જે રહેલા;
 મહા ઋષિ મોટા હો, કસ્યપ પુત્ર જે કહેલા. ૬
 તે તો આવ્યા આચમે હો, સ્વર્ગથી કામ મૂકી;
 પડ્યો વેહેમ તેથી હો, આવ્યા ઋષિશ્વર દુંદી. ૭

૪૮. દુણો—જમણો. અટાટદાસ્ય—અટાટદાસ્યથી પશુ અધિક દારવ તે.
 ૪૯ માત્સ્યવૃક્ષ—ફૂલનાં ઝાડ. ૫૦ દાળી પાડી—પોતાના શરીરના ભારવડે શૃંગીને
 દાળી પાડી નાખ્યા, અને વળી પાછા તેમને ઉઠાડ્યા ઇ. ૫૨ મુનિ માંય—મોહને
 પાડ્યું મુનિમાં. રહાસકો—કેવા દાસ. ક્યાસિ ક્યાસિ—તું ક્યાં છે તું ક્યાં છે.

જોયો 'સ્વ-આત્મજ' હો, વિષળ વિહવળ થયો,
 વિચારઅસ્ત ચિત્તવ્યમ હો, જોયો દાત સો મયો ૮
 મુહુમુહુ મૂકે હો, (તે) નિશામ મુનિ મોગે,
 હંચી દૃષ્ટિ રાખે હો, જોયો અન્ય નદિ જોટો ૯
 વિતનુ વ્યાધિ લાગે હો, મોહે મન લુપ્ત કાપુ,
 જ્યમ જૂત જમાવે હો, ત્યમ સૃષ્ટી ચિત્ત લીધુ ૧૦
 જો દૂધ શત્રુએ હો, નિગપ્પા અપિ કોધે બર્ષા,
 મળમગ્ધ નાહા હો, તેથી તનુ તાપ દર્શા ૧૧
 અધીશ્વર જોડ્યા હો, ક્યમ છુ જોનાકજો ?
 પુ ૧ અરણ્ય જોતો હો, ક્યમ દીસે આકજો ? ૧૨
 હોમ કરનાના સાહિત્ય હો, ક્યમ સજ કયા નથી ?
 અરણિ નવ દેખુ હો, શે તેને મથી નથી ? ૧૩
 સુ ને હોમ કીરો હો, હુને અતિ જમ થાયે,
 સુક તથા સુચા હો, નિર્ભગ નન લેવાયે ૧૪
 ધયગન્ય હોમનું હો, રાખેતુ નવ દીસે,
 વાહરડો છોડગો દો, જોને સુગ્ધી જોઈ દીસે ૧૫
 જવ તલ નન દેખુ હો, પુષ્પછાગ ભાણુ નહીં,
 અદન ધૂપ દીપને હો, તે તો નાખ્યા કદી ૧૬
 જોનો જોનો જાળા હો, ક્યમ ચિત્તજનિ કુઆ,
 પૂર્વે શા નવ નિર્જુ દો, તમે કુને દર્શો જુઆ ૧૭
 અધિકાધિક ચિતામા હો, થાતો કુને છુ લાગે,
 ચેતના મધ તારી હો, હવે કર દેવ જાગ્યે ૧૮

૮ આત્મજ—જોકરો વિચારઅસ્ત—વિચારમા લુપ્ત—સપડાયતો
 દાત—ધદ્રિય દમન કરેતો ૯ મુહુમુહુ—વારવાર ૧૦ વિતનુ—વ્યાધિ—કામ રૂપી
 રોગ ૧૩ અરણિ—એક જાતનુ ઝાડ—એના લાકડાને એક ખીખ સાથે
 ધરપાથી અગ્નિ પેદા થાય છે ૧૪ સુક—તથા સુચા—એ જને હોમના ખ-
 પમા આવતા વામજો છે ૧૫ ધયગન્ય—ગાયથી ઉત્પન્ન થયેલા પાચવાના
 દૂધ, દહી, ધી, મૂતર ને હાથ વાહરડો—વાહરડો છોડી મૂક્યો
 અને તેથી સુગ્ધી—ગાય દિસારવ કરે છે, તો તેને વખન વગર કેમ નટો
 મૂક્યો છે ? ૧૭ જુઆ—જુદા

દીનત્વરૂપ આશું હો, બોલો બેલો જરદાળા;
 અહીં દોઈ આવ્યું હો, કહો કહો ત્રતવાળા. ૧૯
 કે પુરૂષ અહીં આવ્યો હો, વાલેશરી કહી દાખો;
 અધીરપણું ટાળો હો, જે હોગે તે લાખો. ૨૦

વલણ.

ભાખો જે હોય તે મુજને, મુજવા તરૂપે તન રે;
 વિપ્ર પ્રેમાનેદ વર્ણવે તે, ધરે શ્રાતા મન રે. ૨૧

કંડુ ૧૬ મું રાગ સામેરી.

ઋષ્યશુંભ હમે ઉચ્ચર્યા, મુજો તાતલ રે;
 કહું સંશય પડિયો જેહ, સાંભળો વાતંતુ રે. ૧
 અત્રે આવ્યો જટા જૂટવાન, બેગી એકસો રે;
 (તે) નહિ ઉચો નીચો સમાન, મનરવી દીસે બસો રે. ૨
 જેનું વાન તો કનકાકાર, ચંપક નવ બજે રે;
 જેનાં મોટાં મુદર નેત્ર, કાળકને સજે રે. ૩
 શોભે અમુર મુરની માંચ, (તો) માનવ ક્યમ કહું રે;
 (જે) રમ્ય રૂપ ધરે વર વાન, સૂર્ય આંખો લહું રે. ૪
 કર્પૂરગાર શો ઉજવળ દેહ, શરદ-રાસિ લાજતો રે;
 જેની જટા કેરો કલાપ, માંધ્યો રૂડો રાજતો રે. ૫
 જેવી મારી જટાની રમ્યું, જનકજી છે સહી રે;
 (તેથી) રમામ લંગ મુગધે મુક્ત, મુપણું શી લહી રે. ૬
 ભો બાંધી જટા વિચિત્ર, અંહી મુગખાં રે;
 કાંઈક નાનાવિધના દિજ, લેતા લુગખાં રે. ૭
 વર મળશ્યજની માંચ, માળા તો હતી રે;
 દમે તુલસીરમ્ય શી તેહ, હોયે બાંધી છતી રે. ૮

૩ જેનું ધ:-જેનું શરીર સોનાના આકારનું (રંગનું) હતું, એટલુંજ નહીં પણ તેની સોનાની બરાબરી ચંપો પણ કરી શકતો નહોતો. કાળક-કાળાશ. ૫ કર્પૂરગાર-મહાદેવ. ૬ રમ્ય-દોરી. જનકજી-પિતાજી. મારી જટાની દોરી છે તેના કરતાં કાળી, (લંગ) લાંબી, મુગંધવાળી અને સોનાજેવી તેની જટાની દોરી હતી. ૭ દિજ-પક્ષી. મયુરાકરનો ગોધો વગેરે. ૮ તુલસીરમ્ય શી-તુલસીચારા જેવી. શૃંગીએ બીજું કંઈ નહિ નિદા-

તે મમય દેખાતી માગ, સુ ચમકી વિજળી રે,
 નાથ નીતો ધર્મે આમર, હય કુમા ગળી રે ૯
 સુગો સુગે પિતા મારા પ્રાણ, કદુ એક આંખ રે,
 તેના વક્ષસ્થળની માય, મુને જેતુ હજુ રે ૧૦
 તેણે ધર્મે નીતો શયુગાર, તે ઝાડતી બાધતી રે,
 માલી પિડ મનોહર બેય, લઈ લખ સાધતી રે ૧૧
 હે તાંતજી ! તે વર પિડ, જડુ સારા દીમે રે !
 ગદિન રૂપીએ શોભાય, કુ મૂક્યો લસે રે ॥ ૧૨
 વળી તે બ્રહ્મચારી ભગવાન, કેગી કટિ કડુ રે,
 નાભિ સહિત ઝીણી સાગ, (જેવી) મારી નય લહુ રે ૧૩
 તે કારણ મ' સુખણ, મ્યગ અતર રત્નુ રે !
 શોભે વજ્રમા મેખળા જેહ, તે જોઈશે કહુ રે ૧૪
 તે હતી ચપક આકાગ, પીળી વાળની રે,
 તેવી નથી મારી ક્યમ નાથ, કહોજી સાજતી રે ૧૫
 મુનિ તેની પદાશુભિ માય, હે રમ્ય દીપતા રે;
 રમ જુગા જુગ શો રવ માય, જેમા મન લીપતા રે ૧૬
 તેના હસ્તમા મારા જાપ, હય ત્રય શોભતા રે,
 મુન બેગખાથી અનુપ, જોઈ મન લોભતા રે ૧૭
 વળી તે બ્રહ્મચારી મુદત, જન કિડા કરે રે,
 (તન) હસ્ત પદના ધર્મે શયુગાર, ચિત મારુ હરે રે ૧૮
 લાગે મદોન્મત કનહંસ, તડાગે રન જસો રે,
 તેવો બાવજુનો સુરો શૃંગ, કહી ખડ ખડ હસ્યો રે ૧૯

એનું હોવાથી મુખને તુલસીના રૂપો જેવું અને મગરચળના નીચવા ભાગને
 તુલસીમારો જેવું, ધારી આની ઉપમા આપેની હશે ૯ અર્થ નીતો આ-
 કાગ—એળા ૧૧ પિડ—સ્નન ૧૨ લસે—ચપલી નય અમર શોભે ૧૩
 વળી ૧૪—વળી તે બ્રહ્મચારીની (મોહનેખાની) કુગી સહિતજેવી કંડ પાતળી
 હતી, તેવી મારી મને જણાતી નથી, ૧૪ અતર—જેહ જોઈશે કહુ—કહેતું
 પડશે ૧૫ તે—મેખળા—કહેશે ૧૬ હે રમ્ય એટલે બેતુપૂર લીપતા—નેપાતા
 —અનતા ૧૭ હય ત્રય—ત્રી કકળુ વચેરે ૧૮-૧૯—તે બ્રહ્મચારી જ્યારે કિડા
 કરતો હતો ત્યારે તેણે હાથે પગે પેહેરેના અનકાને મારા ચિત્તને હરણ

સુખો સુખો પિતા તમે આજ, કહુ એક વારતા રે,
 તેના વચની શોભા આપા, રખે નૂન્ય ધાત્તા રે । ૨૦
 ભૂઓ જનક તેનું સુખ, તે પશુ અતિ બનુ રે,
 અ ભુત મનોહર રમ્ય, ચિત્ત માર ચળ્યુ રે ૨૧
 સાર થયુ તમે નન તાત નહિતો લોભતા રે,
 (તેનું) ચિત્તાકષ ચાર વદન, જોઈ નવ યોભતા રે ૨૨
 શુ કહુ વળી વળી આજ, તેની વાળી રે,
 હારે ઝાકિયાનો સાજ, એવો રનર માણીને રે ૨૩
 તે રવે હર્ષુ ગમ ચિત્ત, અતિ વ્યાકુળ રે,
 રગરણે તાપ પામે ધનુ તા । પાયે જલ આકુળ રે ૨૪
 તમે ધ્યાન ધરી સુખો સવ કહુ પિતૃ માદરા રે,
 તેનું સેવેલું વાલુએ વાન કયુ મમ (ખાઈ) તાદરા રે ૨૫
 ધર વામ આવે સુખદાર્ઠ, તેથી લાગતુ રે,
 વૈશાખ વાયુ સ્પર્શ્યુ વન મન અનુરાગતુ રે ૨૬
 તેના લલાટ કેરી પાસ, હ્ય આગે રહી રે,
 સારી સરખી સુનાસિત તેહ, કષ્ટ વિખરઈ ગઈ રે ૨૭
 તેના ચક્રાક શા એ ધ્યું, મિત્રતા નન લહે રે,
 પૃષ્ઠ ભાગે ગયા શોભે રમ્ય (તે) મન માર નવ કહે રે ૨૮
 હે પિતા સુખો એક વાત, ધણી છે કામની રે,

કરતા હતા આ તેનો ૨૫ પશુ તડાગ તળાવ કિનારે મદોન્મત કલહસનું
 ઉચ્ચરાતા શબ્દ જોવો થતો હતો અને તેના બાપજી અવાજો શબ્દ મ
 સુખો કહી ખડખડ હમવા લાગ્યો રે સાર ધ સાર થયુ કે હે તાતા
 તમે આહો નહોના, નહીં તો તમે પશુ લોભાત । અને તેનું ચિત્ત ખો એ એવું
 રૂપાળું વદન જોઈ મેં હને વશ થયા વગર રહેત નહીં ૨૩ માણીને ભોગીને,
 એના જોવો સ્વર કાઢીને ૨૫-૨૬ મુમે ઈ-હ ગારા પિતા । તમે ધ્યા
 ધરીને જાણુ સાબળો તેનું વાલુએ સેવે સૌરીર તમારા સગખાઈ કહુ છ
 કે ધણુ સુનાસિત લાગતુ હતું અને જોમ વૈશાખના વાયુને સ્પર્શ કરેલું
 વન મનના અનુરાગ (પ્રીતિ)ને વધારે તેમ વધારિતુ હતું ૨૭ હ્ય ક મે
 ભાગે રહેતી એની જો લલાટ પાસેની ભમરો તે ૨૮ તેનાએ કાન ચક્રાક
 જોડી જોવા સગખા આ વદનના ભાગથી પાછળ ગયેલા, શોભામયાન હતા, તેને
 માર મન પશુ કહી શકે તેમ નથી એટલે નું તેનું વર્ણુ । કરી શકુ એમ નથી

(ને) બ્રહ્મચારી લાગ્યો એક ફળ, સોભા કદુ નામની રે. ૨૯
તે દડો દડો કરતો ઉચ્ચાર, ઉગી નાખીને રે;

વારંવાર પડે ચઢે ભોમ, અહે કંઈ બાખીને રે. ૩૦

પડે તદપિ અહે દ્વચ દગ્ધ, વળી ઉછાળનો રે,
આપનો ખાળે કદુ ભોમ, વળી મુને બાળનો રે ૩૧

તેથી સોભે તેનું શરીર, તે ક્યમ કહી શકુ રે;
કદળી કપ્યાનું મ્હુ દક્ષાત, તદપિ ઠરે જમ્યું રે. ૩૨

(ને) ઉછાળને ફળે થયુ મ્હા, ઉભયનુ તે કહુ રે;
મુગ્ધાણુ મુગ્ધે આમંતિમાન, ત્યમ બંધન સહુ રે ૩૩

હાં ! હાં ! બૂધ્યો કહુ ભગવાન, એક તેણે ક્યું રે;
તેનું વચ્ચે વિનાનું શરીર, જોઈ મુગ્ધ મન ક્યું રે. ૩૪

એટલે આપી તેણે મારા જાપ, શરીર સાદી દીડુ રે,
કે'તી આલિંગન તેનું નામ, જેણે માર મન લીધું રે ૩૫

કહોજી કહોજી પિતા મહારાજ, તેનો અર્થ શો દશે રે !
સાધ સમ્પદ મુણ્યો નહિ કાન, તેથી માર મુ થયે રે ૩૬

તેણે જટા ધરી એક પાણુ, મારી મહામળ કરી રે,
(મુગ્ધ) મુગ્ધનમન કરી મહારાજ, સ્પર્શ્યું (નેનું) ચિત્ત ધરી રે ૩૭

તેમ કરતા ક્યો ઉચ્ચાર, જે નવ કહી શકુ રે,
(પણ) વત્સ પયપાને રા હોય, તે તાદૃશ્ય ઝડુ રે ૩૮

૨૯ નામની—તે ફળના નામની. ૩૦ પડે ચઢે—તે દડાને ઉછા-
ળવાથી તે નીચે ઉચે જતો હતો. તે કંઈ બાખીને એટલે માયન કરતા
કરતા દડો ઉછાળતી હતી. ૩૨ તેથી ધ—એવી રીતની ક્રિયા કરતા તેનું
શરીર ગોળાનું હતું, તે હુ કેમ કહી શકુ ? જે કપતી એવી કેળવું દક્ષાત
આપુ તો પણ જકુ—જ્યા જકનાદ કરેછું એમ ઠરે અર્થાત્ તે વાયુવડે
કપતી કેળ કરતા પણ ક્રિયા કરતી વખત વધારે મારી દેખાતી હતી ૩૩
તે ધ—તે ઉછાળતા ફળે-દડે-દડાનડે જે ઉભય-(માર અને એનું) બેજણનું
મન જેનું થયુ તે કદુ, જેમ દેખાતો સમૃદ્ધ છોકરામા આસક્તિમાન
હોયઢે, (તેમને યતા નથી માટે) તેમ અમોએ (એમનું) બંધન સહુ-સ-
હન ક્યું હતું ! ૩૬ સાધ-આલિંગન. ૩૮ તેમ કરતા—મુગ્ધનકરતા જે
સમ્પદ થયો તે કહી શકાય તેમ નથી. પરંતુ ધાવતી વખતે વાસ-વાહરડો

તેણે કીધું એવું અદ્ભુત, ે ગમ્ય રચતું રે ।
 તેનો મમય મળે વાર વાર, મુર્તિએ સૂચતું રે ૩૯
 વળી વિધર સુરો મુન્યજી હુ ગયો પૂજવારે,
 પાન આર્ય મૂંઝા પદ ગાલ, તે લાગ્યો પ્રમવા રે ૪૦
 આપ્યા ફળ મનોદર મેય અતિથ્યતે ઠરી રે,
 તા મોહો તે ધરી ગર્વ ચિત્તે ગાર ઠરી રે ૪૧
 (કૃ) ઠાલી ફળ પૂજન નન લેડ એ મત ગાર છે રે,
 આપણુ મૃદપનિને દાઠ, ઉપર એવું ધાણું છે રે ૪૨
 એમ કથી મુનિ ભગવાન, તેણે ફળ આપિલા રે,
 કે । રે । શુ મર જનક વખાણ, જે મન વ્યાધિયા રે ૪૩
 જમતા જમતા પડ્યો ધણોરનાદ, આ ફળ નન ગમે રે,
 નહિ તે ગો રમ ને સ્વાદ રમ્યાકારે મ । ગમે રે ૪૪
 વળી આપણા પ્રમની દાવ, તે તેની નહીં રે ।
 પિતૃ મુગા ગાગ સાર, હું મ્યમ કહું મદી રે ૪૫
 આપ્યા પેય પતંગથ ગમ, જે દેખુ ઠઈ રે,
 ધન્ય ઉદાર દીન શા બલ, હું રહી રહી રે ૪૬
 તે પાન કર્યા મેં પેય, ધયો દાં અતિ ધણો રે,
 યયુ ભગિન ગાર મન, મમ કહું ઘેસો ગણ્યો રે ૪૭
 હે પિતૃ । ગાગ મુખ્ય, જૂઓ અતિ શરી રે,
 તે તપશ્વી ધાનાધામ, ગયા મૂળી સ્વશ્મી રે ૪૮
 તેણે એએએ પ્રાપ્તો દાર, સુને નિરખતા રે:
 મુગધીવાન મૂઝી આપ, ગયા તે હરખતા રે ૪૯
 (ને) વિગમનનો ગાર મ । મિત્ર રહેતું નથી રે ।

જેના શાન્કરેડ તેના (ન દખ્ય) જેના તે યતો દાવ એમ વુ મકુ—દેખુ—
 કહી શકુપુ ૩૬ સૂત્ર—સૂત્રના મરુ ૪૦ વિધર—મુદિ । ૪૦ મૃદપ
 તિ—ધ ધ૦૧ એવે નરે કયુ રે મેં એવું મરુ મત મારુ મુદિ રે,
 નેનો મેરુ મરુ તે । કંઈ પમુ ન લેતા ઉમરુ તો કષ્ટ આપણુ ૪૮ મુતો
 -પવિન તપશ્વી ધાનાધામ નેમે તપશ્વી ધનયાળ તે મુનિ (મે દરેખ)

તેના તાપે તાપી હૃદયું તન, દુઃખ સદેવું નથી રે. ૫૦
 ધમ્મુ ગાન માગી ગદારાગ, આપિયે મુજને રે;
 હું ગણું ઉતાવળે આગ, તો પડે મુજને રે. ૫૧
 કે વસાવો મારી પાસ, તે મોટા ખૂબને રે;
 નહિનો ભડ અમો સાક્ષાત, મૂકી ધર્મ કર્મને રે. ૫૨
 ધન્ય ધન્ય પિતા મહાન, તેના પ્રતને રે;
 ધરે બ્રહ્મચર્યા દેઈ ગાન, વળી રડા મૂતને રે. ૫૩
 હું પશું કર તેના જોવું તપ, તવ તમ તન ખરો રે!
 મગ દેદ્યે રાખું તે ધ્યાને, તને તમે ખરખરોરો ૫૪
 જોલો જોલો તમે શિરદાળ, અમો ક્યારે જવું રે;
 તેની માથે કરું તપ કાગ, જોવું ચિત્ત દદ દવું રે. ૫૫
 તમો ઉપદેશુ મારું મન, ધાવું મોટા મુનિરે;
 આગ આપો આજ્ઞા કરું કાગ, વચન રડાં મુખીરે! ૫૬
 કથમ ધ્યાની દીસો મન વ્યગ્ર, જોલો જાપજીરે;
 ટાલો પ્રકટ્યો મારો સંતાપ, સમર્થ છો આપજીરે ૫૭
 વસણ.

આપ સમર્થ સંતાપ દરવા, છો મુનિ મહારાગ રે;
 કરમરી કહું કારગ કીજે, સરે મનોરથ આગરે. ૫૮
 કહવું ૧૭ મું રાગ ધનામી.

વિમાંક ઉચ્ચર્થ મુજ બાળજી, અતુલ્ય પ્રાકૃતી અદ્ભુત કામજી;
 ધરે દાનવ એવા રૂપ અપરિજી, વિચિત્ર દર્શી કરે નિરધારજી. ૧
 ને ધારે વિરો કરવાનું કાંમજી, અમુર સર્વે જોઈ ઉદાગજી;
 ધરે અનેક પ્રેકારનાં રૂપજી, હુખધારે તપશીને તેજ અનુપજી. ૨
 કરે ઉપાય તાના વિધનાજી, મોહ પમાડવા મન સિદ્ધનાંજી;
 તપચર્યા-ગુણથી કરે બદજી, પાડે પરલોકથી તેવા નદજી. ૩
 અધર કુચ દરી આગળ બેજી, બંધન થયે મનસ્વી દુષેજી;
 આપામે ગગ રહે, રાગેજી, કંડુકને ઉછાળે અનુરાગેજી. ૪
 ઉત્તમ લોકની ધમ્મ જોનેજી, સ્થિર મનવાળા ધમ્મે ન તેનેજી;

માતૃધાનનું સ્વરૂપ નિદેશ, તેનું સેવન કરી નવ વદેશ. ૫
 તેનું કારણ કહું હે પુત્રજી ! મુનિ કરાં ભાગે ધરસૂતજી;
 પાપાત્મા તે આચરણે કુદાજી, કરે વિદ્ય તપસીને રૂઝાજી. ૬
 (પછે) પોતે આત્મનંદ્યને પામેજી, વિરોધ પર જોનું ચિત્ત વિરામેજી;
 (નિંથા) તપસી જૂએ ન તેના સામુજી, માને આડંગર જો નદામુજી. ૭
 માટે હે તત્ત્વે ! સુખ શિક્ષાયજી, જો ઈચ્છે તપની રક્ષાયજી;
 તો તુજ પાસે આવેલા પુર્ણજી, અશુચિ ફળ આપ્યાં મૂર્ખજી. ૮
 એવાં પાપ રૂપ ફળ અધર્મજી, રૂઝ ઈચ્છે તેને ક્યમજી ?
 પેયના જે મિષ્ટ પદાર્થજી, તે જગતે મુનિનો સ્વાર્થજી. ૯
 આ ઉત્તમજી સુગંધી માધ્યજી, મુનિ સેવન કરે ન કો કાળજી;
 તુજ શું (વ્યય) મન મુનિ નવ કરતાજી, તેવાનું મન અસુર નવ દરનાજી. ૧૦
 ભોગરા કહે સુણો અજ્ઞાત શત્રુજી, (વળિ) તમેા સર્વ ધરો ચિત્ત ભૃત્રુજી;
 જો વિધે વારી પુત્ર પોતાનોજી, નારી શોધે મયો દિન માનોજી. ૧૧
 ક્યો ત્રય અદાનિરા વન મહનજી, શોધ લાગી ન તે સીમનેજી;
 આત્મા આશ્રમ પોતા કરેજી, તોય આરપર નારી હેરેજી. ૧૨
 દીધી શિક્ષા વિવિધ પ્રકારજી, શૃંગી શુદ્ધ થયો અવિધારજી;
 પૂર્વ શો અવિ ભોડી જાળજી, મયા દૂર વનમાં તત્કાળજી. ૧૩
 ઈષ્ટિ કારણ સાત્ત્વા ફળજી, શુદ્ધ પુત્ર જોઈ વાધુ જગજી;
 એવે સ્વર્ગપુરથી સેવક આબોજી, સુરેપતિ સમાચાર લાબોજી. ૧૪
 કહું તેડે સદસનેત્રજી, ચાલો પરમ પુનીત મહાક્ષેત્ર;
 ઉદ્ધરેતા કે' ચાલો આવુંજી, પુત્રને શીખ દક્ષ સમજવ્યુંજી. ૧૫
 જો જાપ ન કરીએ કુસંગજી, એથી ચાએ મુનપનો ભંગજી;
 મને જે દિન સ્વર્ગે લાગેજી, તું રહેજે તપને અનુરંગેજી. ૧૬
 એમ શીખામણુ દઈ સારીજી, પુરંદરપુરે મયા વેદધારીજી;

૫ માતૃધાન-રાક્ષસ. ૮ અશુચિ-અપવિત્ર. ૧૦ આર્ષ:-આ ઉત્તમાં
 અને સુગંધીવાળાં માધ્ય-પુષ્પો. ૧૧ ભૃત્રુ-ભાઈઓ. ભીમ નકુલાદિક.
 નારી શોધે-શૃંગીને ચળાવનારીની જોળ કરવા તે સારો દિન (વિભાંડ)
 મયો. ૧૨ અદાનિરા-દહાડો રાત. મહન-જપાને અધર. નારી હેરે-તે
 સીને જૂએ. ૧૪ ઇષ્ટિ-હોમ અગર બલિદાન આપવાની ક્રિયા. ૧૫ સં-
 દસનેત્ર-ઈશ્વર. પુનીત-પવિત્ર. મહાક્ષેત્ર-મોટા તીર્થ જેવા. ઉદ્ધરેતા-ત્રાપિ.

તે જાણી મોહલેખાએ વાતજ, (કે) આવી લોભાત્યા મુનિનાપજ. ૧૭
 આમ તેમ જોઈ રગ માંડ્યોજ, (કે) ધારેલો નીમ મુનિએ છાંડ્યોજ; .
 જેમ રવિ દેખી ખીણે કમળજ, (કે) વેળી નાંખેલાં જોષ રગળજ. ૧૮
 તેમ ખીણું ઝપિનું ગાતજ, જોઈ મોહલેખાને માતજ;
 બોલ્યા આવો આવો મુનિરાજજ, ગમ પિતૃ ગયા કર્ક કાજજ. ૧૯
 તે તો બે દિને નવ આવેજ, જોયી આપણે રડુ ફાવેજ;
 આવો આવો કમળ ખચાવોજ, તમ શાસ્ત્ર મુને વંચાવોજ. ૨૦
 ગમ જોરી ગૌરવ ધારીજ, મુનિને કે' ચાલો મોરારીજ;
 મુગ આશ્રમ ગિરિધી હુકોજ, આ સમય રખે તમે ચૂકોજ. ૨૧
 મુનિનું મોથું અંતઃકર્ણજ, તદપિ ચાલે ન જવા ચર્ણજ;
 સાંભરે હેત પિતાનું ગાહુંજ, ઇચ્છે હુ ખ તેને ન પમાડુજ. ૨૨
 (તેણે) બોલ્યા ગૌણ વાણી રમાળીજ, નયન મીઝી વળડી તાળીજ,
 સર્વ વાતે કહો ત્યમ કીજોજ, આશ્રમ મૂકે મન નવ રીતોજ ૨૩
 હરં હાર્યં વિનોદ આ હમેજ, પિતૃ આગ્યે આવુ તુમ ધામેજ;
 હું ઔરસ પુત્ર હું તેનેજ, ગયા પુકી કૃત્ય કે' કેનેજ. ૨૪
 એમ બોલે કરી મન ધીટજ, કિન્તુ છૂટે ન લાગી મીટજ;
 કામનીએ કામ જગાવ્યોજ, સમય સમજીને દાવ જાળવ્યોજ. ૨૫
 હા ના કરી વાત વિસારીજ, પછે વાગાએ મત વિચારીજ;
 કરાવી ભોજન પાતું પેયજ, મદિરા મિષ્ટ ચખાડી જેયજ. ૨૬
 રાગ આવાપી ગાયન ગામુંજ, સિત ચતુગએ ચોદિસ સાંધુજ;

૧૭ પુરંદરપુરે—ઈંદના રોહર પ્રત્યે. ૧૮ ધારેલો ઈ—જે સ્થિર ચિત્ત
 રાખવાનો નિયમ ધારણ કરેલો હતો તે મોહલેખાને જોઈ ઋષ્યપુત્રે મૂકી
 દીધો રગળ—સવિધ દેખાડનાર પાસા. ૨૧ ગૌરવ—મહતા. ૨૩ ગૌણ
 વાણી એટલે મુખ્યત્વે કરીને જવાનું મન નથી એવી भाषા હતાર વાંણી
 રંગી બોલ્યા. તદપિ તેને (મોહલેખાને) જોહું ન લાગે માટે તે ગૌણ વાણી
 તો હતી, પરંતુ રસવાળી—મધુર હતી. નયન ઈ—કર્ણનું કૃત્ય દિવગીરી સાથે
 ન કરતું હોય ત્યારે એ પ્રમાણે કરવામા આવેછે ૨૫ ઔરસ પુત્ર—પરણેલી
 સ્ત્રીથી થયેલો પુત્ર. પરંતુ અત્રે તેનો અર્થ સેતાં બંધ બેસતું નથી, કારણ
 કે રંગીની ઉત્પત્તિ પરણેલી સ્ત્રીથી થયેલી નથી, માટે પ્યારે પુત્ર એવો
 અર્થ હોઈ શકે. અયવા ઔરસ પુત્ર એમ હોતું જોઈએ. ૨૫ કિન્તુ—પણ.

કહે કામની ઋષિવર આવોછ, કામશાસ્ત્રનો લીછએ લાવોછ. ૨૪
 તમે પદ્મા પુસ્તક પોચાંછ, રાત દિવસ ખાધાં ગોચાંછ;
 શીખો શાસ્ત્ર અમે શીખાવુંછ, છંદો સુકિતનું પદ સાવુંછ ૨૮
 કામશાસ્ત્ર જે પદ્યો રખેછ, તેણે ખોયાં સધળાં દુઃખછ;
 કેશો તાને શે ન પદ્યવુંછ, (તેણે) ગુરુભાગે મન દદાવુંછ. ૨૯
 હું તે શીખવું ગાનની કુંસીછ, જે હોય તમારી રચીછ;
 તમ આશ્રમથી નહીં-નહેછ, જેમ સાધવા બેસીએ દહેછ !
 ઋષિ કે' ગુરુ જતાવોછ, શિષ્ય યઈ અમે લખએ લાવોછ ! ૩૦

વસણ.

•લાવો લખએ શિષ્ય યઈ તે, સુણો સદગુર જણુ રે;
 કામશાસ્ત્ર શીખે શૃંગી તે, આતા સુણો સુજણુ રે. ૩૧

કંઠવું ૧૮ અ' સુજંગી છંદ.

યથો તે સમે જાગ વિભાંડ હો, ગુરુ હું શીખવો નાદિ, દુભો;
 કરં સેવના આપની દીમ ધારી, મહું દેવો ભવા રૂડી જે તમારી. ૧
 રહું દાન દેવા તમે ચિત્ત ધારો, પિતાએ ન દીધું તમે અર્થ સારો;
 ગુરુ-ભાગ રાખ્યો પિતા માદરે જે, મૂકી દેકે તેવો કરો ભંદરે તે. ૨
 સુધી વાણી સારી બદી વેણુ વામા, રચે આપને તો પદ્યવું સુધામા;
 મદા શાસ્ત્ર મોહું ઉરે આપ લાવો, કહું સ્થાવ જેવે મુનિ દાલ આવો. ૩
 નદી-તીર જતાં જઈ જાગ બાજો, પીતી ભાર જ્યાંહે બાદરે નિદાજો;
 જુધ જાધ ને કેતકી મહેક રડો, ગુનાએ બધો વાસ હોયે ન ફડો. ૪

૨૯—૩૦ કામશાસ્ત્ર—જે ઋષિ (રખ) કામશાસ્ત્ર શીખ્યો તેણે
 સર્વ દુઃખ ખોડું, એવું તે ઉપયોગી શાસ્ત્ર છે. તે માટે તમે કદી ઝોમ
 કદેશો કે તે માત્ર પિતાએ મને કેમ ન શીખવ્યું? તો તેનો ખુલાસો એવો
 છે કે, તેણે ગુરુભાગ (કર્ક) પણ વિદ્યા શીખવતી તેમાં કંઈ બાકી રાં-
 ખવું તો) રાખવાને મન દદ કરેલું દોષથી, તમને આ વિદ્યા શીખતી નથી.
 ૧ નાદિ દુભો-શીખવવાને વધારે વાર લગાડી મને દુઃખ ઉત્પન્ન કરેશો ન-
 દો. ૩ સુધામા-સારા આશ્રમવાળા. ૪ ખીતી દે-તે સ્થળે બાદરે ભાર
 વનસ્પતિ ખીતેલી દોતી જોઈએ.

મહેકે બહુ ચંપકે વાસિ કામો, ફૂલી દુગવેલી મદો ત્યાં વિમામો;
 અરોકે બચેં હોય તાલે તગાલે, શુકે હમ કારડવે કે મરાલે. ૫
 ચક્રોરો કરે ગર્જના બ્યાંહિ સારી, ગયૂરો પુકારે ધરી ઢેલ પ્યારી;
 પપૈયા કહે પિંચુ પિંચુ ઉચ્ચારી, મુળો કોકિયા કેરી વાણી રસાણી. ૬
 ચિત્તે દર્શા મેના તણે તો વધારો, જલ્દી ચક્રાક્રો તણા સોર ધારો;
 વળી રમ્ય ખીની રંભાં હોય બ્યાંહે, રાંડાં કંજ, જલું મુનીંદ્રજ બ્યાંહે. ૭
 મદોન્મત જૂગો કરે ગુંજ મોટી, મૂગો-ભૂથ જામી પડે જાંહિ બોટી;
 તૂથાંકુર લીસાં ધરી કુખ સેવે, ઋષિજી પધારો તમો રથાન એવે. ૮
 જૂંઓ રહુ એ કામ દરેં રૂપાણું, બપહાં મંદ સુગંધ ને શીત ત્યા'ણું,
 તણે બાળુઓ ગિરિ છે બ્યાં અગમ્યો, શિળાઓ સુવાળી પડી બ્યાંધ રમ્યો. ૯
 ધરા છે ગહને રૂડી ને રસાણી, મુનિનાથ મારા વિરામોજ બાળી;
 શિળા રમ્ય લીસી અતિશે સુવાળી, યમ સ્થિર જાળા તહી. અમ ટાળી. ૧૦
 અમાપ્યો પછે રાગ રૂડો રસાળો, કહું રું હું બોલી છત્રી રમ ચાલ્યો;
 ફૂળ છે મૂગીયા ઉત્પત્તિ-જહેની, અણ ચિત્તને હોષ આસક્તિ તહેની. ૧૧
 ખીલીને ખુખારી ઋષિરાજ બોલ્યા, પદાવો પદાવો કહી તકં તોલ્યા;
 કયા ગુરતું લેઈને નામ ભારે, કહોજી કયો મત ઉચ્ચાર ભારે. ૧૨
 કયા આસને ધારી બેઠું હું ધ્યાને, સમાધિ પ્રયોગો કહો જોષ માને;
 સુણી શાણી રંધામા કરી મંદ હાસ્યે, વિચારી વહી ધારી અચાત પાસે. ૧૩
 અહો નાથ ! મારા કહું મંત્ર સિક્ષા, ધરો કામશાસ્ત્રે તમે રૂડી દીક્ષા;
 સુણો એક વિદ્યા તણે મંત્ર પેતો, ગુર વિતનો ગૌરવાધીન સેતો. ૧૪
 જાણે મોહ મંત્રો જડે રૂડી વિદ્યા, રતિ આમને પામવી રૂડી મિદ્યા;
 ધરો તંત્ર ધ્યાને તપોને વિચારી, હરો ધ્યાન તો તો વરો બુદ્ધિ સાગી. ૧૫

૫ ચંપકે વાસિ કામો એટલે ચપાનાં પૂલવડે સ્ફુલ્લિત થયેલાં ફૂ-
 લાણાં હોવાં જોઈએ. તામે—તાડનાં ઝાડે. તમાવે—તમાવ—એક જાતનું
 ઝાડ. એની ઝાડ તે તમ ને પાનાં તે તમાવપત્ર કહેવાય છે. ૬ ઢેલ—
 મોરની માદા. ૮ તૂથાંકુર—ધામના છુત્ત પૂટી નીકળેલા ફળાગા. ૧૨ મંત્ર
 ઉચ્ચાર ભારે—ભારે મનનો ઉચ્ચાર કરવો. ૧૪ વિતનો—કામદેવ. એ વિ-
 ધાનો (ગૌરવ) મોટાપને આધીન એવો સહેવો ગુર કામદેવ છે. ૧૫ ધરો છ—
 એ વિદ્યા શીખતાં તપો—૧૫૨૫ી તંત્ર વિચાર કરીને ધ્યાનમાં લાવવાનો છે.
 અને અહા આદિકર્તુ જે તમાર ધ્યાન છે તે છોડી ઘો તો તમે એમાં
 સારી બુદ્ધિ ધારણ કરનાર મનાઓ.

અમારા પ્રયોગો મુનિ બ્રહ્મ પાંચે, મુખાધિ મુખો અંગ સંગેગ સામે; .
 મુખી વાણી એવી અધિરાજ રીત્યા, શિખાવો શિખાવો કહે દર્શ બીજ્યા. ૧૬
 કહે કામની રાજ વિદ્યા વિચારો, મતિ ધારી મુખી મનચર્ચુ ધારો;
 મદો અંદનામેષ આનંદકારી, મયો માન મુકી ધસો અંગ વારિ. ૧૭
 કટિ સાધિ કાયા વળી દંત ડાળી, ધરો પીન પિંડો દયાદેવી દાળી;
 વળી વેણી મારી વિખેરો વિદ્યારી, નૂંઓ શું નૂંઓ શું નં ધાઓ વિચારી. ૧૮
 ધરો ધ્યાનમાં શીખવા સાત્ર સાર, કથું માની મારં કરો અધિચાર્યુ;
 વદી એમ વાગા જમ પાસ ઝાલી, મુનિરાજ શીખાતલે પાડી બાળી. ૧૯
 અદો દેવ મોટા મૂંડા માન ખોડું, પ્રતિબોધ માનો કહું કૃત્ય મોડું;
 ધાગી વિધ એણી રીતે તો ઉચ્ચારી, અશ્વશૂન જાણે નં કાંઈ સમારી. ૨૦
 કુળે બાળ શું પાન અશ્વ દૂટકું, નવાયે વધુતોય તે સંગ છૂટકું;
 દયા દીન દેતા ન કંપેય મૂકા પગી જાય તેણે મદી સાથ દુકે. ૨૧
 વહે માદરે તાલિ વિચારું કામે, મૂંડાજ મૂંડાજ કરો શુંય આમે!
 કદી એમ નાસે મુનિરાજ ધામે, મદે મોરદી તેજને નિંજ કામે. ૨૨
 યથા શ્વાન શિખાળની રીતિ દરો, કરે કાટિ જીપાય તેણે ન સ્પર્શે;
 નૂંએ નાક ઉભા રસીલાજ દેવો, દસે વજ્ર મુખે દર્શ તામ્ર કેવો ! ૨૩
 ચર્ચ તેણે બાગી ધણી દીન કાણે, વિવિધોપચારે અધિરાજ સાથે;
 કરી મુક્તિ મુક્તિ વિચારી વિચારી, ધરી ધ્યાનમાં મારને તોં જગાડી. ૨૪
 નૂંયા ઈશ ધક્કા ત્રિપુરારિ જોવા, કદો મૂંડોના ત્યાંયતો અમ કયા;
 મવા મોટપોટ શિખ્યા સારી વિદ્યા! મવા મુખને આપી મોટી અવિચારંપ

કહે મુનિ મુને શિખાવો શિખાવો, ધન્ય બાળ્ય ગાડ ગળ્યો ગુરુ આવો!
 શિખે વાર વારે ન તુમિને પામે, મધુ નારીએ એ વિષે મુંન કામે. ૨૬
 પછે ઉચ્ચરી, પ્યારી તે મોહવેખા, કડાસે કરી દેતી ના દેતી દેખા;
 જઈહું મુનિરાજ હું મુજ પામે, હવે આવીશુ ધન્યરાધીન કામે. ૨૭
 કહી એમ પ્રોડી મુનિધાય પૂઠે, દિયો પૂરી વિદ્યા બરા રોજ રહે!
 કંઈ કાન ધાર્યું ન આવી મરાળી, ઝાપિ ધાય પૂઠે સગિ દૃષ્ટિ બાળી. ૨૮
 અહો મુનિ મોટા થયા ગુરુ જ્યારે, વિદ્યા આપી ઝોછી જહું નાહિ ક્યારે!
 કરે એ વિષે બાળ જકવાદ પૂઠે, હિડે જારી નાહી ધરી હમ્ત મૂડે. ૨૯
 નિહાળી ન બીજું ગુરુ મધ્ય પેઠી, વપસ્યા સહુ જ્યાં રહી રીત બેઠી;
 ધરી આવિયો મુનિને મુનિ જોતો, મહેલ્યાકુળો સુખ સમારી રોતો. ૩૦
 તિને આપી બેઠી મહા મોહવેખા, ઘણી નારશુ દર્શિ રહી વિશેખા;
 ધધ શાંત ત્યારે મુનિરાજ બોલ્યો, જૂઠ્યો હું પ્રભુ તોલ રહો ન તોલ્યો. ૩૧
 અરેહો મુનિ! આ સહુ ક્યારી સારા, મુને પ્રિય છે આપ અન્યે ન પ્યારા;
 કહી એમ જોડી હવે હસ્ત બેઠયા, રહું આપ કા' ત્યાં રખે જાવ નેઠયા. ૩૨
 પિતૃ માત મારે ગુરુ સ્વામી મોટા, નહીં જૂમિ મધ્યે તમારાજ જોટા;
 કહી એમ જોસો વિલાંડક જાળો, રસ શીખવ્યો મોહવેખા રસાળો. ૩૩

વલણુ.

રસાળો રસ શીખવ્યો, તેણે હરેખ્યો મુન્ય રે;

વિપ્ર પ્રેમાનંદ શુ કયે, ગુરુજણ કેર પુરવ રે.

૩૪

કડણુ ૧૯ મું રાગ સારંગ.

કહે તે કરવા થયો મુનિ સજ, કદંમ મધ્ય બધાયો મું મજ;

જ્યાં ત્યાં જખે મુનિ મુખ, અધક્ષણ સેન વિયોગ દુઃખ.

૧

હાળ.

વિયોગ દુઃખ સહે નહીં, ઝાપિ થયો સ્વાધીન સ્વામ;

૨૮ મરાળી—હસીના જેવી આલસ આલસનારી હોવાથી, તેને મરાળી કહેલી છે. ૨૯ ધરી હસ્ત મૂડે. એટલે હાથની મૂઠીઓ વાગીને. ૩૦ મુનિને—મોહવેખાને. મુનિ—સૂઝી. ૩૨ અહોરે છઃ—હે મુનિ (મોહવેખા) આ (બી-જી સ્ત્રીઓ હતી તો) બધા સારા (મુનિયો) ક્યાંથી આવ્યા છે. પરંતુ મને તો આપજ પ્રિયડો, જોગ પ્યારા નથી. ૩૨ નેઠ્યા—નાહી (?) ૩૪ ગુરુગણુ—ગુરુનાં ટોળાં. ૧ કદંમ—મદય.

ધરી પગ વિપળે હચ્ચરે, મુને શીખવો (વિવા) કામ. ૨
 મોશ્વેળા મહા દર્શમાં, કરે તૃપ્ત તાપસ તન;
 નવીન બંધે (મન) નાખી, તામે કર્યું તન મન. ૩
 પછે હચ્ચરી મધુરે સ્વરે, અધુરી વિધા રાખી!
 મુનિ આમે જાહે આશ્રમે, તમે જાહે આશ્રમ ભાખી. ૪
 કરપક્ષી કરી સખી કોને, નેનહાર સગળતી;
 નાવ સજ કરી લાવિયે, દહે દહે વન તાળવી. ૫
 સખી સમજ નાવ લાવી, આતિ મનદર સજ કરી;
 વિવિધ ધનરપતિ કનક કુંભે, ધરી માંદ્રિ (વિધા) રજ બરી. ૬
 જાપ સંસય નિદરે જન્મ, આદરે તેવા ટાંકિયા;
 ટાંકી અંધર છત પુકે મું, અસોક પાડે વિદિયા. ૭
 આપર આવી અટારી, જોઈ મનમાં આવતું;
 પ્રાસાદ જળમાં ક્યાંધી પ્રગટ્યું, દરશે રડું આવતું. ૮
 (તે) મધ્ય નારી સદસ સજ કરી, તાવ પખાવ વળવતી;
 કડીધીમ કડીધીમ રવ નોખત, વદી સત્ય લખવતી. ૯
 કો વાવ વીણા સ્વરે ઝીણો, કરી કંઠાક્ષ નરધા ઠોકતી;
 મૂરજ પાવા મન સાંવા, તણા સ્વરને ઝોકતી. ૧૦
 કો કુસુમ ધરી કરી રમણમ, નયનાંજન કરી નાયતી;
 સ્વપ્રતિબિંબ સસિયે જોઈ, કોક મનમાં રાયતી. ૧૧
 એવે નાવે નારી આવી, બેડી સૂગીને ધરી;
 હે પ્રાણધારા ! જાવ મારા, જાહે હું આશ્રમ ફરી. ૧૨

૪ મુનિ. ઈ.—મોશ્વેળાએ. ૬ છુકું. ગારે. આશ્રમે જાહે હું અને. તમે તમારે આશ્રમે જાઓ. ૫ કરપક્ષી—હાથની ઈસારતથી સગળવતું તે. ૬ વિવિધ ધન—કનકના ધાત્રમાં વિવિધ પ્રકારની વનરપતિ—મૂલકાડ કે જેને રંગ—ધૂળ મળુ આડેલી નહોતી, એવાં મૂકેલાં દતાં. ૭ જાપ ધન—જેમ નિદરે—દણત આપી વાત કરવાવડે. સંસય દૂર થાય તેમ આદરમાં—આરસામાં નેયાથી સ્વપ્રતિબિંબનો સંસય મટે એવા તકતા ટાંકી દીધા દતા. અસોક—આસોપાલવ. ૮ પ્રાસાદ—મંદિર. ૯ નોજનના અરેખરા રાખેને કૃતિમ (મૃખવા) રવરે લાગ પમાડતી હતી. અર્થાત્ નોજનના જેવા રાખ તે સ્ત્રીઓ મોટેથી કરતી હતી. ૧૦ મૂરજ—એક વાવ. ૧૨ જાહે હું—હું મારે આશ્રમે હવે અહીંથી પાછી ફરીને જાઉં છું.

- જાણે કે કિન આચર્યું છે, નમસ્કાર આપ્યો તમે;
 એમ વડી માલી (ચતુર) ચતુર; દિન જન્મે સંભાળે ધરે. ૧૩
- હે મુનિ! મૂળને મૂકી જાણું, તમેને ધનું નથી;
 મેં એકતા હુ આપ સખો, તો તમારું (સંધ) ધનું નથી. ૧૪
- એમ વડી વિ-દે જ્ઞાતો, પ્રવિન જડિયો જાણ; .
 હે મુનિ! મુને ન વિભાગીએ, રજા મરી કૃપાળા ૧૫
- એક મુનિન તેલ વામા, મહતેની પાસ;
 ઉમળી આર્થિપયો, તાર્થિ મરે નહિ ત્રાસ. ૧૬
- જ્યા રીતોનો નહિ તર તે, હરે હીંચો નાચો;
 જોતનું કંઈકર વિશાળો મું. સિદ્ધ મ.યો માવકો! ૧૭
- જાતમાં જાતી ધર્મો પણ, શુદ્ધિને પ્રાપ્તો નહીં;
 વિરલ વિદ્યારણ આરિયા પડે, વિવિધોપચારો તર્ક ૧૮
- હો વ્યજન માલી વર દમ્ભે, વાણુ દોરે કામની;
 હો કીનજ ગંદન વેષ કાળી, વાવ મળા મુનિને જામની. ૧૯
- હો આગર અર્ચિવામર ધણી, વાનનું જોઈ (મન) રીજતી;
 એ મરી પદ્મજ પવન મગજું, દમામૂન લઈ મીચતી. ૨૦
- હો મુખાગ-ગળા કર-કમળ રે, (તે) જાળ મળી સગીરમાં!
 હો નૂતન સુખનો અંમ મૂકે, (મુકી) જાળ વિરલ-વિરમાં ૨૧
- (એમ) કીતોપચારે કંઈ ધણા પણ, સૃષ્ટી માવડ નવ ધણ;
 હે મુખમદ વાટી મુખાગીએ, અંમ ઉમદ માગ કંઈ. ૨૨
- આર્યવેળ સાતી રિધ વિધે, તાપસ ખાવ તળાંસિયા;

પા। સયગ વદને ધરી, મુનિ પદમગા પદમગિયા ૨૩
 મદોન્મત આતમ કેરા, આણી મદ અતિ લાવિયા,
 ઉત્તમોત્તમ પ્રાપ્ત વારણી, (તોય) નહિ કામ ન આવિયા ૨૪
 પછે મોહમેષા પાસ ગઈ, ધરી મુનિ હૃદે આપિયા,
 તે ઉપ્પોપચારે ઉદ્ધરેતા મજ ધર્મને કાપિયા । ૨૫
 અરપર જૂએ જાવરા પ્રાસાદ નધિયો ક્યાથડી,
 તેનો મોહ ટાળો મોહમેષા, આપતી આ વિધ વડી ૨૬
 આ 'ના યાત્રમ' ગાદરૂ મુનિ, શુ જોષ મન કચરાય છે,
 કહે તાપમ નહિ તપશી મુજ તન ધણુ સચરાય છે — ૨૭ .
 તે જોષ દુો નવત લાગે મય મુજ મુનિ સેવતા,
 વદી વામા રેણુ લાવી, કાચ કામચાએ રેતા । ૨૮
 આ 'નાભ્યાત્રમ' માદર, આ શિષ્ય સદુ અમો કયા,
 મુનિ પામ લાગી પદે વળિ વળિ અમો જોષશુ (જોવા) ચિત્તધર્મ । ૨૯
 એવે આવિયુ પૂર રાય કેર, વધાર્થ ગઈ વેગમા,
 આરિયો નરયણુગ નહિ, ભાગતી ॥ ભેગમા ૩૦

વલણુ.

ભેગ મધ્યે ભગવત આબો, છીપ મળતુ મોતી રે,
 વધાર મુચુતા મેષ ગંભ્યો, છનાઈ નિનકર—જ્યોતિ રે । ૩૧

કડણુ ૨૦ શુ રાગ ગોડીની દેશી દેર.

ધન ગંભ્યો મુનિ પાવને, મુચુ રાય રે,

થાય કાટકા ઘોર ગજીર મુનિરાય રે ૧

તડિત ઉમી નીચી ચઢે મુચુ રાય રે

ધરી વિધ વિધ રજે ધીર, મુનિ પાય રે ૨

• છી જાતની સુગંધી મેળનીને તૈયાર કરેતો જે પીળો જૂકો તે ૨૪ મદ-
 દાર્થી ઉન્મત યમેથી તેના મુદુરચળમાથી જે પરમેવાનુ ઝરણુ છુટે છે તે
 લાવિયા—લગાવ્યા—ઓપડયા ઉત્તમોત્તમ—સારાગર સારો વારણી—દાર
 ૨૫ ઉપ્પોપચાર—ગરમ ઉપાય ૨૭ ના યાત્રમ—નાવરખી ધર
 ૨૮ રેણુ—ધાતુો સાધનારો કેટલીક ધાતુ ભેગી કરી જનાવેસો પદાય રેવ
 તા—ઝગી લેતા ૩૧ નિનકર—સૂચ

આમ આશ્વિનિ ૩૧ રે, સુજ રાવ રે;	
મનસુ દમ્ભે પ્રાણ મળ, મુનિ પાવ રે.	૩
તો કારજ સોમ, સુજ રાવ રે;	
દિને અપા, ન મેં (૫), મુનિ પાવ રે.	૪
મીનમ મામે વાવમે, સુજ રાવ રે;	
ભાગો એમનિ ને ૫૫, મુનિ પાવ રે.	૫
કાટક કપર કાટક, સુજ રાવ રે;	
દામે બ્રહ્મ મણી મુદ્, મુનિ પાવ રે.	૬
કંઈ જાગે છો ન મેં મને, સુજ રાવ રે;	
ભાગી મનાય કુદવા માંવ, મુનિ પાવ રે.	૭
એને પન વિન મપૂરો મળિયા, સુજ રાવ રે;	
હા હા કાદુર કેના ભાવ, મુનિ પાવ રે	૮
કિય કિય રત અન્ય કિન્નના, સુજ રાવ રે;	
માતી મદિલી ધન મધ મરન, મુનિ પાવ રે.	૯
સુગ્રી દીન મધ દામી, સુજ રાવ રે;	
માતક વિભામનો યવો અન્ન, મુનિ પાવ રે.	૧૦
કાલિયાએ મન્ય મહિયું, સુજ રાવ રે;	
દેકે વિધુ એકો કાલિ—મુનિ પાવ રે.	૧૧
મેગ તેતર કમ્બરે, સુજ રાવ રે;	
મગેં જોઈ કાલુ એક, મુનિ પાવ રે.	૧૨

૧ પાદમે-પને રતરિન-વિમળી. ૪ કારજ—કારંગાજ; વડોગિયાના આકારમાં મૂળ દેવી તે. ૧ કાટક છે:—કાટક કપર કાટક થાપાથી, અમુક મુદ્ન સુખી વરસાદ નદી આવે તેની મજાતરી કરતાં દુનિયા જુખી જાતી હતી. ૨ કિપકિસ—પક્ષીના બોલવાનો શબ્દ. કિન્નના—પક્ષીના. ૧૦ મેં નડ—એ પક્ષી વરસાદનું પાણી પીએ છે, તેથી વરસાદ આવશે તેની તૃપ્તિ સુખી વિભામનો અરન-(મનો રણો) યવો. ૧૧-૧૨ કાલિયા-કાલસ-વ-પામનની મર્યાદામાં બોલે છે માટે તેણે મન્ય મહિયું એમ લખેલું છે. ૧૨ જે વિધુ છે:—એમામાની શાશ્વાતમાં તેતર “દેકે વિધુ કાલિ એક” એવી મનનન સમસ્ય નેમ બોલે છે, તે પણ ત્યાં બોલત લાગ્યો. કાલુ—બોખી ગિયાળ.

હાં સાયક તાણિય, સુજી રાય રે,	
મૂશળધાર શર વગ્ગાદ, મુનિ પાય રે	૧૩
(તેણે) વગ્ગીને અમરે બચ્ચ, સુજી રાય રે,	
જમાડયો જગાડકે વિગાદ, મુનિ પાય રે	૧૪
સવર્ત સોનુ વરશિયો, સુજી રાય રે,	
વદ્રોણે ધાન્યની વૃષ્ટિ ધાય, મુનિ પાય રે	૧૫
જયડ ચરી પડયો જડપમા, સુજી રાય રે,	
અમૃત રૂપ અમી વરમાય, મુનિ પા. રે	૧૬
ખંભીમનાદ મા' નાદે આરિયો, સુજી રાય રે,	
તેણે રણિયામણુ કંઈ જગત, મુનિ રાય રે	૧૭
વિનુલતાકે પુષ્ટતા, સુજી રાય રે,	
આપી વૃષિં વધાયો જાન, મુનિ પાય રે	૧૮
જશાજી વરયો સાણો મધ, સુજી રાય રે,	
સાને પ્રલયનો મૂઠી ટેક, મુનિ પા. રે	૧૯
અવગાનુ સવગુ કરે સુજી રાય રે,	
તેથી આગરો એથે રિતેક, મુનિ પા. રે	૨૦
વૃષ્ટિ એ રિયો વરમતા, સુજી રાય રે,	
ધયા કૃષિમગ મા. મગ્ન, મુનિ પાય રે.	૨૧
સુવર્ણ વરસે તેડમા, સુજી રાય રે,	
નર તારે મનનું લગ્ન, મુનિ પાય રે	૨૨
ધાન્ય મહે બરી ટોપરે, સુજી રાય રે,	
વનિક મન મદી શૂણ્ય મુનિ પાય રે	૨૩
એમ ઉન્નતિ શુદ્ધ ગણિકની, સુજી રાય રે,	
તો દુખી ત્યા છે યવદ મુનિ રાય રે	૨૪

રાજા આજ્યો રિજામાં, સુખ રાય રે;	
નમન કરી પડિયો ત્યાંય, મુનિ પાય રે.	૨૫
પછે નમ્યો મોહકારણી, સુખ રાય રે;	
ગુજનડે નિરખ્યા માય, મુનિ પાય રે.	૨૬
મોહસેખાએ ઉઠાડિયો, સુખ રાય રે;	
નન ઘટે મોટા મદારાજ, લાય પાય રે.	૨૭
અમો છું સેવક ઈંદનાં, સુખ રાય રે;	
ઈંદાસ કેરું દર દાન, લાય પાય રે.	૨૮
ગુજ ભમાને દુને છોડવી, સુખ રાય રે;	
યયો દુર્વામાનો સાપ, લાય પાય રે.	૨૯
એવે શૃંગીને વિરહ ઉપન્ધો, સુખ રાય રે;	
શીખવો વિદ્યા ભમે તાપ, લાય પાય રે.	૩૦
રાજા સમજ્યો સાનમાં, સુખ રાય રે;	
વર ભવન આપી કન્યાય, લાય પાય રે.	૩૧
મોહસેખા વઢી પછે, સુખ રાય રે;	
શીખવું શાતાને રૂડી વિદ્યાય, લાય પાય રે.	૩૨
(પછે) મુનિ-મન મારણ મત્ર શીખવી, સુખ રાય રે;	
ગણ ગોરી નિર્જર પામ, લાગી પાય રે.	૩૩
સપદિ સાણો શૃંગી શુ કરે, સુખ રાય રે;	
તે વર્ણવું ખોઈ ત્રાસ, લાગી પાય રે.	૩૪

વસણ.

પાય લાગી વર્ણવું, શૃંગી તણા ગ્રુચ આમ રે;
વિપ્ર પ્રેમાનંદ નામ મિથ્યા, ધર ઉદર નિર્મિત કામ રે. ૩૫

૨૬ મોહકારણી—મોહ ઉપભવનારી એવી જે મોહવેખા તેને. ૨૮ ઈંદાસ—ઈંદના અંશવાળા સર્વ રાજાઓ છે, તેથી તેમને ઈંદ માની અમે જો ઈંદનાં સેવક છીએ તો અમારે તેઓનું પણ કામ કરવું જોઈએ. ૨૯ ભમાતે—જગાઈએ. ૩૩ નિર્જર—દેવ ૩૪ સપદિ—દેવે. ૩૫ વિપ્ર ધ—માઈ નામ જે પ્રેમાનંદ છે તે મિથ્યા છે. કારણ કે જે પ્રેમાનંદ-પ્રેમના આનંદવાળા હોય તે, ઉદરે નિર્માણ કરેલા કામને માટે ઇચ્છા રાખે નહીં, અને હુતો રાખુ છું માટે માઈ નામ મિથ્યા પ્રેમાનંદ છે.

કડવું ૨૧-મું રાગ કેદારો.

ગઢ રંગા રૂપ રસાળી, મુનિ મન વિયોગે બાળી;
ઉપ્પં બાળી સંબાળી, વિવરે ધણું ર. ૧

ઢાળી.

વિશ્વે અતિ વર વાન વાડવ, ગઢ ગઈ ધમ ઉચ્ચરે;
શાણી શાન્તા વિવિધ પેરે, મન મુનિ મમજા કરે. ૨
કંઈ હાવથી કંઈ બાવથી, કંઈ વાસ એકાંતે જઈ;
કંઈ નયન ઘેરે વિવિધ પેરે, વિસરાવતી વિયોગ સહી. ૩
કંઈ દટાક્ષમાં કંઈ સાક્ષમાં, દટાંતે દેઈ જાળતી;
કંપાની કુચ વધારી રચ, રૂપ લાવણ્ય દાખતી. ૪
શીખી શાણી સખી પાસે, સ્વપુરૂષ સીન્નવવા;
તે મંત્રે મુનિ મેળવ્યા, લાગી વળી સગળવવા. ૫
હે નાથ ! નિરજો હું બાણી, આપેને હું ગિમં છું;
પુરુષત્વ જે છે આપ પાસે, સ્વામિ ! તે હું વિચ્છું. ૬
કામનીત્ય નહિ નાથ તુમાં, બેદ એવો બહુ વિધિ;
નારાયણે નર નારી નિર્મ્યાં, (હું) નારી નર તું ગુંચુ નિધિ. ૭
જે મોહસેખા મુનિ માન્યો, (તે) નારીમાં નરતી હતી;
આશ્વસા જાતિ તેદની મુનિ, (તપ) ચકાવવા થયે હતી. ૮
હું રાય-કન્ય નહીં અન્યા, તું યોગ્ય હું છે મુંદરી;
હું રતનમ તે કાચ કુળની, (એ) બેદ બણો દિગંચરી. ૯
એ વિધે એક પક્ષ પૂરજી, બેદસાત્ર બણાવિયું;
પછે કામસાત્ર સીખવી, જે મદ દંતું બણાવિયું. ૧૦
વળી સાચ લઈ સખીમાં ગઢ, ત્યાં સન્નિવૃત્તપણું જતાવિયું;
મુલ્ય રથાનક કૃત્ય કેવું, કામસાત્રે જાવિયું. ૧૧
જૂઓ બરના આ સ્થ નર. ફરી ફરી કારજ કરે;
મુનિ નિર્લજ પશુ દોષે, સ્ત્રી પુરુષ ગિન નવ ધરે. ૧૨

૭ કામનીત્ય—સ્ત્રીપણ. ૮ રતનમ—રત્ન રૂપ રાજના કુળમાં ઉત્પન્ન થએલી. દિગંચરી—દિગંચર—દિશાસ્પી અંજનરવાળા અર્ધાન પત્ર વગરનો. બહુષ એ સમ્પદ સિતને લગાડવામાં આવે છે. ૧૦ મદ—મુમ.

- એમ કોટ્યાવધિ પ્રકાર દાખ્યું, બાળ્યું બાણ્યવિયુ;
 આગાન તિગિર કામ કાદી, રૂકુ ચાન ગણ્યાવિયુ ૧૩
 મુનિ મરદ મેરી મેદ બાણ્યા, (પછે) બાણ્યો રાય શ્વશુર;
 નિત્ય પ્રતિ ખટ કર્મ કરી જાય, મળા મધ્યે શ્વર. ૧૪
 વિવિધ શાસ્ત્રે વાદ કરતા, કરતા વિષ્ણુ તમામ;
 પૂછે જે તે જીભ આગ્રે. (શું) સાક્ષાત મરસ્ત્રતિ-ધામ. ૧૫
 રાય રીંગે આતિથ્યો જોઈ, યાગાત પુણ્ય પવિત્ર;
 પશુ બાય નિરતર મન મધ્યે, વિભાંડક મદા વિચિત્ર. ૧૬
 જેના કોષે સુર કપે, જ્યપિ નહિ અપરાધ;
 તો અપરાધ કરી કો યાચે, મુખી દુબી સાધ ? ૧૭
 એમ વિચારી મન માંહે, ક્રપિ રીંગ ઉપાય;
 હયાં ગયે અવનવા દ્વિજ, નવ જેથી દુભાય. ૧૮
 હવે આઘ્યા વિભાંડક ત્યાં, રીંગવ્યા જ્યમ રાય;
 વર્ણ્યું હું તેહ મદિમા, ક્યમ ક્રપિ શાતજ ધાય. ૧૯

વલણુ.

- કષ પેર ક્રપિજી શાંત ધાયે, જૂએ પુત્ર આસક્ત રે;
 શી આગા કરે પુત્રને, જોઈ વિપયારક્ત રે. ૨૦

કહ્યું ૨૨ મુ' રાગ મેવાડો.

- મુનિ આઘ્યા રે, સ્વર્ગધકી આશ્રમ કરી;
 ફળ મૂળ લાઘ્યા રે, મળિયાં માર્ગે શુદ્ધ કરી. ૧
 પવિત્ર પાણી માગ્યુ રે, શુદ્ધાયમન કરવા;
 મદિરમાં નવ લાગ્યુ રે, માનવ ચિત્ત ધરવા. ૨
 મુનિ મન વ્યાકૂળ રે, મયા મઠ મધ્ય ધરવા;
 આરપર (જોઈ) આકૂળ રે, આવી શોક આગા વરવા. ૩
 હગી નાદ આરત રે, મુનિ પુત્ર પુત્ર દહે;
 મુણો તમે જાગન રે, વિચોગ ક્રપિ કેમ સહે ૪

૧૩ અગાન ક્ષ:—કામદેવનું અગાનરૂપી અધારે મટાડીને તે મા-
 ટેજ જે જ્ઞાન હવું તે જતાવી દીધું. ૨૦ વિપયારક્ત—વિષયવડે લાલ પચ્છે-
 લા અર્થાત્ લુપ્તધાયવા. ૪ જારન—પાંડવ.

જોવા વા ઉપનન રે જોવા વાડી વાડુના,	
ગરાડ ગિરિ ધની ગનરે, જાગા જોવા જાડુના	૫
અથળ જળ જોઈ રે, ભગવત ભગ થયા,	
ન લાધી શુદ્ધ સોઈ રે, તેથી નદી-તીર ગયા	૬
તહિ જોવા પગવા રે, યયા મુનિ પાગેર,	
જોળખી ડગતા રે, દોર્યુ દીત આધેર	૭
પગતુ જઈ પેહુ રે, સરિત્તમા મામર,	
મુનિ ગન જોહુ રે, વિચારે પામર	૮
ધરી ધ્યાન જોયુ રે, વાત્ર ગયો કઈ,	
વ્યથપણ જોયુ રે, જાણ્યુ વેશ્યા લઈ મઈ	૯
રાખ્યો રામપાદે રે, મારો પુત્ર કેદ કરાં;	
વહુ જોધી વાદે રે પ્રભણુ ચિત્ત ધરી	૧૦
જૂખ્યા ને તરસ્યા રે, વસ્યા જીપિ રાય-પૂરે,	
જાગે જામ રાગસ્યા રે, કોષાકાત યાગે પૂરે	૧૧
શુ દ્વય દીપ ધરિયા રે, તેમે પૂરણ વારી,	
તેને પાગતા મરિયા રે, પ્રમશ યાના ફરી	૧૨
ટપકે તેમ જોતુ રે, તે માદેથી ગત બની,	
ગપન-જળ તેવુ રે, કે પડની અગન મણી	૧૩
(જોતા) કોષાશ્રુ પડના રે, તે અથળ જાતા જાતી,	
જોને આસુ નાડના રે, તે મર્જમા જાતા મર્જી	૧૪
જોવા મુનિ આજ્યા રે, અપાપૂતની પાસે,	
તેને રૂઝ વ યા રે, જે જે મન જોઈ નાસે	૧૫
રૂઝકો હમા રે યજ્ઞ (સેઈ) જોઈ બગે,	
કાશિ-નાથ દુખ્યા રે, તે અથળ દોષ અનુગે	૧૬
તાપમ પૂરે જોષને રે, વાઈ * આ નમર ૧૭	
જોષ મૂકે પોષી રે, વહે મન જોતુ કમ્પ	૧૭

૫ ઉપનન—૫મ ૬ ભગવત ૬—(ભાગ્ય આત્મા ભગ થયા
 ૭ પાગેર—પગી—પગણુ ૮ દગતા—આધેર—આપુ ૯ વાત્ર—વાત્રા ૧૦
 પૂરે—પૂર્ણ રીતે. ૧૧ જોષને—જોષન—મગજન મારંગ મારંગી રાજ
 ૧૨ ૩ મર્જી ને મર્જા ૧૩ ૬૭ તે જોષ રૂઝકા લના.

વસિષ્ઠ.

વટે સ્વયં રામે કષ્ટું જો, દમ્ભ જોડી ગોપાળ રે;

સુજો મુનિ મરે કૃષ્ણ કૃપા કરો કૃપાળ રે. ૧૮

કૃષ્ણ ૨૩ મું રાગસારંગ.

હરજોડી વટે ગોપાળ, સુજો વાપી દીનક્યાળ;

આ પૂરું ગોપૂર નામ, કાંતે ઋષ્યપૂર્ણમનું નિશામ. ૧

અમો સેવક સર્વે તેનાં, મનુ ગોપજી ગ્યામી જેનાં;

આ સુરમી સુગ્રીવધન, (મુનિ)એ મરે ઋષ્યપૂર્ણમનું ધન ૨

(અમો) તમ વાણી રૂપી રજ્યુ વડે, જાંયા મુનિ સુગ્રીવડે;

ગાટે કોઈ દરીએ કેમ, ઇચ્છો પુત્રનું મુનિ ક્ષેમ ૩

ગોપ વડી લાગે એમ પાગે, તેથી મુનિ ભયં અનુગમે,

તદપિ કોષ થયો પ્રદીપ, શું અધારે પ્રકટયો દીપ ૪

નવ બોલ્યા અલ્યા કષ્ટ, ખીજ દિગાએ ગયા વડી,

(ત્યાં) જોયા સેવકે મુનિ ન્યારે, લાગ્યા (ને) દિગાના પાગે ત્યારે ૫

અર્ધ પાત્ર અરમી કહે જોડ, કહો મુનિ આગા દોષ જોડ;

મુનિ કહે આ કષ્ટ ગામ, ગોપ કે' વચ્ચુર છે નામ ૬

રોમપાટે આપ્યુ કન્યાજાને, સુગ્રીએ સ્વસ્તિ કદિ લીધુ ગાને,

સુખી થયા તેહ દિશાએ, રથાવામો ત્યાહિ નિશાએ. ૭

ગયા ખીજે દિન અન્ય દિશ, ત્યાં પળ ઉતરી મુનિ રીંગ,

એ વિર આ'ટ દિગાએ રૂપાં, (પણ) ઋષિએ પૂરમા પાપ ન થયાં. ૮

જ્યાંથી ધર્મએ સુખી આપ, ત્યાંથી જઈ કચમ દઈએ નાપ;

ધર્મુ ધ્યાનમા મગને જનન, ત્યાં પળ મૂંઝ્યા વિગાન સા'ના. ૯

અવનિ ફાડી જો ઋષિ આવે, તેને સેવક મુખને વસાવે;

જોવી રામે દરી હુની રીતિ, લહો મુનિએ સર્વે નીતિ ૧૦

૨ સુગ્રીવધન—ગાયત્રે બાધનાના દોગડા. ૩ અમો ૪—અમો મરે સેવક તમારી વાણી રૂપી (રજ્યુ) દોગે વડે, ઋષ્યપૂર્ણમ ૩૫ જેડે (મેજે) બધાવા છીએ. અથવા સુગ્રીવડે—જગ્યાથી તમારી વાણીરૂપી દોગીએ બધાવતા છીએ. ૪ પ્રદીપ—પ્રદીપ્ત—સજગી ઉઠયો. મતલબ કે મજો કોષ અડયો. ૭ સ્વસ્તિ—કલ્યાણ.

- આખર ગયા નૈઃકતમણુ, કુનાગિકા કે' નિગમ્યા ઓણુ,
 ઝોગ ખોની લાગી પાય, નીલિએ વધાં યા દિગ્ગમ્ય ૧૧
- મહિ આને છે ધની ક્રોધ, યતો કુસુમ વૃટિએ રોધ,
 લાભ નાખે લજિત નારી, ચીતળ મુગધી છાટે'વાગિ ૧૨
- મોટ ધાલક ॥ જુએ ધામ, જે તે કે' આ સૃષ્ટી ઠામ,
 દો વણિક ધાના લોભિ, જેની લક્ષ્મી ભગિની ગોભી ૧૩
- કો વૈશ્ય છે ધનના મે'તા, લક્ષ્મી-પિતૃ-ગાતૃ કરી કે'તા,
 તેવા કે' આ સર્વ તમાર, તમો આપો તો ચિત્ત આરિધાર ૧૪
- કાષ્ઠ ભરતા લક્ષ્મી કરા, ધા વાપરી કઢારે વેગ,
 તેના ઠગતે વેહેને ધા, જોઇ મુનિ મોખ્યા (મૂંઝ્યા) મન ૧૫
- પ્રાત મળ ॥ સંયાકાળે, ગદા પ્રયત્ને ભૂપને બાળે,
 રાધે દીઠા બ્યાપા મુન્ય, પૃથ્વી પડતો મયો હૃદયન્ય ૧૬
- યદ્ય એકા બેગી જેવે રાય પાઠ પડી અતિ સેવે,
 પ્રથમ ધોયા અશ્રુએ પાય હનન જોડી ઉભો કપકાય ૧૭
- બોલ્યો બોલ્યડી તોતળી વાણી, છુ અપરાધી પુતકપાણિ ।
 જોએ તો હુો હમણા રાપો, પશુ પુત હપર રખે લાપો ૧૮
- તેને વાક નહિ ગદા મુન્ય એને આપ્યો લગાડી ધૂન્ય,
 જોઇ દીન રૂપ દયાળ, મુનિ રીજ્યા પગમ કૃતાળ ૧૯
- ધન્ય રાય રૂકુ તે કીધ તુજ મૃદિ બચાવી લીધ,

૧૧ નૈઃકત કાણુ-અશુભ કૃત્ય કરતુ હોય તો નૈઃકત મેણુનો આશ્રય ભેગડુ
 પુગજોગા કહેતુ છે ગાટે રિમાડક આખરે તે દિશા તમકુ યદ્ય પુગમા પેદા
 ઓણુ-આ માય મીલિ-ડાગેર ૧૨ લાભ-ગોગી ધાણી ૧૩-૧૫ મીધ
 ધન લેખી વણિક લક્ષ્મીને ભગિની (બેન) અને માન્ય જેની ધારી તેની
 સેવા કયા કરતા દના અર્થતુ તેને ધૂન્ય ગણી મમદી રાખતા દના ૫
 રતુ અગમતા નદી, તેના લેખી પશુ આ સર્વ સૃષ્ટી સહિતુ છે એમ
 રિમાડકને કહેતા દના, ષ્ટલાક લક્ષ્મી ॥ મ્યામી ધર્ષ, તેનો ઉપજોગ કરી
 જુલમી વેરા-સાગા વગેરે કઢાવી નાખતા તેણ પુત્રો તો મોક્ષના માર્ગ-
 મા દગો ધન વેદ્યો દેવા લાખ્યા ૧૬ હૃદયન્ય-ભયથી જેનું હૃદય મુન્ય
 યદ્ય મધેપુજે જોયો રાખ ૧૮ પુતકપાણિ-જે ॥ દાગમા પુતક છે
 એ રિમાડક

- ધન્ય રાય રૂઢુ તે કીર, તુમ સૃષ્ટિ બચાવી લીધ,
પણ તે રૂઢી સનાડ્યો કર્ઠ, એને હું અરિતોડુ નહીં ૨૦
- કહે રાય ચાનો જામએ ત્યાય, મુનિ ગૃમી રેતા બ્યાય,
પૂર્વ સમને કીધુ સદુ માન દીધુ મુનિને જહુ ૨૧
- ઋશ્યશૃંગના સેનક બહો જાઓ ગૃહમા મુનિ પજે,
સમસ્યાએ બ્નેઈ રથા પામ મારે હાક મુનિ ભગી આશ ૨૨
- હે રૂઢિ ! રૂઢિ ! પુત્ર મારા, ક્યમ વૃદ્ધ પિતૃ વિસાધો ?
મુખી આરતનાદ મુનીશ ગૃમીએ આવી નામ્યુ શીશ ૨૩
- ઉમય દષ્ટિ કિમા સાગા, રપ ગર્વ મૂકે માર રામા,
ઈદ્ર ઇદ્રાણી તે મણુ લેજે, તેથી અધિક્ ઋષિ દ્ય દેજે ૨૪
- દક્ષિણ પદ ધર્યો કર રૂઢી, શાતાએ વામ ગ્રહો ઉમગી,
દર્યો બાવ તે સમે જેવા, ચર્મરસના ક્યમ કે' તેવો ૨૫
- જાણે હરને સુદર્શને જાએ, રમા રાજપોચન સાએ
તેમ રૂઢી અને રમ્ય શાતા, પાદ લાએ કય ને કાતા ૨૬
- એવા જોઈ દષ્ટિ રડા, મૂક્યા મુનિયે ધારેના કુડા
રાય પગ રીજી આશીશ દીધ, રૂઢી હુદે લગાવી લીધ ૨૭
- મૂક્યો શાતાને શીર હાથ મુખ ભોગવો સ્વામીસાથ,
આવી માયા વળગી જોહ, તેને કાકી નિ સદેહ ૨૮
- બોલ્યા સુઠ પન્દિ શા મુન્ય, તેવા તેજસ્વી મદાપુણ્ય,
હે વાસ ! શીખામણુ મારી રહેજે અહીં તુ એક સમારી ૨૯
- યાએ તન તુને એક બ્યારે, તજી વૈભવ આવજે ત્યારે,
કરી રામપાદનુ પ્રિય પુત્ર, તેનુ વધારી ધરસત્ર. ૩૦
- આનજે વનમા વેલો વેલો, રજે માયામા યાય થે લો,
ઈઈ શીખ લઈ આગાધ, ઋષિગય વિતાવ તો યાય ૩૧

૨૨ પછે—પેલી જગાએ સમસ્યા-પ્રશ્નાસ્ત ૨૪ માગ રામા—
કાગદેવ અને રતિ ૨૫ દક્ષિણ—જમણો વામ—ડાબો ૨૬ જાણે ઈ—
જાણે મદાદેને (રમા)—લક્ષ્મી અને (રાજા—કમળના જેવા સોચનવાળા)
વિન્ધુ સુન્દરનચક (અગર સાગ દરો.)ને મેળવવા માયતા હોય તેમ
દેખાનુ હતુ

હવે કહું રામજન્મ મહિમાય, કૃત્યું વાદ્મીકિ મહાકાવ્ય;
નથી બારતમાં એ કથા, ગ્રહ સંક્ષેપે સર્વથા. ૩૨

વલણુ.

સર્વથા સંક્ષેપ માંહે, કહું રામચરિત રે;
બાળકાંડે બોલિયા, વાદ્મીકિ મહા પવિત્ર રે. ૩૩

કડવું ૨૪ મું રાગ ઝોડી.

સાર મંહી રામાયણનોશ, વર્ણવું મહિમાનારાયણનોશ;
કથું દશરથને મુખનેશ, આણું હું મારે અભ્યંત્રેશ. ૧

દાળી,

અભ્યંત્ર આણી વર્ણવું, રાણવલોચન રામ;
શુંગીએ ઉપજાવિયા જે, જગતજીવન નામ। ૨

રામ દશરથ મહા દુઃખમાં, પડ્યો એકજ વાર;
મંત્રી મેળી મંત્ર કીધો, પિત્રપુત્ર વિષ્ણુ અવતાર. ૩

હવે રાજ્ય કંઈ નહીં, જાડું અમો વનવાસ;
તવ મુખંત્ર બોલ્યો શાંત થઈ, રામ તમે મનનો ત્રાસ. ૪

સુબિધુ મેં પૂર્વ જેવું, તેવું કંઈ વિખ્યાત;
રોમપાદ રાજ તણો, જગાત જેહ પ્રખ્યાત. ૫

તેને તેડી યશ કરતાં, પુત્ર પામો રામ;
ગુણી, વાણી પિયૂષજાણી. સજ થયો મહાકાવ્ય. ૬

અગદેશામિપને જઈ, બેડીઓ બૂપાળ;
કહી વાર્તા વિમલ સર્વે; છું અપુત્રીઓ મહીપાળ. ૭

તું મિત્ર મારો પરમ પ્રીતિ, જાટ મારું એક;
પુત્રી જગાઈ આપ્યા મુજને, તાદરાં સચિરેક. ૮

જગ વાગાતા મુનિ મોટા, સુપડું અમો સિદ્ધાંત;
યશ કરાવે એ કહી તો, થાય મુજ મન શાંત. ૯

લોમપાદ કે મિત્ર મારા, પૂછીએ જઈ ત્યાંય;
પહે જેવે વિનવ્યા જઈ, મૂગી બેઠા જ્યાંય. ૧૦

૧ મુખંત્ર—દશરથ રાજનો મુખ્ય મંત્રી. અભ્યંત્રે—અભ્યંતરે—
અંતરમાં. ૭ અપુત્રીઓ—પ્રજનવમરનો, મહીપાળ—રોમપાદ.

શ્વશુરે ઝોળખાણુ આપી, મુજ મિત્ર દશરથ નામ;	
એતે અશ્વમેધ કરવો સહી, છે તમારે ત્યાં કામ.	૧૧
જો જવા ઈચ્છા મન વમે તો, જાવ કરી ઉપકાર;	
તવ ઋણિ કે' અમો કરાવું, અશ્વમેધ અવિધાર.	૧૨
પછે શુભ મુહૂર્ત જોઈ, ગમા દશરથ મુન્ય;	
વધાઈ છૂટી નગરમાં, ઉદે યવુ રાવ-પુણ્ય.	૧૩
માર્ગે મુલાસિત કરી, વધારિયા મુનિરાય;	
રાવ—ગૃહની રાણીઓએ, પૂંછ શાંતા-કાવ.	૧૪
રમણીય મંદિર આપ્યો, ઉતારો મહારાજ;	
પછે મરા આરંભ્યો, શૃંગી કુંગવે દાજ.	૧૫
સમામદ ઋત્વિજ કુંપે, ઉદ્ગાતા હોતા જોઈ;	
જ્ઞાતા અધ્યયુ આઘ લઈ, શૃંગીથી વહો તેહ.	૧૬
કંઈ મંત્રનો ઉચ્ચાર કરવા, ધરે પુસ્તક પાણ;	
મુખપાઠે જોલે શૃંગી તે, વિના અશુદ્ધ પ્રમાણ.	૧૭
એ વિધે અશ્વમેધ પૂરણ, ક્યો વસિષ્ઠાદિ મુન્ય;	
તપિ રામ દશરથ સ્તવે, શૃંગી મુનિ મહાપુણ્ય.	૧૮
મુને પ્રત્યેષતિ યવા, મુનિ કરે કાષ્ઠક દાજ;	
સુણી તેની વિનતિ પડે, કલ્પસૂત્ર સાધ્યું સાજ.	૧૯
તે ગાય જો પ્રસિદ્ધ હતી, પુત્રેષ્ટિ મહાપુનીત;	
તે અપર્યવેદના સત્રથી, સાધી રહી રીત.	૨૦

૧૨ જાવ ઈ:—ગારા ઉપર ઉપકાર કરી દશરથ રાજાને ત્યાં જાવ. ૧૬ સમામદ—યજ્ઞગંડપની મલામાં જેમનારે મુખ્ય, વૃદ્ધ અને વિદ્વાન વાદ્ય-જો. ઉદ્ગાતા ઈ:—ઋગ્વેદી જ્ઞાણજો યજ્ઞમાં હોય તે ઋત્વિજ સાગવેદી તે ઉદ્ગાતા, અપર્યવેદી જ્ઞાતા, અને યજુર્વેદી અધ્યયુ. તેમનાં કામ (૧) દોગ વખતે ગંત્ર વગેરે બાજુના, (૨) દેવની સ્તુતિ કરવી, (૩) યજ્ઞનું અધ્યક્ષપણ, (૪) અને યજ્ઞ ગોડવજની તપાસ. (ઋત્વિજને હોતા એટલે દોગ આપનાર પણ કહેવાયછે.) ૧૯ કલ્પસૂત્ર—એ નામનું ગ્રાન્થ. ૨૦-૨૧—પુત્રેષ્ટિ અને કામેષ્ટિ કરવાનો વિધિ કલ્પસૂત્રમાં કહેલો છે.

- વળી પુત્રની પ્રાપ્તિ અર્થે, કામેષ્ટિ કરવા માંડી;
તેથી અગ્નિ કંપિયો, તેણે રાડ સર્વે છાંડી. ૨૧
- એકદમ ઉત્પન્ન હુઓ, અગ્રકુટે આપ; . .
આતુષ્ઠ કાંતિ રૂપ વિપ્લુ, મહાવિર્ય જળ તાપ. ૨૨
- કૃષ્ણવર્ણ રક્તાંજરી, રક્તામુખ દુર્લભિનાદ;
લક્ષ્મણે સંપન્ન દીસે, વળી રહિત જેનો વાદ. ૨૩
- પંચાનન સરખા ચીકણા, દાઢી મૂછ ગંસ્તક વાળ;
દિવ્યાલકારે સોલતો, (શુ) પર્વત શિખર કરાળ. ૨૪
- મહોન્મત સિંહરો પ્રાક્રમી, સૂર્યથી અધિક્ષ સોલાળ;
એવો અગ્નિ પ્રકટીઓ, યગથંકી તત્કાળ. ૨૫
- તેણે સુંદર જાંબૂનદની, મહી યાળી પાણ્ય;
તે દિસતી શું પ્રિયા પકડી, કા ગ્રેમી પુરવે જાણ્ય ! ૨૬
- તે યગપ્રભુજી બોલિયા, હે રાવ ! લે પ્રસાદ;
જોમ કહી યાળી આપી કરમાં, કે હુઓ જમજમનાદ. ૨૭
- જોવે અસોષ અગ્નિ હુઓ, રીજ્યો ધણો રાગન;
સુનિ-આચાર્ય વેગીઓ, જે મળ્યો પાપસાગ. ૨૮
- પ્રથમ આપ્યો કૌસલ્યાને, પછે સુમિત્રા જાણ્ય;
કૈકયીને આપ્યાંસ આપી, પ્રસાદ ધરીઓ પાણ્ય:- ૨૯
- ઋષ્યશૃંગ કે એ પ્રસાદી, નહીં તારે નાગ;
કોણ પ્રિય સ્ત્રીને આપ્ય એ છું, યશે તેનું કામ. ૩૦

૨૨ મી કડીની અડધી કૈંકથી તે ૨૫ મીની અડધી સુધીમાં અગ્નિ-
નારાયણનાં વિશેષણો વર્ણવેલાં છે. ૨૩ રક્તાંજરી—લાલ લૂગડાંવાળો.
દુર્લભિનાદ—દુર્લભિના જેવા નાદવાળો. રહિત વાદ એટલે જેનો વાદ—
ખરાબરી કોઈ કરી શકે નહીં તેવો. ૨૫ સોલાળ—સોલાપમાન. ૨૬—
જાંબૂનદ—સુવર્ણ. ૨૮ પાપસાગ—દુષ્પાક. ૨૯ કૌસલ્યા—માતૃગાન રાગની
કન્યા અને રામચંદ્રની માતા. સુમિત્રા—મગધ દેશના ચૂરરાગની કન્યા.
દશરથની બીજી સ્ત્રી અને લક્ષ્મણ શત્રુઘ્નની માતા. કૈકયી—અથપતિરાગ-
ની કન્યા, દશરથની ત્રીજી સ્ત્રી અને શરતની મા. પ્રસાદ છઃ—વેદેયતાં
ખાંદી રહેલો. પ્રસાદ રાગને પ્રાપ્ત કરવાની ઈચ્છાથી દાવમાં સીધો.

- જાગ પાડી ગણીઓ તે, પાપમાન પવિત્ર;
આપશે ને નારી તેને, થશે બે પુત્ર વિચિત્ર. ૩૧
- રાયે વિચારી આપિયો, સુભિચારને બ્યાંય;
પટે પ્રકટયા કૌસલ્યાથી, રાષ્ટ્રવશોચન ત્યાંય. ૩૨
- કેકેયીએ હારત પ્રકટયા, મહા ધૈર્ય બુદ્ધિમાન;
સુભિચારે હસ્તમણ અને, શત્રુના પ્રકટયા બાન. ૩૩
- એ વિધે યો પુત્રધી યયુ, રાય—રાજ્ય રણિયાત;
અસંખ્ય ગોધન આપિયુ, શૃંગીને બઝીભાત. ૩૪
- ચંપાપુરી સુધી રાય દશરથ, વળાવવાને જાય;
માર્ગમાં અરણ્યશંગ કેતા, સુણો તમે મહાકાય. ૩૫
- રાય આર રૂપે તુલ મૃદે, અવતર્યા શ્રીભગવાન;
હું નિમિત્ત માત્ર મોટો ક્યો, નહિ કોઈ તુલ સમાન. ૩૬
- એગ ગોષ્ઠ કરતાં આવિયું, અપાપૂર ઉદ્દામ;
સુંપરત કરી જામાતની, પછે ગયો દશરથ ધામ. ૩૭
- મહિમા વાંધ્યો શૃંગીનો, મહારાય આવે ત્યાય;
દર્શન કરી અધઓધ મૂકે, શૃંગી ભેટે બ્યાય. ૩૮

વલણુ.

- શૃંગી ભેટે જોદને, તેહનાં અધ જાયરે;
વિપ્ર પ્રેમાનંદ શુ રતવે, રામ જન્મ મહિમાયરે. ૩૯

કંકણુ ૨૫ યુ રાગ સામેરી.

- મહિમા વાંધ્યો શૃંગી તણો, યધ વારતા દેશ વિદેશ રે;
દર્શને આવે ભોક્તા કંઈ, યોકે યોક વિરોધ રે. ૧
- બાધા આખડી આવતી, શૃંગી સેવે વર્ણ ચારરે;
માયાજાળે બધાયો દિજ વર, એવે પુત્ર હવો નિર્ધાર રે. ૨
- તેને આશ્વામી મોટો કીધો, યયો અષ્ટ વર્ષનો બાળ રે;
જનકર્મ કરી નામ ધનિયું, કૃષ્ણકેશ જૂપાળ રે. ૩
- પટે પિતૃ વચનનું રમરણુ કની, મુનિ ચાલ્યા વન મોઝાર રે;
આગ્રા લીધી ભોગપાદની, સાથે શાંતા યધ તૈયાર રે. ૪

ઉગય દંપતિ આઘ્યાં વનમાં, તજી રાજ્યના રૂઢા બોગ રે;
 નગર-લોક. વળાની નિલપે, રાય-શોકનો કચમ કહું ચોકરે । ૫
 આતિકાજે વિયોગ વિસયો, બેઠા દોઢિનતું સુખ રે;
 મહા રણપંડિત યાગ દુઝો તેણે, પામ્યાં સર્વે સુખ રે; ૬
 જે શૂંગી મુનિ ગયા વનમાં, તેણે કર્યા પિતૃ દર્શન રે;
 નારી સાથે પાગે લાગ્યો, તેણે થયા જનક પ્રસન્ન રે. ૭
 દિકરો હોય કલાગરો તેને, કહો શી રહે બાકી રે;
 તૃપ્ત તાપસની સૌ શીડી, મયું કપ્પ, સર્વે યાકી રે. ૮
 પછે ઋષયશુંગે તપ આરંભ્યુ, કાયા કષ્ટને કરતો રે;
 જાણ થયા આજાણુ મયે તે, કયું શું રહ્યુંનો રે. ૯
 સાચી સાના સંવા સાધે, ધર્મ કર્મને ધારી રે;
 જ્યમ આકાશે રોહિણી ચંદ્રની, અરંધતી વસિષ્ઠની સારી રે. ૧૦
 લોપામુદ્રા અગસ્ત્યની જ્યમ, દયમંતી રાય, નર્મણી રે;
 શયી કરે જેવી પૂજા શકની, તેવી પૂજા કરે વિષ્ણુજીની રે. ૧૧
 વળી જ્યમ બદ્રા ઇન્દ્રસેનાએ, મુદ્ગની સેવા માંડી રે;
 તેવી સેવા કામની કરની, મદ મલસરને છાંડી રે. ૧૨
 તે મુનિએ જીવી જસ લીધો, આ આશ્રમ સન્ન તેનું રે;
 અજમીદવંશ શિરોમણિ અમો, આપ્યાન ૧૫ જોતું રે. ૧૩

૬ દોઢિન—દિકરોનો દિકરો. ૧૦-૧૨ રોહિણી—દક્ષીની ૧૦ કન્યા-
 ઓગાંની એક અને ચંદ્રની ૨૭ સ્ત્રીઓમાંની મુખ્ય સ્ત્રી તે. અરંધતી—
 કદંબ પ્રભવતિથી દેવદત્તિ વિશે ઉત્પન્ન થયેલી નવ કન્યાઓમાંની એક,
 અને વસિષ્ઠ ઋષિની સ્ત્રી. વસિષ્ઠ—સપ્તઋષિમાંના એક ઋષિ. દમરના
 ઉપાધ્યાય. ૧૧ લોપામુદ્રા—વિદર્ભરાજની કન્યા અને અગસ્ત્યની સ્ત્રી. એની
 મુદ્રાનો સોપ અગત્યમુનિના પ્રનાયથી મળ્યો ગયેલો હતો, માટે તેનું એણે
 નામ પડેલું છે. અગત્ય—કદંબ પ્રભવતિની દરિયેના નામક સ્ત્રીને વિશે
 ઉત્પન્ન થયેલા જે પુત્રોમાંના એક. અમુગનો કૃષ્ણ મહારાજા એમણે
 સમુદ્રનું પાન કર્યું હતું. મદ—ઈશ્વર ૧૨ બદ્રા—કન્યાપ્રકારી દિકરીના—
 મુદ્ગમ ઋષિની સ્ત્રી. મુદ્ગની—મુદ્ગલ—એક શીશું—પરગરે આદ્ય-
 વિદ્યા મલાવનાર જાતિ. ૧૩ અજમીદ—પૂર કુળમાં જન્મેલા દરિયારાજના
 તથા પુત્રમાં મદ, પાંડવ મેરવનો પુત્ર.

તે તણુ તડાગ મનોહર, આશ્રમથી ને જોભેર,
 નાચના આગી પ્રહ્લે કગ્નુ, (નેગી) ચિત્ત તાપસનુ કોભેર ૧૪
 જોમ છે માટે પુણ્યસોડ સા, ક્રોધ આ અગ્નિ સનારે,
 કૃતાર્થ ક્રોધ દેહ તમાગી, (શુદ્ધ) યજ્ઞ જ્વળો અન્ય અધારે ૧૫
 (૧૫) પંચ દિવસ નહીં પાડત માધ્યા, કનિગ દેશે જાવારે,
 શ્રોતા નૃગીમમુદ્ર તમે તો, નર ર' જીજ્ઞુ ના'સરે ! ૧૬
 આ વળી લખારી પુત્રક અર્પે, વસ્તાના કંઠ માધરે,
 કે લલો સુણે વાગે વિધિયે, તેા પનિયા પાન માધરે ૧૭
 પર્વજીએ જો ગ્રાધ નામે તો, તે જલનોકે જાગી જાયરે,
 મુખ્ય ગાગી મત પેઢી તો, સ્વર્ગ મધ્યે મ નાયરે ૧૮
 અથ-મહિમાયે અથન વાયે, પુણ્યપાત્ર ન કે'સાયરે,
 નૃગી-માદકામ્ય વર્ણવતા કંઈ, રોષ દારી જાયરે ૧૯
 (માટે) થોડે ધણુ કરીને મારે, શાશ્વત ગણા જેહરે,
 નિધે પ્રેમાનંદ આતુર્નવી, મિથ્યા નિ મદેદરે ૨૦
 કૃષ્ણ-સુત કહે મહુ કોઈ, પણુ છુ કચન નામ અગી રે,
 તેણે કવિના કરના ધારી, તો હોય ક્યાથી માદિ હોગરે ૨૧
 તેમા મગ પડેતો કુડો, ધન્ય જામ્ય નહિ મહામારે,
 તદપિ ઝોગશુત્રીસો સુજુતા કપે ધાવજુ આગરે ! ૨૨
 તે સનરમે ઝોગશુત્રીમે, કાવ્ય મરી શુ કીજેરે,
 (પણુ) જ્વલિતગમન મટે નહિ જાઈ, કાવ્ય કથે મન રીજેરે ૨૩
 કનિયો કહેશે મન કરેછે, પણુ નદિ મન રી વાણરે,
 સેનક મર્વ મવિનો નુ છુ, (તેના) દાસનો દામ પ્રમાણરે ૨૪

વસાવું.

ગમનો દામ મન મધ્ય આણો, કવિ મતિ ડી કરી રે,
 વી-ક્ષેત્ર (નો) વાસી પ્રેમાનંદ, પૂરે આશા જોની હનિ રે ૨૫

સુ પૂર્ણ .

૧૫ અનિગ-પાડવોનુ જે ઇન્દ્રપ્રસ્થ પૂર હવુ, નેની દક્ષિણે આવેનો
 દેશ ૧૬ પનિયા-પૂર્વે ૨૦ કૃષ્ણ-સુત ઈ-મરે (પ્રેમાનંદ) સા કૃષ્ણસુ-
 ત-કૃષ્ણપગમાત્રાનો પુત્ર કહેછે પરતુ તેમ નયા અચાત કૃષ્ણરૂપ સુ-
 વયુને નામે આનન્દ હું તો કથી છુ ! માત્ર કૃષ્ણાગમનો સુત પ્રેમાનંદ ના-
 મનાજુ ! દોર-ઝવગન-દમ-માન વગેરેના અયમા વપનાયરે

The Gujarat Vidyapeeth.

DABHOI. (MAHAKANTHA.)

ધીરાભક્તકૃત.

પરચુરણ કવિતા.

સંશોધન કરી દીધા તથા અર્થ સાથે

છાપાવી પ્રકટ કરનાર,

દરગોવિંદ દ્વારકાંદાસ કાંટાવાળા.

અને

નાથાગંધર્વ યજ્ઞશંકર શાસ્ત્રી.

સમગ્રાલીન જે બાંધણી, તેમજે પણ દિંદીમાં પદ, હંદ વગેરે કથો છે. અને ત્યાર પછી ગુર્જર બાપાનો સરળતાના સાગરમાં વાર્તાપી નદીવડે સંગમ કરાવેનાર જે કવીશ્વર સાગળ બટ તેણે પણ અંગતવિદિ અને જ્ઞાનદોહરીસંવાદમાં મજબાપાની કવિતા રચી છે. તેમ અગદાવાદવાળા કૃષ્ણારામ મહારાજને અને દયારામે તો દિંદી, મરાઠી, ફારસી, સિંદી, કાનડી વગેરે ઘણી લિપિઓમાં કવિતા દરવાનો યત્ન કયો છે. કૃષ્ણારામ મહારાજ માટેનો વિવિધભાષાશૈલ અંથ અને થોડા મુખ્યત્વે પ્રકટ કરીશું; અને દયારામે તો ઉપર જણાવેલી બાપાઓ પૈકીની, ઘણીખરીમાં પોતાની કવિતા કરી છે; તે (દિંદીવસ્તુદંદીપિકા મરાઠી નૃસિંહની કુડી વગેરે) નર્મદે હાવેલું દયાનમકૃત કાવ્ય જોવાથી માલગ પડશે. તે કવિઓ પ્રમાણે પીરાજતે પણ દરવાનો પ્રયત્ન કયો છે. તે ગરબી ૨૪, ૨૫ અને ૨૬ મી જોવાથી જણાઈ આવશે. મજબાપામાં કવિ તરીકે માત્ર મેળવવાનો કે અનેક બાપાનું જાન દેખાડવાનો યત્ન ગુર્જરકવિશિરોગણિ પ્રમાણે કયો નથી, એમ હાલ સુ-

જ મહોદરીસંવાદ કવીશ્વર દસપતરામે સાગળબટના દિંદી હંદના ગુર્જરાતી ફરી, તેમ કેટલાક ખીલકૃત કાઠી નાખી કાવ્યદોહનના બીજા ભાગમાં હાવેલો છે. તેનોજ ઉવારો મી. ઇસ્હારામ સૂર્યરામ દેશાધ (ગુજરાતીના એડીટર) એ પોતાના પ્રગટ કરેલા બૃહત્કાવ્યદોહનના ભાગ ૧ માં કયો છે. અમારી કને એ મહોદરીસંવાદની ત્રણ લેખી પ્રતો છે. તોપણ એ સંવાદ બૃહત્કાવ્યદોહનમાં હાવા પછી અને સોસાહદીની લેખી પ્રત મંગાવી તે પુસ્તક તપાસ્યું હતું; તો તે કવીશ્વર દસપતરામે મેળવેલું સોસાહદીનું પુસ્તક પણ અમારી મેળવેલી ત્રણ પ્રતો સાથેજ બરાબર મળતું આવે છે.

‡ કૃત પ્રમાણે અલિખન્યુના ચકાવામાં કેટલીક મજબાપાની કવિતા સફારણ કરેલી છે. તેની માહિતી ન હોવાથી ગુજરાતીના એડીટર મી. ઇસ્હારામ સૂર્યરામ દેશાધએ પોતાના બૃહત્કાવ્યદોહનમાં એ કવિતા હાવતાં તે પ્રમાણેની ફરી કે નહીં, તે માટે સંશય પ્રદર્શિત કયો છે. પરંતુ તે મજબાપાની કવિતા પ્રમાણેનીજ કરેલી છે; એવા અમને કેટલાક વગનદાર પૂરાવા પ્રાપ્ત થયા છે, જે પ્રમાણેનું કરેલી “પ્રમાણેકથા” અગર તેના પરથી પ્રમાણેનું મુખ્યત્વે જાણી શકાય છે.

ધીના શોધ ઉપરથી જણાયું છે.

ધીરામજનની કાશીઓ તો ઘણા જણને મોટે હોય છે, પરંતુ આવી પરચુરણ કવિતાઓ અને તેમાં દ્રોષદીવઆદરણ અને સુરતીના વિવાદ જેવી લાંબી આખ્યાયિકાઓ કાશિવજ કોઈ મુખપાઠ રાખે છે. તેમ તેમની કવિતાનો સેખી મંત્રદ તો છેજ નહીં, એમ અમે ૩ વના ૨ અંકમાં જણાવી ગયા છીએ. તેથી રા. નાનાલાલ લલિતુભાઈ જ્યારે સાવલીમાં મારતર દત્તા, ત્યારે તેમણે જગતજીખાર અને વૃદ્ધાઓને મોટેથી તથા કેટલાંક ઉધાઈ ખાઈ ગયેલાં કામગિયાંઓ ઉપરથી લખી મોકલી હતી તે; અને બીજી કેટલીક ધીરામજનો ધર્મ પાળનાર રા. દામોદરને મોટે હતી તેનો સમદ કરી આ અંક પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે. આ વગર હવે અમારી કને ધીરામજનની યોડી ઘણી ગુજરાતી અને કેટલીક દિંદીમાયાની છાંયક કવિતા રા. નાનાલાલે મેળવી આપેલી તથા અમને પાછળથી મળી આવેલી છે. તેમ આ અંકમાં શુરપ્રસાદ આદિક પછી જે ચાર ચાર છદ પ્રકટ કરવામાં આવ્યા છે, તેવાં જૂદા જૂદા છદનાં ચોરાથી ચોકડાનો એક આવ્યો મધ અને પ્રતોત્તરની ૨૧૬ કાશીઓ એક બટણ કને છે, પરંતુ તે પોતાની પાસેના તે બે મંથની ચોટલી ભારે કીમત માગે છે કે, જે મયો અગારાથી દાસની રિયતિ પ્રમાણે ખરીદી શકાય તેમ નથી. માત્ર થોડા પૈસા આપી નમુના દાખલ પાંચ ચોકડાં આ વખતના અંકમાં છેલ્લાં છપેલાં છે. ૭૯ મી આખી કવિતાની અને સુરતીના વિવાદ મધ્યેની ઘણી ખરા ટીકા પ્રથમના અંકની માફક જહાગાની બદીનાથ દેવનાથ પાસે કરાવી લેવામાં આવી છે.

લખેલી પ્રત નહીં મળવાથી સંશોધન કરવાનું જોઈતી રીતે બની આવે નહીં એમ હતું, પરંતુ કેટલાક મોટે જોલનારની સાથે છાપવા તૈયાર કરેલાં ૫૬ વગેરે મેળવવાનો યત્ન કર્યાથી ઘણા ખુલામા થઈ ગયા. પણ સેખી પ્રતો પરથી જે ઉતારો કરવાનું જની આવે તેની વાત તો જુદીજ.

પ્રસ્તાવના.

ધીરાભક્તના જન્મમર્જ્ય વિશે તેમજ તેમના વસન્તેની વિધિ, અને તેમના ગુરુ માટેની ગળી આવેલી ગાદિની, અમે પ્રાચીન કાવ્ય નિગામિકના વર્ષ ૩ ના ૨ અંકમાં “વીરાભક્તની કનિતા” એ નામના પુસ્તકમાં પ્રસિદ્ધ કરી ગયા છીએ. તે સિવાયની જીજ્ઞા દનીકત એ બાબત વિ માટે પ્રયત્ન કર્યા હતા પણ, વિશેષ ગળી આવી નથી તેમજીજ્ઞા તેમના સારા મથો કે ધારવામાં આવતી કાશીઓની દૂટક કવિતાપણુ દાખ લાગી નથી. તે પરથી આ અંકમાં તેમણે સૃગાર, આમાન્ય નીતિરીતિ અને ધર્મતાન વિશેની જે જૂના જૂના ગાથો અને છંદોમાં રચિતા કરેલી છે તે પ્રકટ કરી છે.

શૃંગારની કનિતામાં પરમ ભક્ત નૃસિંહ મેહેતા અને રંગીયા કવિ દયારામ આદિકે ગદ્યા માધ્યમ જેનાં અનુકૂળ નાવકા નાવકને પસંદ કરી, રંગીની રેતવાળી દીધી છે; તેમ કરવાને ધીરાભક્તે પણ પ્રયત્ન કર્યો છે. પણ તેમાં તેઓ નૃસિંહ કે દયારામની બરાબરી કરી શક્યા નથી તેનું કારણ એમ જણાય છે કે, શૃંગારવર્ણન એ ધીરાભક્તનો મૂળ વિષય ન હોવાથી, તેમણે તે માટે જોઈતું મનન ન કર્યું હોય, આગર ગાદિની પણ ન મેળવી હોય, અને જે કંઈ પણ તેવા પ્રમગ્નું વર્ણન કરેલું તે પોતાનો સ્વભાવ મરંગાન્યપણું મેળવવાનો હોવાથી કે ડાકોગના ને જીજ્ઞા મંદિવાળા વાજનિયાઓના હપથોમમાં આવે એવી ગદ્યાકૃષ્ણની કનિતા કરવા જતાં કિંવા પ્રેમમાર્ગ વાકિતની પ્રગંભા કરવાના રેતુથી, એ રસની કવિતા કરી હોય. સૃગાર એ તેમનો પોતાનો વિષય ન હતા પણ જે તેમણે તે રમતું વર્ણન કરવામાં થોડી ધણી ફોરેડ મેળવી છે, તે વખાણવા જોગ છે તેમનાં કેટલાંક ચરણ, પંક્તિઓ અને ૫૬ તો આપણને નૃસિંહ કે દયારામના વર્ણનનું સ્મરણ કરાવે છે. તેમ બાપાની સરળતા અને હટા પણ પસંદ કરવા જેની જોડામાં આવે છે.

જે વખતે કવિ તરીકે પ્રખ્યાતી પામવાને સંસ્કૃત કે મન્દવાપામાં કવિતા કરવાનો વિશેષ પ્રયાસ હતો; અને હિંદુસ્તાનની જીજ્ઞા પ્રાકૃત વાપાઓની દક્ષકી મળ્યા થતી હતી, તે વખતે ગુજરાતી કવિઓ મન્દવાપામાં કવિતા કરવાની જાનુના રાખના. જુના કવિઓ તપાસીશુ તો નૃસિંહના

ધીરા મક્તની પરચુરણ કવિતા.

રાગ ધૌળ.

- બરે પ્રકટયા શ્રી ગોઠનાંધીસરે, આનંદ મારે અતિધણો રે;
આન આન્ય વધમ ઈસ રે, આનંદ મારે અતિ ધણો રે. ૧
- કરુણા-નિધિ શ્રી કૃષ્ણ રે, જળમદ્ગુના પ્રાત;
દાગી નાગીને દયાળુ રે, દળ દીધી અમ પર નાથ. આનંદ. ૨
- મુગ્ધકે મુગ્ધ હેમનો રે, જડિય ગ્રગદે મળિ માય;
કાને કુંડલ ગમમગે રે, માતુ કોટિ અર્ક તેજ માય. ૩
- ઉર્ધ્વ તિલક કેમર તણુ રે, કમળનેત્ર વિરાળ,
પીતાં પીતાંયર પેરિયાં રે, વા'ને પેરી વૈજયંતી માળ. ૪
- મુકનાદુળ દનાવળી રે, ધન મેધવર્ણ તન;
ટપકી મિરાળે માવની રે, રુડુ શોભે શ્રીવત્સવાચન. ૫
- હાર દોરા હેમ સાંકળાં રે, આશુબધ ગિરાળ;
શબ્દમાર અગે શોભતા રે, મારે આનંદહેલી આન. ૬
- હાથે હેમનાં મંકળા રે, વાક્યા પીટી વેદ;
પૌત્રી પ્રયાળ મોતી તણી રે, કડિયાગો કંદોરો કેડ. ૭
- પાવડિયે પ્રભુજી ચઢ્યા રે, આતે શેહેકની આસ;
શોભા તે રચામની લેહને રે, (મને વાધ્યુ' વા'લા સગ વા'સ, ૮
- { તરિયા તોરણ બંધાવિયાં રે. મોતીએ પૂરાળ્યા ચોક;
કુમકુમે છાટા દેવગવિએ રે, રમે કરીએ વા'લા સગે ગોળ. ૯

૩ અર્ક—સૂર્ય ૪ ઉર્ધ્વ—ઉપર ૫ કૃષ્ણની કોટની પુવરીની માળા. જેમાં પૂષ્પી, પાણી, તેજ, વાયુ, આગના પ્રતિ-
નિધિ, નીલમ, મોતી, માળેક પોષ્યગત ને હીંગ એ પાંચ મળિ હતા.
૫ દનાવળી—દાંતની પગિત—હાર. ધન ઈ—આદળના જેવું મેધવર્ણ—
દાણુ જેવું શરીર છે એવા—કૃષ્ણ. શ્રીવત્સવાચન—વિષ્ણુની છાતી
પરનું ચિન્હ. ૬ ગિરાળ—ગિરાળે—શોભે. ૭ કડિયાગો—કડિયોવાળો.

સમોતિ કીધી સદિયર સાયમાં રે, હરખે હિંદુ મોડા મોડ; 10
 પ્રેમ કરીને પધારિયા રે, હરિયે પૂર્વે મનના કોડ. „ 10
 ગસિયા સંગે રજની રમી રે, પૂરણ પોતી આસ,
 સીપતિ સંગ છોડું નહિ રે, મુને આપે શ્રીવજમાં વાસ. „ 11
 અલખેલા ઉપર પધારિયે રે, એવો મોડા અલખની રીત;
 મનમાની મઝા માણિયે રે, મારે પૂર્વ જન્મની પ્રીત. „ 12
 શુશુના સાગર સ્થામળા રે, માયુ એક વરદન;
 અદરગની રમતાં કાઢુ રે, દાસ ધીરાના સ્વામી નિધાન. „ 13
 ગરબી ર છ.

એક સમે શ્રી મોકુળ મધ્યે, ઉદવણ વો આવ્યા રે;
 વનિતા-મંદ ગળી મળી પૂછે, સમાચાર તા લાખ્યા રે. 1
 વાસે પધાર્યા ઉદવણ, મારા વાલમણના પીર રે;
 આંધ કરીને અમને કહેને, શું કરે સ્થામ સરીર રે. 2
 કુશળ છે સ્થામણીઓ વાસો, પ્રેમીનો આત્મારામ રે;
 રનેહનો સાગર છે સુંદરવર, નિર્મળ કૃષ્ણના નામ રે. 3
 રનેહી-રોહ મુણે તમે ઉદવ, કહું કમની વાત રે;
 વાંક વિના વિસારીને મેલ્યાં, નમેરા યથા નાય રે. 4
 લખુનેરી જ્યારે લાગે હતા, ત્યારે અમે ધરતાં રાજમાર રે;
 પીતાંબર પીન પિમાણને, મોતીડાં પુષ્પનો દાર રે. 5
 આજુબજુ સપજાં અમે ધરતાં, દાર હીરા મણિ મોતી રે;
 નખશિખ શોભા નરવરણની, નજરો વારી બરી જોતી રે. 6
 જળ ભરવા જતાં જમુનાં-તીરે, જોતાં વાંસાજની વાટ રે;
 દસ્તાં રમતાં રંગીએજ, ગિરિધર આવતા ધાટ રે. 7
 વજુ તેડી દું નદીને દારે, આતું હરિને જોવારે;
 વજુ દીપાં અમે દારજ કરતાં, વજી બેસું દૂધ દોવા રે. 8

૧૦ મોતી:—દશમજાને રહેતાં સુખ પામું તેરી. ૧૩ અદરગ-
 ની:—દદાસેને મત. નિધાન:—શામ. ધીરાના સ્વામી:—કૃષ્ણના રહેવાના રેહ-
 ન (શામ)માં રાતદિવસ (રાખા કહે છે કે) કું રમતાં કાઢું. ગરબી ર છ. ૨.
 આંધ કરીને—આંધ કરીને. (૧) ૩ નમેરા:—મેદર વગરના; નિર્મળ.

- દીવડિયો કરવાને ગિયે, પેસુ' તે મંદિર માંય રે;
 એણી પેરે ગજતી માધવને, નટવર નિરખતી ત્યાંય રે. ૬
- એવા અવગુણી ઉદવજી, પોતે ગયા પરદેશ રે;
 વા'લા વિના કહો કેમ રહિયે, અમો છીએ બાળેવેશ રે. ૧૦
- ગોઠે નહીં ધરમાં ઉદવજી, મંદિર ખાતા ધાય રે;
 હરિ વિના જાય એક ઘડી, તે સત જીમ જોવી થાય રે. ૧૧
- કાળા એટલા સધળા કપડી, કાળાનો શો વિશ્વાસ રે;
 ભંભર મુગંધી સર્ધને નાસે, નવ રહે પુષ્પની પામ રે. ૧૨
- વેરીકું કીધું મજ સહોદર, તે તો હરિને કાળે રે;
 કઠિન વચન એને કેમ કહિયે, બાળુ' તે બોલે દાઝે રે. ૧૩
- મરજદા મૂકી અમો મળવા, આવીશું મુરારિ રે;
 દાસ ધીરાના સ્વામી સ્વામળિયા, અમો છુ દાસ તમારી રે. ૧૪

પદ ૩ જી.

- સખી છેલ છખીસો હોગાજો રે, રૂપાજો રગ રસિયો; ૨૬.
- એને નયનાં ભરી ભરી ન્યાજો રે, વાસમો મન વસિયો. સખી. ૧
- આજેગાજો ને અટક્યાજો રે, એનાં અપજ નમનનો આજો;
 ગોરે વણું આજણુ રાણી રે, નટવર કા'નંવર કાજો. સખી. ૨
- ધ્વાદિક બ્રહ્માદિક બૂલ્યા રે, જૂઓ આનંદનો ઉછાજો,
 દેવ વિમાન ચઢી વા'લાને વધાવે રે, ભરી ભરી મોતીકાની યાજો. સખી. ૩
- દામ ધીરાનો સ્વામી અઠગક દળિયો રે, રીજ્યો વાવમ વાસણીરાજો,

રંગ વસંત ૪ થો.

- એ રા આવો હરિ આરા આવો, કહું દિવડાની વાત;
 હું તો વાત કહું તારા કાનમાં, કાનુડા જોઈ તારી જાત. ૨૬. ૧
- વડીવારની જોતી'તી વાટડી, બહાલા આજ આજ્યાહો હાથ;
 હું તો રટણુ કઈ તાર રીતશું, રંગીના દિવસ ને રાત. આરા. ૨
- મન માન્યો મળ્યો મુજને, નહિ મૂકું તારો સંધાત;
 દાસ ધીરાના નાથજી નટવર, નોધામના નાથ આરા. ૩

૧૩ સહોદર—નિકટનાં સગાંવહાલાં. ૧૪ મુરારિ—મુગ નાગક દાન-
 વના અરિ—શત્રુ, એવા જે કૃષ્ણ તે. પદ ૩ જી. ૨ આજેગાજો.—આજ
 ચઢાવી ગાજો દેનારો.

✓ રાગ વસંત ય મો.

તને વાંદરે હો નંદજના લાલ, વેગળો રહે વરણાગીઆ. ૧૬.
 પરણે પિયુ મારો પાધરો પોતળિયા, પશુ સાસુડીનું સાલ;
 વળગાડુંખી રાને કરો સ્થામળિયા, ખારો મુખડાની ગાળ. „ ૧
 આળ ન કરીએ એવડી અલખેલા, આંખે ભરિયું ગુલાલ;
 કંઠન રાખ છે કેસનું કાનુડા, આવે મૃત્યુ દરાળ. „ ૨
 મુને ખોદી ના કરો નટવરજ, આલો રૂડી આલ;
 દાસ ધીરાના નાપજ, દામોદરે નારી કીધી ન્યાલ. „ ૩

ગરબી ૬ ફૂી.

આવો જીવનંજ જમવાને, અમશું રંગભેર રમવાને;
 હે અલખેલા! હેલ છપીલા, આંખે અમશું રમવાને. હે અલખેલા. ૧
 હું વાટ તમારી જોતી'તી, હું ચરણે ચિત્ત પ્રાતી'તી;
 આધ્યાં આસન આણીને, મારા પ્રાણપતિને નાણીને. „ ૨
 એ જુગને જોવા જેવા છે, મોદનજ ગીદા મેવા છે;
 કંચનપાળ અનવાળ્યા છે, મુજ લોચન તો ચોખ્ખાળ્યાં છે. „ ૩
 શીરો પૂરી સેવો માંહિ છે, સ્વાદમાં નૂતનતા સગાઈ છે;
 ખાંડ ખજુર ને ખાનં છે, હરિ! ગુર્તાગુર્તાનાં તાજાં છે. „ ૪
 ખરફ જેવાં ઘેઅર ધારી છે, માંહિં સુતરફેળી સારી છે;
 ધારી ને જાણેળી કીધી છે, માંહિં કેરી કચોરી લીધી છે. „ ૫
 વડાં ને વેડમી વાર છે, સહુ સાગમી તમ સાંર છે;
 આંખા અમૃત સા ઘોળ્યા છે, મેં લાંડુમાં ધી બેળ્યાં છે. „ ૬
 દારમાં કોકાડાં દરેલાં છે, મેંનો તેને ધી ચારેલાં છે;
 ચાલોજો ને વંદાયાં છે, મુંદર કાળાં પાયાં છે. „ ૭
 તળ્યાં ગુરિયાં તેવાં છે, માંહિં મુરણુ જોવા જેવાં છે;
 જે આખાં લીંણુ આધ્યાં છે, માંહિં મરયાં અદક માખ્યાં છે. „ ૮

વસંત ય મો:—૧ ગળગાડુંખી:—જળગાવળગી. ૨ દરાળ:—વાંદર.
 ગરબી ૬ ફૂી. ૨ પ્રાતી'તી:—પરોવતી હતી:—જમાડતી હતી. ૩ અનવા-
 ળ્યા:—તૈયાર કર્યા. ૪ આંખા:—કેરીઓ. ૭ દારમાં:—અનપજ જેવાં. ચા-
 રેલાં:—મૂકેલાં છે. એટલે ધીનો વચાર મૂકી તૈયાર કરેલાં છે. ૮ અ-
 દક:—આદુ.

રડાં તે રાયનાં કેરીનાં, જોઈ હૃદય કપાયાં વેરીનાં;
 મરે શાક મગાયાં છે, મેં અવધ અપાયાં ઉતાર્યાં છે. „ ૯
 દૂર કમોદનો દીધો છે, માલિક વધાર લવનનો દીધો છે;
 રાજ ! તરે' તરેદની તૈયારી છે, પીવા નિર્મળ નદીના વારિ છે. „ ૧૦
 સ્વેચ્છા ધૃતર તમારી છે, મુખરાસ પાન સોપારી છે;
 આ જીવડો તમ પરવારી છે, પૂલડે મેજ મગારી છે. „ ૧૧
 આ નવરંગી કાયા મારી છે, હરિ એ મારી તમારી છે;
 મોહનજી મંગળ દારી છે, ધીરા ધન્ય પ્રિતમ બધીદારી છે. „ ૧૨

રાગ લલિત ૭ મો.

મહારાજની વાંમલડી વાળે રે રડા રમગા;
 ચાલો જોવા જઈએ રાસ રમ્યો, રડિયાજે રસીએ રમગા રેક. ૧
 વાંસલડી સાવળી વેહે જાગી, પ્રેમદારી કાળજડામં વાગી;
 રડા લાડકડાની મને લેહે લાગી. મહારાજ. ૨
 પેદેયા ચરણાચોળી મુદડિયો, જાન જુમળા જમકે પાડિયો;
 સાગ સોળ વર્ષની નારી નાનાડિયો મહારાજ. ૩
 એપીતાં આભૂષણ અજે ધર્મ, વિવિધ કેગ પટકળ પેર્યા;
 એના આહીર પુત્રી લેર્યાચેર્યા, મહારાજ. ૪
 ધણું ધે'લાં યથા ધોળનારી, સામુ મસરાનો લખ લારી;
 આદ્યા ધરધણે સૌ નિસારી, મહારાજ. ૫
 રડી રજની મોલે રાજ તણી, સૌ માર્યા પ્રદાવન લણી;
 ત્યાં મળિયો દામ ધીંગનો ધણી, મહારાજ. ૬

રાગ ધોળ ૮ મું.

આજ સાહેલી અમર વર પામી, સાચો સ્વામી અંતરજામી રે; રેક.
 પૂરંની પ્રીતે પિયુડા મદિરીએ આવ્યા, મોટે મોટે મોતીડે વધાવ્યા રે. અમર. ૧
 જોને જોને જગજીવન જડિયા, તમે રામ દહે પડિયા રે; „
 આજ આનંદ મારા અંગમાં વાધ્યો, હરિ હીરો હાથે લાધ્યો રે „ ૨

૯ અવન-ઉત્તમ. ૧૦ દૂર કમોદનો-કમોદ (એક જાતની ઉત્તમ
 ડાંમર)ના ચોખાનો બાન. રાગ લલિત ૭મો. ૩ ચરણા-ચરણિયા-ધાધરા.
 ૪ લેર્યાચેર્યા-દાઢમાઢ વાળાં. ધોળ ૮ મું. ૧ અમરવતઃ-દેવનાનો
 સ્વામી:-કૃષ્ણ અમર જોનો નાશ ન થાય એવો સ્વામી-પરમાત્મા.

સૂતાં જોતું તો મારી સેજમાં દીકા, બેડી જોડતો પાસે બેઠા રે;
 રાત દિવસ વસે પાસે પિયુડો, પેહેયો અવિચળ ચૂડો રે. ૩
 સાસુ મારી સુપુત્રના રાણી, નણ્યદી નિવૃત્તિ નાણી રે;
 દયા દાતા દિવર દેરાણી, પ્રેમકુંવર નેહણી રે. ૪
 સસરો આમારો સમ ધર્મ સંગી, પરપો આતમારામ રંગી રે;
 રસખસ કીધી રસિયે રંગ રમાવી, હેલ છળીમે છલકારી રે. ૫
 દાસ ધીરાના સ્વામી અદળક દળિયા, મુનખ્યાના દેરા મારા રૂળિયારે;

ગરબી ૯ મી.

હરિ મારે ઘેર આબ્યા હેલી રે, મારી ફળની ગરબદા મેલી રે;
 મારે આજ આનંદની હેલી રે, ગુણવંતાને જોઈ થઈ થેલી રે. ૧
 મારિ પૂર્વની પ્રીતડી પેલી રે, રસખસ તે રંગની રેલી રે;
 કરે હંદ છળીમે છળીલી રે, હરિયંધે વિંટાણી હું વેલી રે. ૨
 બેની રોડની વાત નથી સેલી રે, દાસ ધીરા(ના) સ્વાર્થા સંગે ખેલી રે;

ગરબી ૧૦ મી.

એ રસનો સ્વાદ શિવ જાણે રે, મન માનિતી એ રસ માણે રે;
 કંઈક જાણે છે શુકદેવ જોગી રે, જૂતળમાં વિરલા બોગી રે. ૧
 રટે સદસ્ય રૂપાએ શેષ રે, વસે વન જોગી વાષેન્દ્ર રે;
 સિદ્ધ સાધક શોધે શેરી રે, દેવ ગંધર્વ ને મર્દ મેરી રે. ૨
 તોયે સ્વપ્ને ન આવે સ્વામી રે, આદિ બ્રહ્મ અંતર જામી રે;
 ઉમા ત્રિજ વનિનાની આગે રે, વાલો કર બેડી હુકમ આગે રે. ૩
 વાલો પ્રેમનો વાંધો દોડી આવે રે, તે તો અનુભવિયોને મન બાવે રે;
 હરિ યેછ યેછ નામે પાતળિયો રે, દાસ ધીરાનો સ્વામી સ્વામજિયો રે. ૪

રાગ કાલેરો ૧૧ મો.

આવો રે સ્વામજિયા વાલો, મારે તારે પૂરણ વાલ રે. ૧
 શેરી વળાવું ને સંચ કરાવું, જૂલડિયાં વેરાવું રે. આવોને. ૧

૪ સુપુત્રના:—નાકની વાટે નીકળ તો આસ ડાંખો જામણો ન જતાં
 સમાન આદ્યો જતો હોય તે (નાડી). પ્રેમકુંવર:—પ્રેમરૂપી. ગરબી ૯
 મી. ૨ હરિયંધે:—હરિરૂપી ચંધે.

પૂજ-કળીની સેજ બીજાનું, વાવલિયા દોગાનું રે;

હું ગતબાલીને મદ મદ્યો છે, અમારાં છે તે તમારાં રે. „ ૨
દાસ ધીરાના રવામી રવામગિયા, મારે તારે પૂરજી વા'ત રે.

ગરબી ૧૨ મી. //

* સુષુ વાંમણડી, વેરજી યદ્ય લાગીરે પ્રજની નારને;

શું સોર કરે, ભતજડી તારી તુ દિજ વિચારને. ટેક. ૧

હું જગલ કાટ તણો કટકો, છોલી છાલી રસીએ કીધો રંગ ચટકો;

તેની ઉપર આવડો શો લટકો, સુષુ વાંમણડી. ૨

તુ મોહનની સમે ગા'લે, તુજ વિના ધડી એક નવ ચાલે;

તું તો શોક્ય યદ્યને મુગ્ધને સાલે, સુષુ ૩

હું તો આવડું નો'તુ બાણતી, કાળ મૂળ સહિત તાણી નાખતી,

હું તુજ પર મે'ર ન આણતી, સુષુ ૪

વા'લો દાસ ધીરાનો રંગરસિયો, વા'લો હુદેકમગમાથી નવ ખસિયો;

ધન્ય શામ્ય અગારું પ્રજમાં વસિયો, સુષુ ૫

રાગ સોરઠી મધ્યાર ૧૩ મો.

મખી અર્ખડ પ્રદાવન વાટે રે, વામળી ધૂત વાળી,

ત્રિવેણી-ત્રક તીર માટે રે, કમકી જોવા ભગી. ટેક. ૧

અવજો વાંમળી સાંભળી રે, વા'લો રમવા લાગ્યો રમ;

જે ન્યમ તે તમ નીસર્યો રે, જોખી ઉઠ્યા ઉઘાડે અમ. વાસળી. ૨

અવજાં આમરજી ઓઢિયાં રે, નપુર પે'યો કાન;

ત્રોટી અકોટી પે'રી પગે રે, જોખી બૂલી સઘળાં જાન. „ ૩

ક. ૧૨ મો. ૨ વાવલિયા—વાયુ. * દયારામ કવિની વાંમળી વિષેની ગરબી, તથા આ ગરબી બહુમા મળતી છે. એ બંને કવિઓ સમ-કાલીન થયેલા હોવાથી, ને નજીકના રહીશ હોવાથી એકની કરેલી કવિતા કદાચ બીજાએ વાંચી હોય, કે લેખકોએ ફેરફાર કર્યો હોય, આ-ગર વાંમળીનું વર્ણન એકજ જાનનું હોવાથી બંને કવિઓએ નિરનિરાળી ગરબીઓ પશુ જમારી હોય. મદ્યાર ૧૩ મો. ૧ ત્રક, તીર અને ધાટની પુન-રમિતે. બોલવાની ઉતાવળનો કે પ્રેમનો વેગ જતાવતાં એવું વર્ણન કરવાનો વિવાદ છે. ૩ ત્રોટી:—કાને ધાનવાન પડેલ

ઝેલેનો વિધી વિનતા રે, જોનનામાં સદ્યુર;

અનુગ અમદે વિજળી રે, જ્યમ પ્રકટયાં અણુવ-પૂર. " ૪

પ્રેમે તે પોહ્યાન્યો પ્રેમદા રે, હરિશું જોડ્યા હાથ;

દાસ ધીરાનો રવામી મળ્યો રે, પૂર્વો મન મનોરમ નાય. " ૫

રાગ ધૌળ ૧૪ મું.

આજ સાહેલી આનંદની હેલી, રમીએ વાળી રંગની રેલી;

પ્રેમનાં વાદળ વરસાં ઉતર્યો અસાડો, સખિ! મારી ધન્યધડી ધન્ય દા'ડો. ૧

જાને ભેટ્યા ક્ષણાંડના રાપ, કામળ સફળ કરી મારી કાપ;

જમણવન તને નહિ દેઉં જાવા, ધણે ધણે દેડાડે ધેર આજ્યા. આજ. ૨

તમે વિના મારે પક્ક ન ચાલે, વા'લ વધારું મારે વા'જે;

મનમોદન સાથ ન મેલું, જળવંત, સંગ બાધ્યું જોવું. " ૩

ગુણવંતાની મને જોઈડી જોડી, ચિત્તમાં પ્રીતડી ચોટી;

પામ પડું પિયુડા પક્ક ન છેડું, હૃદય સાથ આજિંગીને જોડું. " ૪

રમાડું જમાડું સેજે પોરાડું, પ્રીતે પીછાડી પ્રજા જોરાડું;

ધીર સમર્થ રવામી અંતરજામી, પૂર્વની પ્રીતે હું તો વરં પામી. " ૫

ગરબી ૧૫ મી.

હટકો લાગ્યો રે લાલનો, વાધ્યું વા'લા સંગે વા'લ રે લોલ;

મનડું મારું મોહિ રજું, નટવર નારી કીધાં ન્યાલ રે લોલ. ૧

અટકો જોયો જો આલનો, અતુર વરમાં ચિત્તડું ચોટ્યું રે લોલ;

જોયા વિના જીવ જા'પે નહિ, હરિના ચરણ કમળમાં લોડું રે લોલ. હટકો. ૨

તન મન ધન મારું તમે, મારા દાળજડાની કોર રે લોલ;

દાસ ધીરાનો રવામી મળ્યો, મારા ચિત્તમાં પ્રેર જોર રે લોલ. " ૩

રાગ વસંત ૧૬ મી.

હો! ધૂન મચે ધૂન મચે, હો નાચે નંદાનંદ.

બંદ મળ્યાં વનિતા તણાં, હો! ધૂન મચે રે ધૂન મચે. ૧

હો! રે! વા'જો કેસર વણું કા'નજી રંગીલો, હો! રંગીલો રે છપ્પીલો;

હો! રાધેરંગ કિશોર, બંદ મળ્યાં વનિતા તણાં ધૂન મચે.

હો! રો વા'જો છત્રીશ વાજન વાજિયાં, ઘોર માલે દેઈ માલે નવતમ છંદ. ૨

ધો. ૧૫. ૨ કામળ છ:—મારી કામળ કાલા સફળ કરી. ૩ મેલું:—
જોડું; જોડું. વં. ૧૭ ૧ નંદાનંદ:—નંદને આનંદ આપે એવા કૃષ્ણ.

હો ! રે ! વા'તો જન નચાડે (એ ૥) મનમાં તે તો રે ન જણાય,
હો ! એના ગુણનાગબીજ, પ્રેમનનમાં ૩

હો ! રે ! વા'ના દામ ધીંગના, નાયજી દામોદરજી,
હો ! દામોદરજી રે દામોદરજી, હો દોજો આદર સુખ પ્રદાનમાં ૪
રાગ મોરહી મહાર ૧૭ મો.

મન રાને આ યા મિમાડે રે, ગુણવતા ગોપી,
ગોપ પતિનતા ધાર આ રે, લાડણી લાજ ગોપી. ૧
વક્ત્ર વચન જોત્યા વા'નમો રે, અર્ધો શુ છે તમાર કામ
અધી ગને ગેઝના રે, નાની તેડુ તે શુ નામ ગુણવતા ૨
પતિ તમારા પૂજો રે, ત્યારે રો દેગો જણા
આમીથી વિમુખ સુદગી રે, તેડુ પેના બાલુ પાપ ૩
એના મ્હણ વેગ સુણ્યા કથના રે, યદ્ય ગંગદ કહે નાગ,
આશ આપી નિગમ ન કીજીએ રે, માગ પ્રાણ તણા આધાર , ૪
આત પ્રાત જાળી પ્રમુજીએ રે, પ્રેમે લીલા પામ,
દામ ધી રો રનામી મળ્યો રે, રમના માડ્યો રમ વિનામ , ૫
રાગ આશાધરી ૧૮ મો

તાતા થેઈ થેઈ હો ગમ રાસ, ગસની રેવડીએ,
નાચે નાચે ગોપી ગોવાળ, આનંદહેનડીએ ૧
આરગા સરગી મડગી રૂપાળી, એ એ ગોપી કાન,
હાડકતા બધાણી બેનડીએ, તાળી તાગ મ્હગ તા ૨
નાચે નચાડે ને રમે રંગાડે, જરી બુગમ બેગ વાજે,
હારીશ વાજી નનાજે હદે, તેના ધોગ ગગામા ગાજે , ૩
રમજીમ રમજીમ નૂપુર વાજે, જાઝરના જમખર,
છગ છગ છમ નિહુલા છમડે, પાયે ધુરરીનો ધમકાર , ૪
રૂપચીમ હમરો છસે હોગાગી, રૂપાળી રમે ગસ,
દાસ ધીરા-આમી મગ રમતા, વાધ્યો આનંદ અગ ઉદામ , ૫

મ ૧૭ મો ૨ વિમુખ — અવગી, દુઃ આ ૧૮ મો ૩ હાડકતાર
હાડકા ૫ ઉદાસ — હર્ષ, આનંદ અને ઉદાસ શબ્દની પુનરુક્તિ યાવડે
*૫મીમ હમરો છસે જે અગાધ નપાય છે તેને બીજી ગીતે કોતા ગોપીએ

રાગ માઝુ ૧૯ મો.

રમે રંગીસો રમત રસાળી રે, વાંકડો વનમાળી રે;
 (મેતો) બૂધરજીની સોભા બાળી રે, વાંકડો વનમાળી રે. ૧
 કશાકુક કમ્મ બીડી દામનીઓ, બોલે પીતાંબર પાલવડા વાળી રે;
 કરી ખાટ માસની રજની સજની, રૂડી શરદનિશા અજવળી રે. વાંકડો. ૨
 લુખાજીની ફેરફુદીની ખૂળી, ત્યાં તો તાનથી વાગે તાળી રે;
 ધરા ધમકે પગને પ્રદારે, બેરંગ ભારે ભવ બાળી. વાંકડો. ૩
 દાસ ધીરા સ્વામી સંજે સુખ પામી, વાંસે રંમની રેત્ર વાળી રે;
 રસીસો રસ રેલાતો આલ્યો, કાઈ વૈષ્ણવે લીધો જાલો. વાંકડો. ૪

ગરબી ૨૦ મી.

પ્રદાવનમાં વાંસળી હો વાગી, ત્યારે હુતો બરનિદ્રાથી જાગી;
 બપાકુળ ધઈકું હો જાળા, તારો મને મોહ લાગ્યો નંદલાલા. ૧
 મજની વનિતા હો રૂડી, ખજકે પાણુ કંકણ ને ચૂડી;
 આલ્યાં આંખથી હો રામા, મળીઆ સ્વામી ધીરાના સામા. ૨

ગરબી ૨૧ મી.

આબૂવણ અંજે હો ધરીઆં, સરીરે ચંદન લેપન કરીઆં;
 પેહેરી પટોળી હો ઝેણી, માનુની સર્વે મૃગયાનેણી. ૧
 આડ કંકુ કેસરની હો ઠાઠે, દીલડી તો ચોદી લેલાટે;
 બાજુબંધ બાંધ્યા હો રૂડા, સોભિતા સોનાના ચૂડા. ૨
 બાજુવટ બોઢયા હો સારા, મોહિ (વળી) મુધરીના ધમકારા;
 ઝાંઝર પાચે હો ઝમકે, કહાં કાંણી વીંછુવા ઠમકે. ૩
 ફરપણુ લઈને હો વરખે, રૂપ અનુષ્ઠન જોઈને હરખે;
 સ્વામી ધીરાના હો સંજે, રંગવા આભ્યાં રૂડે રંગે. ૪

ગરબી ૨૨ મી.

ખમે પાસે હોં નારી, વચમાં સુજવતો ગિરિધારી;
 જાતરી જેણે હો મેલી, કુહડી ફરેછે અહુ ફેરી. ૧
 વળગાજીની હોં બાયે, રસ રંગેછે રસિયા સાયે;
 હોં તાળી હો વાળે, તાળ મૃદંગે ગોવિંદ ગાળે. ૨

મા. ૧૬ મો. ૨ કડાકુક—એ ચીને; ખૂળ. ૩ લુખાજીની—એ
 ખીખને વળગી રમણુ તે.

તાયઈ તાયઈ હો નાચે, મુનિવર સધળા આવી જાયે;
 આનંદ સુખડાં હો આપ્યાં, પોતે પોતાનાં કરી યાપ્યાં. ૩
 અધર ડરી પીધા હો, અધરામૃત) સારાં, દવેડાં આપવાં (દરિ) તારાં;
 રાસે રમાડ્યાં હો નારી, સ્વામી ધીરાનો મુગરિ. ૪

ગરબી ૨૩ મી.

રંગ તો લાગ્યો હો ગમિયા, વાતો મારે હૃદયમજામાં વસિયા;
 મનકું મોહુ હો માર, મુને તાન લાગ્યું છે તાર. ૧
 ગિરિધર ઘણુ હો ઘેંલી, તમને દીઠે આનંદહેલી;
 આનંદ-સુખડાં હો આપો, પોતે પોતાનાં કરી યાપો. ૨
 રમજમ કીધા હો વાંચે, સુખડાં અતિ દીધા કૃષ્ણ કાળે;
 રાસ રમાડ્યા હો નારી, સ્વામી ધીરાનો મુગરિ. ૩

ગરબી ૨૪ મી. //

ભરવાડણ પેહેલી બોલી રે, અલિ નાનો છે દિહે મોટા;
 આપો દિ ગાયો મારે રે, ત્યારે મળે છુને રોટા. ૧
 છાહ બાધી મારી વાંચી રે, નંદ તણો વુ છુ રોટા;
 લાડલતી ધાનળી તાણી રે, લખજનો દિહે બોટા. ૨
 ભરવાડણ એવું બોલી રે, ઉડી વાતો શું જણે;
 પૂર્વની પ્રીત બધાણી રે, મારે મોહનવર માણે. ૩

ગરબી ૨૫ મી.

હિંદુસ્તાની કહે કનેયા(શ), પકડ કુસા મારગી;
 તેરે બાબાસે જા કહીઓ, જમોદાસે નહિ દારગી. ૧
 નિત ઉઠ મેરે ધર આવે, એક દિન તો ધુમાડુગી;
 બાંકા ટેકા ક્યુ ફિરતાહે, કર બાધ કોટડી ડારગી. ૨
 હિંદુસ્તાની મન મસ્તાની, બાત પ્રીતકી કયા જાને;
 સખી બાત પ્રીતકી આરીદોને, સગજ ગિન મત કયા નાને. ૩

ગરબી ૨૬ મી.

દશજગી નારી બોવતી, ઈકંડ તીકંડ કસા મમવા;

ગ ૨૪ મી ૧ દિહે—દિસે. રોટા—રોટલો. ૨ છાહ—છામ રો-
 ટા—રોટ કરનાર (૧) ગ. ૨૫ મી. બાબાસે—આપને. ૨ ધુમાડુગી—ધુમાવી દધ
 રો—દયદયાવીશ. ગરબી ૨૬ મી. ૧ દશજગી—દશજગી. ઇકંડ—ઇકંડે—આ

- ચીર પેઠી જેલા માઝે ત્યાયેગ મદ ન બમલા ૧
 ત્યાણી નામવી પહોંથી મજલા આપી પાટ બાડે । (હરિ) હસતા
 ખાલી ઉતગલા ધિરમણા ગુવાન આપી ખુમ ધમના ૨
 આતા હમુન બોલ તો સખીઓ, સમારાચી હે ગીનિ ?
 દાય અગાવર ટાકુનમે તુઝી માઝી મુટવી પ્રીતિ ૩
 ગાંખી ગજી મી.

- ૧ /ગતણુ ખીતુ બોની રે, વા'લાની કગતી દારી,
 હુખાજીની જાગતા રે ગોપીની ચોગી ફારી ૧
 મારકણા તમને જાણ્યા રે, મધરાને આ પા નાશી
 માગાપ પડ્યા બધીખાતે નજમા યાય હે હામો ૨
 માગાપને માન મૂકણુ રે કસને તુખવત ધાર,
 મે રાનણુ સગખા ગાયો રે, મેટેચા તે તુ શુ માર ૩
 એવા વેણુ સુખ્યા વનમાળી રે, ગમ મડા રચા બારી,
 એ ગોપીએ એક મનો રે લાધઈ નાચે મુરારિ ૪
 તાન શ્રંગ મુધગી ધમકે રે, બસી બખલે ગિરિધારી
 બગવાડવ દિગ્ગતાની રે, દખ્ખણી શુભરાતણ નારી ૫
 એક ગોપીએ એક દોરે રે ગમગ ન ચો બારી
 શર નતાપે ધીરો હે હે અનમેસ વગ પગ વારી ૬

સાતવાડ

નાગ આશાનને ગટ નો.

આશિયે ઉદ્ધર આગ્યા ર, રેમ ઝીના રેમ જોસ
 ઉર્તિ મા ગેકુન આલી ગ મન તલો મદે ખેરા

ત ૧ તીન્ડ—તીન્ડે—તે ત ૨ કમા—કેવુ મસવા—મમા—અનુક ૧ વા
 ચક પેઠી—પરને જેવા—મયો માઝ—માર્ગ મદાને દર—કદમના વૃમ
 પર ચટુન—મટીને બસના—બકો ગ વાળી—તલો માગપી—વચ વગર
 પાદીની—વેધ મ ના—૧૧ આપી બા ૧૦૮૬૨ ૧ દમય—પદવારીને દગે
 ખાલી—પિને ઉત ના—૨૫ માર મવા—ધિરમણ—ધા ૧૧ વાળી—૧૦૮
 ખુમ—સર્ગરે ધમસા ૧૧ મુગધીલા પદાય ધમજા—મચો આ તા દમ મા—દવે
 દમુ—દમીને મખીસી—મખીસા ૧ અમાવર—શરીગપર ટાકે ૧૧ ના
 ખીરા નકો તુઝા—તારી માઝી—મારી, ના—૧૧

તમે બસે પધાવો દિલ્લ રે, વા'લમજીના હો સોવા;
તમે આંધ કરીને કહેને રે, સમાચાર સુખ હોવા.
આંખડીએ આંધુ ભરાય રે, પ્રેમે પૂછે દુઃખ ખોવા;
સ્વામી ધીરાના કુશળ રે, હૃદયજી રચાં સેવાં. ૧

સખી સોમે નટવર નાના રે, સ્વામીને શૃંગાર કરતી;
પેદેરાતું પીનાંજર પીગાં રે, મુ'તાફળ ગળે ધરતી.
શબ્દમાર ધરાવી સારે રે, સુખ મીઠાં મુખ્યન કરતી;
હું તો ધરનો ધંધો મેલી રે, પાતળિયાની પુલક કરતી.
મારો અતુર વર બ્યારે માથે રે, હોમાળાને જોઈ રે'તી;
ધીરાના સ્વામીનાં મુખડાં રે, હરખી નિરખી લે'તી ૨

સખી મંગલે મનકુ માર રે, વા'લમ માથે અંધાવ્યુ;
મારી મેડીધી છાના મેવા રે, છળીલાને કાળે લાવુ.
મરખી સાહેલી ખાંમે રે, ચોનીને દૂધડા દોવરાતું;
હું તો તેમાં માફર ભેળી રે, પાતળિયાને પીવરાતું.
મારો માગિગર મોટો થાય રે, (હુને) ભાવતા ભોજન ખવરાતું;
સ્વામી ધીરાનો સોડાગી રે, હૃદયજી પર પધગાતું. ૩

સખી જુધે શુદ્ધ જુદ્ધ જૂની રે, ચેતી નહોં ગનમા પે'લી;
જગજીવનજીને કાળેરે, મુળની મરજા મેલી.
હું તો નદ-નદન જોવા જાતું રે, વધુ તેડી આવુ વે'લી;
વગુ દીધે દારજ કરતી રે, દરિવરને જોઈ થજ મે'લી.
દરિ મારો દાર દેખાતો રે, એમ જાણીને મા'હુ હેલી;
બ્યારે ધીરાના સ્વામીને દેખું રે, ત્યારે મારે આનંદહેલી. ૪

સખી જુદ્ધપને કમ રહીએ રે, બર જોગનિયુ છે મારં;
એવી દુઃખડિવાંની વાતો રે, કેની આગળ સંભાર.
શુરે ધાર્યું ને શું નિષ્ફળું રે, વાયે હૃદયું વિચાર્યું;
તમે આજ્યે થાય અજાણી રે, નદિતર મધજે અધારં.

૧ સોવા:—સગા. ૩ માલિગર:—સુખ ભોગને ઇચ્છનારો એવા ને
—કૃષ્ણ તે. સોડાગી:—સોભાવમાન; મોજમાજા ભોગવનારો. ૪ નદ-નદન:—
—નદનો છોકરો—કૃષ્ણ. વધુ દીધે—વગર સોપે—ભાજીબે. હેલી:—હે
અલિનું હુંક ૩૫ જુનાવી વાપર્યું હોય એમ લાગે છે.

તારે આત્રમે અળખા નારી રે, નટવર તાન લાગ્યું તારું;
 તમે દાસ ધીરાના સ્વામી રે, અમે કેઈ પેર વિચારું. ૫
 સખી શુક્રે સુણ્યને ઉદય રે, કહોને હવે ક્યમ કરીએ;
 અમે નાચ વિના અહર રાત્રી રે, રોષ રોઈ આંસુ બરીએ.
 એણે રોઈ લગાડ્યો મુગ્ધને રે, વા'લા વિના સુનાં કરીએ;
 એતું કુંજે અલખેલો આવે રે, નિકર વિખડાં પી ગરીએ.
 કામચૂંઆરાને કંઈ બાણું રે, ભાવે કરીને બે સુખ બરીએ;
 સ્વામી ધીરાના પધારો રે, ભવસાગરથી ઉગરીએ. ૬
 સખી રાત્રીએ સાચું કહું છું રે, રહી છું હું ધારણ ધારી;
 એતું જાણીને વે'લા વંગળે રે, અમારે આશા તમારી.
 પ્રભુ પરદુઃખજનન કાવો રે, અળખાને લો લગારી;
 અવશ્ય જારા નવ અંશુશો રે, ઘેર આવો મિરિધારી.
 પૂર્વની પ્રીત બધાણી રે, જો જો મનમાં વિચારી;
 તમે દાસ ધીરાના સ્વામી રે, આશા પૂરજો અમારી. ૭

અરબો ૨૬ મો.

જગજીવનજી જોતી'તી હું વાટ, મારા મનના માન્યા મીડાંજો;
 ગિરિધર રડો જમુનાજીનો ધાટ, હંદી હેલ હખીશે દીઠડાજો. ૧
 આવો મળીએ મનડાં મેલી મા'રાજ. પ્રભુજી પૂર્વજન્મની પ્રીતડીજો;
 તમે વિના તો તલખે મારું તન, રસિયા જાણો રસતી રીતડીજો. ૨
 બૂધરવર હું બૂલી મધ છું બાન, બીજું મુજને કોઈ જોડે નહીંજો;
 પરબો પિયુજી પૂરણ અતાવે પ્રેમ, મારું ચિત્ત ત્યાં ચોટે નહીંજો. ૩
 પ્રભુ મારા પ્રાણ તણા આધાર, પ્રેમ રોઈ પ્રીતમ પાનજાજો;
 કા'નવર મારા કાગજડાની કોર, સુખના સાગર સુંદર સ્વામજાજો. ૪
 વા'સમ જાણો વા'લપણાની વાત, બૂધર બોધ્યા પૂરણ પૂરમાંજો;
 રસબસ રસિયે કીધાં મારાં અંગ, અતિ ઘણો આનંદ વાદ્યો ઉરમાંજો. ૫
 તન મન ધન ને પ્રાણનો નેદ, નટવરનાગરને મૂકું નહીંજો;
 કહે ધીર કશ્યાનિધિ કરું કામ, દુગ્ધા દિલડાની દુર મધજો. ૬

રામ વસંત ૩૦ મો.

કેમર-ગાટ ધવું શીર ઉપર, રાધે ચાલી રંગ રંગવા;

૧ નિકર:-નદિનો. કામચૂંઆરા:-મોહકારક. ૭ ધારણ:-ધારણા.
 ગ. ૨૬ મો. ૧ હંદી:-હંદીશા.

પ્રભુ પેલા જન્મની પ્રીત, તેડા મારા નાથ રે. " ૬
 પોપ માસે પ્રાણુ તલખે બારી રે;
 અમો જોઈએ જીમજીવન, વાટ તમારી રે. " ૭
 માદા મદિને મદારાજ નિદા ન આવે રે;
 મારા કંથ વિના ભોજનિયાં નવ બાવે રે. " ૮
 ફાગણ પૂરો પૂલડે કચમ રહીએ રે;
 ઘેર આવો અવખેલા રાજ, કંજ નવ થઈએ રે. " ૯
 કૈતર મામે ગાફં ચિત્ત, તો નહિ ઠેકણે રે;
 રંગ રસિયો કુખ્મ સાથ, મથુરામાં માણે રે. " ૧૦
 વૈશાખે મારા વાલમા, વાટ જોતી રે;
 સકુ રટણ કરે થીજતાર, રામા રાની રે. " ૧૧
 જોઈ માસે જાદવા, હવે આવો રે;
 મને વાગી વિરહની જવાળ, તેડ સમાવો રે. " ૧૨
 પ્રભુ પ્રયોગમ મારા પ્રાણુ છો મુરારિ રે;
 સ્વામી ધીરાના મુશ્કેલીએક, અરજ અમારી રે. " ૧૩
 ૫૬ ૩૩ મું.

વડ-ટેટાની હારે, મૂરખજન વડ-ટેટાની હારે. ટેક.
 ઉપર રાનો ને બીનર કામો, માંદિ લયો ધંડારે;
 વેચનાં વેચાય નહિ રે, એ ફૂટાઈ મરે બારોબારે. મૂરખ. ૧
 વેળુ ને કરે ઝોટસો જનાબો, ને લીધો લાખો મારે;
 ખુલો તો ખુલાય નહીં રે; એ ફાંસાઈ પડે બારોબારે. મૂરખ. ૨
 અરખની ભીતો જનાની, ચિત્ર કાઢ્યાં છે દારે;
 તારા તે મનયાં જઠુ રૂપાણું, એનો પાર ન આવે કાંઈ કાળે. મૂરખ. ૩
 દાસ ધીરાના સ્વામા સ્વામળિયા, પ્રેમી તે જનને પ્યારે;
 મૂરખજન તો કાંઈ નવ જાણે, ફૂટાઈ મરે બારોબારે. મૂરખ. ૪
 રાગ ધોળા ૩૪ મું.

સમજ સેવો સંતને, સંત સેવે મહા સુખ પાપ;
 સંતસંગતનો મહિમા અતિ ધણો, દુઃખ દારિદ્ર દૂર પળાય. ટેક. ૧

૧૧ નટણુ કરે:—ગોખી રાખે. ૧૨ વાગી—લાગી. ૫. ૩૩ મું. ૧
 વડ-ટેટા ધ:—મૂરખજનને વાંસા ટેટાનું, વેળુ (રેતી)ના ઝોટલાનું અને
 ખરની ભીતનું, રૂપ આપીને વર્ણન કર્યું છે.

સંત કામધેનુ કલ્પનક-ગતા, એવે ગન ગાની માળે મગ્ગા;
 સત સુખ ગાંમડી આપે જ્ઞાનની, ઘેર બેઠાં ગંગા-જળે ના'ય. સમગ્ર. ૨
 સંત અમૃત શીતળ વાણી વહે, સુખતાં ત્રિવિધિ તાપ આલાય;
 સંતયરજે તન ગન ધન સોંપીએ, ભાવે બેઠે ઘણાંડનો રાય. „ ૩
 સદુ સંત સરખા નહોં સંસારમા, પારસે પારસ દીવે દીવો યાય;
 કહે ધારો હરિ હરિજન એક છે, જરા નિગમ નિરંતર ગાય. „ ૪

રાગ ધોળ ૩૫ મું.

છેલ હખીલા હંદી હોગાળા, રંગ રસિયો લાલજી લટકાળા;
 ધિ ગડગદલ ધોળી ધગવાળા, કપાળા રઢિયાળા રણુહોડજી રે. ૧
 દીન-દયાળ દાગોદર દેવા, સાધ મિદ્ધ સુરીનર કરે સેવા;
 પ્રેમીજનના મીઠા મેવા તો, જેવા જોષએ તેવા રે. ૨
 બુદ્ધ-મિથુ જગવંત બહુ નામી, દર્શન પામીને દુઃખડાં વામી,
 સાચો સ્વામી, દુજો દેવ ન આવે દામી તો, અતરજમી માગ રે ૩
 જગતપિતાજીને જાહે જાલીદારી, અતરજમી આસા પૂરજો મારી;
 દાસ ધારાને ધારણુ તારી તો, ધારી રહ્યા ત્રિભોવન ધણી રે. ૪

રાગ હુસાર ૩૬ મો.

હરિ જગને નર ને નારી રે, જીવ જુઓને વિચારી રે, કાચી કાયા છે તમારી રે;

૪ પ્યારો:—પ્રેમીજનનો પ્યારો એમ અર્થ છે. ધો. ૩૪ મું. ૨ કામધેનુ—
 ઈચ્છા પૂરી પાડનારી સખત ઋપિની ગાય. કલ્પતર:—ઈચ્છેયું આપે તેડું
 સ્વર્ગનું ઝાડ. એવાં પાચ છે; પારિબદ્ર અથવા લિંગ, મંદાર, પારિજાતક,
 સંજાન, અને હરિયદન. ૪ સદુ સન સરખા હોતા નથી, તે દૃષ્ટાંતવડે સિ-
 દ્ધ કરી જતાવતાં કહે છે કે, પારસનો સ્પર્શ કરવાથી પારસ -સ્પર્શમણ્ણિ
 જેને આડતાં તેના જેવું થવાય છે તે મણિ થવાય છે અને દીવે તો દીવો
 યાય છે. નિગમ:—વેદ-શાસ્ત્ર. ધોળ ૩૫ મું. ૧ ધિ ગડગદલ:—ધીમામલ
 જેના જે કૃશ્ય પરમાત્મા (રણુહોડજી)તે. ૨ સાધ-સાધુ, સાધક. સિદ્ધ-જે
 ની પાસે કંઈ સિદ્ધિ હોય અગર જેનું બોધ્યુ સફળ થઈ હોય તે પુરુષ.
 સુરીનર—દેવ ને મનુષ્ય. ૩ બુદ્ધ-સિધુ—બુદ્ધિનાસાગર. દુજો-ખીજો.
 દામી—અરાબગી. ૪ ત્રિભોવન-સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને પાતાળ. હા. ૩૬ મો.
 ૧ કાચી—કાયા—મલદી નાશ પામે તેવી. મિજગાન—પરાજ્ઞા.

આજ ને કાલ કોઈ પરમે પધારશે, મિજમાન દિન દશના દિદારી રે. ૨૬. ૧
 હાધી ને ધોડા માલ અબ્બના મેલી; આયિંતી કરવી સ્વારી રે;
 ભલા ભલા ભૂપતિ (છત્રપતિ) રેક રાજા, હડી ગયા અહંકારી રે. ૨૭. ૨
 મનુષ્ય જન્મ પાગી હરિ ન જણ્યો જોણે, તેની ઝીતેલી જાણ હારી રે;
 ખરચે ખવડાવે પુણ્ય આપે અપાવે, તેને જન્મારો સુધર્મો સંસારી રે. ૨૮. ૩
 લોભ લલુતામાં નાંખે મૂર્ખ માર ધણો ખાવે, માન મૂઠ કહું દોકારી રે;
 દાસ ધીરા ધણી ધ્યાન ધરી લે, ખાવા કહું હજાર વાર પોકારી રે. ૨૯. ૪

શ્રાગ ધોળ ૩૭ મું.

જડિત જડયું મદયું, પારણિયું હુતો વર્ણયું રે.
 પંચરંગી પારણું રે, મદયું સુંદર સચાર;
 ભેટ મૂકી આવ શું રે, મોહિ બુધે કન્દેયોલાસ. પારણિયું. ૧
 મોભતો મોતીકે જડયો રે, મૂકિયાં દાડિત દસ;
 ચોપાસે ફરકે પૂમતાં રે, ઉપર સોભે સોનેરી કળશ. ૨
 આતલસનાં આરતર સોદિયે રે, રેશમ રૂડી જાત;
 તેતું વર્ણન હું શું કરું રે, ચિંતારે ચિતરી જાત. ૩
 હિંચવે હિંદોળામાં હેત શું રે, નવલ નારનો સાથ;
 પારણિયું પૂર્ણપણું રે, મોહિ બુધે ધીરાનો નાથ. ૪

૫૬. ૩૮ મું.

જાળક શેરો માં, બીરા સદસ નરપતિ દાલો ગાપજો. ૨૬.
 તમે હર્ષો ગોપ હજુરે કર્યા, તમે મૃત્યુ પમાડ્યો સંખામૂડ;
 બંધન છોડ્યાં અદાદેહ, સમર્થ સ્વામી સ્વામિણિયો—
 દરરી આપણી સાથ, જાળક શેરો માં. ૧
 એક કુંજર જળ પીવા આબે, તેને તો આહે આલો;
 તેને હરિએ આવી મૂકાબે, સમર્થ સ્વામી સ્વા. ક. આ. સા. જા. ૨
 તમે દાવાનજ સરખો પીધો, તમે રાપ જોગપતિનો વધ કીધો;
 પછી વસુદેવ દેવકીને અભય દીધો, સ્વા. ક. આ. સા. જા. ૩

દિદારી-દિદાર (આકાર) વાળા. ધોળ. ૩૭મું. ૪ નવલ-નવી. ૫૬ ૩૮મું.
 ૧ હજુર-દાનિર. ૨ દાવાનજ-(દાવા-અર્થજ, અનર્થ-અર્થ) વનનો.
 અર્થ. મનુનાની તીરે સુનેલાં મજ વાસીને પૂજે ઉપમ ધરેલો દાવાનજ
 પી રાપ જમાવ્યાં હતાં તે. જોગપતિ-જોગકુળનો સ્વામી જે કેસ તે.

તમે ધીરાના સ્વાગી એના છે, તમે પ્રેમીજનના મેવા છે;
જરાસંધને ઝીનવા જેવા છે, સ્થા. ક. આ. સા. બા. ૪

ગરબી ૩૬ મી.

ધ્રુવ્ય ધન્ય નરસિંહ મહારાજ, મત્વના સુખા છે;
કરો કોટિ ભક્તનાં કામ, શીર પર ઉભા છે. ૨૬. ૧
વીરક્ષેત્ર વડોદરા માંપ, નૃસિંહજીનો વાસ રે;
દુનિયાં સદુ દર્શનને આવે, એ પૂરે મનની આશ. સત્યના. ૨
દર્શનથી ભય દુઃખાડાં ભાગે, (એ) મુખ દીઠે મુખ યાપ રે;
નર ને નારી આનંદકારી, ગુણ ગોવિંદના ગાય. „ ૩
લાક્ષણ રણુહોડણ ગાંધ, મદનમોહન મહારાજ રે;
પ્રેમ કરી જે પ્રાણી આવે, સરિયાં તેનાં કાળ. „ ૪
વૈષ્ણવજનની મંડળિયો રૂડી, વિધ વિધ વાળાં વાળે રે;
તાલ મૃદંગ ને ઝાંઝ ચોષડિયાં, ઘોર મગનમાં ગાળે. „ ૫
દરિતું મંદિર વૈકુંઠ સરજી, ચોખાનો નહીં પાર રે;
દાસ ધીર દર્શનને આવ્યો, કશ્ચા કરી કરતાર. „ ૬

ગરબી ૪૦ મી.

ધ્રુવ્ય ધન્ય નૃસિંહ નાથ, આનંદકારી છે;
દરિ હેલ કરીને જાતો દાય, ભૂષતિ ભારી છે. ૨૬. ૧
નામ લેતાં પાપ જન્ય સદુ, પૂરે મનની આશ રે;
નૃસિંહજીના રાજ્યમાં, કોઈ દુઃખ ન પામે દાસ. આનંદ. ૨
દેખાતું આસન સ્વેત સિંહાસન, સોનાતું હવ શોભે રે;
દીપગાળ મંદિરની જોનાં, મુનિવરનાં મન લોભે. „ ૩
અંગે આભૂષણ ચોપતાં, કાને કુંડળ લળકે રે;
શીશ મુગટ સોભામણો, જળહળ જળહળ ઝગકે. „ ૪

૪ જરાસંધ—મગધદેશનો રાજા. એને બીમે માર્યો હતો. ૧ આ
બને પદ વડોદરા મધ્યેના નૃસિંહજીનાં દર્શન કરવા માટે ધીરો ભક્ત
આવ્યા હતા તે વખતનાં કરેલાં છે. ધીરાભક્તને માનનારા લોક આ
પદને ધીરાભક્તની શીઘ્ર કવિના રૂપ પ્રસાદી માની મણી પ્રશંસા કરે
છે.

શાલ સેલાં ને પામરી પટકા, અંબર ઝોપે અંબ ૩;
 સિદ્ધ સાધક શુરીનર કરે સેવા, રૂડા રસિયાની રંગે. ,, ૫
 જન્મપતિ જગજીવન જોવા, પ્રહ્લાદજીના પ્રાણુ રે;
 દાસ ધીરાને ધારણ તમારી, કરો કાટિ કાટિ કલ્યાણુ: ,, ૬

પદ ૪૧ મું.

પંખીડા પિયુ પિયુ પિયુ પોકારો, આનો બાઈ ઉતરવાનો આરો રે;
 હરિ-પદ હૃદયમળમાં ધારો, પંખીડા પિયુ પિયુ પિયુ પોકારો. ટેક. ૧
 અલખ લખ બજન લે'લાગી, જગી જોયું નર નાર રે;
 મીરાં રે કરમા શખરી પુરી, એ પળમાં ઉતર્યો પાર. પંખીડા. ૨

ગ. ૪૦મી. ૫ પામરી—ખભે ઝોઢવાનું ઉતનું અગર રેશમી કપડું. અં-
 બર-લુગડાં. ૬ પ્રહ્લાદ:-હિરણ્યકશિપુથી તેની ક્યાધુઓને વિશે ઉત્પન્ન થયેલા
 આર પુત્રમાંનો મોટો પુત્ર. પદ ૪૧મું. ૨ અલખ—અલક્ષ્ય. મીરાં—ઉદેશુરના
 રાણાની પુત્રી. એના સ્વામી કુંભારાણ્યએ તત્કાલા પછી ઝોપાળકૃષ્ણે એનો
 હાથ સાંભો હતો. કરમા—કર્માબાઈ:-મક્ત વિનંતનાં ઉપ માં અધ્યાયમાં
 વણાવ્યું છે કે, જગન્નાથજીનામાં સાત્વિક રાજ્ય રાજ્ય કરતો હતો, ત્યાં એ
 બાઈ રહેતી હતી. એનો ધણી મરીગયો તે વખતે એ સગર્ભા હતી. તેથી
 પૂરે માસે પુત્ર પ્રસવ્યો, અને તે લખ થયા પછી મરી ગયો. એટલું જ નહીં
 પણ તેના નજીકનાં સગાં મરી પરવાયેથી બાઈ ધણી દુઃખી થઈ. તેવામાં એક
 સાધુ તેને ત્યાં આવ્યો હતો, તેણે જગન્નાથજીની મર્ચિ આપી એ બાઈને પૂજન
 કરવાનો અને નૈવેદ્ય ધરાવવાનો નિયમ રખાવ્યો; તે યથાર્થપણે પાળતી
 હતી. તેનો દૈનિકશ્ય જોઈ જગન્નાથજી પ્રસન્ન થયા, અને કર્માબાઈનો ધરા-
 વેશોજ ખીચડો ખાવા લાગ્યા. તે વાત જાણે પસરી, અને કર્માબાઈનો જ-
 ગન્નાથજીને પ્રથમ ખીચડો ખવડાવવા માટે મહિમા વધ્યો. આજ કર્મા-
 બાઈને થયે ૨૦૦૦ વર્ષ થઈ ગયાં છે, નો પણ પ્રથમ તેમના નરિતો જ-
 ગન્નાથજીમાં ખીચડો ધરાવવામાં આવે છે. શખરી:-પંપાસરોવર પાસે
 રહેનાર મતંગનાથિની દાસી. એ જાતની બીજીથી હતી. મતંગનાથિએ તે-
 નું એકનિષ્કપણુ જોઈ દિવ્યશોકમાં જતાં અગાઉ કહેલું હતું કે, 'તું સીતા-
 શોધ માટે જ્યારે રામ આવે ત્યારે તેમનું આતિથ્ય કરી સ્વર્ગમાં આવશે.
 તે પરથી જ્યારે રામ આવ્યા ત્યારે તેમનું આતિથ્ય કરી, રામને સુગ્રીવ
 સાથે મળવાનું સૂચવી. એ સ્વર્ગલોકમાં ગઈ હતી. શુરી-શુરીગાઈ:-ખેડા-
 જીજ્ઞાના ઉગરેલ ગામમાં થઈ ગયેલી એક ભક્ત બાઈ.

ગોપીચંદ્ર બરતને રે લાગી, વહી ગયા પારમપાર રે;
પીપો સુરદાસ ને દાસ કળીરા, એને જાણે સદળ સંસાર. પંખીડા.૩

૩ ગોપીચંદ્ર:—ગોપીચંદ્રરાજ:—ગોડખંગાળના કાંચનપુરનો રાજા.
એના બાપનું નામ ત્રિલોકચંદ્ર અને માનું નામ મૈનાવતી. ગોપીચંદ્રને રા-
જ્ય મળ્યા પછી તેની વિધવા માતાએ જલધરનાથની સેવા કરવા માંડી.
તે માટે ગોપીચંદ્રની રાણીએ માઠા વિચાર બરવી દોધા. તેથી રાજાએ
જલધરનાથને લાદમાં પૂરી નાખ્યા. મૈનાવતી ગુરદર્શન ન થવાથી દુઃખી થ-
ઈ, પરંતુ જ્યારે જલધરનો શિષ્ય કાનીફનાથ તીર્થ યાત્રા કરી આવ્યો,
ત્યારે તેણે રાજાનો અપરાધ ક્ષમા કરી જલધરનાથને ઘણે વર્ષે જીવના
કાંઠા! તે જોઈ ગોપીચંદ્રને વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો, તેથી તેણે પોતાની ૧૦૦૦
પરજોથી તથા ૧૬૦૦ રાખેલી જીઓનો એકદમ ત્યાગ કરી, વૈરાગીનો વેષ
લઈ, તેજ પોતાની જીઓને ત્યાં જઈ બીજા માગી. પછી ઘણી સમજીત કર-
વામાં આવી તોપણ તેણે રાજ્યમુખને સમાધિમુખ કરતાં અધિક મરણ નહીં.
બરત—રામના બાઈ અને દશરથના પુત્ર. પીપો—પિપાણરાજા—મહેમંડ
સ્વસ્થાનનો રજપૂત રાજા. એ મોટો દેવીભક્ત હતો. એક વાર તેને ઘેર
સંત શોક આવ્યા હતા, તેમને જમાડ્યા પહેલાં એણે દેવીને નૈવેદ્ય ધરાવ્યું.
પરંતુ માતાએ તેનો સ્વીકાર ન કરતાં કહ્યું કે, મંત્રો જમ્યા પછી હું જ-
મીશ. તેથી પિપાણને લામ્યું કે, દેવી કરતાં સંત મોટા હોય છે. માટે તે-
મનુંજ પૂજન કરી ભોક્ષની માગણી કરી. તે પરથી તે સંતોએ રામાનંદને
મળવા કહ્યું. પિપોણ તેમને મળી જીવનમુક્તિપણને પામ્યા. એમણે
દારદાની નજીક સમાધિ લીધેલી છે. ભક્ત વિજયના ૨૧ મા અધ્યાયમાં જ-
ણાવ્યું છે કે, એજ પિપોણ ખીજા જન્મમાં ત્રિસિંહ મેહેતો યદુનાગદમાં
પ્રધ્યાતિ પામ્યા હતા. સુરદાસ-એ અકુરના અંશથી ધાણણ જાતિમાં જ-
માંધ આવતયાં હતા. તેથી પોતાનો સર્વ કાળ તેમણે ભગવદ્ભજનમાં માળી
મવા લાખ પદ રચવાનો કરેલો અકલ્પ, માત્ર ચોડાં પદ સાર અધુરો રાખી,
આવેલા મોતને સ્વાધીન થવા. સવા લાખમાં જાણી રહેલાં પદ કૃષ્ણે ‘સુરદાસ
મદન મોહન’ એવી છાપ મારી પૂરાં કર્યાં! એમનો જન્મ શકે ૧૪૫૦
માં થયો હતો. કળીર:—આ મહાપુરુષને શુકદેવજીના અંશાવતાર ગણ-
વામાં આવે છે, એમના જન્મ તથા મૃત્યુ માટે કળીરપંચીઆ આવું દેર-
દેર જોતતા સંભળાય છે;—“સવત બારસે પચમે, યાત્રી કિયો બિચાર; કા-

કુખો કુંબાર ને સદનો કસાઇ, ધનોજી જાટ નામ ટાઢી રે;
 બિલ્લ બંત તે સંપત સંતની, ભલી બલી હરિયે બંજડી. „ ૪
 રામ જનક ને શુકદેવ જોગી, ધન્ય ધન્ય તેનો જન્મારો રે;
 એનાં રે ચિત્તાં કેવાં હશે, તમે ચતુર ચિત્ત ત્રિચારો. „ ૫
 જો શાહ બસબ બોખારાનો બાદશાહ, છોડી સોળસે સાહેલી રે;
 આરાઠ હાલ ધોડાં મેલી ચાલ્યા, દોલત દુનિયાં મેલી. „ ૬
 નાત જાતનો નિયમ નથી બાઈ ! કોણુ દાનવ કોણુ દેવા;
 હાસ ધીરા હરિ ધ્યાન ધરે તો, હરિજન હરજી જેવા. „ ૭

શી માંદિ પ્રકટ બપો, શબ્દ કહોટક સાર. સંવત પંચરહસે પંચમે, મગર
 હીયો ગવન; અગદન સુદી એકાદશી, ગિલી પવન સો પવન. આપરથી
 જણાયછે કે, કપીર ત્રણસે વર્ષ જીવી ‘મગર’ ગામમાં સમાધિરથ થયા
 ૪ કુખો—એ જાતના કુંબાર હતા. એમનું પ્રથમ નામ કેવળદાસ હતું,
 તે કૂવો ખોદવા ગયેલા ત્યાં બેખડ દૂરી પડવાથી ક્યાંક ગયાને સખમે કુખો
 નામ પ્રસિદ્ધ થયું. એ પોતેજ પોતાનાં કીર્તનમાં “કેવળ કુખો એમ ક-
 હે” લખી ગયાછે. એમનું મોટું ધામ હાલ મારવાડના જીપડા ગામમાં
 છે. પરંતુ ખીજી જગ્યાએ તેમના ધર્મનો ધણો પ્રસારે થયેલો હોવાથી ક-
 હવાયછે કે:—“જ્યાં સુરજની તાવડી, ત્યાં કુખાજીની ચાવડી”. હાલ વ-
 ડોદરામાં એમના ધર્મનાં ૧૫થી વધુ વધારે મોટાં ધામ છે. સદનો—જૂઓ
 દ્યારામકૃત હરિભક્તચંદ્રિકાની ટીકા ૧૧૬ મી. ધનોજીજી—વારતપુરના
 રાજાનો એ કવિ હતો. પરંતુ તેણે ઈશ્વર બજનનીજ કવિતા કરી વાંતપદ
 મેળવ્યું હતું. નામ ટાઢી—એમનું મૂળ નામ નાભાજી. એ હનુમાનવં-
 સના હતા. એમના ગુરુ અમદાસજીની આસાથી “સતતમાજ” નામનો
 પ્રખ્યાત મંથ એમણે વ્રજભાષામાં રચ્યો છે. બિલ્લ ભક્ત—વાદ્યમીકિ.
 જે વાદ્યમીકિ બિલ્લ હતા તે સંતની સંપત—સંપતિ મનાયા. ૫ જનક—
 જનકપિરોટી. (હા. મા. જૂઓ). શુકદેવ—(હા. મા. જૂઓ). ૬ બસબ,
 બોખારા—તાતરનાં સેદર. એ બસબ બુખારના શાદને પુત્ર મર્જુથી
 જાન પ્રાપ્ત થયું. અને તે પોતાના ગુરુથી મોટા જણાયો. આ ભક્ત
 આધુનિક હોવાથી તેનું વર્ણન અમ્રમાજમાં નથી. પરંતુ તેની કાવિતિ
 વધારનાર આને:—(સોલાસે સદેલિયાં, ટુરી આશરે ભખ; સાંઈ તેર
 કારણે, છોડ્યા સદર બસબ) પશ્ચિમે દરેક ભક્તને મોરેથી સાંભળવામાં
 આવેછે, અને ધીરાએ પણ એવુંજ આવાંતર કર્યું જણાય છે.

૫૬ ૪૨ અ.

ડાકોરમાં ડાકોર પોને બિરાજે, રાજે હારકાંપતિ આજે;

દેન દરી હારકાંપી આજ્યા, દાસ બોડાણને કાજે. ૨૬. ૧

ગુજરાત સપળી પાવન કીધી, કેવી કૃપા કરી છે મા'રાજે;

માણેકશરીનો મહિમા છે મોટો, જુગમાં જસ થયો તાજે; ડાકોરમાં. ૨

દેશ દેશના જન દર્શને આવે, તેનાં ભવનાં તે દુઃખમાં બાજે;

વૈશ્ણવજનની મંડળિયો રૂડી, ત્યાં વિષ વિષ વાળાં વાજે. ૩

તાલ મૃદંગ ઝાંઝ મોખડિયાં, કાંથી ધોર મનમાં ગાજે;

ચાની ધ્યાની પ્રેમીજન પૂરા, મળી કરે બેઠ ઝાજે. ૪

દાસ ધીર કે' જોને પ્રભુ હોય વા'લા, તે સંસાર-દવથી ન દાજે;

દૃષ્ટ સંકટ કાપે કાનુડો, ખરા મનયકી ભડનની દાજે. ૫

દ્રોપદીવસાહરણ.

રાગ આશાવરી ૪૩ મી.

પાંડવે નવા તે મેહેસ ચણાવ્યા રે, વચમાં તે હોજ ભરાવ્યા રે;

તે તો મયદાનવ પાસ રચાવ્યા રે, દુર્યોધન જોવાને આવ્યા રે. ૧

જો જો આગળ જાપ રે, હોજમાં પડ્યો દુર્યોધન રાપ રે;

દ્રોપદી કહે આંધના અંધ રે, નવ જણ્યો કાય જળનો સંજંધ રે. ૨

૫૬. ૪૨ અ. ૧ બોડાણો—રણછોડજીની મૂર્તિ હારકાંપી ડાકોર
 સર્જ આવનાર ભકત, સંવત ૧૨૧૨માં થઈ ગયો. ૨ તાજે—મુકુટે. શરદ
 પુનેમને દિવસે રણછોડજીને જે મુકુટ ધરાવવામાં આવેછે, તેના મહિમાની
 કીર્તિ આખા ગુજરાતમાં ફેલાઈ ગયેલીઠી, તેથી જુગમાં જસ ઇત્યાદિ ભજો-
 છું જણાયછે. ૫ દાજે—જાજે. દાજે—અજતરાજે, દયાજે. આ. ૪૩. ૧ મ-
 યદાનવ—દૈત્યોનો સિલ્ધિ. એને અર્જુને ખાંડવન આજતી વખતે જાચા-
 વ્યો હતો. માટે તેણે પ્રત્યુપકાર કરવાની આતર પાંડવોને સુરલોક જેવી
 સભા રચી આપી હતી. દુર્યોધન—ધૃતરાષ્ટ્રના સો પુત્રમાં સૌથી મોટો.
 ૨ દ્રોપદી—પાંચ પાંડવોની સ્ત્રી. અંધના અંધ એટલે દુર્યોધનનો બાપ
 આંધજો હતો, માટે દ્રોપદીએ તેને અંધના અંધ (આંધળાના ડાકરા આં-
 ધળા) કહી જણાવ્યું કે, કાય પાયરી કૃત્રિમ પાણીનો દેખાવ કયો છે,
 તેનો પશુ તે સંજમ જણ્યો નહીં!

વચન સુણી યથા ખૂગ ખેદ રે, ધાર્યુ જોડું વારિ કાચનો ભેદ રે;
કરતી ઘડી સયે અંધુડી રે, નાખતાં(માં) ઝણુ ઝણુ વાજતી ઘડી રે. ૩
એવે ભીતમાં જઈ આશ્રિયો રે, હસી (હસી) સાચ પાંડવનો દળિયો :
જોઈ રાયને ચઢી ત્યાં રીસ રે, ધાર્યુ જો સીનું. છેડું શીશ રે. ૪
પણ પાંડવ પ્રાકમી પૂરા રે, ચરા ચતાં કરે ચારા ચૂરા રે;
જમ રવનગ્રમાં માતુલ સાચે રે, ધાર્યુ છતવા પાસાને દાયે રે. ૫
મોહ્યા તેડવા માણુકમોધામૂલા રે, જાણે. ખેલ ખાવિંદના ફૂલા રે;
દાસ ધીરાના. સ્વામી પાંડવા રે, વિદુર લાભ્યા કૌરવી રાંડવા રે. ૬
: રાગ ધનાશ્રી ૪૪ મે.

પુત્ર આભ્યા પાંડુ રાયના, જ્યાં મળ્યાં સહોદર સર્વત્રજ;
ગર્વી દુર્યોધન ગરજનો, ફરકે ચીર મેઘાંબર છતજ. ૧
મંડપમાં આવી ગિરાજતાં, છૂત આજીને ધરિયાંજ;
રાજ-ધર્મ જાણી ધર્મરાજે, અધર્મ-વેણુ ન ઉચરિયાંજ. ૨
ભૂપ મળિયા બારે બારે, કોઈવે પદા લખાવ્યાજ;
હાર છતની સરત રમવા, બેઠા બે રાણીન્યાજ. ૩
ચાર ખૂટ ચોસેઠ દેશ હાયાં, જો કૃતિના તનજ;
પાંચાશી સહિત પાંડવા, હાથા દુર્યોધનજ. ૪
વડા સૌ વિરમે ધયા ધણું, પણ રિખો અધતન મનજ;
બાર વર્ષ વન જોગવો, વધુ સત્ય કરો વચનજ. ૫

૫ ચરા ચતાં—ચરાપણું, દેખાડતાં. માતુલ—મામો—રાકુનિ. ૧
માણુકમોધામૂલા—માણુકથી પણ મોધા મૂલના અને ખાવિંદના ખેલફૂલ
ફૂલા—મોલીઆ એવા જે વિદુર, તેમને તેડવા મોહ્યા. તે વિદુર જઈ
પાંડવોને લાભ્યા, અને તેથી કલંઠ થઈ કૌરવોનો નાશ થયો. માટે “કૌર-
વી (કૌરવની સ્ત્રીઓ) રાંડવા” લખેલું છે. ૪૪. ૧ ગર્વી—ગર્વવાળો. મે-
ઘાંબર:—મૂંઝો રણયજ્ઞ પાને ૭૦ મે. ૨ છૂત—સોમઠાં ૨ રાજ—ધર્મ
—છૂત રમણું જે ધર્મરાજને રાજ—ધર્મ—રાજનો ધર્મ છે. એમ ધારી;
તે ન રમવા માટે અધર્મ—વેણુ—છૂત રમવાની વિરુદ્ધનાં વચન કહ્યાં
નહીં. રાજને કોઈ કુદ કરવા અગર છૂત રમવા બોલાવે તો જવાનો તે
વળને સંપ્રદાય હતો.

માધારી-નદન માણ્યો, કોપિયો કોધ મરીજ,
 અનુચરને આપી આગન્યા, લાવો સભાગા સુદનીજ ૯
 આગા સાભાગી ગયની, દૂત ગન બાય પામ્યોજ;
 ધીરા મિદ્ધ ધરે-શિયાળ શુ જાયે, વાજ વ્યાધના સામોજ. ૭
 રાગ ચૌપાઇ ૪૫ મી.

ભૂપ થયો કઈ કોધ સ્વરૂપ, દરગારથી દોડાવ્યો દૂત,
 અનુચર આપીને ઉભો એમ, કાગિની કહે તમે આવ્યા કેમ? ૧
 એવક કહે સુગો મતી માત, (એમ) વિષગીત વાત થઈ અધાત;
 દૂત વાત સુચુતા પડી ફાળ, જગરાગિન બીતર ઉઠાં જ્યાગ ૨
 દિયર દુર્ધર્મ દુર્ધોધન દૂત! ધૂતગજૂ ધરણીધર મુજ શીગ ભૂપ,
 દુપદ પિતા સસરા ગાગેય, દીનગધુ દયાગ કૃષ્ણ દેવ ૩
 ધર્મ ભીગ કિરિટી નકુન મહદેવ, (એ) રનામી માગની કરે કાળ સેવ,
 તો આવુ કેમ મનાની ગાય, જા આવ્યો તુ પાટો જ્યાય ૪
 વડ્યો સેવક એવા સુણી વાક્ય, આવી સભાગા દોધી સામ્ય;
 સત્ય વાત કહી ત્રોડી તાપ, અદકારીને યયો પરિતાપ. ૫
 તુ રહે નહીં દૂત જ્યા ગાર રાજ, વિચર વિનય મૂરખ શીગતાજ,
 દૂત ગયો દેશવટે તે દન, [પછે] દરગારથી દોડાવ્યો ૬ શાસન ૬
 નિદુર કહે મરે કુડા કાજ, લોપે દૈત્ય માધ સતીની લાજ,
 તે નજરે હુ નવ જોઉં ન્યાય, હે મહોપતિ! કુર્મ અતિ કુડા ધાય ૭

૧ માધારીનદન—માધારદેશના રાજાની દિકરી માધારી, તેનો નદન
 દિકરો—દુર્ધોધન તે. વાજ—ઘોડો ચો ૪૫ ૧ ઉભો એમ—એવા આવા
 વગર એમને એમ ઉભો રહો ૨ અધાત—અમાધ—ધણી ૩ દુર્ધર્મ—
 મદા ન યાય તેવો ગાગેય—ભીખ એમની ઉત્પત્તિ મગાવડે થયેલી
 હોનાયી, તેજો ગાગેય કહેનાતા હતા દીનગધુ—મારા જેવી દીન—
 મરી નો બધન માફત કૃષ્ણ છે ઈ ૫ ત્રોડી તાપ—સતાપ—મ-
 નની પીડા મૂકી દઇ સેનકે સાચીવાત કહી ૬ વિચર ૬—મારા
 દેશમાં રહેનાની વિનય—વાર લગાડનાની, હે મૂર્ખશીરતાજ—મૂર્ખના
 માયા ૥ મુકુટ તુ જૂલી જા તાતપર્ય ૭ મારા દેશમાંથી-જલદી જતો રહે
 ૬ મામન—દુપધનો ભાઈ ૭ સાધ—માધાર અગર સાધુ જેની.

દોડી ગયો દરબારથી દુ સાસ ૧, દેખતા મમની થઈ પ્રાપ્તમાન,
 અવનૃધર જાનિ પીને અડપો અચાન, કે ઉતર્યું મુખને જૂની તા ૮
 કુળરતી દુ સાસે મદી દેશ, જેથી ચાંતીની કરી નિયત વેશ,
 પડ્યા પર પાડુ મારે મળ, વળી માળ દોનો ગર્દી અધ-માળ ૯
 હારી સતી માને સમગ્રી શરીર, આણી ન્યા વગ (વિકાગ) સભાગાવીર,
 આપતી સતી વાણી વદત, સુસો ઉમગવ રાવ મેદા આત ૧૦
 સતી કે' શાંત થઈ શોધવો ન્યાય, કે કરવા દેવો જાણી અન્યાય,
 અડાળ નર અધિકારી ચોર, ન દડે તે હોય જાનવ દોર ૧૧
 આંધી જીવતી બાં બીમે જોઈ, આશસ અવિ એને એક જોઈ,
 કરકરે દત સતીનુ મુખ દેખ, હરત ઉમાએ શુ વજૂની મેળ ૧૨
 કર્યું હુકમ મારે માત્ર દાય, કરે મારા મેરવ કુળની ધાત,
 ના ના કહે ધર્મી ધર્મનરેદ્ર, ચૂકે સસ દિનકર ચલે ચક્ર ૧૩
 સત્યનો ભેલી જાણો શ્રીરામ, નિશ્ચિત થઈ ચૂકે ચરની હામ,
 પરિષ્ઠ વાણી સુણી રજા (સહુ)વીર, તે વણુવે કર જોડી (દાસ) ધીર ૧૪

૫૬ ૪૬ સુ.

વિગડમથ ધાળે રે મારા ધબી મેરા ન થઈએ નાથ;
 પ્રભુ સિંધુ મધ્ય રે, નાવ ડુળતા, હેતે ગયો હરિ મારે દાય ટેક ૧
 સ્વામી જે મારા રે, તે તો સાથી મુખ ૧૧, હે હરિ હવે તમારે શર્ણ
 આગે ધણીની રે આશા પૂરી પ્રભુ, તેમ વિનતિ માલજો ધરણીધર્મ વિગડ ૨
 પ્રભુ અરજ રે, અવલો સુણો સ્વામજી, વળી સાબજો દી ૧ પાયાળીનો પોકાર
 દામોદર દાસી જાણી રે દયા કરો દયાજી, આણી વેળા આવે પ્રાણધાર ૩
 આવી વસમી વેળા રે, મારા વાનમા, તમને નિદ્રા કેમ આવે,
 પ્રભુ તમ પિતા રે, ત્રિભોવનપતિ દેખ્યું દુર્લભને દળાવે " ૪

૮ અવનૃધર જાનિનીને—જેણે રાજસૂયની દીક્ષા પૂજી ૫૫ પછી
 રનાન કર્યું છે એવી દૌષદીને ૧૦ ઉચરાવ—અર્ધર ૧૧ અડાળ ૪—
 અડાળ નર આ ચોરના અધિકારીને જે ન દડે તે, માણસ છતાં દોર જેના
 ચાંપછે ૧૨ કરકરે—કરકરાવે મક્કાવે ૧૩ ધર્મનરેદ્ર—ધર્મરાજ દિનકર—સર્વ
 ૧૪ ચરની હામ—ચરતની હિમ્મત અરિષ્ટ—સારામા સારી ૫૬ ૪૧ સુ
 ૨ ધરણીધર્મ—પૃથ્વીને ધારણ કરનાર, એવો જે ઈશ્વર તે

કપટી દુઃશામન રે, દુષ્ટ કાપે ચઢ્યો, હવે કૃષ્ણજી કહો કેમ યાગે;
 પ્રભુ લાંચન તમને રે, લાગશે, હવે લાગ આગારી જાશે. " ૫

સધાગીને મેદની રે, તે જોવા મળી, પાંડવે કીધી છે નીચી દૃષ્ટ;
 હવે ભગવતસળ રે, હે બૃધરા, કૃષ્ણ કાપો કાગળી કરાં કષ્ટ. " ૬

તમે પાપાણે રે, અર્જુન બાંધિયો, રાખી જનક-સીતાની લાગ;
 સંકટ વસુદેવ તણાં રે, ભાગિયાં, માધવ સુકુંદ સુરારિ મા'રાજ. " ૭

કાલિયનાગ નાથો રે, ગોવર્ધન ધર્યો, તે જોર ક્યાં ગયું જગજીવન;
 વિદ્યાંજ ના કરજો રે, વિશંભરા, જાદવ કરજો જીવતીનાં જાતન. " ૮

સંકટ ભાગો રે, સગયં નાથજી, હરિ દુઃખમોચન સુખકારી;
 હું તારે અધિકારે રે, આવજો, દાસ ધીરાના ધણી ગિરિધારી. " ૯

રાગ સામેરી ૪૭ મો.

પાંચાળી પોકાર અવલે સાંભળી, (અને) વેગે ઉઠ્યા હરિ દયાળ;
 બહારે તો ધાવા કારણે, દરબડ દોડ્યા કાગળો કાળ. ૨૬. ૧

જાગીને જાગ્યા તેણે કરી, શીત વળ્યાં શરીર;
 પીડા સુણી સતી નારની, ધણું રૂદન કરે રણવીર. પાંચાળી. ૨

બહાંડ તો ભાગી પડ્યું, વળી મળકિયો સેવ;
 દશે દિક્ષાળ ડોલિયા, થયાં આકાશ અવનિ એક. " ૩

લક્ષ્મણા અને સત્યભામા રે, લક્ષ્મીજી લૂવે લોચન;
 ચીરવડે ચગર કરે ધણું, અમ પામ્યા સ્વામીન. " ૪

તે કાઈની વિનતિ નવ સુણી, નવ ઉભા રહ્યા ભગવાન;
 આગે આવી ઉભી રહી, પણ નવ લીધાં પ્રાસન પાન. " ૫

પશાણુ કર્યું પખી પરે, ખગ ખેડ્યો આકાશ;
 એક કણુ માત્રમાં સ્વામજો, પ્રભુ આવ્યા દ્રોપદી પાસ. " ૬

જેવે પાંચાળી પટ તાણે રે, હેવે કળા કરી કૃપાળ;
 ધણી ધીરાનો ધાયો રે, દુષ્ટ દુર્લોચનનો કાળ. " ૭

૬ દુઃખમોચન—દુઃખ મટાડનાર સા. ૪૭. ૪ લક્ષ્મણા—કૃષ્ણની આઠ
 પટરાણીઓમાંની એક. સત્યભામા—સત્રાજિત જાદવની પુત્રી અને કૃષ્ણની
 વદાલી સ્ત્રી. લક્ષ્મી—રૂક્મિણી ૫ પ્રાસનપાન—ખાવાપીવાનું પણ લીધું
 નહીં. ૬ ખગ—ગરુડ પક્ષી.

ગગ યોધાધ ૪૮ મી.

- ચીર પેહેગવ્યા સેં પચાસ, અતરોક્ષણ ઉતરો મટાડ્યો નાસ,
 પીત પટકૂળ પૂર્વ સુરગ, ઉતર દિશા ॥ ઉજાળ અમ ૧
- પશ્ચિમ માહેના રાવે રમ, ચીર કાગા કાગરા બેમતા તમ,
 રિનિધ રમના ગતા યોગ, ભારે મૂકાનુ ડાણુ ડરે મોવ ૨
- ખ ॥ ધરતી પર વળ્યા ઢે ૧, હાકે અનિનાલી અતરિશ્ત-એ ૧
 હાક્યો દૈત્ય ને ચાક્યા હાથ, બેમતા ખૂં ને ડા' રવી વાત ૩
- ચારે ! વાત આનો કઈ આરાન, કે જુગની ભાદુની ભત,
 કે વલ્લની પૂતળી ભણે રિવેક, એક બેચે ત્યા બીતર એક ૪
- મળા નચ્ચે વલ્લ પૂર્વો મલ, રાખ્યો પાચાળી ડરે ધમ,
 ધીર ભાગની વળી ભોનન, વાસે વાસે આવ્યા જમજવન ૫

ગગ માડ ૪૯ મો.

- હરિ હેત કરી રે આન્યા, ભાગ પિતા રે મારા બાયા,
 ઉમગે આપ્યા રે આસન, જુગતે ાદા રે જમજવન ૧
- બહારે વે'લા ન આવ્યા વનચાળી, આખે પાણી આયા પાચાળી,
 પ્રભુ આનિ સુકેત પાણી બોલે મુઠો વા'તુ નો'તુ છુજ તોલે ૨
- હિતાનગા આન્યા તેજે ન બાયા, વસમી તેજાએ વે'લા ન આયા
 મતે બરોમો દનો રે તમારો શો વાક પાપો ડા' અમારો ? ૩
- મારે તમે મગસા રે સા'ય, હુ ના નાની લાલ મધ જનમ,
 મો ભા ! સજામા રે તાણી તો લાલજી ધમી લા'વાણી ૪
- મો પીડે બે અધનો અધ તો તારે મારે શો સજધ,
 છુને ધણી દાગા મારી મીચી, રક્ષા કરમે આલ ભવાનો ૫
- જેવુ તમને દીધુ છે હુ ખ, તેવુ તેને આપીશુ સુખ,
 સપાળી કારતની રે ના, તેને મોખુ નન મોઝાર ૬

નો ૪૮ ૧ પૂર્વ દિશા ॥ પીત—પીળા આે સુરગ—સારા રંગ
 ગાગા લૂગા વતા કે દેગ—દગા દૈત્ય—દુશ્મન એ ॥ આમરખ
 દુઝા દોષાથી દૈત્ય કહેતા છે ૪ અધાત—અગાધ—માથ ન જડે તેવી, કે
 રિમાગા ન આવે તેની આ વાત રે મા રજો ૨ મનિ—કતરી મ
 થયે મોડે ૬ આપીશુ સુખ હવાનિ વરોગિસણુ બોલ્યુ છે

સેનાં સામે ને શીશ મુગ્ધનું, ત્યારે તો શ્રી કૃષ્ણ કા'લું;
તુંને ઘણી કામા સતીધામ, તમે કહો તે કરિયે કામ. ૭

આમે દારકાંનું રાજ્ય કરીએ, બાદ તારે આધારે કરિયે;
દ્રોપદીને રોતી રે સખી, તેના સુરપતિ સુરજ સાખી. ૮

દાસ ધીરો વત્સાહરણ ગાય, તેણે નરનારી પાવન યાય;

રાગ લલિત ૫૦ મો.

હેને પ્રીતે દરિ જગ હાલે જાવે, અમૃત્ય મનુષ્ય જન્માવે;
નારાયણ—નામનું નાવડું, એ ઉતરવાનો આરો. ૮૬.

કાચી કાયા માયા જૂડી, જૂડી જગતની જળી;
મિથ્યા સુખને મોહી રહ્યો, મોહ્યો રામા રમાળી. ૮૭.

માત પિતા ક્ષત સુંદરી, એ સગો સહુ કાચો;
આને સગો તારો કોઈ નથી, સગો સરજનદાર માચો. ૮૮

સસાર—સુખ સમથા જશુ, તે રંગમાં થયો રાશુ;
સંકરાનું જગ જોધને, બાકવો જૂડી જાશુ. ૮૯

એક ધડી જાય લાખની, વારંવાર નહિ આરે;
પંખી પરદેશી પ્રાણુલા, ક્ષુદ્ધિ કેમ બરમાવે. ૯૦

કાચી કાયા કૂપો કાચનો, જેમ જગ પરપોટો;
ગરબુ તે કોધને મેમે નહીં, કોણુ છોટો મોટો. ૯૧

લક્ષ્મી દાસત સંગે લેઈને, કો' કાણુ રવર્ગમાં પો'ત્યા;
રે હજાર જે મોજે મા'સના, તે સ્મરાનમાં સૂતા. ૯૨

નમ વસુધરા કીધાં પદ્મમાં, કીધાં પવન ને પાણી;
કાટિ બ્રહ્માંડ બાંજે ધડે, ધીર ધણીની (એ) જોધાણી. ૯૩

રાગ ઘોળ ૫૧ મું.

હાલો હાલો રામ તથા રમ્તામાં, બાદ સીધા ચાલો;

રહો છાના જૂડું શીઠ લાજો, તમે લાઇ દરિસંગે મા'લો. ૯૪

૭ મનીધામ—મતિના મદિર—રેકાણુ જેવી, લલિત ૫૦. ૫ પંખી—
હે આત્માશ્વી પક્ષી તું પરદેશી પરોષા જેવો થોડીવાર રહેનાર છે. અગર
હે પ્રાણુલા—પ્રાણુ તું પરદેશી—ખીજે દેગે ઉડી જનાર પંખી જેવો છે.
૧ કૂપો—પ્રાણો. ૭ દોનત—માલગતા. ૮ નમ—આકાશ. વસુધરા—પૃથ્વી.

નાગેભાઈ તો ગાગ છે ડાહ્યા, ઝેરી જુરી વાત કરી વા'યા,
 મૂળગા કાચી તારી છે કાયા, હાલો હાલો ૨
 બાઈ પારણિયુ તો પચગી, (ઝેમા) ઝુતો ઝુતવો હરિ અમગી,
 શાન-દોરો ધરી તરો તે સગી, હાલો હાલો ૩
 બાઈ પારણિયે પાયા ચાર કહીએ, સત્ય ધર્મ વિચાર વિવેક લડીએ,
 નામ-મેભ દોઢો તેણે ગગ ઘઈએ, હાલો હાલો ૪
 ડોનણિયુ ગા ડોલે તાર, તે તો કામ કઈ નષ કર્યુ સાર,
 મૂકી દૂધને પીધો છે દાર, હાલો હાલો ૫
 ખોડુ મનુષ્યપદ આપેલુ, તે તો હરામ કર્યુ દૂધ ધાવેલુ,
 ધી ઢોળી નાખ્યુ તાવેલુ, હાલો હાલો ૬
 પચુછીઆ-દોરી દૂરી જરો, અત્યા િકાળ એક પળમા ખાગે,
 સાચી વાત કહી ધીંગાસે હાલો હાલો ૭

રાગ પ્રભાત પર મેઠ

શોચ શાને કરો નચિત નિર્ભર દરો, હુકમ વિજ પાંડુ નન હાલે
 હુકમચક્રીને રીશ કોટિ દેવ હવમને, હુકમચક્રીતેનીશ (કોટિ)દેવ ચાને ટેક ૧
 સાકર ખઉ છવ તે વર્યુ જઈ વનમા, સાકર વિજુ તેહને નવ આસે,
 દોરીકાનુ છપડુ વગર પાખે પડ્યુ, તે ॥ મુખમાચુનતેકાજુ કાસે શોચ ૨
 કજુ એક કીડીને મચુ એક કુજર, ચાચ આપી તેરો ચુન ધાને,
 આગ પપાળ જળગ મગી મઈ, ધળી ફેરી ધારલો ધીર મા'સે શોચ ૩

ગાગ કલ્યાણ પડ મેઠ

હરિ બન્ને સમજી મન સાખા, ૭-૧ જાણી જોઈ ધાપ અભળા,

ધોળ ૫૧ ૩ ગા-દોરો-શાન રૂપી દોરો-દોડી ધરી તે ॥ મ-
 ગી-સમવડે તરો-સમાગની પાડ કતરો ૪ જાણ-એ પાગજાના ૧૨
 પાપા સત્ય ધર્મ વિચાર આ વિવેક કલ્યાણે તે ગુ જળ નામ-ગો-
 બ-નામના નામ રૂપિ એ પાગજાનો મે બ જોવામા આવેછે ૭ પચુછીઆ-
 ખોડુ આપણી દોરીએ ખીજી રીને મેના આવગધાની દોરી પ્રભાત ૫૨ ૧
 હવમમ-દિલસા ૧ ૨ સાકર ખઉ-સાકર આનાર-મકરજોર એ ધરી મદા
 વન (દિસા ૧ કહે છે કે સમુ)મા રહે, પરગુ નનો ખોરાક ને સાગ તે
 ૬૫૨ તેરો તદી પજુ આગ ચુન-વા જાપચ ખાનુ ૩ કુજર-કા'વી

જે ગયું તે ગરડગદ્ ગયું, તેણે પાછા ન લખિયા પરમાણા. ૧
 રૂડા છુડા રંકને રાખ, તે કુણુ જાણે કંઈ સમાણા;
 નાનો જાનો કરી બહુ પૂલાણા, જેણે કરિયાં નામાંકિત લાણાં. ૨
 કો અવનર્યા તે મરતા સુધી, કરી કરી કપટને કૂટાણા;
 માર તાર કરી જે ધન મેળવ્યું, તેમાંનું સંગ ન આવે બેદાણા. ૩
 માની ધ્યાની પડિત યુગણી, લાવચમાં તે પણ લપટાણા;
 શ્રરા પૂગ વિવેકીને શાણા, તેના પણ વિષયે વિંટાણા. ૪
 આ અધાધુધી અખાડા માંદિ, ગુણસાગર પણ ગુંચાણા;
 ભૂલવણીમાં ભૂલ્યા જામે, જે ભયે જાણે નવ દરાણા. ૫
 સાચાં જૂઠાં સમારે કરીને, ધણાં તે તરેલાં તાણાં;
 પેદાકરંદા શું પ્રીત ન કીધી, રે જગજીવન નવ જાણા. ૬
 આખ્યાં છે તે પાખ્યાં છે, ને પ્રકટ થયા તે રાણા;
 છને હોને નહીં ખરચે તેના, કર્મ માહી છે પાણા. ૭
 જે જ્યાં છે તે ત્યાં ત્યાં રે'શે, સહુ પાણી માહિના પા'ણા;
 દાસ ધીર ધણી ધ્યાન ધરે, આપ અંતરમા ઝોળખાણા. ૮

રાગ પ્રભાત પદ મો.

માગ નાથજી તું વિના દામ દાસો નથી, જાપજી આપનું રૂપ બાધે;
 રાત્ર પુરાણમાં શોધ્યો જડે નહીં, પિંડ દૂટે હરિ હાથ લાધે । ૧
 માત તું તાત તું જાત વિશ્વંસરા, હેત તું પ્રીત તું રીત પોતે;
 વેદ પોતે મક્ષા સુરપતિ જોઈ રક્ષા, યકિત જોદા થયા જોર જોતે. ૨
 માદ બ્રહ્માંડમાં તમ સમો કો નથી, ઝાઝું શકે કો કથી નાથ મારા;
 તન મન ધન મારે મારાજ છો, મક્ષા મેં તો તાતજી ચરણ તારા. ૩
 હામ તું મામ તું ધર્મ પુરધરા, ઇશ્વરા આપ તે આપ જોયે;

ક. ૫૩. ૧ ગરડગદ્—એમનુંએમ. પરમાણા—સ્વર્ગમાં પોહોચ્યાની સાખીતીના કાગળ પત્ર. ૫ ગુણસાગર—ગુણના ભંડાર—બહુ ગુણવાન. દરાણા—ધરાયા—તમ થયા. ૬ પેદાકરંદા—પેદા કરનાર—ઈશ્વર. ૭ આખ્યાં છે છઃ—જે સંસારમાં આખ્યાંછે તે સુખ દુઃખ પાખ્યાંછે અને જે પ્રકટ થયાંછે તે રાણાં—નારા પામવાના છે. (દીવાને લિએક્ષાં કહેછે). પ્ર. ૫૪ મો. ૧ જાપે—જાપે. પિંડ દૂટે—હરિ મળવાથી દેહ ધારણ કરવાનું (લખ ચોરાસીનો ફેરો) કરવાનું રહે નહીં અથવા દેહનું જ ધન તૂટેથી ઈશ્વર મળે ૨ યકિત—અચિત. પાકેલા.

છત વ જત તુ મત મર્થ તુ, જાપ કુણ જાપ જપ તુજ તોને ? ૧
 નર તુ ના મમાર તુ સધગો અતગ્નગી રાગી એન જેને,
 હાત તુ છત તુ આનખ આનધૂત તુ પગમેથર ત્રાઢ પ્રમિદ્ધ જોતે ગા ૫
 ચોર તુ શાહ તુ રક તુ ગય તુ એ અનાવ રમે રમ ગીના,
 અષ્ટગાંસિદ્ધ નનધિ આનગ કરે મમ તુ કોધ તુ સાધુ સીમા મારા ૬
 અમો એમા કુ કર્યુ તુ કરે તે ખર, પૂતળા હુ તુ નચાવ મારો,
 જેની રમાડગો તેની રમશે હરિ, નેમા તે શો નજી વાક મારો માગ ૭
 હુકમથી તેનોશ કોડ હનગન કરે, હુકમે નબામ્મ મદ આને,
 હુકમથી દામ ધોર ધ્યા ૧ ધગી ધરે, હુકમ વિચ પાદુ નહ હાને માગ ૮
 રાગ મેનાડો પપ મો.

પ્રભાતગા હરી રે, ભગત જન હરિ પૂજે,
 સહનારગા શરો રે જમત થઈ (રહ) રૂઝે ૧
 પ્રાત કાળે પ્રીદા રે, સમાધિ સત મરે,
 પદોડે પોતાની રે હરી પતિ—રાગ ધરે ૨
 જગમગે મુનમુન રે હા રૂપી જન્મ તરે,
 (એના) પો કાટવે ધીરા રે ધણીનુ ધ્યા ૧ ધરે ૩

મેરો **મુરતી બાધનો વિવાહ.**

રાગ ધોળ પદ મ.

કણ - ધન્ય ધન્ય આજ રે, જાત્યા કેરા રાજ રે
 માળી ૧૦૦ કર્મના તે શગજ મરીમયા રે

એક સુરતી તે જાણ રે, તેની કરના આલ્પાં સગાઈ રે;
 એકેક અખંડ બ્રહ્માંડ વર જોળિયા રે. ૨
 સાથે જાપ વિવેકી જાણ રે, તેને સુરતી કે' પ્રમાણ રે;
 કું જાપણ અવર વર નહિ વર રે. ૩
 જોયાં પછે સાત પાતાળ રે, જોયા સુરતીએ અવનિ—માળરે;
 ત્યાં પછ તાલ આલ્યો નહીં રે. ૪
 ત્યાથી આલ્યોને ક્યો વિચાર રે, છદ્મ પાસે ગયાં અવિધાર રે;
 આખર અલક્ષ્યપુરુષ પાસે આવિયાં રે. ૫
 ચિત્ત નારિયેળ રૂકુ આપી રે, મનની મોર સિયર કની યાપી રે;
 પછે વિવાહ કરી જને આલિયાં રે. ૬
 વેળાસર ત્યાં નિવાહ કીધો રે, તેથી અવરનો અર્થ ન સિધ્યો રે;
 બાઈ એ વર પુણ્ય વિના કયાથી પામીએ રે. ૭
 જોતા સુરતીનાં જાગ્ય અપાર રે, વરશે આલ્યપુરુષ અવિધાર રે;
 જે કહેતી અવર વર નહિ વર રે. ૮
 સગાઈ કીધી શોભતી રે, દામ ધીરાના ધણી શું જોપતી રે;
 તેનાં લગ્ન મનોહર વર્ણુ રે. ૯

રાગ ધોળ પઝ મું.

કીધાં નાડાં સિયર કરી મનનાં રે, પુણ્યસ્ત્રોતે બાધીઆં ધનના રે,
 એ મંડપની શોભા શી વખાણીએ રે. ૧
 મંડપ તો નવલ સુધાનો કીધો રે, અદારભાર તોરણીએ બાંધી કીધો રે;
 એ મંડપની શોભા શી વખાણીએ રે. ૨

૨ બ્રહ્માંડ—આદ્ય બ્રહ્માંડ હોવાથી એકેકવડે આદ્ય બ્રહ્માંડમાં વરને
 જોળ્યો એમ સમજવું. ૪ સાત પાતાળ—અતળ, વિતળ, સુતળ, તળાતળ,
 મહાતળ, રસાતળ અને પાતાળ. અવનિ—માળ—પૃથ્વી ઉપરના માળ—
 માળા—મૃદો—સ્થાન વગેરે. ૫ અલક્ષ્યપુરુષ—લક્ષ્યમાં ન આવે એવા પરમાત્મા.
 ૬ ચિત્ત ઈર્ષ્ય—વિવાહ કરતી વખતે જે નારિયણ અને મોર આપવામાં આવેછે
 તે ચિત્ત અને મન રૂપી આપવામાં આવ્યા ધોળ પઝ મું. ૧ પુણ્ય—
 રતને—પુણ્યરૂપી યાંત્રવે. આની રીતે લગ્નની તમામ વસ્તુઓનો સંબંધ
 આ નિવાહના દેહસંબંધીનો આવેછે. તે વાંચનારે સમજી લેવો. ૨ નવલ
 સુધા—નવા—તાજ અમૃતનો. અદારભાર—વનસ્પતિ એ શરીરનાં શોભાંચ

મંડપમાં ધીરજ દેવાં વાગે રે, મંડપમાં અનહદ નોખત ગાગે રે;
 એ મંડપની શોભા શી વખાણીએ રે. ૩
 મંડપમાં રવિ ચંદ્ર દીવીદાર રે, ચૌદ માળ ચોરી અવિધાર રે;
 બ્રહ્મા મુખ વેદ બહુતા નય રે, ત્યાં તો દાસ ધીરાનાં કારજ પાય રે;
 એ મંડપની શોભા શી વખાણીએ રે. ૪

રાગ ધોળ પદ મું.

ધર્મ ગુજરડાં સેવા ચાલી રે, ધર્મ કર્મ અખ્યાલું ઝાલી રે;
 ચાલી નારી મનસા નેહે બરી રે. ૧
 ધર્મ કર્મ અખ્યાલું હીધું રે, તે તો મતિ કુંભારણે હીધું રે;
 ધર્મ ગુજરડાં લઈ ઘેર આવિયાં રે. ૨
 શાંતિ સોપારી શરવામાં મેલ્યું રે, શંકાનું શ્રીફળ હાથે ઠેલ્યું રે;
 એમ કરી અગ્નિ વધાવિયા રે. ૩
 અગ્નિરૂપી ઈંધણ લાગે રે, ત્યારે આત્મા માંદિધી બગે રે;
 તેણે કૃતારથ પાય નકન્યારે. ૪
 માંદી જ્ઞાનનાં ધી હોમાય રે, અત્યુચ્છના ચોખા વેરાય રે;
 બ્રહ્મદેવ મહાશંતિક બણ્યા રે. ૫

રાગ ધોળ પદ મું.

વરધ સરવા ચાલી વનિતારે, આર વદની રંગમુખ ચારે;

૩ અનહદ—હદ વગરનું. પ્રાણ સાધનાયકી સોહમ સોહમ—તે
 હું તે હું એવા અર્થની સખદેવનિ થાયછે, તે રૂપી ત્યાં નોખત વાગતી
 હતી. ૪ દીવીદાર—દીવો ધરનાર—પ્રદાસ કરનાર. ચૌદમાળ છ—
 ચૌદ બ્રહ્માંડ રૂપ ત્યાં ચૌદ માળની ચોરી કરવામાં આવી હતી.
 ધોળ પદ મું. ૧ ગુજરડાં—મૃદશાન્તિ કરતી વખતે ઓઝાને ત્યાંથી દે-
 વંજના શિખરના આકાર જેવાં જે લાવામાં આવે છે તે. એ પાંચ સાન,
 નવ, અગિયાર અને તેર સુધી લાવામાં આવે છે. અને તે ચોરીની હપર
 ઝોડવી પછી માંગણિક કામ શરૂ કરે છે. અખ્યાલું—ગુમરામની શર-
 આતમાં માગણ લોકને જે આપવામાં આવે છે તે. એમાં મડ, નાળિયેર,
 સોારી, કંકે, વજ્ર જોળપાજી અને માંદ નાકું મૂકતું પડે છે. ૪ ઈંધણ—
 લાકડાં. નકન્યા—સરવા ધોળ પદ મું. ૧ વરધ—મંડપ મુદતંગો દહાડો ને

દામે મદામે હેત શું રે, ધન્ય ધન્ય કહિ સુરતા નિહાળે. ૧
 ત્રિવેણી તીર રૂઝ ઘાટે રે, જાઝ ભરિવાં માટ;
 નિર્મળ જળ ગંગાનાં રે, સગ થઈ સંચર્યા વાટ. ૨
 આજળ વદુ અનમેવાં રે, જેણે ગોતરડો લીધો;
 અનળા અતર માંદી રે, ઘણો રિવેક કીધો. ૩
 મુગન મજુનું સદુ માચું રે, તે ગન મનાવે મારું;
 તો મસ્તક ઉપરથી રે, મારૂ માટ ઉતારું. ૪
 દીનાનાથ દયાળે રે, મને માચું આપ્યું;
 ધીર ધણી મુખમાગર રે, મારું દાગિર કાપ્યું. ૫

રાગ ધોળા ૬૦ મુ.

એ નિધિ થઈ સર્વ સમર્થ, તર્ક લખિયો લાગ્યો વધાર્થ;
 પછે ધણ કેવી મગાર્થ, નવધન સ્વામી રે, મંડપ આપિયા. ૧
 પગતપરથી જનો આવી, મનડા મારા માંહે લાવી;
 આ તનડાની ખીડા સમાવી, નવધન સ્વામી રે, મંડપ આપિયા. ૨
 સુરતીના જૂઠા સંગાથી, પચ પચીશની દાઝી છાતી;
 વિસ મની વાતો ન થાય માતી, નવનન સ્વામી રે, મંડપ આપિયા ૩
 માટે પ્રુદ્ધિને ખીજી સમજાવો, સુરતી ॥ જિવાહ ભાજવો;
 એ ગમય ને એને ગમવો, નવધન સ્વામી રે, મંડપ આપિયા ૪

લખનો દહાડો એ બેની વચ્ચમાના જે દહાડાતે. એ દિવસોમાં સાત અગર
 એથી વધારે સ્ત્રીઓ જાણે ધણ લઈને પાણી ભરવા જાય છે, તે સ્ત્રીઓમાં
 એકને માથે કોઈ એકું હોયજે, તેના પર નારિયેળ અને ધોળુ લુગડુ દાખી તે
 દાખરડે કાપરામાં આવે છે. ૨ ત્રિવેણી-ત્રીજા વર્ષના અંક ૨ જના ૧૩
 પૃષ્ઠની ટીકા જુઓ ૩ ગોતરડો—વરધ ભરવા ગયેલી સ્ત્રીઓમાં જેને
 માથે એકું હોય છે, તેને ગોતરડો કહેવામાં આવે છે. ગોતરડો લેનાર
 સ્ત્રીને કહી આપી તેનું મન મનાવું પડે છે. તેનું વર્ણન એથી લીટીમાં
 કરેલું છે. ધોળા ૬૦ મુ ૧ નવધન—નવેનિધિનો નાથ એવો જે પરમા-
 ત્મા તે. ૨ પરાતપર—સહુથી ઉચ્ચ અને આપાથી જૂદા એવા ઇશ્વરને
 ત્યાંથી અગર પરાવાણીથી પર. ૩ ૫ચ—પાય વિષય અગર કામ કો-
 ધાદિક રિપુઓ. ૪ પચીસ—પચીસ તત્ત્વ ૪ મંડપ—હેતરાય

ઝોના કુડાનુ કાઈ નવ ચાલ્યુ, મેધા સાસુનુ મન ના ગા'લ્યુ.
 તેથી સામેયુ સામુ હાલ્યુ, નવધા સ્વામી રે, મડપ આપિયા ૫
 પછે શુર આચારે હેળવિયુ, મન ધીરાના સ્વામીગા મેળવિયુ,
 રહુ કૃત્ય તે બ્રહ્મા બેગવિયુ, નવધન સ્વામી રે, મડપ આપિયા ૬

રાગ ધોળ ૬૨ મુ.

સુધારસ મામેયુ તે લીધુ રે, મોટે મોટે મહાન્તે પીધુ રે,
 જાનૈયાને ઉતારો તે આપો રે, રીતે ભાતે પાથરણુ પથરાવો રે ૧
 નિવૃત્તિ નારી ને અમળ વહુ રે, ગતિ ગતિ મડપ મળિયા સહુ રે,
 બુદ્ધિ બાધ કન્યાજીની માઠી રે, આબ્યા તે તો કારણુ કલવો જમાડી રે ૨
 જાનૈયાને જગવા તે ઉઠાડો રે, રીતે ભાતે પતરાળા ધાડો રે,
 સોનાના બાજટ હોરસે જડિયા રે, તે પર મનોરથ રૂપી યાળ ધરિયા રે ૩
 જનિયુણુ રૂપ ઉઠક ભરા યુ ટાહુ રે, જમવાને શીરો પૂરી ને લાડુ રે,
 ઉતો દૂર કમોઢ સેવો સારી રે, તીખી ખાગી તર્ત તાગી તરકારી રે ૪
 માહોમાહિ આમહને ઠરી રે, પલાઠી યાળીને દુહ બરી રે,
 લીધા આચમન આ ૧૬ આણી રે, વરધોડે ચઢિયા તે સારગપાણિ રે ૫
 વર્ણવે શોભા તેની ધીરદાસ રે, પૂરના અંતર ફેરી આરા રે,

રાગ ધોડલીની ૬૨ મો.

વરધોડો નવધન નાથનો રે

મન પવન રૂપી ધોડીતો, સાથે અનુભવી અસ્વાર રે,
 ધણુ સત્ય ધામ શોખિતા, સ્વામી ધોડલિયે અસ્વાર રે વરધોડો ૧
 હેત હવેયો જુટિયો, બાધિ બહુકોના મુસનાડ રે,
 ધણી કર્મની કોઠીઓ ઉડિયો, ભવાઈ જીમગોના બણકાર રે , ૨

૫ મેધા-બુદ્ધિ સામેયુ-સામેયુ-સામા તેડવા જઈ આદરસાકાર કરતી
 વખત જે ગોગનુ પાણી પાનામા આવેછે તે † આચારે-આચાર્ય-ગોર
 ધોળ ૬૧મુ ૨ કારણુ કલવો-વરધોડો અંગે પડવા જતા પેદેલા કન્યાની તરફના
 બેગજો યાળીમા લાડુ લઈને વરને ખવડાવા આવેછે તે રથૂળ, સદ્ગતારણ
 અને મહાકારણ છે, તેમા કારણુરૂપી કલવો આપનામા આ યો જનિયુણુ-રજ,
 તમ અંગે સત્વરૂપ જગ જ દૂર-ભાત તરકારી-શાક ૫ દુહ-પેટની ૧૬
 રાગ ધો ૬૨ મો ૨ બાધિ-દુખ-રોગરૂપી બહુકોના મુસનાડ-ઠ
 સવાડા-અવાજ યના દના જીવાઈ રૂપી જે વાસાનુ ઉઠવુ તેજુમગ

અનહદ નોગન મડગડે, વાગે ધીરજ રૂપી ઢોલ રે;
 પ્રેમ પખાળે બાવ જુગલો, સખ્દ શરણાધરો જોલ રે. ૩
 મન વાચા કર્મણાના તાસાં, તડતડાટ વાજી કરે તોલ રે;
 વરરાજ મડપે આવ્યા તે, ધીર મુખે વર્ણવે જોલ રે. ૪

રાગ ધોળ ફેર ૬૩ મું.

ટેકને તોરણ અવિનાશી આવ્યા, બુદ્ધિગાર્થજે તાંદુળ પુષ્પે વધાવ્યા;
 શંકાનો શોક મટી ગયો વાસા, પોકી સેતી બુદ્ધિગાર્થ કરી ચાળા. ૧
 ગાયાનું ધુશળ મુશળ મૂક્યું, પેદાકરંદાનું પોકણ પોક્યું;
 પછે તન મન ધન આરોપિયાં રે, ભાગ્યા કુટિલતાનાં કોડિયાં રે. ૨
 જીવે હજીવે હરજી આસતા રે, હવે આસને જઈ ગાલતા રે;
 ધરજે વિધિ કરી સર્વ સાજતી રે, પછે મુખ્ય રીત કરી ધીર રાજતી રે. ૩

૧

રાગ ધોળ ફેર ૬૪ મું.

અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે, ગાંઠયા મનનનાં છંદા ગાંઠણાં રે,
 નેમનાગની આરોપી વરમાળ રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે. ૧
 હસ્ત મેજનિયો વિપ્રે તડો રે, માયો મનનના વાત કરે મહી રે;
 કન્યા પધરાવો મનોર્થ મોયર જહી રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે. ૨
 ધર્મ અર્થ કામ ક્રોધ મગજ આરોપિયાં રે, વેદ મંત્રે રૂકું બી રોપિયાં રે;
 પરણી ઉડતાં સુરતાકન્યા ઓપિયાં રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે, ૩
 બીજે દિને કંસાર આરોગિયા રે, ચરમક્ષ કરી રૂડાં સુખ ભોગિયા રે;
 પછે પરણી ઉડયાં જને નિરોગિયાં રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે. ૪
 શિવ વિરમી વિષ્ણુ આવિયા રે, તે તો આંસ્યો રૂડો ભાવિયા રે;
 કરી આંસ્યો મયા તે ભાવિયા રે, અધ્યાત્મ ગુરજ પધારિયા રે. ૫

નો શબ્દકાર. ત્રીજી વીટીમાં જુગળનું સ્વરૂપ વર્ણવેલું છે. ૩ શબ્દ—નાહ
 ઉડવાનો જે પોતકાર તે શરણાધ. ધોળ ૬૩ મું. ૧ તાંદુલ—ચોખા. પોકી
 —પોક્યું—ચોરીના માંડવા અથવા ધરના ઉગરા જાર સામુએ કે તેની
 તરફની બીજી કોઈએ પેહેરેલા લૂગડાથી ઢાંકી ધુશળ, મુશળ, રવેયો અને
 તાક વડે પોકવાગાં આવેછે તે. ૨ ધુશળ—ધુસર—ધુસરી. કુટિલતા—
 કપટપણારૂપી કોડિયાં. જેને દંપતિ પગ વડે ભાગી અંદર જાય છે તે. ધોળ
 ૬૪ મું. ૧ અધ્યાત્મ—આત્માની યોગસમિત અથવા તેનું સાધન, તે રૂપ
 ગુર. નિમનાગ એટલે અજપાની વરમાળ ૨ મોયર—મંડપ. ૪ ચરમક્ષ—
 આઝગોમાં પરણ્યા પછી બીજે દિવસેએ કિયા કરવાગા આવેછે તે. ભો-
 ગિયા—ભોગ્યાં. ૫ વિરમી—શલા.

જો વિધે લગા થયા મુ ૧ રૂપગા રે, ધીરે, હિં યા શાંતિ કૂપમા રે,
તેથી વરમા અહનિશ અનુપમા રે, અધ્યાત્મ સુરજ પધારિયા રે ૧

રાગ ધોળ ૬૫ મુ.

સુગતા કુવરી માસરે ચાલ્યા, અખડ વરની સાચ જો,
હેને રીને રીને ભેડ્યા, ને વિભોનન પ્રેશ નાચ જોને ૧
હનગિએ અજરાજી જાવ્યુ, સરિયા તેના કાજ જોને,
સુધ મખી ઘટરખી માટમા, આનદહેની આજ જોને ૨
બ્રહ્માના સુખજ માણ્યા, સુકૃત પર્યંકે પોદી જોને,
જ્ઞાનગાદી પર ગુરજાન લીધુ વિજ્ઞાનચાદર ઝોદી જોને ૩
પતિએ કરેલી વાતો ને ને, (તે) મહિયરમા સાં પેર કીધી જોને,
તે મિગને વર્ણવિને સતો, બ્રહ્મ ધર્મને પીળે જો ૪
અજ્ઞાનને ધર્માધ મૂકી અન્ય પાને બ્રહ્મરાજ જોને,
ધીર સદગુર ગાદીમાળા, સરિયા તેના કાજ જોને ૫

રાગ ધોળ ચાલ રે ૬૬ મુ

પિપર જાળ્યા પોતી રે, મખી આરી મળી રોળે,
ખાઈ સુખ કહો તમ તણુ રે, કંચન રક્ષા પતિને જોળે ૧
તે સુખી કહેતા સુગતી રે, સખી સુજો ચિત્ત લગાડી,
આ રીને પિપુરે રીજવી રે, તમે મલી તેજો અગાડી ૨
મૂળ મનમા આવુ ધારજો રે, ને ને મ્હીએ અમો સખી શાશી,
તો તો તરંગો જનાખિને રે, યશો નિર્ગુણ નાયતી રાશી ૩
બલિ પદ ભારે રે, મુક્તિ-પદ સદગુર પાસે,
જાગૃત રાખે સુકૃતિ રે, તુર્ગીયા પદ ઉજામે ૪

ધોળ ૬૫ મુ ૨ ઉ મનિમુદ્રાએ આત્મ—રાસ જોયો મારે છોકરીને સા
સરે વગાવતી વખતે ને માયામાટુ (માદી વડિલો, પાપડ, પક, ના
ગિર, રેજો અને રૂપિઓ મૂકી) આપણા આગે છે તે યદ—અતર
રૂપી માન્યા આનદેની બરવામા આવી હતી ૩ પર્યંક—પરમ વિજ્ઞાન
—અનુભવીશા (વિગે ૧) ૬ અજ્ઞાન અને ધર્માધ—ધર્મમા આધળા (રામ
લા) થઈ ગયેલા વગર જીજ્ઞાસુ બ્રહ્મરાજને પામેછે ધોળ ૬૬ મુ ૩ બધાખિધ
—(બાવ-મસાર અખિધ મમુદ) સમારરૂપી સમુદ્ર ૪ જગમૃત, રાખા દયા
દિ પાચ આરણ્યો છે

*અહા વિપ્લુ ને વેધી રે, હુ તો શકુ ધરથી સચરી,
 ખેચરી જૂચરી અગોચરી રે, ગાહી હનગની અને ચાચરી ૫
 ઇંગળા પિંગળા રહી અગળી રે, વળગી સુપુત્રના વગતી,
 માલિ મળ્યા તીર ત્રિવેણી રે, ગંગા જમુ ॥ સગરવતિ ૬
 શન્યશિંગ ૧૭ ઉપર રે, અખડ અતરંગમી,
 હું ભમર અગળા નારી રે, મગ હ્રદે બિરાજે બડામી ૭
 ઉચી જ્યોતો આકાશમારે, હર તે હેમ બેઠા,
 રોમ રોમ રમી ગહા રે, ચગચર મેં દીધા ૮
 અખિ ૧૨૬૫ પિયુની વારતા રે, પિયરીએ કયમ કહીએ,
 પિયુ મળ્યાનું પારખુ રે, માત્ર લોચનિયામા લહીએ ૯
 એ બ્રહ્મસ્વામીના સુખને રે, જે પગલે તે માણે,
 દામ ધીરો વિવા' ગાઈને રે, સુરતીજન્મો જન્મ પ્રમાણે ૧૦
 રાગ ગુજરી ૬૭ મે.

કર્તા તુલિ તુલિ, તુલિ તુલિ ગાતા ૨ —

જડ ચિત્તન્ય જળ સ્થળ જ્યોત, આત્મા આનંદ અદૈતા	ટેક	૧
પોતે ધરણી પોતે આકાશ પોતે ચન્દ્ર ને પોતે સુર રે,		
ન્યા જોઈએ ત્યાહા પોતે, પોતે નાગવજ્રનું નૂર	કર્તા	૨
પોતે કાચર ને પોતે શરા, પોતે પૂરા વીર રે,		
પોતે ફકીર ને પીર છે પોતે, પોતે ધારણ ધીર રે	કર્તા	૩

*અહા રમે શુભ, વિપ્લુ સત્યશુભ અને તમ એ શકરના
 ધરથી વેગળી ચાની એટલે ત્રિશુભાતીત થઈ ખેચરી જૂચરી ઇ-
 ત્યાદિ સદાયોગની પામ્ય મૂલ્યોના નામ છે ૧ ઇંગળા પિંગળા આદિકના
 સુખાસા માટે વરે ૩ જનના અક ૨ જનના પાના ૧૩ મા ૧ ૩ દીકા જૂ-
 ઝો ૭ જેમ ભમર પુષ્પે લોભાય છે તેમ હું અગળા નારી (બળગની
 સ્ત્રી)ના હન્યમા બડામી—મોટા નામવાળા—પરમાત્મા બીરાજ્યા—બી-
 રાજે છે ૮ ઉચી ઇ—એવા રસમીની પ્રકાશરૂપ જ્યોતિષે મગનમા જાય
 છે ને હર—પરમાત્મા હેમ—નાચે બીગજ્યા ૧૦ દામ—ધીરોતસ ના પિ
 વાદ ગાઈને સુરતીજન્મ પ્રમાણે જન્મોજન્મ કરે છે ગુ ૬૭ મે. ૧ તુલિ
 તુલિ—તીજ વપના અક ૨ જનું પૂટ ૧૦મુ જૂઝો અદૈતા—અદૈત-જેના
 સગખુ બીજુ મ્હ નથી તે એક, અનુ. ૩ પીર—મુમલમાન ધર્મ ॥ સાધુ
 મરી ગયા પછો જેની માનતા વગેરે ચાને છે તે—જે નિ. ૧

કંગરો હમ કમ્મા કમ, ખજરો ખાતરપાડુ રે;
 દેશપતિ યઈ દુનિયાં દંડી, અમિરો લાયલગાહુ રે. કર્તા. ૪
 લુગ વિના અણું કામ ન હાશે, તે જોતાં નવ રે' જાન રે;
 ધણુ ધીર ધણી છે હુંદરો બાઈ, દૂર હુંદરુ મત જાવ રે. કર્તા. ૫

રાગ ધનાશ્રી ૬૮ મો.

પ્રથમ સદ્ગુરને પાગે લાગું, જન્મો જન્મ તોરી જાકિત રે ગાગું;
 સદ્ગુર શબ્દ મારા હૃદયમાં વાગે, આનંદ મન યહ મુને દરિરંગ લાગે. ૧
 દરિના રંગમાં રે જાગત ધૂન લાગી, વિશ્વંભરમાં મારી સુરતા રે લાગી;
 બર નિકામાંથી હુંતો ઝમકીને જાગી, દાદિ કલ્પના આપદારે લાગી. ૨
 મિથ્યા મૃગજળ લલો સ સારો, (જેમ) સુવાણી દોરીએ જાંધ્યો સફનો લારો;
 ધીર ગુરૂ ગીલ આભારામ એળખાયે, દાસને જાગવાન રમતારામ હીખાયે. ૩

રાગ ધનાશ્રી ૬૯ મો.

જગજીવન મને મોહન મળિયા રે, જન્મ મધુના ફેરા ટળિયા રે. ૧
 આપે ગુરૂ આપે શિષ્ય, જેમા મેં તે તો જગદીશ;
 છે અંતરજામી ધરાના ઈશ, બ્રહ્મે બ્રહ્મ જળિયા રે, જગજીવન. ૧
 મળાયકથી આધે અદિયા, મણિયકે આવી અડિયા;
 વૈકુંઠની પારે પડિયા, વિષ્ણુ વાટે પળિયા રે. જગજીવન. ૨
 છે કૈલાસ માંહે કલ્પોદ, આભારામ છે આકમઝોળ;
 ત્રિવેણી માંહે કલો ઝઘોળ, ફેરા મારા ટળિયા રે. જગજીવન. ૩
 ખટસેં એકવીસ હજાર, હૃદય મુખે સંધાધાર;
 જ્યાં અખંડ ઈશ અચાર, જળવંત જળિયા રે. જગજીવન. ૪

ધનાશ્રી ૬૮ મો ૩ હાસ છઃ—હાસમાં અને જાગવાન—સ્વામીમાં રમ-
 તારામ દેખાડ્યા. ધનાશ્રી ૬૯ મો ૨-૩-૪-૫ મળાયક એટલે મૂળાધારયકે
 ગણપતિનું ગુદારથાન છે, ત્યાંથી આધા અઢીને લિંગસ્થાને મણિયકે—મ-
 ણિપુરયકે બ્રહ્માનું સ્થાન છે ત્યાં હયા. ત્યાંથી નાભિયકે વિષ્ણુનું વૈકુંઠ,
 તે પડડું મૂકીને આગળ હૃદય સ્થાને અનાહતયકે સંકરના કલ્પોદ કૈલા-
 સથી કંઠસ્થાને ત્રિલોકયકે આકમઝોળ—જગજીવતા આભારામ—મકુટીયા-
 ને—અગ્નિયકે ઈંગળા, પિંગળા ને સુખના, એ ત્રણેના જળમાં નાવાપી
 મારો સફળ ફેરા યમો. અને ખટસેં એકવીસ હજાર—એકવીસ હજાર
 ૭સે અજપાજાયે મોઢે એકધારે સંધાધારા—ખંડ ન પડે એવા અખંડ ઈશ

શુભશિખર પર અમર અનર નર, ધીર ધણી ધરધર;
ભાર્ત તે વરિયા રૂઝા વર, જે અદ્ભુત દગિયા રે. જગજીવન.

ગુરુમંત્રાંસા-

કવિત.

ગુરનાથ મહાગજ, તણુ વરણુન કડ,
જેને વરણી શકે ન, મોટા મોટા જોગિયો;
અક્ષાએ નિગમ ગાયા, તોપણુ તે વસાયા છે,
તો કહીએ કૈાણુ ગાત્ર, ભાર્ત ભવભોગિયો;
શેષને હજાર જીભ, તેદ દાર્યો ગુણુ ગાતા,
(તો) જીવ્હા એક ચર્મનીએ, ક્યું શુભ રોગિયો;
ગાદી રાખુ દેર રાખુ, ભગત ભગત જાણુ,
ધીર એવો ક્ષમ તરું, વિધ પિર દોગિયો. ૭૦
ગુર મળનાને ગાટે, કાષને તો કષ્ટ જોગે,
રાતીતાતી દેહવડે, ગુરમગ ક્યાયકી,
ગુર મળ્યા ગુર મળ્યા, એમ કહેતોજ રૂઝે,
તેજે ધાય કાગજ શુ, મરે ભવ સો પકી;
જેહ ગુર ભગ દાણી, અક્ષમા ભેગાવો દેવ,
(શુ) આમા કર્યા તેવા મંત્ર, સુખુવી ગિર્યા વડી,
ધીર ધણીથી અમિક, ધણીને દેખાડનાર,
(શુ) તેના મળે વાક ધાર, મરું જી કી. ૭૧
જેલો દેહ માંગ્યો રૂઝો, વૈભવ તજ્યો છે કુરો,
અક્ષય્ય ધાર્યું જેલે, તેના ગુરને નમુ;
નિદાનો કરેલ ત્યાગ, દ્રવ્યમા ન અનુરાગ,
એવા ગુર તણું હુતો, ખુદણુ સુખે ખમુ,
લોભને લગારી લાભ, આતિ તણો કાઢ્યો ભાત,
તેના ગુર તણી ચણુ-રેણુ માહિ હું ગમુ,
દાણુ પ્રિય સિય ધીર, મવમા અડગ વીર.

આપર જગવન જગિયા ૭ નંબા અમર ગાગર ન તો શુભશિખર (માટે ૭
મા ના ૨ જા અકના ૧૮ મા ખાનીની ૪ ટી. ૧ જુઓ) ૧૨ મેળાપ કરી
લીધો ઈલાદિ રપટ છે. કવિત ૭૦ નિગમ-નેદ ભરભોગિયો—મર્માંગનો
ભોગ ભોગના રોગિયો—રોગનાયો. કવિત ૭૧ મુ. વકી—ભાણ. કી
—કકરી, હકરી.

ઠગરૂપે ઠમ ઠગા ઠગ, ખળરૂપે ખાતરપાકુ રે,
 દેશપતિ યઈ દુનિયા દડી, અમિરૂપે વાઘનગાકુ રે કાં ૪
 તુમ વિના આણુ ઠામ ન હાતો, તે જોતા નન રે' ભાન રે,
 પણુ ધીર ધણી ડે હુકડતો બાઈ, દુઃ દુઃખ મત જાવ રે કંસ ૫

રાગ ધનાશ્રી ૬૮ મો

પ્રથમ સદ્ગુરને પાગે લાગુ, જન્મો જન્મ તોરી લાક્ષિત રે ગાગુ,
 સદ્ગુર શબ્દ મારા હૃદયમાં વાગે, આનંદ મગ્ન થઈ મુને હરિરંગ લાગે ૧
 હરિના રંગમાં રે જાનન ધૂા લાગી, વિશ્વભરમાં મારી સુરતા રે લાગી
 બર નિદ્રામાંથી હુતો ઝગડીને જાગી, કોટિ કલ્પના આપનારે જાગી ૨
 મિથ્યા મૃગજળ લલો સસારો, (જેમ) મુવાળી દોરીએ બાંધ્યો સર્પનો ભારો,
 ધીર ગુરૂ મીલ આત્મારામ જોગનારે, જ્ઞાનને ભગવાન રમતારામ હીખાયે ૩

રાગ ધનાશ્રી ૬૯ મો

જગજીવન મને મોહન મળિયા રે, જન્મ મર્યાદા ફેરા ટળિયા રે ૨૬
 આપે ગુરૂ આપે શિષ્ય, જોયા મેં તે તો જગદીશ,
 હો અતરંગી હસના ઈશ, પ્રભુ પ્રભુ મળિયા રે, જગજીવન ૧
 મળાયકથી આપે ચઢિયા, મણિચક્રે આવી અડિયા,
 વેકુળની પારે પડિયા, વિષ્ણુ નાદે પળિયા રે જગજીવન ૨
 હો કૈનાસ માહિ કલ્પોત્તન, આત્મારામ હો આકમજોળ,
 ત્રિવેણી ગાહે કરો ઝંકોળ, ફેરા મારા ફળિયા રે જગજીવન ૩
 ખટસે એકવીશ હજાર, હૃદય મુખે સધાધાર,
 જ્યાં અખડ ઇશ અપાર, જગવત જળિયા રે જગજીવન ૪

ધનાશ્રી ૬૮ મો ૩ દાસ ઇ — દાસગા અને જગવાન — સ્વામીના રમ
 તારામ કેખાડ્યા ધનાશ્રી ૬૯ મો ૨-૩-૪-૫ મળાયક એટલે મૂળાધારચક્રે
 ગણપતિનું ગુરુધાન છે, ત્યાંથી આધા ચઢીને સિંગરવાને મણિચક્રે — મ
 ણિપુરચક્રે પ્રભાનું સ્થાન છે ત્યાં ઠયો ત્યાંથી નાભિચક્રે વિષ્ણુનું વેકુળ
 તે પડયું મૂકીને આમળ હૃદય સ્થાને અનાહતચક્રે રાકરના કલ્પોલ કેખા
 સથી કંઠધાને વિશુદ્ધચક્રે આકમજોળ — જગદગતા આત્મારામ — બ્રહ્મગીરવા-
 ને — અગ્નિચક્રે ઈંગળા, પિંગળા ને સુષ્મના, એ ત્રણેના જળમાં નાવાથી
 મારો સદ્ગુરુ ફેરો થયો અને ખટસે એકવીશ હજાર — એકવીશ હજાર
 હસે અજપાજોયે મોઢે એકધારે મધાયલા — ખડ ન પડે એના અખડ ઈશ્વર

નેડીને કર બેઠ, કહે ગુરુ કવ બોધો;
 ધીર ધરી ઝોવું ધ્યાન, ગુરુને ફરી ફરી શોધો. ૭૬
 લહે ધણુને કે' ધણા, આદિં ધર્મર અવિધાર;
 પશુ રસતો દાખે સદ્ગુર, જ્ઞાન-ગણીએ સાર;
 જ્ઞાન-ગણીએ સાર, અદાવી તો ગુરુ દેતા;
 તો કયમ દીને નામ, અન્યનું રકું કહેતાં;
 એ વિધ છે ગુરુની કૃતિ, શીદ અન્યાશ્રય સહે;
 ધીર નિરંતર રટ તુહિ, (કે) ગુરુ વિષય જ્ઞાન ન લહે ૭૭

ધર્મવિચાર.

સવૈયા.

ધર્મ જ્ઞાનંત ધયા મહીતજમાં, કળમાં કપટી પાડી રહંત;
 કાષ્ટ કહે કરો ઉત્તું દીધું, તો તો મુક્તિ પાર વહંત;
 કાષ્ટ કહે ત્રિપુષ્કૃ જોઈએ, તે વિષય પ્રાણી નરક સહંત;
 એ વિધિ ધર્મ તથા ધધામાં, તિલક તથાં તોજ્ઞાન કહંત. ૭૮
 કે'તા વૈષ્ણવ સર્વ સમરપો, નહિતો જમના ખાસો માર;
 ગુરુ જુગતા પુઠે ભોગવળે, નહિતો પડશે માર અપાર;
 પુરુષારથ તજ ધળે કામની, નાચી રીજવળે ભરતાર;
 દામ ધીર એ જોડી ધારણ, પેટ તથા કીધા આચાર. ૭૯
 શૈવ કપીર ને દાસ પંથના, રામનુજ ને જાણે કાથ;
 ગોરખ નાનક—પંથ પાધરા, (પશુ) તત્ત્વ તેહનાં વહેતાં જાય;
 ગણીએ તારા નમના કદોમદો, કળિ-ધર્મ તો કમ ગણાય;
 માટ નકામી કુચવી મૂકી, ધીર જતાવત નિજકી કાથ. ૮૦

કુંડળિયો ૭૬ કવબોધો—ક્યારે બોધ કરો. ૭૭ અન્યાશ્રય—ખીલ-
 નો આધાર. સવૈયા. ૭૮ મો. કળમાં—જુગતીમાં કપટી ધર્મ ગુરુએ ભો-
 જા શિષ્યને પાડી રહેલા છે. ત્રિપુષ્કૃ—શિવમાર્ગી કપાળે જે ત્રણ સેરનું તિ-
 લક કરે છે તે. ૭૯ વૈષ્ણવ—વૈષ્ણવધર્મના આચાર્યો. જુગતા પુઠે—ભોગવ્યા
 —ગાધા પછી. પુરુષારથ—પુરુષપણ. ભરતાર—સ્વામી—કૃષ્ણ. ધારણ—
 ધાણ્યા. ૮૦ શૈવ—શિવધર્મ. દાસ પંથના—જો નામનો એક પંથ ચાલે છે.
 રામનુજ—ગમાનુજનો ધર્મ પાળનારા તત્ત્વમુદ્રાવડે દાધ આદિકે ડામ
 રહે, તેથી 'રામાનુજ ને જાણે કાથ' એમ લખેલું છે. કળિ—ધર્મ—
 કળિયુગના ધર્મ. ધીર—ધીરામન. જતાવત—જતાવે છે. નિજકી—પેતાની.

૪૮૧ દેવ રાંધ દેવ નેને ગુરુ તુ કમ
 લોડ એ ત્યાગી વેરાગી, પારીતાનો મમપિ,
 ભખ્ય રિતો દિગી, એવો ગુરુ ગાદરો,
 મન ધરે ત્યારે કાન, બોલે ત્યારે બોલવુજ,
 કમે ત્યારે કમી લિયે, એવે કામે જાદરો;
 જ્ઞે બેઠા મમાધિમાં તો, વરં દરા જાર વીને,
 ઠાજી રિત ગુરુ કોજી, જામે જુએ સદરો,
 માન્ય ધન્ય પીર પાગ, દાગ દેખાને કાળ,
 અનાયામે ગગી ગમે, ગુરુ એવો તાદરો

૭૨

૭૩

શિષ્યધર્મ.

કુસળિયા.

રાજો શિષ્ય સંવારખા, જીવી જ મે પાય;
 ગરને ગોનિદ માનનો, સદિ ગગવા ગા'રમ્ય,
 સદિ ગગવા ગા'રાય, પ્યાન એક તેનું ધરતો;
 નહિ અવરનુ કામ, જાજન દદ તેનું કરતો;
 દગ ખડા તે ગુરુ, ધીર ગુરુ ગુરુ પ્રમાણો;
 (જે) ધારે એવો ધર્મ, ખરેખર તે શિષ્ય સણે. ૭૪
 ગગવા ગુરુ જેણે સલા, તે ઉતયાં ભવપાર;
 જાડી રણા સો ગુમતા, અજાની અરિપાર;
 અજાની અરિધાર, જેણે જનમ ગુમાવ્યો;
 જાડયા બવાબિધ-વાર, તોય છેડા નવ આબ્યો;
 ધીર ન સાધ્યા ગુરુ, રણા તેને રડવડા,
 સાધ્યા ઉતયાં પાર, ગગવા જેને ગુરુ ગરવા. ૭૫
 ગોમો ફરી ફરી ગુ'તમે, છે જગમાં ગુરુ એક;
 ગુરુ વિષ્ણુ દાસો દાગ નહિ, સહે જેદ દિવેક,
 સહે જે વિવેક, તેદ તો ગુરુ ગુરુ જાણે,
 ગુરુ વિષ્ણુ નહિ ઉચ્ચાર, દેવ દેવી નહિ દાણે.

કવિત ૭૩ મુ. જા. ૪૪ — ગ્રાહ — સુદર દિવની રીતિવાનો સાદરો —
 સાપર — મૂત — જૂઠો આ સજ્જ ગરાહી બાપામા ધસો વપરાય છે કે પ્રજિયો
 ૭૪ ગુરુ — દેવ ૭૫ ગગવા — મોટા બવાબિધવાર — સસાર રૂપી સમુ-
 દના પાણીમા

જોડીને કર બેય, કહે ગુરુજી કવ બોધો;
 ધીર ધરી એવું ધ્યાન, ગુરુને ફરો ફરો શોધો. ૭૬
 લહે ધણાને કે' ધણા, આદિ' ધમ્મર અવિધાર;
 પણુ રસ્તો દાખે સદ્ગુર, યાન-ગલીએ સાર;
 યાન-ગલીએ સાર, ચઢાવી તો ગુરુ દેતા;
 તો કથમ હીજે નામ, અન્યનું રૂકું કહેતાં;
 એ વિધ છે ગુરુની કૃતિ, શીઠ અન્યાયવ સહે;
 ધીર નિરંતર રટ તુહિ, (કે) ગુરુ વિષુ યાન ન લહે ૭૭
ધર્મવિચાર.

સવૈયા.

ધર્મ અનંત ધયા મહીતળમાં, કળમાં કપટો પાડી રહંત;
 કોઈ કહે કરો ઉભું ટીકું, તો તો મુક્તિ પાર વદંત;
 કોઈ કહે ત્રિપુષ્કળ જોઈએ, તે વિષુ પ્રાણી નરક સદંત;
 એ વિધિ ધર્મ તથા ધંધામાં, તિલક તથાં તોફાન કહંત. ૭૮
 કે'તા વૈષ્ણવ સર્વ સમરપો, નહિનો જમના ખાસો માર;
 ગુરુ જુગતા પુઠે ભોગવજો, નહિનો પડશે માર અપારા
 પુરપારથ તજી ધજો કામની, નામી રીજવજો જરતાર;
 દાસ ધીર એ ખોટી ધારણ, પેટ તથા કીધા આચાર. ૭૯
 શીવ કપીર ને દાસ પંથના, રામનુજ જે જાણે કાવ;
 ગોરખ નાનક—પંથ પાધરા, (પણ) તત્ત્વ તેદનાં વહેતાં જાય;
 ગણીએ તારા નબના કદોગદો, કળિ-ધર્મ તો કેમ ગણાય ?
 માટ નકામી કુચળી મૂકી, ધીર બતાવત નિજકી કાવ. ૮૦

કુંડળિયો ૭૬ કવ બોધો—ક્યારે બોધ કરો. ૭૭ અન્યાયવ—ખીન-
 નો આધાર. સવૈયા. ૭૮ એ. કળમાં—જુગતીમાં કપટી ધર્મ ગુરુઓ ભો-
 જા સિધ્ધને પાડી રહેલાછે. ત્રિપુષ્કળ—સિવચાર્મી કપાળે જે ત્રણ મેરનું તિ-
 લક કરેછે તે. ૭૯ વૈષ્ણવ—વૈષ્ણવધર્મના આચાર્યો. જુગતા પુઠે—ભોગવ્યા
 —ખાધા પછી. પુરપારથ—પુરવણું. જરતાર—સ્વામી—દૃષ્ટ. ધારણ—
 ધારણા. ૮૦ શીવ—સિવધર્મી. દાસ પંથના—એ નામનો એક પંથ ચાલેછે.
 રામનુજ—ગમાનુજનો ધર્મ પામનારા તત્ત્વમુદાવડે દાય આદિકે ડામ
 રેડે, તેથી 'રામનુજ' જે જાણે કાવ' એમ લખેયુંછે. કળિ—ધર્મ—
 કલિયુગના ધર્મ. ધીર—ધીરશક્તિ. બતાવત—ખાતે. નિજકી—પોતાની.

પાસેછે પશુ જડે ન મૂરખ, શીદ જઈ જઈ તું ગોદા ખાવું;
 દેવળ કે તુલસીચારામાં, સું જડશે તે મૂરખ-ગયા
 તોયે ફરી ફરી દેહ ધસાશે, શીધ ગયે બાઈ-મુદ્રા-ભય;
 ધીર ધણી હુંઝમાં હુંઝા, માગે શીદ સહ ચરની સાથ. ૮૧

માયાનો મહિમા.

ઓપાઠ.

ગદિગા માયાનોજ અપાર, જોગી જતિ હારે અગિયાર;
 ગિર્યા છે જોગ જણે સહુ, કોનો સંસરો કોની વહુ. ૮૨
 જૂઠા ધર્મની પાયરી જળ, માયા-કાળ એસે તંત્રાળ;
 ધીર તણ તથ ખારો માર, સત્ય ધીર પડશે પેંજર. ૮૩
 જાણમરદુ ધન જ્યમ ફેડ, રીઝવવા જ્યાં ત્યાં કરી લોક;
 જો તેનું હોય ધીરા દાસ, તો જ્યમ રાજે નદિ તે પાસ. ૮૪
 જોવી માયા જુઠી જળ, જો મારો વિશ્વાસન આપ્યું;
 ધીર ન માને જાણુ હુંધ, તો માયાકૂદ કરવી શુધ. ૮૫

ધૈર્યસ્તુતિ.

તાત માયું છું તુજ કને, જુગ જુગ કીર્તન-ધ્યાન;
 સેવા અચૂત રૂપરજુ સદા, દીને બક્ષિ દાન. ૮૬
 હું જન્મ છું જન્મતરી, (પ્રભુ) તુજ જાળવંધુદાર;
 દોષ મોશીર કર્યો, કરતા તું કિરતાર. ૮૭
 પ્રસન્ન થયા પરમાત્મા, આપોં જોગપા ધરા;
 ત્રિચુચાતીત પોને તમે, દિદાર દિયો જગદીશ. ૮૮
 પદ પાગો પોના તણો, (તે) કીધું મુજ કથાખંડ;
 ધટ્ જીતર દેખ્યો ધણી, (દાસ) ધીર-નાથ નિરવાણ. ૮૯

સમાપ્ત.

૮૧ વીધે—સાગર્ય—રેત—ગિંદુ. મુદ્રા—જેચરી, જૂચરી આદિક જે જે.
 મુદ્રાઓ છે તે વીધેવડે સધાવછે. એ માટે નિશ્ચયદામણ પોતાના વિચાર
 સાગર અંધ મધ્યે ધર્મ જિગારની ૭૩ ગી ઓપાઈમાં પશુ આત્માને વિ-
 ચાર જણાવે છે. જેવાકે:—“જનકો ગિંદુ ન કળાડુ નાસે, બક્ષિન પ-
 ક્ષિત નિદિ તન પ્રકાસે; મોની કરન ખેગરીમુદ્રા, તાતેં ગિંદુ રાજિ
 વહે બદા”. શક ચર—ધર્મનો દોંગ જતાથી ઠગી લે એવા ચર. ઓ-
 પાઠ ૮૩ ગી: એસે—મજે. ધીર—ધીરજ. પેંજર—જોડા. ૮૪ જાણમર-
 વાદી. ૪૭ જન્મતરી—વગાડનારો, મો—માટે. ૮૮ ત્રિચુચાતીત—૨૦૮, તમ
 અને સંત એ ત્રણ ગુણથી જૂદા પડી છૂટા થયલા. ૮૯ પદ પાગો—પોને
 મોતાનું પદ (ધ્યાન) મેળવ્યું. ગતવળ-કે, મેં પોતે પોતાને જોળખ્યો.

તેવે સમે જાંદીજન આગ્યા, આણી મન હિંકાસ; ૧
 ધન્ય ધન્ય, રે રાય મુધિજિર, કીધો અતિ હનસ. ૧૦
 દઈ આશીય સમાગાં ખેડા, આવી જોયધા બાટ; ૧
 આદરભાવ દીધો રામજો, બાગ્યો મન હનસાટ. ૧
 તેજો સમે રામજો ખેડો, ખેડો અર્જુનતન; ૧
 નામ અભિગન્યુ સદુકા જાણે, મુદર રૂપ રતન. ૧
 પરસ આદરો તન સરીરે, કામળ પરમ મુખંગ; ૧
 જીવો કુંવર ખેડો નિરખી, રાય તણે હનસંગ. ૧
 નગર દારકા દેરા વાસી, બાટ તણો અવતાર; ૧
 તેજો સમે રામજો પૂછે, (આ) કાનો છે કુમાર. ૧
 કામ કાળા મુખ લક્ષ્મી પૂરમ, સામુદ્રિક એધાણ; ૧
 સર્વ અંગ જોતાં કુંવરનું, કેમ કીરો વખાણ. ૧
 કાણ દેશની કન્યા પરપયો, ક્યાં વયો એ બાળ; ૧
 તેજો સમે એ બાટ પૂછતો, સામું કાં જૂખાળ. ૧
 જોવાં વચન મુખીને બોલ્યા, રાય મુધિજિર વાણ; ૧
 અર્જુનસુત એ પુત્ર અગારો, મુખ વલ્લભ પ્રાણ. ૧
 મુગદાસુત, રો નવ જાણો, સોજાકળા સશિનેજ; ૧
 એવે વદને મદા સોમતો, શ્રીકૃષ્ણ તણો બાણેજ. ૧
 આજ સમી એ વર છે અમયો, રૂપ તણો અવતાર; ૧
 એ યોગ્ય કન્યા કાં મળશે, દરવો કાણ પ્રકાર. ૧
 એમું વચન મુખીને બોલ્યા, સાંભળ નું જૂખાળ; ૨
 એ સરખી કન્યા એક છે, કું કું તમને લાજ. ૨
 શ્રી હારામતી અતિ અનુપમ, જીવન જગદંધાર; ૨
 તેડ તણો વડ જાંધવ કહીએ, રોપ નણો અવતાર. ૨
 તેડ તણે ઘેર કન્યા કિતમં, નામ મુરેખાં પમ; ૨
 (એ) અભિગન્યુ સરખી છે રવામિ, સાંભળો રાય ધમ. ૨
 રેવંતરાય તણી જે પુત્રી, નામ રેવતી સોહે; ૨
 તેડ તણી તનયા અનિ મુદર, જાણો ત્રિભુવન મોહે. ૨

૧૦ કીધો ૫૦. હે મુધિજિર તેં વચનો ધણો હનસ—પ્રકાશ કર્યો.

૧૧ હનસંગ—ખેડો. ૧૨ અમયો—કુંવારો.

- એવું સાંભળી વિશ્વમ પામ્યા, ધર્મતણા અવતાર; ૨૪
 બળમદતણી જે ભાગિની કાવે, અતુન કેરી નાર.
 બાણેમ કેમ વરે (એ) ક-યા, માતૃવપક્ષે જેક; ૨૫
 કૃતારથ નવ ધટે સર્વથા, મને લાગે સંદેહ.
 એવું સાંભળી બાટ બોલ્યો, સાંભળ રામ સુમન; ૨૬
 ગામા કેરી પુત્રી કાવે, ભાગિની સુત નિર્વાણ.
 ઋગ્વેદમાં એ મત છે, જોતાં ચાલ્યો આવે પંથ; ૨૭
 તે માટે મન સંદે' માણો, સાંભળો કશ્ચારન.
 આમો જઈ ત્યાં ગાયુ કીજે, દારાગતી સ્વચાન; ૨૮
 કરી વાત સમજાવું દગધર, જે આપે કન્યાદાન.
 ધર્મ કહે તમો દારકા જઈ, વાન કરો નિરધાર; ૨૯
 ઉચ્ચસેનના મનમાં આવે તો, કરવો તેક પ્રકાર.
 સુરસેન ધરકા છે વસુદેવ, વળી પૂછજો સર્વ સાથ; ૩૦
 આથ અંતર્નુ કારણ જાણે, સ્વામી વૈકુંઠનાથ.
 વલણ.

આથ અંતર્નુ કારણ જાણે, ઘટારત હશે તે કરશે નાથ;
 પણ્ય પાંડવની પ્રતિપાત્ર કરેછે, અમારે માથે તેનો દાથ. ૩૧

કહ્યું ૨ જી. રામ કેદારો.

- વૈગંપાયન એણીપેર બોલ્યા, સાંભળ જનમેજય રાય; ૧
 સુરેખા અભિમન્યુ સાથે, વિવા' કરશે મદુરાય.
 એવું સાંભળી બાટજ ચાલ્યા, આણી મન આનંદ; ૨
 ચિરંજીવ તું રાય મુધિષ્ઠિર, દીપો આસીરવાદ.
 દારકા મધ્યે પરવરિયા, આવ્યા કૃષ્ણ તણે તે (ધર) દાર; ૩
 ૭૫ન ક્રોધિ યાદવ સંગાને, બેકા સભા મોઝાર.
 કૃષ્ણદેવને મરણે નમિયા, સર્વને ક્યો જુદાર; ૪
 ઘટિકા બે પુરે આલી, માંડી વાત વિગાર.
 વધાગણી કાંઈ આપો અમને, વર બોલો છે એક; ૫
 સુરેખા સરખો છે તે વર, નવ કાંઈ ગીન મેખ.

દાગ કુંજા ચુજ સપૂરણું, સુંદર રૂપ રતન;
 ઈદ્રપ્રસ્થમાં શે નવ જણો, ઈદ્ર તજો જે તન.
 તેહ તજો મુન અભિગમ્યુ કદીએ, કોડ સશિવું તેજ;
 સુભદ્રાસુન શે નવ જણો, કાવે તમારો જાણે.
 તે સરખો વર નહિ કો બીજો, જોતાં સદા સંસાર;
 જાગિની મુતને કન્યા દેતાં, મન કરો ગા વિચાર.
 દક્ષિણ દેશે ત્રિપ ચક્રવેદી, ગાડાચણું કેવાય;
 તેહ વંશમાં જાગિની મુતને, કન્યાદાન દેવાય.
 તે માટે એ કારણ કરવું, એવી દરવી વાત;
 પાંડવ છે મિત્રદાસ તોભારા, સંગજાવો જાગેભાદ્ર પ્રાત.
 એને કન્યા દેવી ધરેછે, માટે કરવું નામ;
 વાત સાંભળી સહુકો દરખ્યો, જાહેવ કેસ સામ.
 કૃષ્ણ પ્રાપ્તે જાગેભાદ્ર જોડ્યાં, દરખ સંહિત લેવાર;
 તમને મને તો કરીએ રવાણી, ઘટે તેજ પ્રકાર.
 આનિ જાતા સગા છે પાંડવ, જોડ્યા જગદાધાર;
 સંકળ સાથે સંતોષી દરખી, જોડ્યા વચન વિચાર-
 બીજો વર વળી કાચુ જોળશે, અભિગમ્યુ જો સાર;
 વાન વિચારી શ્રીકૃષ્ણ કૌશલ, રૂપા નાણું સાર.
 વિવાહ સહી કરી જોડ્યો, ઈદ્રપ્રસ્થ મોહર;
 જાગેભાદ્રજો કન્યા આપી, અમુનસુન નિરધાર.
 નામ સુરેખા સહુ કોઈ જાણે, કન્યા રૂપ રતન;
 તે વાત દક્ષિતનાયુર જાણી, કાળ્યો કુલોધન.
 જોડે સંગેષણ થયું કૃષ્ણ શું, વાત વિચારી મન;
 પેદલી બેન સુભદ્રા ધરમાં, વળી પડેજો અભિગન.
 પૂલ પક્ષ થયો પાંડવને, જિંતા મનમાં બાપો;
 રાત દિવસ (ને) સુરે ધરમાં, કુલોધન મહાપાપી.
 અભિગમ્યુ કો વિવાહ મળિયો, વિલા છે જાહુ દિ
 દેવતપ્પા ગતિ લહેવા(ને), સંગેયું નહીં કોઈ જાન.
 પાંડવ દુઃખ પામ્યા જનમેજય, દેવો મહા અનય;

- તેવામાં એક વિદ્ય ઉપન્યુ, ઘૂત રમવા સમર્થ. ૨૦
- ધંધપ્રસ્થ માંદોથી આલ્યાં, હારીને ધરસૂત;
રાજ્ય શિદ્ધિ લીધી પાંડવની, રાજિયાત થયો અંધપુત્ર. ૨૧
- અશ્વેનની અર્ધાંગના, અભિમન્યુ કુંતા સાથ;
રિદુર ભક્ત ને જીભધિતામદ, સોંપી તેને હાથ. ૨૨
- રાય લુધિધિર છે મહારાજન, ધર્મનણો અવતાર;
જાંધવ પાંચે નનમાં આલ્યા, સંગે દ્રૌપદી નાર. ૨૩
- હસ્તિનાપુરમાં રાજ્ય કરેછે, ધૂતરાષ્ટ્ર કરો તન;
શકુનિ દુઃશાસનને તેડી, બોલ્યો દુર્યોધન. ૨૪
- વાશ કાગ થયું આગાહ, ટળ્યું આગણું સાથ;
હમણાં રાજ્ય કરે પાંડવ ત્રિજ, કાણે દીપીછે મણ. ૨૫
- એમ કહીને પડે દેરબેઠા, વજ્રગ્રસ્ત નિશાળ;
પાંડવનો જે પક્ષ કરતા, ત્યાં દુર્યોધનની આજુ. ૨૬
- એણી પેરે તે કાળ નિચ્યો, દુઃખી સુભદ્રા નાર;
અર્જુનમુત મુગયા જાયે, અભિમન્યુ વન મોઝાર. ૨૭
- આંધો જઈ તે વનફળ લાવે, સોંપે માતાને હાથ;
એણી પેરે હસ્તિનાપુરમાં, દિન રાત દુઃખી સર્વે સાથ. ૨૮
- પાંડવને ત્યાં જાડુ દિન ગિલ્યા, હરખ્યો દુર્યોધન;
મડમડે નિશાનધમ ધમ વાળે, મરજે કૌરવપતિ રાજન. ૨૯

વલ્લભ.

કૌરવપતિ રાજનરે, મન દરખ્યો અતિ ધણ;
પૂજ્યો મન અભિમાનથી, દેખી રાજ્ય પોતા નણ. ૩૦

કહતું કે જી. રાગ આશાવરી.

વેશંપામન જોમરે, સાંજબો પરીક્ષિતન;
હસ્તિનાપુરની સભા મધ્યે, બેઠો દુર્યોધન. ૧

લીંગ દ્રોણ ને કર્ણ દુઃશાસન, બેઠા મદ્રા દૂર;
રાત જાત જે પોતાતણ, અવર બીજા થર. ૨

૨૬ પાંડવનો—જે આજુસો પાંડવોનો પક્ષ કરતા હતા તેમના પર
પાંડવ—આજુ ફરી.

- ધવળ નેમળ અંશ મળ રથ, નિશાનેનો નિર્ધોષ;
 બહુ દુંદુભિ મડમડે, વ્યાપી રહ્યું ત્રિલોક. ૩
- સખા મધ્યે શર આપે, સખળ સૌભાગ્યન;
 આદર શુ અતિ માન દેતો; દુર્મોષન રામન. ૪
- આજ સખળ પૃથ્વી માંહી, મુજ વિષુ અવર ન કાપ;
 મેં પાંકુ તથા સુત વન કાઢ્યા, કર મુછ ધાસે સોય. ૫
- પ્રધાન ને પોતા તથા, તેને પૂછે ઓમ;
 હવે દાઝ લાગે, આપણી, કાંઈ વાત કીજે તેમ. ૬
- ચાર દડાડે સાંભળે, વન વીર જઈ કહે ઓમ;
 ઓતું કાંઈ કીજિયે, (એ) ગન જેવે પામે સોય. ૭
- ત્યારે કર્ણ મુખથી બોલિયો, સુણો રામ અતુર મુખથી;
 અભિગમ્ય વિવાદ કાઢ કરીએ, નથી કાઈની આશુ. ૮
- બગલાની હીકરી, સુરેખા તે સાર;
 લક્ષ્મણો કુંવર તમારો, તેને વરાવે કુમાર. ૯
- અભિગમ્ય વેરે માગી છે, તે વડુ બડ અર્જુન;
 ત્યાં જઈ કીજીએ, તુજ પુત્રનાં લગન. ૧૦
- ત્યારે દુર્મોષન કે દારકામાં, કાણુ જાયે જન;
 તેડનાં વામક સાંભળે, પ્રભુ જમણવન. ૧૧
- બગલા બગિચી સુભદ્રા, તેડ તેણી એ કુમાર;
 સુરેખાએ વચો છે, તે રખે કહે નકાર. ૧૨
- ત્યારે કર્ણ મુખથી બોલિયો, એક વાન કહું સુણો રામ;
 ત્યાં વિદુરજીને મોકલો તો, સકળ કારણ યાપ. ૧૩
- જઈ કહે ત્યાં એટલું, પાંડવ ગયા વનમધ્ય;
 બહુ દિન વિલા મુખા રવડી, નથી પડતી (તેની) મુખ. ૧૪
- તમાગ દિન કારણે હું, અર્ધિયો બોલાજ;
 બગલાની કન્યા વરી, તેનો જાયે કન્યાગાળ. ૧૫

૩ નેમળ—માલા. નિર્ધોષ—સખ. ૯ કુમાર—કુમારી. ૧૦ બડ—બડો. ૧૪ મધ્ય અને મુખ્ય સેનાં પ્રાસ તુરે છે પરંતુ અગારી પા
 સેની ચાર પ્રતોમાં તેનો પાઠ દોવાથી તે રાખ્યો છે. યદુપ્રાપ્ત ૨૫
 પાગલે તેથી કવિને કંઈ મળવાપણું લેખ્યું હશે.

તેનો યધો વાત કરશે, વિદુર શોભાગાન,
 જોગ કામ થાગે આપણુ, સદસા કહેશે રામન ૧૬
 દુર્યોધનો કુવળ છે, લક્ષ્મણો તેનું નામ,
 તેને કન્યા આપિયે, અભિમન્યુ પ્રે કામ ૧૭
 જોગ કહી ગાયુ કરશે વિદુરજી ત્યા નય,
 વાંત ભાટે વચન સાચુ ગાનશે યદુરાય ૧૮
 વચન જોયુ સાભળી, રાય થયો રણિયાત,
 વિચાર જો વાંત થયો, જો ગા ગોડી વાત ૧૯
 ધૃતરાષ્ટ્ર પાસે આરિયા, જશુ ચાર તેણી વાર,
 વારતા સહુ માડી કહી, જે મન ક્યો નિચાર ૨૦
 વિદુરજીને તેડી કહો, તમે પિતાજી જો આજ,
 દારકામા જઈ કરી, વેલુ પ્રે જો કામ ૨૧
 ક્રુતા સુમન નવ લહે, જે ॥ દુ ખે જો દિા,
 અર્જુનચુત છે નાનકડો (કાંઈ) ૧૫ લહે અભિમન, ૨૨
 વિદુરજી તેડાવિયા, ધૃતરાષ્ટ્ર કેરે ઘે,
 જીભાપિતામહ નવ લહે જે રચી જોવી પેર ૨૩
 વડાજી.

રચી જોવી પેરે વૈશ પાપન ઉચરે,
 કૌરવપતિ કહે વિદુરને, જો મજ તમથી સરે ૨૪
 કંઠનુ. ૪ શુ. ગગ ગોડી.

વૈશ પાપન વટે વચન, સામળ ભક્ત વિદુર વચન,
 કરજોડી સુણો નિનતિ, તમારે જાણુ દારામતી ૧
 જઈ કૃષ્ણને કરો પ્રણામ, તમ સરજી કંઈ કહીયે કામ,
 વડો સાત જે રૂણજી તજો, દળધરનો મદિગા છે ધણો. ૨
 તેહ તણી ૬ દીકરી અભિમન્યુ વરે તે સુદરી,
 ત્યા જઈ ગાયુ લક્ષ્મણનું કરો, પાડવનો નથી આશરો ૩
 સેનાની કરજો નિનતિ કન્યા જોગ જીતે વગ નથી ;
 અગ કુળ કન્યા આવે માવટે યદુવંશમા જો વર લહે ૪
 આજ દુર્યોધન હરિતનાપુરવણી, સધજે આણુ ફરે તે તણી,

સુષ્ણી વાત થશે રગિયાત, (ને) માટે તમેજો જાણું જાતે.
 કોરવેપતિનાં સુષ્ણી વચન, વિદુરતાયું નવ માનું મન;
 વગતા વિદુર કહે સુષ્ણ અંધ, ફાટનો શો કરવો, ધમ,
 અર્જુનસુતનો વિવાદ મળ્યો, તે વખતેયી કમ જાણે દુષ્ણે;
 તે ગાગ ગયા કાલે આવશે, અર્જુનસુતનો વિવાદ થશે;
 વ્યાધ તણું જો મીઠું ગાંસ, તો શું બક્ષ કરવાતી આસ;
 સેહેજો વાડ ચીજડાં ગળે, પું કુંજો ને કા સાંભલો.
 દુષ્ણ થંધ શું વેશે કરે, ફટ પાપી એવું આદરે;
 પાંડવ દરિએ મૂક્યા નથી, કોરવપતિ ક્યાં થાઓ દુષ્ણે;
 વન ગયા તો ટાડું થયું, જોડ્ય તમારું કંપડ ન ગયું;
 ખાળક ઉપર શો વિખવાદ, આદરિયે ઉતરશે નાદ;
 પાંડવનું અદકુ છે તેજ, અભિમાન્યુ દુષ્ણ તમારો જાણે;
 હું દવણાં દારામતીજો ગયો, સમાચાર, બઈ દરિને કલો;
 તે તો કંપમે ન માને યદુરાય, શું પાપી માંડો છો અ
 હુંદે અંધ દક્ષિનાપુર-ધણી, કુદશા દરિતાપુર તણી
 મૂર્ખ મંત્રી મળ્યા છે સર્વ, અભિમાનથી આણે છે ગર્વ;
 કોં દુયોધન ધેલો થયો, છેલ્લો જોલ મેં તમને કલો;
 દુઃશાસન દુર્ભંતિ છે વીર, ભરી સમામાં કાઢ્યાં ચીર;
 ત્યારે પૂર્વા મરડારક, તોયે તું સંગજો નહિ મૂક;
 લાક્ષ્મણુલે વિપ્રોદક કર્યા, તે સંગે પાંડવ ઉગ્યા;
 તમે તમારું ધણુજો કર્યું, કારજ એકુએ નવ સર્વ;
 વાયું કોઈનું નવ કરો તમે, તો તમને શું કદીજો અમે;
 છેલ્લો જોલ કદીજો હીજો ધણી, દાય આંખો કોરવેજ;
 વિદુરે તણાં વાયક સાંગળી, હુંદશા રાય રલો પરજની;
 વગતો જોલ્યો દુયોધન, બાલા બકત વિદુર પાવન.

- વિદુર વળતા બોલિયા, સાંભળો જંગલધાર;
 ત્રેમોડ્યગાંધીની પળે તે, બહો સર્વ પ્રકાર.
 પાંડુતણા તન વન ગયા, સંગે સુંદર નાર;
 આજ દુર્યોધન રાજ કરે, હસ્તિનાપુર મોઝા.
 ચારે દહાડાં તેહ (રાજ્ય) બોગવે, જેહ પાંડવનું રાજન;
 પણ પાંડવને પાસુ તમારું, સદા જગજીવન.
 છૂત કીડા રમ્યા પાંડવ, હારી બેઠા રાજ;
 પાંડુતણા સુત વન ગયા; સ્વામી સાંભળો મદરાજ.
 બહુ દિવસ વિત્યા શોધ નથી, હવે કરવો કોણ ઉપાય;
 તેની ખબર તો પ્રભુ સહે, પણ અંગને ચિંતા થાય.
 અભિમન્યુ વેરે મુરખા, તમે આપી છે જે સાર;
 હવે વર્ષ ખમે નદી, તે કરવો કવણ પ્રકાર. ૧૧
- સાત પાંચ કે વર્ષ નવગાં, હોય કન્યાદાન;
 આર દિન બીજા કરો, પણ નહિ તેહ સમાન. ૧૨
- પાંડવ તો આખ્યા નહિ, ને જન્ય કન્યાદાન;
 મપાય ધરણું કરો, જે જાણો તે ગોપાળ. ૧૩
- વસ્તુ બીજી હોય તો, પડી રહે ધર. માલ;
 કુંભ જેવડું માણેક પુત્રી, કહો રેશે કપાલ. ૧૪
- દહાડે દહાડે (કન્યા) યાય મોટી, કહણ લોકાચાર;
 મદુવંશમાં ધરણું નથી, સત્ય માન્યો નિરધાર. ૧૫
- પુત્રી કરા પિતાને, હમ્મણ દોમે અંગ;
 દોકરી કરા બાપની, (લપાંદો) દોમે નિદા અંગ. ૧૬
- તમે રેશે વિદુરને, શું ઉપન્યુ છે મન;
 વિગારીને જીજ્ઞાસુ મનશુ, પ્રભુ જમજીવન. ૧૭
- પણ દુર્યોધને દાવિયુ, નેમ કહું નરનાથ;
 બગાયે આમળ બાન ચરુને, કરે કમળ ગિરના વાન. ૧૮
- શ્રીકૃષ્ણજી સમજું સદા, પણ સુખ સમો વાત;
 પછી વિદુર પ્રાણે વાન પૂછી, નરે વેદવંશનાથ. ૧૯
- પણ કહે સહે ભાઈગાં, અપારાધો એ કે મઃ

હવે વરમતી આપણે કહો, વિદુર કરવું કામ.	૨૦
મહારાજ મુજને પૂછ્યો તો, મુજથી કેમ બોલાય;	
દુર્યોધને કહાવિયું જે, મુજ માંય શ્રીયદુરાય.	૨૧
પાંડવ તણી જે વરી કન્યા, તે ગામ ગામી માન;	
દુર્યોધને, આઠી મોકલ્યો, ધૃતરાષ્ટ્ર મળી રાજન.	૨૨
ત્યારે મેં સમજાવિયો, કહી કંઠે વચન;	
એમ વિદુર વાણી સાંભળીને, વિરમે યથા જગજીવન.	૨૩
મુરેળાં અભિમન્યુ વરશે, વિગાસે મન વાત;	
એવે સમે ત્યાં આવિયા, જગમંદ્ર હરિના ભાત.	૨૪
આસનની ઉભા યથા, વિદુર ને ઝગવાન;	
જાતને બેઠ્યા જઈ, ત્યાં ધણું આદરમાન.	૨૫
જાળખાદ કહે તમો વધે દરિસે, કૃપા હાંધી આજ;	
તમો છો દરિ-ભંગ પાવન, અમ સરીખુ કાંઈ કાજ.	૨૬
ત્યારે વિદુરને ત્યાં સાન કીધી, ના જાણે વડભાત;	
હસ્તિનાપુરમાં નિષળ્યું તે, કહો વિસ્તારી વાત.	૨૭
જગમંદ્રને ત્યાં વિદુર કે'છે, જે રમ્યા પાંડવ છૂત;	
ગજ રથ આજ ધોડારે સાથે, હારિયું ધરમૂત.	૨૮
તનયા તમારી વરી છે, જે સુભદ્રાનો તન;	
જહુ દિવસે માથુ કરે છે, રામ દુર્યોધન.	૨૯
લક્ષ્મણે કુંવર તેહનો તે, વરે અભિમન્યુ કેરે કામ;	
જગમંદ્ર કહે સર્વથા, આપણે કરવું કામ.	૩૦
શ્રીકૃષ્ણજીને પૂછિયું, જગમંદ્રે તેણી વાર;	
પ્રભુનો ત્યાંકાં બોલ જોના, સિદ્ધ કહે નકાર.	૩૧
જો તમારે ચિત્ત આવિયું, કરો (એગ) વહે વૈકુંઠનાથ;	
જગમંદ્રે શ્રીકૃષ્ણ આપિયું, વિદુરજીને હાથ.	૩૨
પત્રિકા લખીને હાથ આપી, એક માસનું પ્રમાણ;	
જન લેખને આવેજો, એગ લખ્યું શારંગપાણ.	૩૩

૨૨ માન-માનપૂર્વક. ૨૧ પ્રભુ ઈ-પ્રભુનો બોલ-(મન) જોવાને જ.
જગમંદ્રે પૂછ્યું પરંતુ તેમને તો આતરીજ હતી કે કૃષ્ણ પાંડવ પ્રક્ષના છે
તેથી ના કહેશે.

૧. પત્રિકા જાંધી વિદુરજી હડયા, કેરી કડ પ્રભાગે;
 ૨. જળવાદને મિંતા, પડી, જે વધ્યું ધરમાં કામ;
 ૩. રથ ચઢોને વિદુર સાધ્યા, હંકાર્યા તો ખાર;
 ૪. ખાર દદારે આવીયા, હસ્તિનાપુર મોઝાર.
 ૫. મનિકા આપી અધને, ત્યાં જઈ ક્યો નગરકાર;
 ૬. વિદુર આઝ્યા સાંભળ્યા, સહુ મળ્યા તેણી તાર.

વલણુ.

સહુ મળ્યું તેણે-કાર રે, હવે મનમાં અતિ ધણો;
 ૧. પણ વિદુરજીને પૂછિયો રે, વિચાર જે વિચો તણો.
 ૨. કહ્યું કે હું. રાગ રામગ્રી.

૩. વૈશંપાયન બોલ્યા મુનિજી, સાંભળી પ્રરીક્ષિત રાવના તનજી;
 ૪. વિદુર પધાર્યો નગર મોઝારજી, કૌરવપતિને આઝ્યા કારજી.

દાણા:

૧. કાર આઝ્યા, સાંભળ્યા, મળ્યો કૌરવ સાથ;
 ૨. દ્રોણગુરુ ને કૃપાચાર્યને, જોડ્યા બન્ને દાય.
 ૩. પ્રધાને આપી ધીર નામ્યું, વિદુર કેરે ચણ્યું;
 ૪. ત્યાર પછે આપી મળ્યા, કુંશસન ને રણ્યું.
 ૫. કૃષ્ણાધન શત જ્ઞાત સાથે, દર્શ મનમાં આપાર;
 ૬. વિદુરને જઈ રીશ નામ્યું, તમે પણી છાપી સાર.
 ૭. માંધારી કહે પુત્રને, જે લખ્યું વૈકુંઠનાય;
 ૮. દક્રાતરી વંચાવિયે, અમે સાંભળિયે સહુ સાથ.
 ૯. પત્રિકા વંદી ધીર નામી, સર્વ સપનાં કામ;
 ૧૦. દ્રોણગુરુને દાય મોંઘી, પાંચિયે મંદારામ.
 ૧૧. પછે કનકમન હકેતિયું, કેકમ મરચિત જોદ;
 ૧૨. સગા સપણી મોંઘલો, દરિયે લખ્યું છે તેદ.
 ૧૩. રંજિત શો દરિનવાપુર રથાનક, કૌરવપતિ મુખન;
 ૧૪. જોમ લખીતમ કારકામી, પત્રી ધી ગમવાને.
 ૧૫. રાગ સુબ સમૂર્ણ કદામ, ગર દુરોધન;
 ૧૬. હવે મળે નો દ્રોણ લગારી, કેદવંત ન આયે જના.
 ૧૭. વિદુરજી કાઝ્યા દેના તે, હવે મર્વ પ્રસાન.

- ખાંડવ સંબધી નિષ્ક્રમ્યું જે, દસ્તિનાપુર મોઝાર. ૧૦
- આપરમ્ પીચું સવં કો, જાણે તમારો સાથ;
અર્જુનસુત વયો છે, તે નથી છાની વાત. ૧૧
- તે ભવિષ્ય પાછું ક્યાર ટલે, સહુ કહે આડો આંક;
પણ વોગ છે આપાપણા, તો તમારો શો વાંક. ૧૨
- તે માટ પતળ મોકલ્યું, ઉતાવળું તે આજ;
પ્રથમ આદી આવી કમે, શુભ લગ્ન કેરું કાજ. ૧૩
- વેશાળ સુદી એકાદશી, સુંગ વાર ગંગળ હોય;
તે દિવસ ઉપર આવજો, દારકાં સવં કોય. ૧૪
- ખીજો મુને ભય થજો છે, અર્જુન/કેરો મન;
એક વાર આવી કરો, ઉતાવળું લગન. ૧૫
- પદ્મી કો ખાંડવ તણો, જઈ કરે કો જાણ;
અભિમન્યુ અર્જુનને, જે હોમે કલ્યાણ. ૧૬
- એમ લગ્નપત્રિકા સાંભળી, સહુકો થયું રણિયાત;
હસી હર્ષી હિંચો સહુ, દુર્બોધનનો સાથ. ૧૭
- હવે ઉતાવળું કારણ કમે, એક માસમાં લગ્ન;
નિશ્ચિત થકને રમે બેસો, રાય દુર્બોધન. ૧૮
- કૌરવપતિને આંગણે, થઈ રહો ધાંધાટ;
પંચ શબ્દ મડગડે, ઉચ્ચરે આશીષ ભાટ. ૧૯
- તરિયા તોરણ, બાર બાંધ્યાં, કુંકુમ હાથા સોમ;
નારી ગીત ગાયે પ્રેમશુ, અતિ હર્ષ મનમાં હોય. ૨૦
- વિવા'તણા આરંભ માંડયો, રમ્યો મંડપ રાય;
જનુ રાત હોરા જગદલે, જેમ આઈ જ્યોતિ સુદાય. ૨૧
- જરકસિ કેરા તેજમાં, નીલમે ચક્રીત સાર;
મોતી ઝુગમાં જગમગે, ત્યાં થઈ રહો જાતકાર. ૨૨
- ત્યાં જનુ રંગ તંબુ તાણિયા, માંદિ હંસ કાટયા હીર;

૧૧ આપરમ્—એ પછી પીચું. ૧૬ અભિમન્યુ ક:—અભિમન્યુ
અને અર્જુનને કલ્યાણ થાય એવી વાત તેને (અર્જુનને). કાઈ જાણ કરે
મોટે તમે વેહેલા આવી લગ્ન કરી જાઓ. ૨૧ આઈ—સર્વ. ૨૩ માંદિ
ધ:—તાણેલા તંબુમાં હીરના હંસ કાટેલા હતા. જે સ્વર્ગના સુર-દેવ

જે સ્વર્ગ સુર સ્પર્શ કરે, જોતાં ન રહે સ્પીર.	૨૭
ત્યાં સોભાકારી કામ દીધાં, જિન કેસં સોય;	
દીસતાં ત્યાં દહિની ગતિ, બ્રમ પ્રાપ્તે સોય.	૨૪
ઓવી રચી શોભા આવનવી; મંડપે (ધણી) અશ્વમેવ;	
પ્રથમ ત્યાં પધરાવિયા; ગજવદન શ્રી ગણદેવ.	૨૫
બહુ નાર ગાયે પ્રેમશુ, મલપતી મંડપ ગાય;	
મુખ લાલ-હીમાં પાન ખીંચે, આપિયાં છે ત્યાં.	૨૬
નિગાનના નિર્દોષ વીંચે, જન તાલ મદન;	
દુર્યોધનને માંડવે, વધ રેલા નવરો રંગ.	૨૭
શુણી માંધર્વ જાન કરતાં, ઉપમાવે આનંદ;	
ભાદ મારણ બંદીજન તે, જોયે નાનાવિધ છંદ.	૨૮
મધોર રચિયો માંડવો, બહુ કીર્તિ જરા બોલાવ;	
પાંડુ કાને સંગાંખ નહિ, બહુ દોલ કરે ધાવ.	૨૯
ત્યાં સભા પૂરી બેઠાં રાજા, ઉચરે શુભચી વાણ;	
કંઠાતરી લખી મોહતો, જ્યાં કરે મારી આણ.	૩૦
દેશ દેશના તેડાવિયા, દળપતિ, દુર્યોધન;	
સંગામે ચરા બેઠે છે, ત્યાં મળ્યા બહુ રાજન.	૩૧
પ્રતાપ કૌરવપતિનો, આવી મળ્યા સહુ ક્રેવ;	
પાંડવ તણી જે પક્ષ કરતા, તે શીશ નામે સોય.	૩૨
ગજ રથ તે પાલખી, અરવારી કરી કેદાણ;	
આદ દસ અક્ષદિશિ મંચુ, ત્યાં મડમડે નિશાણ.	૩૩
દોણસુર ને કૃપાચાર્ય, અશ્વત્થામા મુનિજન;	
રાત ખાતે દુર્યોધન તણા, ગાવર બહુ રાજન.	૩૪
રામ રામ સહુ કામ કરે, આપ આપણો અધિકાર;	
જેને જેવી યોગ્યતા, એમ દિવસ વિતા ચાર.	૩૫

(ખંડદેવ) ના વાદન જે દસ તેની સ્પર્શ-અરામતી કરે—૩૨ તેવા દતા.
 રંપ ગજવદન—દાવીના મોહાવણા ચી મંજુદેવ—મણુપતિ. ૩૩ કેદા-
 ણ—ધોળા.

સુભદ્રા જાણે નહીં, ન જાણે કુંતા માત;	
બીજાપિતામહ ન જાણે, જે નીચની છે વાત,	૩૬
એક દિવસ દંતધાવન કરે, અર્જુન કેરી નાર;	
તેવે સગે મંદિરથી, વિદુર આબ્યા દાર.	૩૭
સુભદ્રાએ પૂછિયું, કહો વિદુરજી શું થાય;	
આજ દુર્યોધનને આંગણે, ખડ્ગ મળ્યા રાણા રાય.	૩૮
કેસરે વાગા છાંટિયા, મંગળ ગાયે નિજ નાર;	
પંચ શબ્દે મડગડે, રાય દુર્યોધનને દાર.	૩૯
શું પાંચે પાંડવ ગયા જાણી, હર્ષ આણે મન;	
આજ સફળ પૃથ્વી માંહે, મોટા રાય દુર્યોધન.	૪૦
ત્યારે વિદુર મુખથી આચરે, દુર્મતિ કૌરવ જેઠ;	
વાયું કોતું નવ કરે, વદ્ધ કેદં તેઠ.	૪૧
પાર્ય પાખે આજ જોને, કહ્યું કહ્યું વચન;	
અહંકાર મન માંહે (છે) ધણો, પણ યારો સ્વામ વદન.	૪૨
દુર્યોધને માંડિયું, તે શું કહું તુજ માય;	
ક્ષત્રિય કો જે નવ કરે, તેવો કરે અન્યાય.	૪૩
પણ પુણ્ય છે પાંડવતણું, નાયને વહાલો ધર્મ;	
કૂડાં કામ જો આદરે, પણ હરિ રાખે શર્મ.	૪૪
સુભદ્રા કહે નવ પ્રીછી, પ્રીછવો માંડી વાત;	
કૌરવપતિને આંગણે, શે મળ્યો સધલો સાય.	૪૫

વસણુ.

સ્વામ મળ્યો સધલો સાય સ્વામિ, સુભદ્રા વાણી વહે;

કંથ કેરે વિયોગે, દુઃખ છે જોને હ્રદે.

૪૬

કહ્યું ૭ મું. રાગ સામેરી.

વેરાંપાયન જોતિયા, સાંભળો પરીક્ષિતન;

૪૨ પાર્ય ઈ:—અર્જુનાદિક પાંડવો પાખે (તેઓ દાનર નથી છ-
તાં) વંચર એ દુર્યોધનને કહ્યું વચન કહ્યું પરંતુ તે અહંકારીએ માન્યું
નહીં, જેનું પરિણામ તેનું વદન સ્વામ—કાણે મોહું થસી જોજ આવનાર.
૪૪ પણ ઈ:—દુર્યોધનાદિક કૂડાં કામ કરે છે પરંતુ હરિ—કૃષ્ણ તો
મોતીનાની રામ રાખસો.

- સુભદ્રાને વાત માંડી, વહે વિદુર મિયનઃ ૧
- બાપુ પુત્ર તારો વયો, બળબદ્ધ તનયા સોય
દુર્યોધનના પુત્ર કરો, ત્યાંદાં વિવા' હોયઃ ૨
- પાંડુને દન માગી છે ને, વહુ જાડ અર્જુનઃ
(ને) અભિગન્યુ વિવા' ફાક કીધો, રાવ દુર્યોધનઃ ૩
- કુંવર ને પોતા તણો, લક્ષ્મણો નેતું નામઃ
ત્યાંદાં જઈ પરણાવશે, અભિગન્યુ કરે કામઃ ૪
- વચન એવાં સાંભળી, ધરણી ઢળી તે નારઃ
પિતામહ શું ગરજ પામ્યો, ધિક્ ધિક્ અવતારઃ ૫
- છને પાંડવે લાજ ને આવી, આજ પાળાં મેસાળઃ
અર્જુન સરખો વાધ છે, (તેનું) માંસ ખાય સિયાળઃ ૬
- બળબદ્ધજીને શું થયું, કેમ કરે એવું કામઃ
વારી શે નંવ રાખિયા, શું કૃષ્ણ નોતા ગામઃ ૭
- દવે હું શેની કરે મુજ, પીએર કરી આસઃ
પથ નથીજ એવું નીપળ્યું ને, કંથ છે વનવાસઃ ૮
- ધનંજયની લાજ માટે, માનતા મુજ બાતઃ
તમ વિષુ આજ અનાયની ગત, ધર્મ મુજને નાથઃ ૯
- હું પીએર પંખે ગાજતી, શ્રી કૃષ્ણ દંબધર વીરઃ
તે કંથ પાખે બાપનું, મેલુ મનનું હીરઃ ૧૦
- એમ કહીને કળકળે, કલ્પાંત કરતી નારઃ
આંસુએ સધળું ચીર બીજ્યું, વહે નેમ નીરધારઃ ૧૧
- આજ તો ઉદ્ધરત યદ્ય, મુજ પીએર કરી વાટઃ
કામ કૌરવે કલ્પાંત માંડ્યું, ધરે મન ઉઝ્યોટઃ ૧૨
- અંધ અક્ષરે કું થયો, ને થયો નેત્રે દીનઃ
ધનંજયના ત્રાસ આજે, સહુ બોધ યાતા દીનઃ ૧૩
- તેના સુતની વરી કન્યા, સર્પ મણિધર મોયઃ
આત્માની શું આશ મૂકી, દાણ ધાંસે કાયઃ ૧૪

દાસે પાંડવ આગશે, મુંજ દિયર બાવનવોર;
વાત એવી સાંભળીને, રધિર પીરો ધીર. ૧૫

દૌરવની રાત જોડ થઈ તે, ગર્વ આણે મન;
(૫૫) અભિમન્યુ કુંવર અગ્નિ ધણ, બાળશે દૌરવ વન. ૧૬

પરાક્રમીનો પુત્ર પ્રોટો, ધનંજયનો અંશ;
અભિમન્યુ કુંવર અવતર્યો છે, દહેના દૌરવ વંશ. ૧૭

શું બાળક જાણી લાજ ના'ણી, દેખી પ્રોટા પંડ;
પણ મજ દોષ નાનકડું, પર્વત કરે રાત ખંડ. ૧૮

સુભદ્રા સાન્નિધ્ય બોધ્યા, વિદુરજી તેણી વાર;
બાંધા દારકામાં હું ગયો તે, લઈ સર્વ પ્રકાર. ૧૯

શ્રીકૃષ્ણ ચરણે જઈ નમ્યો, પૂછિયું વૈકુંઠનાથ;
હસ્તિનાપુરમાં કુશળ છે, (ત્યારે) મેં માંડી કહી વાત. ૨૦

દૌરવે ત્યાં કપટ કીધું, ગયા પાંડવ વન;
ધનંજયની વરી કન્યા તે, માથું કરે દુર્બોધન. ૨૧

તે દિવસે મુજને કહ્યું, વાત ન થટે એમ;
અર્જુન રૂપી ગજ આગળ, ચાર નાખી જમઃ— ૨૨

તે કાઠવાને કરે દૌરવ, લેનાં જનસે પ્રાણ;
સુભદ્રાને વિદુર કે, હરિ ઉચ્ચા મુખ વાણ. ૨૩

જાણી જોઈ હાથ ધાસે, જોખર-મૂજ અંધ;
પણ સુરેખા અભિમન્યુને, છે પૂર્વનો સંબંધ. ૨૪

તે ટાલ્યું કાનું નવ ટળે, જો કરે કોટિ ઉપાય;
જે વિધાતાએ નિર્મિયું તે, પાણું કયમ નવ યાય. ૨૫

મુંજ દાસ જાણી દયા આણી, કહી મનની વાત;
એટલે ત્યાં આવીઆં, બળભદ્ર હરિના ભાત. ૨૬

પ્રયાગ કરી ચરણે નમ્યો હું, મળિયા અન્યો અન્ય;
ત્યારે મુજને સાજ કીધી, પ્રશ્ન જગજીવન. ૨૭

વંદા ભાતને પૂછી જુઓ, જો કેમ બોલે વાજ;
(૫૭) પાંડવ સંબંધી નિપત્યું, તે સર્વ કીધું જાણ. ૨૮

બળભદ્રને મન આવિયું, જે જાણ કન્યાકાળ;

દુયોધનનો કુંવર વરશે, (તેનો) મર્મ લહે જોવાળ. ૨૬
 કંકાતરી દેખી કરીને, ટળીં સર્વે શુદ્ધ;
 રે મરણ માથે આવિયું, જે હપની દુર્ધવ. ૩૦
 વૈશંપાયન જોલિયા, સાંભળો પરીક્ષિતન;
 પછે વિદુર વચને સુમદ્રાને, લાંઘો હુતાશન. ૩૧
 સુમદ્રા સતી રોષ ગાંહે, ગંધો સધલો દિન;
 સાંજ પડી દિન આપ્યો તહીં, આવિયો અભિમન્યુ. ૩૨

વક્ષણ.

આવિયો અભિમન્યુ તહીં, સુમદ્રા જોલે નહીં;
 કાણે દુષ્યાં માત તમને, પુત્રે ત્યાં વાણી કહી. ૩૩

કંકુ ટંકુ. રાગ રામઝી.

એણીપેર જોલ્યો સુખ અભિમન્યુજી, સુખ સુમદ્રા સુખ વચનજી;
 કાણે દુષ્યાં તમને માતજી, શે નથી કેતાં મુજને વાતજી. ૧
 હાળ.

માતા મુજને કાણે દુખી, કહો સત્ય વચન;
 જીન્હા કાપુ' ધડયકી, એમ જોલિયો અભિમન્યુ. ૨
 કર તણી જે અંગુલિ, તુને દેખાડે માત;
 તો હું સુત અર્જુનનો, હેડું તેનો હાથ. ૩
 સન્મુખ થઈને વક્ર દણે, દેખારી હો આંખ;
 તો હાથ મારે અઝ લખ, કાપુ' તેની પાંખ. ૪
 તોં શોક એવડો રા થકી, આજ આંસો મન;
 વદન પખાલો ને હોડા, માત કીજીએ જોજન. ૫
 (એમ) મુત્ર દેરાં સુણી વાયક, નેત્ર લંજ નિરધાર;
 મદગદ કંઠે થઈ કામની, રડે અર્જુનનાર. ૬
 તે આંધ્ર કંઠે ધરી રહો, કુંવર જોમળ સરીર;
 પિતા નામાં સાંભરીને, નેત્ર છૂટું નીર. ૭
 તાતનાં સુખ સાંભરીં, મુખ નવ જોવાય;
 સુમદ્રાને કુંવર વારે, તું રહે સતી માય. ૮
 વેરી ગાંઠિ વાસ ખૂરી, કરો કાપુ' મન;

- કાકા મારા કાકા આવે, કુશળ છે અર્જુન. ૯
- ત્યારે સુભદ્રા કે' કુંવરને, (મુને) પિછવે. શું આજ; ૧૦
- કેરવે કીધું તે યશે. તો, જનશે પાંડવ લાગ. ૧૦
- કુળ તમારા માંય મોટું, લાગશે લાંછન; ૧૧
- બાધ કે' જક્ષ જે તે, જાંબુક પ્રાસવા કરે. ગન. ૧૧
- રાજ્ય દારી ગયા વનમાં, તોય ન મૂકે પૂઠ; ૧૨
- કન્યા તમારી વરી છે જે, તે લેવા ફરે છે મૂઠ. ૧૨
- તુંજ હામ પડપીનાઇ પરણે, મેં સજી કંગ ભવ; ૧૩
- હૃદય મારે છિદ્ર પડિયા, વજ્ર કરા ધાવ. ૧૩
- જીવિહિર મુજ જેક નદિ, દિવર કંથ ન કાવ; ૧૪
- મુજ રંકતણે. શો આસરો, એમ કહી અગળા રોમ. ૧૪
- ત્યારે કુંવર વંજનો બોલિયો, તમે સાંભળોને માત; ૧૫
- હું એકસો અહીં શું કરે, જે મામ નદિ મુજ તાત. ૧૫
- આજ વેળા એકની છે, જે કરે તે ધાવ; ૧૬
- દિવસ વાંકો આપણો, મા, પડ્યા અવળા દાવ. ૧૬
- પાંચ પાળે આજ મા હું, શું કરે પરાક્રમ; ૧૭
- એકસો છું તાંત વોણો, શીર નદિ રાજ ધર્મ. ૧૭
- એવા ભોમ છે આપણા તે, ભોમવે કાજી માત; ૧૮
- ત્યારે સુભદ્રાને નેનથી, જરે આંસુપાત. ૧૮
- પ્રતાપ મારા પિતાનો સહુ, નમે રાખ્યા રાવ; ૧૯
- તે ગયા કાલે આવશે તો, મુને ધણી કન્યાય. ૧૯
- તે માટ, દુઃખ નવં ધરે માતા, વળે ગનગી શોક; ૨૦
- પીતરાઈને જો ન પડુ પૂરા, હસે સર્વે લોક. ૨૦
- (માત) બોલવાનો નથી અવસર, સુચે ચકું સાવધાન; ૨૧
- મૈન કરીને રહો માતા, હું કહું માગી માન. ૨૧
- અભિગન્યુ કરાં વચનથી, ચડી સુભદ્રાને રીસ; ૨૨
- ચરજુ કેરી અંજુલિથી, જવાળ લાગી શીસ. ૨૨
- કોધ વચને બોલાવતી, તિરસ્કાર કરતી નાર; ૨૩
- કેરવથી કાંચર, ચથો, ધિક્ ધિક્ તુંજ અવનાર. ૨૩

સ્તન-પાન કીધું માંદરું, અન્નને કેરું તેજ	
કેમ તું ધીરજ મૂકે, શ્રીકૃષ્ણનો આજ્ઞેજ	૨૪
દીન વચન બોલતો, જો સુણે ક્ષત્રી કાચ;	
અન્નને કેરા નામને તે, ઘણો અપવિત્ર હોય.	૨૫
પરાક્રમ છુટા પિતા તણું, તું કાં ન જાણે મૂક;	
ખાંડવ વન પ્રજાજિતું, તે દેખતાં મરણરૂઢ.	૨૬
તો કાણુ કપટ કોરવ કેરું, કરે એવાં કામ;	
વીણી (વીણી) એકે એકને, તું મારતી સંભાળ.	૨૭
ધરે આયુધ અંગકુંવર, રાજ નાનાં જોડ;	
ગદિયા તમારાં પિતાનો, (જો) રહે છે તરો તેડ.	૨૮
સાથે માદો દારૂકા(માં), આવો માગા પાસ;	
જગભદ્રનાથી કૃષ્ણનો; મુને ઘણો છે વિશ્વાસ.	૨૯
અભિમન્યુ કહે માતાજી, મામાનું શું સે નામ;	
જેજે જાણી જોઈને, કર્યું એવું કામ.	૩૦
ના પુત્ર તું પ્રીતે નદિ, જગમદ દુર્યોધન;	
પાંડવને શ્રીકૃષ્ણ સનમુખ, સદા એકે મન.	૩૧
આપણે ત્યાંકાં નિમે જનું, દશે તે હેનાર;	
તે કૃષ્ણજી સધળું લે, જે નિવન્યો પ્રકાર.	૩૨
અભિમન્યુ કહે માતાજી, મુજ બેસવા નથી રથ;	
મુદ વીરો છવું સર્વને, વિધાએ સમરથ.	૩૩
ત્યારે સુભદ્રા કહે નિદુરછનો, રથ છે જોડ;	
નકાર મુખથી નદિ કરે, જાણ જાણે માગી તેડ.	૩૪
અભિમન્યુ કે' રે નિદુરછને, મોડાગ જાવાં મને;	
રથ આવો મુજને, એમ જોતિયો અભિમન્ય.	૩૫
ત્યારે ઉદે રથ મોકલ્યો, એક દના કેરા સાર;	
તે બાક પેડે ચાલતો, તેણે અથ જોડવા માર.	૩૬
૨૪ ૨૫ સોદામણે, દિગ્ગે મદા-મનજીવ;	
વિવિધ પેરનાં નંગ જોડ્યાં, દીગ રત્ન અમુલ્ય.	૩૭

૩૧ જગમદ છે:—દુર્યોધનને જગમદ સનમુખ—અનુજી છે જાને
કૃષ્ણ પાંડવને નિરંતર એકે-ધને અનુજી છે.

સાંગી તે કનક-જડાવની, તેમાં સુધરી પગદાર;	
મખમલ તકિયા સુઝાદના, મણિ/નીલ અંકિત સાર.	૩૮
મોતી જાવર જગમગે, હસ્ત કસણે હીર;	
વિવિધ પેરની સુધણી, જોતાં ન રે' મન ધીર.	૩૯
અથ ઉજવગ અંગ ઝોપે, ઉપર કનક પઢાણ;	
મોરડે મોતી જંડયાં, ત્યાં મડમડે નિશાણ.	૪૦
કવચ કેરા સ્તંભ કરીયા, રથ ઉપર સાર;	
પવન પ્રદારે પનાકા, કમકમે ગચ્છાકાર.	૪૧
વિવિધ પેરનાં મણાં આયુધ, સુરજ ઝોળાં નાળ;	
રથ ઉપર મૂકિયાં, યોગમ બાંધી પાળ.	૪૨
અક્ષય ભાયાં જહુ ભર્યા, રથ ઉપર જેઠ;	
નાખતાં ખૂટે નહિ, મન રાખશે ગા સદેહ.	૪૩
કવચ કુંડળ હીરા મણિ, અતિ ઝોપતાં આવારણ;	
સુકટ મણિ હીરે જડયાં, બહુ નંગ નાના વરણ.	૪૪
સાગમી સહુ રથ ઉપર, ભરી વિવિધ પ્રકાર;	
પુન કેરા પુત્ર જાણી, હરિ કાંધી સાર.	૪૫
અથ ઝોવા જોતયાં, અભંગ ઉડે આશા;	
આરવાર ઘડને આવિયો, કુંવર સુમદ્રાની પાસ.	૪૬
ગા આયુધ હરિ મોહકયાં, તે પેહેરિયા સશુભાર;	
કાને તે કુંડળ જાળતાં, કંઠે મુક્તા-હાર.	૪૭
ઝોક સોમણનું શીરે બખતર, પેરિયું શુદ્ધ સરીર !	
જેહુ મગ ભાયાં જોડિયા, યોધ બાવન વીર.	૪૮
કટારી કેડે વાંકડી, કમાન ધોર મંજીર;	
છોગાં મેલ્યાં લટકતાં, શું દીસે સાગર તીર.	૪૯
જાંણે બાગુચાંચ બેરખા, ને હસ્ત કસણે હીર;	
જેહુ ખખપર પણુછ નાખી, સભ્યા ભાયા તીર.	૫૦

૩૮ સુઝાદના—સારીલાદ (ગામણીની અતલસ). મણિનીલ—નીલ-મણિની અંકિત કરેલા અર્થાત્ અલખત કરેલા. ૩૯ હસ્ત-ક:—હાથ કસણને જાણવા માટે હીર (હીરની હોરીઓ પૂગતાં વગેરે). ૪૨ નાળ—તોપ—જંદુક. (૧) ૪૫ સાર—સાલ. ૫૦ ને હસ્ત—હાથે (દામીના) કસણ માટે હીર.

ઝેણીપેર કુંવર સજ થઈ, માતાને નામ્યુ શીરા;..

[ત્યારે] સુભદ્રાએ આશિય આપી, [પુત્ર] હવળે કોડ વરીશ. ૫૧

કુંતાજીની આત્મા માગી, વધાં પરમ વચન;

અમો હારકા જઈ આવશું, મુજ સાથે છે અગિમન્ય. ૫૨

ત્યારે અરજ હૃદય વેળા-યષ, ને ધયો પ્રાતઃકાળ;

મા સારથી મુજ રથ નથી, એમ અવ્યયો તે માળ. ૫૩

ત્યારે સુભદ્રા દહે સારથી, અમો યાશું મારા તન;

હાંકે રથ તું અર્ધાઓપડી, જો મળે શુભ શુકન. ૫૪

વલિણ.

મળે શુભ શુકન રે, કુંવરને માતા દહે;

(ને) વરી કન્યા આપણી, તે આપણે હાયે રહે. ૫૫

કહ્યું કે મુ. રાજ અપાસાવરી.

વૈરાધાપન બોલિયા રે, સાંભળો વરીક્ષિતવન;

સુભદ્રા અગિમન્યુને, મળ્યા શુભ શુકન. ૧

પ્રથમ ગોદોરે વહિયા, કુરંગ જમણા સોય;

એ કામ ધારો આપણું, તું મન વિચારી જોય. ૨

સારથી સુભદ્રા યજ્ઞને, અહીં પોતે રાસ;

એની જાન પટેલાં આપણું જાશું, પુત્રને દહે માત. ૩

રથ ખેડ્યો હિતાવળો તે, પવનવેગે જાય;

અતિ વૃક્ષ ને પાપાંજી પેડે, ભાંગી ચૂરણ ધાપ. ૪

એમ જાય ચાલ્યાં પવનવેગે, ચક્રિયાં પશિમ પંથ;

મહા અરણ્યમાં બૂલાં પડ્યાં, વૃક્ષોનાં નાવે અંત. ૫

રથચક્ર દીસે નહિ, પાપાણુનો નહિ પાર;

ત્યાં ગુરુમ વેલ લતા જડુ, વનસ્પતિ ભાર અદાર. ૬

દક્ષિણ ભાગે કાવેરી, મળતી ધોર મંજીર;

હિતાર ભાગે નર્મદાનું, વહે નિર્મળ નીર. ૭

હિરિંગાજલમાં રહ્યાં રૂપાં; ત્યાં દીપે સમગ્રો સંદ;

ત્યાંથી ચાલી નવ રોક, ને ધરે મન હચ્ચાટ. ૮

૫૧ વરીશ-વર્ણ આપણ તે વરીશ (અર્થ) તમે કોડ (વર્ણ) હવળે. ૫૩

અરણ્ય-હૃદયવેળા-પરોઢિયું. ૨ કુરંગ-દરજી. ૬ ગુરુમ-બોચાં.

- (ત્યાં) ખાખર ખાવળ ને અરીઠી, અરણીનાં જલ વન;
 માવડ ધામણ નિરખનાં, વિસ્ત્રે ધયો અભિગમ્ય. ૬
- ૧૧ તરવર અતિ ઉંચાં, દિસતાં આકાશ;
 તે જોઇ વૃક્ષ મુબદ્રાને, પડ્યો મનમાં ત્રાસ. ૧૦
- ખાવળિયા જલુ બોરડી, કાચકી ને કંધાર;
 કંકાડી કોચાં ધણાં, માંદી વાંસ કેરી જાળ. ૧૧
- આસોપાસેવ આકાશ જોવા, (અને) અમયિયા કેરાં વૃક્ષ;
 સાગ રીશમ સરમવા, ને સિંધવા લક્ષોલક્ષ. ૧૨
- દર્ભ શક્તાકા ચક્ષ સરખી, જોખર ને ગરમાળ;
 (ત્યારે) સુમદ્રા કહે પુત્ર મારા, યશે કોણુ દવાલ. ૧૩
- પરવત કેરાં સુંગ ઉપર, વૃક્ષ પહોંચ્યાં વ્યોમ;
 મનુષ્ય અત્ર મળે નહિ, એવી વિષમ દારણુ ભોમ. ૧૪
- ખાલ દીન અખગા શુ' કરે, તેની સંગ નાતું જાળ;
 પર્યત માંદિયી વાધ ગર્જે, (ને) સખળ નાખે દાળ. ૧૫
- ૨૫ ચાલી નવ શકે, ત્યારે સુમદ્રા કહે વાણુ;
 તે માટ કુંવર મૂક્યું તું, અગ્નિ કેરું જાણુ. ૧૬
- વૃક્ષ જાંજો વન તણાં, ને કરો મારમ પ્રીઠ;
 અર્જુન કેરો પુત્ર તું છે, શુ' થઈ રહ્યો દિગ્મુદુ. ૧૭
- વચન સુણી ધનંજયસુને, ધનુષ્ય લીધું દાધ;
 હું આરા (કેરી) વાટ જોતો હતો, તું જોજો મારી માત. ૧૮
- શર અગ્નિ કેરો કાઢિયો, સાધિયું (તયે) તેજ અપાર;
 દવ જાળે વન પરજાળે, વનરપતિ બાર અદાર. ૧૯
- તેણે સંમે વનના રાક્ષસ, કરે ઉલકાપાત;
 ધત્રાકચને જાણુ કીધું, કહી માંદી વાત. ૨૦
- વાંસ છૂટે ગિરિ તૂટે, અગ્નિ ચોદિસ જાળ;
 નિશ્ચિંત થઈ બેઠા તણો, છુને નથી અવસર રાખ. ૨૧
- વચન એતું સાંભળીને, યયો દાદાકાર;
 હામ હામથી દેત્ય આવી, મળ્યા અપરમપાર. ૨૨

મુળાદુને ગારીગ, દિડિંગ ને લંગાલ;
 સર્વદગન ને સંગાજીત, દીસતા ગદા વિકાળ.
 રક્ત નેત્ર ને દંત મોઝા, કરે હાહાકાર;
 બહુ વૃક્ષ શિલા મહી આવ્યાં, કરે તે ગારીમાર.
 ધટાલ્યને નિર્મતા, વિરગય યંચે અભિગન્ય;
 પરાક્રમી બીગ સમાન છે, જાણે કાકા સરખો તન.
 ત્યારે શિલામહી રાક્ષસે, ને ક્રોધે કહે વાત;
 તે વન માફ કેમ જાણ્યું, હવે હરે પૃથ્વીપાત.
 ગારા વન તણી શલાખા, બાગી ન શકે કેલ્ય;
 આ વન તે પરજાણ્યું, (તું) પરાક્રમ ગારું જ્ઞેય.
 જોયું કહી એક શિલા ગારી, દીસતી પ્રથમ;
 એક જાણ્યું, બાણ્યું સુભદ્રાતને, શિલા કીધી સતખંડ.

તે જોઈને અર્જુનનો મુત, યદ્ય રજો દિગ્મંદ. ૨

આકાશ ગામે ઉત્પત્તે, રણું કરે ઉદ્ધાપાત;

પાપાળુ પર્વત સજ્જા; પડે, ત્યાં વરસિયો વરસાત. ૩

અગ્નિ કેરા યાવ બડકા, (અને) નાખતા જલુ ક્ષણ;

ગદ્દિપમુખા ને શૃંગ મોટાં, દીસતા વિકાંગ. ૪

પદ પદન બીદામણાં, ને કરડતા મુખદંત;

દશે દિશા વ્યાપી રહી, જોતાં ન આવે અંત. ૫

ધટોલકચ શીર ઉપરે, કરે તે મારોમાર;

અભિગન્યુ કીધો આક્રોહ, તવ વદે અર્જુનનાર. ૬

આટલા દહાડા કુંવર મારા, ધણાં કરતો સાડ;

પગ આજ. મુન અર્જુનના, પરાક્રમ મુખ દેખાડ. ૭

એવું સાંભળી કાપે ચઢી, કર અણાં જાણુ પ્રચંડ;

ટંકારવ ધનુષ્યનો ક્યો, તવ માર્ગિયું બહાંડ. ૮

કાઠકા સજ્જા થયો, (તવ) દેવો દશે દિશ જાય;

અર્જુનમુન કાપે ચડ્યો, અભિગન્યુ રાણો મય. ૯

અતિ ધણું જગ વ્યાપિયું, જેમ ચડે સાગર પૂર;

રણુ વિષે એકે એકને, મારી ક્યો ચક્રમૂર. ૧૦

ધટોલકચ ત્યાં આવિયો, જળવંત બીમકુમાર;

રણુ વિષે અભિગન્યુને, ત્યાં કરે મારો માર. ૧૧

(ત્યારે) અર્ધચંદ્રક જાળુ કાઠકા, અભિગન્યુએ કીધ ધાત;

હુદે મારી દેવને, ક્યો પૃથ્વીપાત. ૧૨

મૂંઝાં ખાધ અવનિ પડ્યો, હડી ન શકે તેડ;

હાલી આત્મી નવ શકે, થરથર ધુજે દેહ. ૧૩

દિડિંખા તે નવ લહે, વ ક્યાં છે જોડ;

શાડીનીના છોર અજો, કુતો સાસુ. ૧૪

તે જોઈને કહેછે મુને, નાખ પાપણી મારી.

—તવના શું મુખ દેખાડું, પિયેર સાસંગ માંહે;

૬ હ્રદય ઈ:—વજ્ર સરખી સિદ્ધાએ હ્રદય બેધું. ૩૦ તિમિર—

૫ આજ-એ બીમસેન તમે વહેલા આવો તો હું તમને અભિ-

ઉદ્ધાપાતકું મુખ દેખાડું.

- જાણુંનામુન તો રંજુમાં પડિયો, હું ક્યમ જાઉં ત્યાંડે. " ૧૦
- ત્યારે દિડિયાં કરે વિગાસણ, એ સદી અર્જુન નારી;
- લીમસેન કંચ મારો, એ મારી દેરાણી. " ૧૧
- એવું કદીને રૂપ સમાવ્યુ (ને) સરંગ રૂપે યદુ નારી;
- સુભદ્રાને ચરણે નામી, હું તારી જોણી. " ૧૨
- ધટાકચ મુગ પુત્ર કાંચે, ભીમસેનનો અગ;
- એ અર્જુનનો પુત્રજ કહીએ, બેઠું જાણેનો વંશ. " ૧૩
- અંભલે આશુપ્રીજીવ્ય કીધું, વહી મુખા બેઠું બાઈ;
- ધટાકચને અભિમન્યુ, એ બેઠું પિતરાઈ. " ૧૪
- ત્યારે સુભદ્રા શીતળ યદુ, બેઠી મુખ વચન;
- દિવર તણે એ પુત્ર તમોરો, કેમ ઉઠે અભિમન્ય. " ૧૫
- (ત્યારે) દિડિયાં કહે મુગ સુભદ્રા, અભિમન્યુ ન જોઈ;
- તો મુગ પુત્ર સદિત આ, દેહ આપણી પાડું. " ૧૬
- એણું કદીને ત્યાંની ગાલી, આવી પોતાને ઘેર;
- ત્યાંની રમ-અમૃત કૃપિ લાવી, પાણી છાંટક કરો ઘેર. " ૧૭
- ઉઠક છાંટતાં અભિમન્યુ, ઉઠી બેઠો માય;
- ભલે ઉચમાંથી કુંગર હાથો, એમ ભંવણ ગાય. " ૧૮
- સુભદ્રાને ચરણે નગિયો, પાસે દીઠી નારી;
- ત્યારે દિડિયાંએ દેન કરીને, નાખ્યું લુણુ લતારી. " ૧૯
- જોડસે મુન ભીમસેનનો, ક્રેધ કરીને આબે;
- અભિમન્યુને દેખના માટે, પર્વત ઉમરી લાચો. " ૨૦
- માર માર કરી અભિમન્યુ વહ્યો, દિડિયાં કહે વાણી;
- તમારા કુંવરને પ્રીત્યો, સમજાવો દેરાણી. " ૨૧
- જાંધવ બેઠને વહના વારો, મુજો વચન અમાર;
- તાગ પુત્રને તું સમજાવે, મારાને હું વાર. " ૨૨
- એવું કદીને સમજાવ આવી, પર્વત નાખ દે બાઈ!
- એ અર્જુનસુત તું ભંમસેનનો, બને તમે વિવરણ. " ૨૩
- કુટુંબ ભવં કીધો વંજ પ્રીતિ, અમો વનં મદુ ભવ્ય;
- આ અર્જુનઅર્પણના સુભદ્રા, એ મારી દેરાણી. " ૨૪
- એવું સમજી ચરણે લાગે, કાઢીને નગિયો પાથ

મુજથી ચૂક પડી અણસંગજે, ક્ષમા કરો મુજ માય. " ૨૫

અભિગમ્યુને આલિધન દીધું, જાંધવ બળી ગય;

ફટ પાપીઓ પહેલાં મુજને, વાત ન દહી કાંય. " ૨૬

કરી પ્રદક્ષિણા પાગે નમિયો, રથ વાળો ઘેર જઈએ;

ફોટાલચ દહે મદિર આવો, સુખ દુઃખ અમને દહીએ. " ૨૭

એમ કહી રથ ઉપર બેઠો, બીમપુત્રે મદી રાશ;

દેરાણી ને જોડણી બેઠાં, ગળી એકઠાં પાસ. " ૨૮

તેણે હામથી રથ ચલાવ્યો, આઘ્યો બે યોગન;

કોવેરી સંગમ જઈ નાલાં, નીર વહે પાવન. " ૨૯

રનાન કરીને ત્યાંથી ચાલ્યાં, આઘ્યાં નિજ આશ્રમ;

નીલકંઠ મૂકીને આગળ, રથાનક છે મદા રમ્ય. " ૩૦

રથ રાખ્યો ત્યાં જઈ આગળે, મેજ્યા કુટુંબ પરિવાર;

છોડી અમને આંમણે બાંધ્યા, નાખી લીધી આર. " ૩૧

વિવિધ પેરનાં વનફળ લાવી, મૂઝ્યાં કાઢીની પાસ;

ધણી આગતા સ્વાગતા માંડી, હું સેવક તુજ દાસ. " ૩૨

આર દિવસ (પ્રાહ્ણ) રહો કાઢી, કરો સુખ દુઃખની વાત;

સેવકને બે કરો આમ્રા, તે થીરા મદાવું માત. " ૩૩

આજ લગે મુજ આંખ એક હતી, સુણો સુભદ્રા માય;

હને બેહુ જાંધવ કુદ કરે, તો પરદળ નાહો જાય. " ૩૪

દેરાણી જોડણી બેઠાં, વાત કરેછે નેહ;

એક કોઠાનાં સગાં મણિવાં, આનંદ પામ્યાં તેહ. " ૩૫

વેશગપાય કે' બૂપ તમે, સાંભળો પાંડુ-કુમાર;

બીમ કુંવરનાં વચન સાંભળી, હરણી અર્જુનનાર. " ૩૬

હડપુ ૧૨ મું રાગ કેદારો.

વેશગપાયન કહે બૂપતને, સાંભળ પરીક્ષિતતન;

બીમસેનનો પુત્ર ઘટોતકચ, બોલ્યો બીજે દિન. " ૧

આ વનમાં તમે કેમ આવ્યાં, પુત્ર નેડીને સાય;

એણે કામ કું છે તમારે, અર્જુન સરખો નામ. " ૨

જેઠ પુષ્કિંકર છે મદારાગ, ધર્મ તણો અનતાર;

સદદેવ નકુળ સાથ તમારે, બળિઓ પવનકુમાર. " ૩

એવાં વચનઃ સુષ્પી અગળાને, આભ્યાં આંસુ લોચન;
 ભીમકુવર ગુ કહું તમને, મારાં દુઃખનાં વચનઃ
 ગામ નથી પાંડવ અર્જુન, સંગ દ્રૌપદી નાર;
 વિદુર તણા આગ્રમમાં રહેતાં, હરિતનાપુર મોઝાર.
 સુખે દુઃખે દ્વંદ્વાસ નિર્ગમતાં, શોક ધરીને મન;
 તોને પૂઠ ન મૂકે કૌરવ, દુષ્ટ દુષ્કૌંઠન.
 કર્મ તણી કાળી કહું મારી, સાંભળ પુત્ર વચન;
 સુરેખાઃ દળધરની તનયા, વયો છે અભિગમ્ય.
 તેહનો વિવાહ ફોક દરીને, કૌરવ કન્યા સારે;
 દુષ્કૌંઠનનો પુત્ર લક્ષ્મણ, તેને ત્યાં જઈ (ને) પરણાવે.
 એવાં વચન સુષ્પીને કાળો, જગવંત ભીમકુમાર;
 કૌરવને મુખ દંત કટકા, એ સહુ મારી ચાર.
 પ્રથમ દારકામાં જઈને, જાંધવકુળ સંહાર;
 કામ કરે જો દળધર એણે, પહેલો તેહને માર.
 પરણીને પરદરિયે પોને, માગી કેમ મુકાય;
 બોલ આપણો ઉપર કરતાં, જો ધન સર્વે જાય.
 તે માટે હું આવીશ સાથે, ધીરજ રાખજો મન;
 તે કન્યા હું પરણાવીશ, જાંધવ મુજ અભિગમ્ય.
 એણે સાંભળી હર્ષ પામી, બોલી અર્જુનનાર;
 દુષ્કૌંઠન સંગ યજ્ઞ નિસરિયો, અક્ષૌહિણિ કટક અદાર.
 આપણને વિલંબ થયો ને, ચાલી એતી જન;
 મજ રથ સેનાદિ સંઘાતે, આશ્વેા દુષ્કૌંઠન રાજન.
 એણે સાંભળી ત્યાંથી ઉડ્યો, તત્ક્ષણ જીમકુમાર;
 દિડિંજવનમાં દેવ હતા, ત્યાં જઈ કયો હોમાર.
 હોક સાંભળી તત્ક્ષણ આભ્યા, દેવ તણે નહિ પાર;
 ફર રથ ને મહા જાપાનક, અક્ષૌહિણિ મુગલ અદાર.
 સાત સાખ દાનવદળપતિ, વીસ લાખ તોખાર;
 ગાયાત્રી કીધા અંતિ જાળિયા, દાનવના અસ્વાર.

૬ એ મહુ મારી ચાર—એ સો મારી ધાસ જગમર છે. ૧૧ બોલ છે:
 આપણો બોલ (બીજા-ત્રય) ઉપર કરતાં સર્વે ધન જણ હોય તો તે જા
 દેવું. ૧૧ મુગલ અદાર—જીરીસ અક્ષૌહિણી.

- એક રંગે કિન્નરનાં અનુપમ, ધટોલક્યના આંધી; ૧૮
 મેઘવર્ણુ સ્વામ ધન કાળા, જાર સદસ છે હાથી. ૧૯
 મોળા સદસ સાંઠ સજગારી, કરી કારમું રૂપ;
 ધટોલક્ય પોતે મહાનાભ, ધર્મ દેવ સ્વરૂપ. ૨૦
 નેત્ર નિશાન ધ્યન જલુ ફરકે, પંચન પ્રકારથી કોતે;
 આસો મોઘ દારકા ઉપર, જય જય સ્વર સદુ બોલે. ૨૧
 સજ કટક ને રજું નુ, નિષ્ઠ અર્જુનનાર;
 હવે કામ ધારે માદર, મનરું કંથો વિચાર. ૨૨
 શ્રોતાને મન સદેહ ધારો, સુષ્પી સૈન્યનું નામ;
 ધટોલક્ય ત્યાં જઈ એકસો, સર્વે કરશે કામ. ૨૩
 સુશાસ મન ત્રાસ પડ્યો, દળ દેખી દુર્લભન;
 તે માટે સૈન્ય દેખાડ્યું; ધોરજ રાખવા મન. ૨૪
 કર જોડાને કરી વિનતિ, કાફીને લાગ્યો પાપ;
 અશ્રુ ઉપર અભિમન્યુ બેઠો, રથે બેઠો (નમે) માપ. ૨૫
 એવું સુષ્પી રથ ઉપર બેઠાં, વજ્રાબ્યાં નિશાન;
 વૃદ્ધ યૌવન સર્વે કો આસો, સેનામાં ફેરવી આણુ. ૨૬
 રેવાતટે આબ્યાં સકુકા, ઉત્તમ પેલે તીર;
 ધટોલક્ય ધટોલક્ય આસો, આનંદે સુધીર. ૨૭
 કાળો મેઘ દારે હાથી (ધી) જેના, તેણે બેઠો બીમકુમાર;
 પશ્ચિમ પથ ધરીને આભા, મોઘા વન મોઝાર. ૨૮
 એમ દિવસ રેણી ચાલતાં, વહી ગયા નવ દિન;
 દશમે દિવસે ત્યાંથી દોડી, દારકા બે જોજન. ૨૯

૧૮ મેઘવર્ણુ—વરસાદના વર્ણ જેવા સ્વામ અને તે ધન—વાળા જેવા કાળા જાર હનર હાથી હતા. ૨૨, શ્રોતા ઈ—શ્રોતાને મન સૈન્યનું નામ સાંભળીને સદેહ થયે કે: બીમનો છેકસે સૈન્યનો આશય લઈ સદા જય છે અધાન બીમ જેમ સૈન્યની દરકાર વગર જય મેળવે તેવો એ ન હોય. તેનું નિમકરણ કરનાં કવિ કહે છે કે, ધટોલક્ય ત્યાં જઈ હતાદિ સ્પષ્ટ છે. ૨૬ ધટોલક્ય—(સેના) ધટ સાથે. ૨૭ કાળો ઈ—જેના હાથીની કાળાસથી કળો મેઘ દારે તેણે—(તેવા) તે હાથીપર ધટોલક્ય બેઠો.

ઘડીચારમાં પથે કરીને, આવ્યા ગોમતી તીર;
 નગરમાં સુંકાંગ આપણે, મન વિગાસે વીર. ૨૯
 એતું જાણીને ડેરા દીધા, નમ્ર બહાર તે સોય;
 તે કારણ (શ્રી)જી સમજું લે, (પણ) મર્મ ન જાણે કોય. ૩૦
 ઘટોત્કચનું સૈન્ય હતરું, શોભાનો નહિ પાર;
 નમ્રોત્ક દેખે નહિ, તેનો માયાવી અવતાર. ૩૧
 રાત ધણ રવિ આંચખે, ત્યારે કીધું બોજન;
 સુભદ્રા કહે ઘટોત્કચને, સાતમે દિવસ લગન. ૩૨
 વૈશંપાયન બોલિયા, સાંભળો તમે બૂપાંજ;
 ચાર પહોર રજની નિર્મળી ને, યશુ છે પ્રાતઃકાળ. ૩૩
 પેહેલે પહોરે બીજે દિવસે, આવી કૌરવ બન્યું
 દોલ ધમકાર ધાય સજાયા, પડતું સુણે નહિ કાન. ૩૪
 નમ્ર બહાર આવી હનરિયો, દુર્યોધનનો સાંધ;
 વાત બળબદે સાંભળી, સુણી ધવા રણિવાત. ૩૫

વસાણુ.

સુણી ધવા રણિવાત રે, જન આવી કૌરવ તણી;
 વાધિયો બહુ ટપ રે, (જે) આવ્યો હસ્તિનાપુર-ધણી. ૩૬
 કહણું. ૧૩ મું. રાગ ગોડીની દેશી ફેર.
 એણી પર બેઠ્યા મુનિજી, પરીક્ષિતન સાંભળો રે;
 શું કરતો ઘટોત્કચ ત્યાંહિ, ધરી મન આમળો રે. ૧

રાગ અઢોલ ગોડી.

મુનિજી એમ ઉચરે, સંજો પરીક્ષિતજ મુનિજ;
 દુર્યોધનના સૈન્યનું, હું શું કહું રે વણાણ. ૨
 બહુ-દોલ ટમકે ટમકે, ધમકાર સજાયા ધાય;
 બહુ જન લેઈ હારકાગાં, આવ્યો કૌરવરાય. ૩
 નિશાનના નિષેધ વાગે, મર્જના રણનૂર;
 દુર્યોધનની જાતમાં, દળ મળ્યું સામરપૂર. ૪

૨૯ ગોમતીતીર—કારકામાં ગોમતી નામની નદી છે તેની તીર. ૩૪ પેહેલે
 ધ—બીજા દિવસના પેહેલે પહોરે. બહુ દોલ ટમકે ટમકે—ધણી-દોલ ટ-
 મકે-ધમકે-(ધમકારા કરે)ટમકે-ધમકાવધ; ૪પરીક્ષિતજ-પરીક્ષિતનો પુત્ર.

ત્યાં દ્રોણ ઝર ને કૃષ્ણાર્ય, અમ્બલામા મુનિજન;	
જયદેવ ને સકુન્તિ ગામે, (વગી) ગણિયા કૃષ્ણ દુઃસાસન.	૫
સતધાત પોતા તખ્ત પ્રોદા, સન્નેડે અસ્વાર;	
કેસરે વાગા છાદિયા, દીપ્તતા રાગકુમાર.	૬
પંચાગ દેશનો રાજાઓ, બહુ સૈન્ય સાથે સોય;	
સિંધુ દેશના રાજાને, પદોંગી ન સડે કોય.	૭
અશ્વરખાનો સાથ સગળો, સન્નેડે કહેવાય;	
તે જાન સાથે આગિયા, બહુ દેશ કેસર રાજ.	૮
વિવિધ પેરના ધવાં આલુધ, ગદા બાળ પ્રચંડ;	
દાઘ નાકને કાઠકે ત્યાં, કડકડકું અજાંડ.	૯
બહુ નાળ ગોંગા ચક્ર દીસે, પોષ કેરે દાપ;	
જાનમાં આવી રહ્યો, અગ્યો સપ્તો સાથ.	૧૦
બહુ રંગી તંબુ તાળિયા, તે ક્યાં ઉભા સાર;	
કમસે ત્યાં દામ કીધા, કોના પહોંચે બાર.	૧૧
આપ આપબા કેરા કીધા, ઉતર્યા ત્યાં સોય;	
બાજરનો જ્યો ધણો, યોગમ દગથી જોય.	૧૨
વેશપાલન બેલિયા, સાંભળો પરીક્ષિતતન;	
બાગમદ્રજ (આવી) કહે કૃષ્ણને, સાંભળો પરમ વચન.	૧૩
હસ્તિનાપુરની જાન આવી, ઉતરી નરનાથ;	
વાત એવી સાંભળી બહુ, મગ્યો સપ્તો સાથ.	૧૪
સાગા જાજ મહુ સાથ લખ, તેડિયે થી ભગવાન;	
રામ કુયોધનને બેટીએ, ધણે આદરમાન.	૧૫
કૃષ્ણ કહે તમે લીધ જાઓ, સહુ સાથ તેડી આજ;	
વિદાળ કરતાં વીરે મારા, નથી રેવી લાજ.	૧૬
એવું સાંભળી મંદિર વિષે, આગિયા બગદેવ;	
કેસર મોઝાં પાન જીડાં, કરાવ્યાં તત્તજેવ.	૧૭

૬-દાપ નાક—એક જાનની જાંદુક, છપાદિ રચે છે. ૧૨
 કમસે—ત્યાં—દારકામાં કમસેએ—તંબુ માડનાર માલુસોએ જે મો-
 જા તંબુ ઉભા ક્યાં દવા તેના આગળ ખીમ કોના. વાર પહોંચે ગણીત
 તેમને ખીમ કોય પહોંચી સડે. ૧૪ બહુ છ—સપ્તો સાથ બહુ મગ્યો.

કેવળપતિના સેન-ગાંધી, સજળ દાઢ ગરોય.	૭૦
ખેર બાજુ દીંગણાં, રાતાં રતાણુ સોય;	
ગુરિયાં તાજાં રક્તકોળાં, સજળ વઢો હોય.	૭૧
કાકડી કર્મદી કગરખ, ફળુસ મહા જાજવલ્ય;	
ફુલેધનના લોક-ત્રિમે, આપીને જલુ મૂલ્ય.	૭૨
મગ રીંગ ને ચોળાફળી, જલુ કર્મદાં ને કેર;	
વાસોલો નરમ જાણી, સર્વ લાવે ઘેર.	૭૩
હારકાના લોક આવે, જાગર નિર્મે સોય;	
જેને હમ્મણ થાય જેવી, તે લેઈ ગયા સર્વ કોય.	૭૪
મૂળા કોમળ કારમા, તે જોઈને હમ્મણ થાય;	
પડોળાં ને પિંડાણુ, સહુ ઘેર લેઈને જાય.	૭૫
સેલડી ભારા સજળ-દેખી, સઘળા મોઝા રાજન;	
દાથી આગળ નાખવાને, લીધા ફુલેધન.	૭૬
ચણા લીલા-ઉત્તમ જલુ, જાગર માંહે વેચાય;	
આમ આગળ નાખવા, મૂલ આપી લીધા રાય.	૭૭
કેરી કાતી કારમી, ને જાળે િ તે સાર;	
કારસાં ને રાયકોળાં, ભર્યા જલુ જાગર.	૭૮
આહુ લીધુ હગ દીસે, આતિ પરમ પાકી ફૂટ;	
મનુષ્ય ચાલવા મારગ નહિ, એમ વસ્તુ ભરી અખૂટ.	૭૯
તડખુમ મોટા ઘડા જેવડાં, નેહ લીધાં રાય;	
જનન માંહે આવિયા ને, સર્વ લોક લેવા જાય.	૮૦
સીતાદળ સોદાગળાં, દીમનાં રસના ધુંટ;	
જનને વેગી આપવાને, ભર્યાં સોઝેક ઉંટ.	૮૧
જલુ માંહા ઝેરડી તાજા, સુખ્ય કેરા કંદ;	
તે ફળુજી સઘળું લહે, રાક્ષસી ગાયા ફંદ.	૮૨
વેશપાયન બોલિયા, સાંભળો પાંડુકમાર;	
એમ સર્વ કોએ શાક લીધુ, સેવ્ય નમો મોઝાર.	૮૩
આપ આપલે રથાનકે જઈને, કરે તેની પેર;	

૭૧ લોકો-વેચાય. ૭૫ પિંડાણુ-એક જાતનું ફળ થાય છે. ૭૮ રાયકોળાં-કેળાની એક જાત. ૮૨ ઝેરડી-ઝેરડીકંદ.

બહુ સાથ તેડી નિસર્પા, ને સોદાગણ્ય છે સંભા,
 દુયોધનની જાન દેખી, વાધિયો બહુ રંગ.
 બળર સોભા નિરખતા, આવિયા રાજદોરે,
 જોધ સવે કળા રદીને, ક્યો સહુને જીદાર.
 અન્યો અન્યે સર્વ બેઠિયા, ને દીધાં આલિધન;
 બળભદ્રશુ વેવાઈ મળિયા, રામ દુયોધન.
 સહગણો કુંવર દુયોધનનો, આવિયો તેણી વાર;
 સર્વ અશુરપક્ષ ગંજ્યો, તેને ક્યો જીદાર.
 પછે કથી કેસર છાંટણાં, આપિયાં ખીડાંપાન;
 સેવા કરવા જાનની, ત્યાં મૂકિયા પ્રધાન.
 આઠા માગી ઉઠિયા, બળભદ્ર તેણી વાર;
 જાનને બહુ ખાન આપી, આવિયા ધરદાર.
 વૈશંપાયન બોલિયા, સાંભળો પરિક્ષિતતન;
 આનંદપાણી પૂરિયા, ને જાનને જોજન.
 દિવસ વિતિ ગયો; ને થયો પ્રાતઃકા;
 દિવસ છે સખ આઠા, સર્વ જોધ આક્રમણ.
 ગો વરસે સુરેખાને, અંગે પીછી ચાપ;
 મંદુ હારય કરતી કામની, સહુ મગી મંગળ આવ.
 એ કયા રદો એટલે, સાંભળો પરિક્ષિતતન;
 પછી ઘટોલયે શું કર્યું, ને ઘુને કહું રાજન.
 ચોતાના સહુ મોઢા તેડી, વહે પ્રેમ વચન;
 આપણને શું જાણ્યો, એ દુષ્ટ દુયોધન.
 એની સેના માંહે જઈને, હારો સખજો-બળર;
 મો રૂપ જ્યોત્સનાતરીનાં, મોઢા બાર દખર.
 ગો આઠા બીજસુતની, (સુણી) દેવ તાપર-ચાપ.

- મૂળા રહ્યા દસાને શીશ, તે દેખીને પાડે ચીશ;
 આમાં લીધુ એમ ઉછળે, જે ખાચે તેને વળગે ગળે. ૧૨
- આખું ધર હળમેળળ કર્યું, કોણુ માપ આસીને ફળ્યું;
 જોઈ દેવને [૨] રેવતી, વિના વસ્ત્ર નાગી નાસતી. ૧૩
- વાસુદેવ તણી કુળ વડું, નમરૂપ યૈંઈ નાસે મહું;
 ધરમાં રાક્ષસ ફેલી રહ્યા, તેવા હવાલ (તે) જનના યવા. ૧૪
- ધરમાં કોણે નવ જવાવ, રાંધ્યાં અન્ન તે રાક્ષસ ખાવ;
 છપન કોડ જાદવની નાર, આપ આપણાં દીધાં હાર. ૧૫
- ધરમાં શાક આપ્યું છે જોડ, ફૂર રૂપ થઈ વળગે તેડ;
 નારીને જો જંગે ખા'ર, જ્યાં જાયે ત્યાં હાહાકાર. ૧૬
- જન ગાંહે પડ્યું બંગાણુ, બડકીને નાક કેકાણુ;
 નાકા હાંપી પાડે ચીસ, ત્રાહે ત્રાહે (હે) શ્રીજગદીશ ! ૧૭
- દુષોધનને ડેર-ધણું, વિહ્વળ સૈન્ય થયું તે તણું;
 દામ કાગધી બીન્વા લોક, સૈન્ય ગાંહે પડિયો શોક. ૧૮
- વિકટ રૂપ દીસે વિકાળ, રાતાં નેત્ર પાવકની જ્યાળ;
 ઠરી કાળ કરડે મુખદન, ધક વહોણાં ગરતક દીસંત. ૧૯
- સર્વકો દીસે નગર મોઝાર, પડ્યો હારકા ગાંહે પોકાર;
 એવો નહિ કો તેને ધરે, દાય ન ચડે માથો ન ગરે. ૨૦
- નગરલોક સહુ આપવા વાજ, આત્મા છે ત્યાં ફૂલ્યું મહારાજ;
 જાગમગ્ન કરે વિનાતિ, આ નગરમાં કો વસતું નથી. ૨૧
- રાક્ષસ જાહુ ફેલ્યા જહુરાય, ધર મૂકી લોક ક્યાં જાય;
 જાગમગ્નની વાણી સુણી, વળતા બોલ્યા ત્રિભુવન ધણી. ૨૨
- તમે આરંભ્યુ વિવાહનું કામ, નહિ લોકું (હોય) મણુપતિનું નામ;
 કે રૂદ્રકળશ ગયાં વિસરી, શું મહાદેવે માયા કરી ! ૨૩
- તે ગાટે તમે મૂકો ગર્વ, ઈશ્વર દેર ચાલો સર્વ;
 પંચામૃતની કરો પખાળ, સ્તુતિ કરો સહુ જાળગોપાળ. ૨૪
- રૂદ્ર તણા મણુ સહોં લક્ષ, તેને જઈને મૂકો ભક્ષ;
 તો તો વિખેં યાશે પર્વ, માન્યું લોકે ફૂલ્યું કે' ખર્વ. ૨૫

વેશ'પાયન કહે મુળા રાય, કુચર દેરે સર્વે દેા જાવ;
 (લાગે) ધરોદરે માયા સંવરી, મન થયે તજ દસિયા દરિ;
 પળના જોડ્યા મુનિજન, કહું કયા સાંજના રાજન;
 હારે ધરોદરે એનું કયું, જાજો દિવસે ૩૫ આઠયુ.
 દુયોધનની સેના માય, નિધન લોક કંપો. સદુ દેવ;
 શુંદી હારકા કેસ લોક, લીધું ૩૫૮ કરી ધન રેડા.

વસણ.

રોક ધન સેવું તેદનું, જેવી વિભાસજી કરી;

રાક્ષસીમાયાએ કરી, ધનનો લીધું દરી.

કહ્યું ૧૫ મું રાગ ગોલી.

વેશ'પાયન કહે મુળો રાય, જીજો દિન ગાંડ્યા જમાય;
 દેા રાક્ષસ ગદા કુંજર થાય, લેછ ચંદ્રામાં વેચતા જાય.
 ધડિયા જોડન સાંદજિયો કરી, તેને દેા જોડાછે કર ધરી;
 રથ રાજગારી કામા નવા, વેચનાર જેડા લાંકવા.
 જગદ તખી નો જોડી-જાડુ, જનન લોક લેછ જાગે સદુ;
 એમ સકળ થયો ધોંધાર, કુંજરને ઝરતા છે પાટ.
 સિંહલદીપ તખ્તા શુંડાળ, દંતુરાળ છે આકર્ષમાળ;
 ધુધરમાળ ધંદા ધમધમે, જે દેજે તેને મનમાં મમે.
 સાંકળ પાયે ખસકંતી જાય, ગદ ગાનો કોણે ન સેવાય;
 દુયોધને સાંમળી વાત, લેછ ગજ થયો રજિયાત.
 મોહાગરનો જાણી-કરિ. દુયોધને વાળી જોગરી;
 એનું મૂલ કહો શું પ્રમે, જે ગાગો તે આપુ અમે.
 દુયોધનની વાળી સુળી, તજ જોડ્યો કુંજરનો ધણી;
 લાખ કપિયે ગજ વેચાય, એ દાળી તે શું લેવાય ?
 વળતા સદુ જોડ્યા પ્રધાન, સાંમળો ઠોરવપતિ રાજન;
 સ્વાગી એ દાથી મદાં જાજવલ્લ, જે ગાગે તે આપો મૂલ્ય.

૨૬ સંવરી-આટોપી લીધી. ૧ કુંજર-દાથી. ૩ કુંજરને ધ-
 દાથીને (મદના) પાટ-(પુષ્કળ) રેલા ઝરતા છે-ઝરે છે. ૪ ધુમળ-
 શુંડવાળો-દાથી. ૬ કરિ-દાથી.

- નગરલોક ટોળે મળ્યા, વેવાણે જોવાળ્ય. ૧૮
- ઝીણા અંબરના ઘુંધટા, તે તાણીને રાજે;
આડી દંડે દાગિની, અતિ કરે દટાણે. ૧૯
- રમઝમ કરતાં આંવિયાં, બળમદજીને દાર;
વેહેવાણુ અચર કર્યું મણ, એમ ગાયે નાર. ૨૦
- રેવતી સામાં આંવિયાં, લેઈ જળ પાવન;
વેહેવાણુને ત્યાં ગાન આપ્યું, ને પ્રેમશું આસન. ૨૧
- ધસી સર્વ ધરમાં ગઈ, (પણ) સહુકા ના સમાય;
ચોડી બેઠી આંગણે, જાડુ બીડન થાય. ૨૨
- કો ઉત્તી પરસાળમાં, કોષ ઉભી ચોક;
સુરેખા પીકી બરી, બેઠી છે તે ગોળ. ૨૩
- શીતળ વાયે વીજણ, ત્યાં વાયુ દોળાય;
કોરાં માટલાં નીર ભર્યાં, તે સહુને પાય. ૨૪
- હારંધ વિનોદ કરે સહુ, જાડુ શોભા થાય;
અન્યે અન્યે વિવાદશું, બેહુ પાસે નારી ગાય. ૨૫
- તેણે સમે ત્યાંદાં વળી, વર કાઢી થાય;
કન્યાનું મુખ નિરખવા, માગે વરની ગાય. ૨૬
- રેવતી તેડી સાંવિયાં, કન્યાને તો ત્યાંય;
સાસર પક્ષ ગળી મણી, કોયે સાહે જાંજ. ૨૭
- કો નૃશુદ્ધ ધઈ બોલાવતી, જોવાને વરન;
કો ગારી પરસાળમાં, કરે જોવા મન. ૨૮
- કાઢી કર ગાયે, ધરી, સહુને દેખાડે;
પ્રેમ આણી અતિ મણી, જોખામાં બેસાડે. ૨૯
- વડ સાસુ આદર કરી, થઈ વડુને જોય;
વર માગી દહે અદિયાં, લગી લાવો કોય. ૩૦
- વર મા બેઠી ચોકમાં, વડુ જોવા મન;
જેમ સહુકા જેમ કહે, જામ કન્યા રૂપ રતન. ૩૧
- બીડ વલોરી યમ રહી, અતિ બોહોળો માય;
એમ કન્યાને જાગે તેડી, ગયાં તે હાથો હાથ. ૩૨
- પટોલક વરમા યમને, બેડો જોઈ દાર;

મુરખાનો લાતી ત્યા, પછે મરવે નારી	૩૩
ઉચ્છમ નેઠને ઉડિયો, તે વેળા પરા-કુમાર;	
તતક્ષણ કન્યા લાવિયો, આદા આ-કુલા	૩૪
લો કાકી વડુ તમનખા, મુલ જામય ફેરી નાર,	
સમરોળા પરખાવને, ટું જાક ને કાર	૩૫
આ ધાજમ પરખાવશે, વરના આદ;	
તેછ ૩૫ કન્યા તણુ, પોતે ચાલ્યો જોદ	૩૬
અગ સર્વે દગદગ જાય, પાકી ૥ ગેને થાય,	
પાય મહોર ૭ હાયમા, આખી વાડી ગાય	૩૭
વગ કાકી નમા ધરો, સોંપી રેનની કામ,	
આજી ગામી ઉડિયા, પગ સમજો ગાય	૩૮
વૈશપાય ૧ બોલિયા, સામજો રો લા,	
હણુ હતુ કે વા તણ, નથ લહે દુષોન.	૩૯
ધટો કય કન્યા થો, મુરખાનો કામ,	
પુત્રી થઈ પગારે રે ઘરના કામ	૪૦
ધનાં એ જાણે નહિ ને થઈએ પેગ,	
લાડ ખણુ કન્યા કરે, ગાગાપ રે થે	૪૧
વલણ	
ગા ગામજી લાડ મતી મુરખા વાળી રહે,	
પેર થઈ ન્યા તણી તે, કુળજી મધણુ લહે	૪૨
હકલુ ૧૭ મુ રાગ આગાનની.	
વૈશપાયન બોલિયા સાંમજો ૧ જિલિત ના,	
મુરખા સરખી થઈ તે, પગમ ૩૫ ગત ૧	૧
મુખકમળ ટોમે ચક્રમા, સુદ ૧ બીરોલાન,	
મુખુ લક્ષ્મી અતિ આપતા, (તે) સકળ જોવા મા ૨	૨
રેવતી પામે રૂદા કુતી, આનાં તેણાં વાર,	
મુને કુમા લાગી પાંપણી કું કર કવણુ નકાર	૩

૩૮ જોદ—જે પોતે દનો તે. ૩૭ અગ ૬—જે ધટોલક્ય ન્યા
ધગો દનો તેણુ અગ સર્વ દગદગ્યા જાયુ ગતન ૧ કે જે રીતે કે પાતે
પીતે ચોળી હતી તેની ધટોલક્ય રૂપો કન્યા પણુ બી

- કંઈ આપ્યે ખાવા મુગને, એમ કે' સુરેખા વાણુ;
મા કહે પુત્રી લાડ થે'વી, કેમ થઈ અજાણુ. ૪
- આજ શું; આણું આપણે, શું ખાવાનું લે નામ;
ને જન(ને) કાન પકવાન કીધાં, તે સરવ દીક્ષા કામ. ૫
- ઉઘાડો જઈ ઓરડા, સુખડી બારે નેહ;
રાત્રકુંવરી રૂંચે મુગને, વસ્તુ ખાતી તેહ. ૬
- એવું સોંભળી તતક્ષણ તાણું, ઉઘાડ્યું તે વાર;
પકવાન નાના નિધ તણાં, તે બક્ષ ક્યાં કુમાર ! ૭
- તે કામ કાંઈ મળે નહિ, જોળે ખૂબ્યા ચાર !
કામ ત્યાં પૂરણ કરી, સાંકળ દીધી બાર. ૮
- વળી આવી રૂદન માંડ્યું, માતા કેરે પાસ;
સુરેખા એમ હચરી, મા થાય મને અપવાસ. ૯
- એ ઓરડાની સુખડી, કંઈ છે રે માત;
શંત પડિયા માદરા, સી કંઈ મુગને વાત. ૧૦
- ત્યારે રેવતી કે પિયેર મારાં, આ ઉઘાડાની દાર;
નાના નામનાં મીઠાં કરી, ને જાતું હું બલીદાર. ૧૧
- મુગ ખાતાં ને રૂંચે, તેહ ખાશે જન;
પછી બીચું મંદિર ઉઘાડિયું, તે પરમ શોભામાન. ૧૨
- ખાજો લાકુ જલેખી, થેજર નાના નેહ;
જાન માટે કરી પ્રીતિયાં, બક્ષ કીધાં તેહ. ૧૩
- દાડવાળો સંવેનો; ફેરવે પેટે કામ;
વળી આવી ઓચરી, મા સાંભળ મારી વાત. ૧૪
- ગણું મારું ખર ખરે, ધૂન વામના મુખ થાય;
પકવાન તો વાગે નહિ, સોંભળો મોરી માય. ૧૫
- ત્યારે રેવતી કહે મુત્તી મારી, ઓરડા છે માત;
રૂંચે તે ખાઓ સદી મેં, નથી જાણ્યો કાય. ૧૬

૧૧ પિયેર—લાકમાં સીઓ દોકસને માત્ર જાય, મારાં પિયેર વગેરે
૧૨ મીઠાં—ઓવારનાં. ૧૩ નાના—નાના પ્રકારનાં. ૧૪ મૃત વા-
ધીની વાસ જાણે છે.

- એવું સાંભળી રજિયાત થઈ, કાંઈ અંધાણું છે માય;
તે આશરે કરી મારે, મુખે કંકડો દેવાય. ૧૭
- આ ઘડા બારિયા અંધાણે, શું ચુરેના લે પ્રાણ;
લગ્ન વેળા યારો હમણાં, હચરી મુખ વાણ. ૧૮
- એમ કહીને રવતી, મોઢ્યાં તેણે કામ;
પારે ઘટોત્કચે વિચારું હવે, યશુ મારે કામ. ૧૯
- ત્રિજો મદિર જઈ કરીને, કરે મને વિચાર;
જે હવું તે સર્વે ખાધું, પૂછું પામ્યો આહાર. ૨૦
- એમ અન્યો અન્ય તે કયાં કાલા, જોરડા જે સાત;
ત્યારે રવતી વિરમય થઈ, કંઈ ઉપચો ઉતપાત. ૨૧
- ત્યારે વળી હડો કર ધમો, માતાની ન મૂકે પૂઠ;
એટલે પૂરું નવ થયું, હજી ખાવા કરી શૂખ. ૨૨
- સાસરાનો સાથ આવી, ગયો તેડી ત્યાંય;
જે હવું તે સર્વે ખાધું, નવ રાખ્યું ધર માંય. ૨૩
- પુત્રી આવી ત્યારની તે, કરે ખાખા આજ;
જાહાર કાઢી અંગ દળદર, ક્યું કુંડ કામ. ૨૪
- કાહાર સહુ કાલા કયાં, કહી કળકળે મનમાંય;
રીસ કરતાં જળભદ્ર રાખી, આવી વધાં પતિ જ્યાંય. ૨૫
- હસ્તિનાપુરની જન આવી, મનુષ્ય લક્ષો લક્ષ;
જળભદ્રને ચિંતા પડી, શું કરશે તે ભક્ષ. ૨૬
- હાલે ક્યાં જાડ ને કેમ કરે, કરે કનણ ઉપચાર;
જાનને શું ખવરાવીયું, કંઈ લોકાચાર. ૨૭
- આજ મુજને તો નહિ ગમ્યાં, એ પુત્રી-કેસાં લાડ;
પદ્માન સહુ ખાઈ ગઈ, શું પેટમાં આવી ધાડ. ૨૮
- હવે ક્યાં જાડ ને કેમ કરે, હવે પાડું મારી દેડ;
નહિ પુત્રો એ વેરણ મારી, અવતરી છે તેડ. ૨૯
- વદન મારે દીસવું રહો, રે ! હવે જ્વલિ ક્યાંય;
એવું કહીને કળકળે, એવે કળણ આન્યા ત્યાંય. ૩૦

૧૭ કંકડો—અંધાણું દોષ તો તેની મદનપી કંકડો ખાઈ રાખાય.

ઉપચાર—ઉપાય.

- યોધન કહે હાથી ભલો, ભરો ગજ યાચે કટલો;
 મયો ગજ હાદશ યયો, ફરી ખોલ સન્નએ કલો. ૯
 કાંધક જોણું ભે કુંજરના ધણી, રોક રૂપીઆ આપું મણી;
 જોગાં દાડી નવ મુકાય, કાં રાગ તું ધેલો યાય. ૧૦
 મેં જનને પેહેલું કયું, તે કારણ તો તે નવ લયું;
 જો ગજ તેને દારે સોય, રાય યુધિષ્ઠિર સરખો હોય. ૧૧
 તેનાં વચન એવાં સાંભળી, રલો રાય હ્રદે પરજળી;
 (પછી) અહંકારી હરિતનાપુર ધણી, સર્વે રૂપીઆ આપ્યા ગણી. ૧૨
 હાથી લેતાં હીંકજ યાય, કહો રાજા જો શું કહેવાય;
 ગંત્રી સહુ ખોલ્યા તેણી વાર, ગનશુ કાંધક કરો વ્યાર. ૧૩
 યાથી પીઠ ગજ આવે જહુ, એવું કહીને લઠયા સહુ;
 પછે મંદિરે ખાંધ્યો પોતા તથો, ખીજે દહાડે નદિ ખારલો. ૧૪
 કૌતિક અશ્વ કચ્છના કરી, આખીને જાયે ઉતરી;
 યડિયા જોજન સો સાંઢણો, જન લોકની દૃષ્ટિ પડી. ૧૫
 અકેકી લીધી સર્વ કાપ, ગાયે હાથ ધરીને રૂંચાય;
 એમ દુર્યોધનના સાથી સહુ, નિર્ધન લોક કયાં તે જહુ. ૧૬
 કો મોતીનું યાચે રૂપ, (તે) દેખીને ગન રીઝે શૂપ;
 મૂલ આખીને રાખે પાસ, ખીજે દહાડે યાય નિરાસ. ૧૭
 એણી પેર દરી જહુ ધન, સાંભળો જનમેજય રાજન;
 તે કારણ શ્રીકૃષ્ણજી લહે, (પણ) કો આગળ વાત નવ કહે. ૧૮
 વળતો ધટોલ્ય વાણી જોયરે, માયાવી તે શ્રવણે ધરે;
 જનજો મનર ખીજા ને કરો, વિવિધ વસ્ત્ર યષ્ટ દ્રવ્ય દરો. ૧૯
 શીમકુંવરનાં સુધી વચન, દોરો રસ્તો ખાંધ્યો તે દિન;
 ડોરણી તણી દુકાનજ કરી, વિવિધ વસ્ત્ર-ખેડા પાયરી. ૨૦
 શીણા જગાં ને એકજ તાર, કોણે નવ દીક્ષા સંસાર;
 દગમી સાણુ શીર જપના, (પોતે) જાણે રૂપાની ખાપના. ૨૧

૯ જાણો છો:—તે હાથીને ગજ—ગજે જાણે તો તે જાર ગજ લેયો
 યયો. ૧૫ કૌતિક—કૌતકભાષા. કચ્છના—કચ્છ દેશના. ૨૦ દોરો—ધ-
 યાક્યનાં વચન સાંભળી ખીજે વિવેકે દોરો—ખેવડો. રસ્તો દાખડની દુકા-
 નાથી ખાંધ્યો—રૂપી લીધો. ૨૧ દગમી—એક જનતાના સાણુ.

- ત્યારે ધટોત્કચ (એગ) વાણી કહે, મારીશ કે અંણુ બોલ્યો. રહે; ૩૬
 ઠોસો હમામી કરડે દંત, ત્યારે વિપ્ર કે' આબ્યો અંત.
 વિપ્ર બણે મુને લાખું પાપ, વાત પૂછવા તણો સંતાપ;
 માહે માહે રે શ્રીગંગાદીશ, ચોળે હાથ દેવાવે શીશ. ૩૭
 એ પાપીને હાથે અડ્યો, વ્યાકુળ થઈ આલણુ હડળડ્યો;
 દોલાવાલા કરે અપાર, શું યાશે હવે જગદાધાર. ૩૮
 એણું કહીને બેઠો ત્યાં, પડ્યો પાશ હવે જનું ક્યાંય;
 વિશેષ પાપન વહે વચન, સાંભળ પરીક્ષિતના તન. ૩૯
 ચો'ર દિવસ અડ્યો નિરધાર, મોંજોનાં થયો વિચાર;
 મોંજો, નારી સર્વ જશે, કૌરવની ત્યાં જુગતી ધશે. ૪૦
 કર જોડી કહે સર્વથા, આતાજન સાંભળજો ક્યા;
 પળી ધટોત્કચે માયા કરી, સાંભળજો સદુ ચિત્તે ધરી. ૪૧
 ઉથલો.

- ચિત્તે ધરી સદુ સાંભળો રે, વીરજી વિપ્ર સાચું ગણે;
 આગળ થાયે શું હવે રે, તેહ આતાજન ગણે. ૪૨
 કડકું ૧૬ મું રાગ રામઝી.

- વૈશ પાપન આચરે, સાંભળ પરીક્ષિતન;
 ધટોત્કચે શું કયું, તે સાંભળો રાજન. ૧
 જસો દીધી મુંદરી, માયાવી નાર;
 વે'વાણો થઈ નિસરી, કૌરવને પંડિવાર. ૨
 વજ્ર અતુપમ પેહેરીઆં, નીલાં પીળાં નવરંગ;
 અંજર માંદીમી દિસતાં, ધણાં કાંગળ અંગ. ૩
 ચરણે અણિયા ચાંપતી, કટિ તેા નવ દીસે;
 નવ જોગન થઈ કમનિ, જોતાં મન દીસે. ૪
 ચૌદ પંદર વર્ષ સોળમાં, નવ જોગન નાર;
 કંચુકી કસણે સગારિયાં, કુચ-ફળ વીલ-આકાર. ૫

શિર્ષક રાખડી, માણેક મોતી સાર,
 મોક્ષ કનક જડાવની, ઠેકાણ દાર
 નાકે મોર સોદાગણી, ઠેકાણે મોતી,
 આણે તે અજન સાવિયા, દર્પશુક મુખ જોતી
 દાત જરીશ લલમ કળી, તે ગાદી સો ધાની રેખ;
 અચળાષ ને ચાલો ધણો, નવ જોળન વેપ
 વદા જોઈ પોતાતણુ, મનગા ધણુ ઉદ્ધામ;
 નીલનટ કંધો ચાદતો, જાણે ચક્ર પ્રકાર
 કનક ઝાંખ કચ્છે ધરી, ને વચગા જોડુ પુત્ર;
 ઉપર ઝગકે ઝુગણા, જે દિસે જહુ અમૂલ્ય
 ગોણે જડિત ધુધરી, ડગ ભરતા દે નાદ,
 મોજોલો નિસરી, તે પોતા કરે સ્વાદ
 ખાલે ખાણુ/૧૪ સર્વને, પુગતડા જહુ લેકે,
 એક એકપે રૂપે આગળી, જે લટકાયી બેકે
 સોજે શણગાર કરીને, સહુ ચાલે સાથ,
 છાજ એક વસ્ત્રે બારી, આપી (એક) નારી કરે દાય
 કુકુમ પડો સોણાગણી, ને આપતા આભણ,
 જનમેજય રાય સામળો, ધારો કન્યાદર્જુ
 નાડા થીડા મુખડી, મોજોલે તે જલ્લ,
 કો વડિયાઈ કો બે ધી, મોઢ વર ધી મલ્ય
 માગી માથી મમપતી, હાડી કેરો સાથ,
 છાજ એક વસ્ત્રે બારી, મ નારીને દાય
 કુકુમ સહુ કોરવ તણુ, આભ્યા નમ મોજા,
 પર પુગધી રે વેગળી, જહુ લાગતી નાર
 હામમા મહુમ આપિયા, મુખે મમમ માથ.

૭ નાકે ઈ — નાકે વાળી પહેરેલી તેનો મોઢ કહે (દિખાનો) હતો
 આને કહે અજાતો મોતી (નો દાર) હતો ૮ ૧૫ ને ૧૬ — નૂતન જોળા-
 વાગી. ૬ નીલનટ — કપડા ૧૧ મોજોલો — મોજોલો — વરના તરફનો
 બેગ કન્યાનું મો જોડા જલ્લ તે પોતા ધ — પોતાના સ્વાદે સ્વતંત્ર
 મરજીએ ૧૨ બેકે — લટકાયા બેકેડી મરજી જાડી જાળ

વસણ.

જાલ કંડે બહુ આચાર રે, નાડી બહુ તારાવતી;

તેલ કુસેલે છાંટણાં રે, વરરાયને કર લાવતી. ૪૪

કુંકુ ૧૮ મું. રાગ આદાસ.

રાય સાંભળો બાળે મુનિજી, લાગી ગાયનની ત્યાં ધૂનિજી;

અવનવાં અરિય અપારજી, સાંભળો પરીક્ષિતતન આ વારજી. ૧

દાળ:

પરીક્ષિતના તન સાંભળો, કયા કહું પાવન;

હમટ અંગે કરીને, કરાવિયું મનજન. ૨

પીતાંબર પરિધાન અંબર, પેરીયાં વરરાય;

ગોગળ આગળ દાપ-કંઠણ, હપંશુ બંધાય. ૩

આંખે અંજન સારિયાં, ને કરાવિયો શબ્દમાર;

ગરતક મુકટ સોદામણો, કુંડળ મીનાકાર. ૪

કેસરી વાગા અંગ પેર્યા, પરમ સુભાગ્યન;

બાંહે અંગે બેરખા, બીટી દસ્ત પ્રમાણ. ૫

કંઠિયંબ બાંધ્યા કનકમય, મોલડી રાતી અર્ધ;

નવલ દોરો રતનમય, અતિ આપતાં આમણ. ૬

મુખ બીટી રંગે રાતી, અધર બિંબ પ્રમાણ;

કંઠારી કેડ વાંકડી, શું કરે તેનાં વખાણ. ૭

કુંકુમ પીચું દાપ શ્રીફળ, શેભે તે વરસય;

ત્યાં દોલ કેરે ધૂસકે, નિશાને વળિયા ધાય. ૮

તિલક કુંકુમ તણાં કીધાં, થમો રંગમરણ;

કર્પો કેસર (કેરી) છાંટણાં, સહુ મોધ અકમણ. ૯

મસ મસતા તેલ કુસેલ વાગા, ચુઆ ચરમિત અંગ;

સજ યજ્ઞને નિસર્ચા, તે જાનકેરે સંગ. ૧૦

ગજ પાવણી રંગ ને બહુ, હણહણે તોખાર;

૪૪ તેલ કુંકુમ—તેલ કુસેલે છાંટણાં. ૫૧ વરરાયને—વરરાયણ. ૨ મનજન—મન.

૩ પીતાંબર—પીતાંબર. ૪ મીનાકાર—મીનાકાર. ૫ પ્રમાણ—પ્રમાણ.

૬ અર્ધ—અર્ધ. ૭ વખાણ—વખાણ. ૮ રંગમરણ—રંગમરણ.

૯ અકમણ—અકમણ. ૧૦ સંગ—સંગ.

- દુર્યોધનના કુંવર સાથે, અક્ષૌહિણી દળ અગિયાર. ૧૧
- મદ અગિયાર કુંવર કર્યા આગળ, યથા વર અસ્થિર;
- હરિતનાપુરના રાય આગળ, સેનાનો નદિ પાર. ૧૨
- કૌરવ કેસ આયમાં અર્ધ, સોર સળગો થાય;
- કૌરવ કેસ સાથ શું, વર પરભૂતાને જાય. ૧૩
- દ્રોણચર ને કૃપાચાર્ય, અશ્વઃચામા મુન્ય;
- જોઈ દળ પોતાતણું, મન દરખિયો દુર્યોધન. ૧૪
- મુશર્માનો સાથ સળગો, સન્નેડે અસ્થિર;
- શત ભાત જે પોતાતણા, દીસતા રાજકુમાર. ૧૫
- કર્ણુ શકુનિ દુઃશાસન, વૃષકેતુ મદાળજવંત;
- વર રાય રાણા સજી આળ્યા, યોધનો ન આવે અંત. ૧૬
- ત્યાં ધ્વજ નેત્ર અશ્વગજ, નિરાનનો નદિ પાર;
- પંચ શબ્દ ત્યાં ગડગડે, નિરાને વળિયા ધાય. ૧૭
- જેવા સોઠ ધણા મળ્યા, જુઓ ઉત્તમ રાણુમાર;
- અકિત થકિત યાયે તદિ, આડંગર અપરમપાર. ૧૮
- એમ જગભદ્રજીને માંડવે, આવી કૌરવ જન;
- તોરણ વર ઊગા રજા, ત્યાં મળ્યા બહુ રાત્રન. ૧૯
- દેવતી આઝ્યાં પોંકવા, તેની સંગ મુદર નાર;
- હિડિપીડિ હાથની લઈ, કરે સહુ આચાર. ૨૦
- વરનાકે સાદીને નિરખિયા, સંપૂટ ચરણે ધરાય;
- ખાટ ખાલી તાણિયા, મંડપ માંહે જાય. ૨૧
- ત્યાં ગર્ગાચાર્ય તો અગિયા, બેઠા (તે) સોભાગાન;
- સમ વેળા જાય દગધર, કરો કન્યાદાન. ૨૨
- માયર મંડપ (માંવ) સ્થાપિયું, જાનઈ બે નાનંદ;
- વરના બેઠા પરણ્યા, બહુ કટક કૌરવ સંગ. ૨૩
- અંતરપટ આડાં ધરે, (તે) બેઠા મંડપ માંવ;
- જગભદ્ર પોતે લાગિયા, સુરેખાને ત્યાં. ૨૪

૧૫ દીસતા રાજકુમાર—રાજાના કુંવર જેવા દીસતા—જણાના. ૧૬
 વર—ઉત્તમ. ૨૦ હિડિપીડિ—જુઓ ધીરા ભકતની પરચુરણ કવિતામાં
 સરલી વિવાહ. ૨૧ ખાટ ખાલી—માંવરે—માંવરે—માંવરે

વરમાળા વિષે ધરી, મંગલ આર બજાવ;
 અદીઓ એમ ને લાં તેમ, એ વાત કમમ સુમતિય, ૨૫
 પીર-વસા લગ્ન લાં, (ત્યારે) વિષ ઠહે સમવાન;
 વરકન્યા દાપ ગણતી, (ત્યાં) મહમક્યાં નિતાન. ૨૬
 વરમાળા દેડે આરોધી, કમું કન્યાદાન;
 મધુપકે કીમો રાગવ. રીને, સર્પ (ત્યાં) દરખિયાં દોમન, ૨૭
 વરકન્યા બેઠાં મોવરે, મજમે દામે દામ;
 વરસાન કામ મલું દસિયા, વગ્ન દેરવ સ.મ. ૨૮
 વૈસંવામન બોલિયા, સાંગલો પંડુકુમાર;
 કન્યાએ કર આંધિયો, (સદ) દરખિયો સાથ અંધાર, ૨૯

ન ખગાય રે, કામળ 'અંગે' આપદ;	
વર નાજે રે, હીને નાક કદા.	૨
એમ નાણી રે, દુઃખ સદી બેસી રહ્યો;	
કન્યાકેરો રે, મર્મ કાણે નવ લલો.	૬
કરી ધુધર રે, કંથ જોષ કન્યા હસે;	
વર નાજે રે, હીને દવણાં શ્રેસે.	૧૦
એમ દીકું રે, કૂર વદન કન્યા તણ;	
છું મરવસાં રે, નળ ન આમે આપણું.	૧૧
કર ઘોલે ધણ રે, અંગે પીડા યાવ ધણી;	
કદ વેરણ રે, કાં દુઃખ દેહે પાપણી.	૧૨
દળવેશુ રે; માગાને તેડી કહ્યું;	
સુણો શકુનિ રે, આ દુઃખ નવ નામે સહ્યું.	૧૩
હી નાજે રે, શવડો મારો નાવશે;	
સમ ખાંઈ રે, એ કન્યા મુજ માંખે હો	૧૪
નદિ, પરણું રે, ગામાજી તમને કહ્યું!	
હાકો આજ રે, ક્યમે શવતો રહ્યું!	૧૫
એવું સાંભળી રે, રીસ ધણી શકુનિ કરે;	
કદ મૂરખ રે, એવું કાંઈએ આચરે?	૧૬
એ કન્યા રે, તુજ લગી આવે કદી;	
કાંઈ કરમે રે, પરણ્યો નાદવકુળ સદી!	૧૭
અર્જુનમુત રે, જોડને નંતો વરી;	
તુજ સાટે રે, કુવર બુદ્ધિ એવી કાં કરી?	૧૮
ધરી ધીરજ રે, ધટિકા બે બેસો તમે;	
તુજ પાસે રે, હોખાણું સરવે અમે.	૧૯
આતર ધડિયે રે, ચોરી બંધાવું સહી;	
કષ્ટ માંહે રે, પરણાવું હોમો રહી.	૨૦
તું તો કાંપર રે, કૌરવકુળ અવનયો;	

૧૮ 'તુજ' કી:-તારે નદ્યે અર્જુનમુત-અભિગમ્ય પરણવાનો હતો (ને પરણ્યો) છતાં તે તારી બુદ્ધિ એવી (ઉપર કન્યાને મા વગેરે કહી તે) તે કી-સામાટે કરી. ૨૦ આતર ધડી-દગણાં.

કપાળ મેલે રે, કન્યાએ જો કર ધયો.	૨૧
જોતું સાંભળી રે, વ્યાકુળપણે કન્યા કરે;	
જાણુ ધૂલે રે, સુદેવી રૂંડે ધરે.	૨૨
ત્યાં માયુ રે, કુમરનાં સરજી ધણું.	
તે જોઈને રે, હજુ ઠાઠએ નવ રજુ.	૨૩
અતિ મોહું રે, કન્યા પદન જીલ્લોગણું;	
અતિ લીક્ષણ રે, છાંત અને અંગ વામણું.	૨૪
કર આંખો રે, વર સ્ત્રીસ પાડી હંમેશા ધયો;	
તે જોઈને રે, લોક સાગ નાશી ગયો.	૨૫
કહે દેવાને રે, વ્યાપે સર્વ પવન મહં.	
સર્વ લોકને રે, વ્યાકુળ કરીને (ત્યાં) બહ.	૨૬
જોતું કહીને રે, ચેતાંને રૂપે ધયો;	
તે મંડપ રે, ગાયે કપાડી ગયો.	૨૭
ત્યાં આખી રે, અર્જુનસુત ઉપર મંચ;	
જગબદની તનવાં રે, અગ્નિમન્યુ ત્યાં વયો.	૨૮
તર જોતવા રે, જીમકુતર કાઢી રાણે;	
ત્યાં મેલ્યો રે, સાગ સહુ દા આપણે.	૨૯
તે ખાટે રે, જીમ કોની કમી નથી;	
કદાં અધરે રે, આ દેવી વિનાણી નથી.	૩૦
નેણે સમે રે, આંખી ત્યાં સગલી મહં.	
અતિ પવને રે, શુદ્ધ સગીરની મહં.	૩૧

જોગ વીતિ રે, ઘોર જાગંતી ત્યાં સદી;	
પચુ કોણે રે, કન્યાની શુદ્ધ નવ લડી.	૩૫
રવિ હમ્બો રે, પ્રાતઃકાળે વેળા યથો;	
દીસે અર્જુન રે, ત્યારે પવન કારે રહ્યો.	૩૬
તેણે સમગ્રે રે, જાનલોક આપ્યા ધણું;	
ત્યાંદાં જુઓ રે, નાગ નદિ મંડપ તણું.	૩૭
સહુ ગોસે રે, વાંક શો મડપ તણો;	
દાપી જાયે હડયો રે, રાને પવન (મયો) ધણો.	૩૮
હવે લાયો રે, વર દન્યા પરણાવિયે;	
કરી ચરણસ રે, મોતીડે વધાવિયે.	૩૯
કૌરવનો રે, સાથ સહુ આવી મળ્યો;	
જહુ કીધો રે, પવને રાને આંકજો.	૪૦
સુરેખા રે, જુઓને સતી કહી;	
જહુ જુઓ રે, મંદિરમાં તો કોઈ નદિ.	૪૧
ત્યારે જોશિયોરે, સાથ સહુકો એવું કહી;	
ભાઈ કોણે રે, દન્યા હણું કીધું સહી.	૪૨
એવું સાંભળી રે, દુર્લભન કાપ્યો ધણું;	
સજ ધાઓ રે, સૈન્ય સહુકો આપણું.	૪૩
જહુ જુઓ રે, દન્યાકો કોણે દરી;	
શું કીજે રે, પવને જહુ આંધી કરી.	૪૪
એવું સાંભળી રે, વિપ્ર રૂપ લીધું દરિ;	
જોયા માલ્યા રે, દન્યાને કોણે દરી.	૪૫
જહુ જુઓ રે, રાક્ષસનું સૈન્ય ધણું;	
ત્યાં દોહું રે, કુટુંબ સહુ પોતા તણું.	૪૬
વર દન્યા રે, પરણી બેઠાં (તે) નિર્મિલું;	
તે જોઇને રે, કૃષ્ણ તણું મન દર્શિયું.	૪૭
ગાઇ આપે રે, બેત સુભદ્રા હચરી;	
પાંડવની રે, માગી કૌરવે અંગ વરી.	૪૮
તવ જોડ્યા રે, દરજે દરિ. (જોડ્યા) દરી;	૪૯

કથમ મેલે રે, કન્યાયે ને કર ધર્યો.	૨૧
એવું આંખળી રે, વ્યાકુળપણું કન્યા કરે;	૨૨
બહુ ધૂલે રે, સાહેલી દેડે ધરે.	૨૩
ત્યાં ગાયુ રે, કુંવરના સરખું ધર્યું.	૨૪
તે જોઇને રે, ઉભું કાઢ્યે નવ રજું.	૨૫
આતિ મોડું રે, કન્યા પદન ણીદાગણ;	૨૬
આતિ તીક્ષણ રે, દાંત અને આંખ વાગણું	૨૭
કર આંધો રે, વર ચીસ પાડી ઉભો ધર્યો	૨૮
તે જોઇને રે, લોક સાથ નાથી મર્યો.	૨૯
કહે દેવને રે, વ્યાપો સર્વ પવન ધર્યું;	૩૦
સર્વ લોકને રે, વ્યાકુળ કરને (ત્યાં) બધ.	૩૧
એવું કહીને રે, પોતાને રૂપે ધર્યો;	૩૨
તે મંડપ રે, ગાયે ઉપાડી મર્યો.	૩૩
ત્યાં આંધી રે, અર્જુનમુન ઉપર ધર્યો;	૩૪
બળભદ્રની તનયા રે, અશિમન્યુ ત્યાં વર્યો.	૩૫
તવ બોલવા રે, બીમકુંવર કાઢી સંજો;	૩૬
ત્યાં મેલ્યો રે, સાથ સહુ કે આપણો.	૩૭
તે ગારે રે, બીક કાની કથી નથી;	૩૮
ધદાં આવે રે, આ કાની વિષાંધી નથી.	૩૯
તેણે સમે રે, આંધી ત્યાં સજળી ધર્યું;	૪૦
આતિ પવને રે, શુદ્ધ કરીશની બધ.	૪૧
વંટાળિયો રે, વાણ ત્યાં લાગે બહુ;	૪૨
ધર જુદાનાં ઝૂકરે, અવનિ પડે સહુ.	૪૩
યમ કાંકરા રે, ગદાસ આંખોમાં પડે;	૪૪
જગમગનો રે, માંડવો કોને નવ જડે.	૪૫
આતિ રાને રે, પવન-પ્રદાર મજગા ધર્યું;	૪૬
બહુ લોકો રે, આંધે ધર્યું વરવધા.	૪૭

૨૦ વિષાળી-કાઠની મા નથી વાંધ કે અહીં આવે. આવે
આંધો નથી નાંખ્યો કે ગારા મૂકતા દાનવોને કાઢી આવી
૩૧ આંધી-આંધાર. ૩૪ આતિ રાને-ગોડી રાતે.

- અળકતા બાસા કમર ખપુઆ, કટારી તરવાર;
ભરી બાથા તીર કેરા, કરે સળજો માર. ૭
- દેધ દદામું કટક કૌરવ, ગડમડે નિસાણુ;
હું આખ કન્યા કોણુ છે, ક્યાં ખુએ પાપી પ્રાણુ. ૮
- દુઃખેનના કટક માંદે, સળજ છે મદા ચર;
હું એકતાનું શું મળુ, મારી કરશે ચૂર. ૯
- જોનું સાંભળી દોષે અટથો, બળવંત શીમકુમાર;
રખુ વિષે એકએકને, મારી કરું સંહાર. ૧૦
- કર્ણુ દોષે મદી આજ્ઞો, સાધિયું એક પાણુ;
એક ભુજ-પ્રદારે રથ ભાંજી, કપો કચરધાણુ. ૧૧
- ત્યારે દુઃશાસન કહે સર્વને, એકલાનું નહિ કામ;
સદુ મળીને યોધ આપણુ, મારવો તે કામ. ૧૨
- જોનું સાંભળી હાંક મારી, રાક્ષસનો નહિ પાર;
માયાવી ત્યાં આવિયા, અર્ધાદિણી ગુરમ અહાર. ૧૩
- કૌરવ-તખા જે યોધ ઉભા, યજ રથા દિગ્મુદ;
કૂર વદન બીડામણુ, દીમતા પર્વત પ્રિદ. ૧૪
- કોને એક પમને નાક વાંકું, કોના લાંબા કાન;
કો યોધ વદન બીડામણુ, એવા યોધ (ગદુ) રાખન. ૧૫
- કો માયા નિહોણું ધડ કરે, કરુણા મુખદન;
એમ દેવ-બાહુ બ્યાપી રલા, જોનાં ન આદ અંત. ૧૬
- કોને ચાર પમ ને વદન વાંકું, માયાં મોટા સુંમ;
દીસતા કાળા પાંડ સરખા, વજ સરખાં અંગ. ૧૭
- અગ્નિ-કેરા ય.મ ભાંકા, હાથ ન આવે તેહ;
(તે) માયાવીશુ કેમ પે.એ, યોધ ઉભા જેહ. ૧૮

વસેણુ.

યોધ ઉભા જોય રે, શી ગતિ થાયે આપણી;

પ્રધાન સદુ (એમ) ન ત કરેન; રે, આખા દુઃખન બાળી. ૧૯

૭ ખપુઆ—ખપવા—જે ધારવળી તરવાર. ૧૩ ગુરમ—લરકરની હુ
બી. ૧૬ એમ ઈ:—આમ—અહીં જોશીને વિચાર કરે કે મુદ્દ કેવી રીતે કરવું.

થયું પ્રગત્ત રે, આપણને ચિંતા કરી. ૪૬
 એવું જોઈ રે, કાણ એકમાં આધ્યા કરી;
 મંદિર માંહે રે, આવીને સૂતા હરિ. ૫૦
 તેણે સગયે રે, નગર સોર સગળો યયો;
 જાણલેદે રે, સમાચાર આવી દહો. ૫૧
 શું સૂતા રે, કન્યા હણું થયું હરિ;
 દવગ જાશે રે, કૌરવ જન પાછી કરી. ૫૨
 કૃષ્ણ જોડ્યા રે, બાંધ વાતે (તમે) સી દરો;
 હરે પુત્રી રે, મૃત્યુમાં કાણ અવતર્યો. ૫૩
 રહો એસી રે, ઘેર જઈ પોતા તણે;
 કાપિ જોડ્યા રે, જનમેજય વાણી મુણે. ૫૪

વલ્લભ.

જનમેજય વાણી મુણે રે, કૃષ્ણ એવું ઓથરો.
 પછી ત્યાં શું નિપામું રે, તે સર્વું મનમાં ધરે. ૫૫
 કંઈકું ૨૦ મું રાગ આશાવરી.
 વેસંપાન જોડિયા, સાંભળો પરીક્ષિતનના
 કન્યા જોળી નર જડે, જહુ સોઠ દુષોધન. ૧
 પછે ઘટેલકમે શું કયું, તે કહું તુમને રાગ;
 કારણ મારને જોઈરે, રણરત્ન ત્યાં રાખાય. ૨
 ત્યાં આવી દીધું દહમું, મુજ પાસે કન્યા એહ;
 જોને ઈચ્છા હોય તે, રણમાં મેધ આવે તેહ. ૩
 એવું સાંભળી કૌરવ તણા, રણ મેધ વીર સુખળ;
 તે આનિયા કોપે ચઢી, મેલતા જહુ જાણ. ૪
 ત્યાં નાજ જોળા ગુરજ જરણી, જાણનો નદિ પાર;
 ઘટેલકમે ઉપર પડ્યા; જેમ મેધ મૂલંગ ધાર. ૫
 સાંઘ કરી મરા જહુ, દામ નાજે ચક્ર ત્રિશુળ;
 રણ પિરે કરતા મર્જના, અનર્થ કરા મૂળ. ૬

૧ વલ્લભ:—કૃષ્ણધનના મનમાં કન્યા જોડ્યા છતાં ન જરૂર પાળી મૂળ
 ગાઈ યયો. — ૬ અનર્થ:—અનર્થ કરનારાના મૂળ—મૂળ
 કન્યા કૌરવો.

- ચગકતા ભાષા કમર ખંપુઆ, દારી તરવાર;
 શરી બાયા તીર દેશ, હરે સખજો માર. ૭
- દેશ દેશનું દટક કૌરવ, મડમડે નિશાળ;
 તું આખ્ય કન્યા કોણું છે, ક્યાં ખુએ પાપી પાણ. ૮
- દુષેધનના કટક માંહે, સખજ છે મદા ચર;
 તું એકલાનું શું મજુ, મારી કરશે ચૂર. ૯
- એતું સાંભળી કોપે ચડ્યો, બળવંત બીમકુમાર;
 રણ વિષે એકેએકને, મારી દરું સંહાર. ૧૦
- હંધું કોપે ચરી આખ્યો, આધિયું એક જાણ;
 એક છુન-પ્રકારે રથ બાંધ, હ્યો દચરધાણ. ૧૧
- ત્યારે દુઃશાસન હલે સર્વને, એકલાનું નહિ કામ;
 સદ્ બળીને ચોધ આપણ, માર્યો તે કામ. ૧૨
- એતું સાંભળી હાંકે મારી, રાક્ષસનો નહિ પાર;
 માયાવી ત્યાં આવીયા, અદ્ધાદિબી ગુપ્ત આદાર. ૧૩
- દાર-તણા જે ચોધ ઉભા, થઈ રહ્યા દિગ્મુક;
 કૂર વડન બીદામણા, દીવતા પર્વત પ્રેમ. ૧૪
- કોને એક પમને નાક વાંકું, કોના લાંબા કાન;
 કો વાષ વડન બીદામણા, એવા ચોધ (મહુ) રાજન. ૧૫
- કો માયા વિદ્યોબાં ધડ ફરે, કડકના મુખદન;
 એમ દેય બહુ વ્યાપી રહ્યા, જોતાં ન આન અંત. ૧૬
- કોને ચાર પગ ને વડન વાંકું, માયાં મોટા રંગ;
 દીવતા કાળા પાંડ સરખા, વડ સરખાં અંમ. ૧૭
- આગિ કેરા થાય જાડકા, હાય ન આવે લેહ;
 (તે) માયાવીશુ દેમ પેાએ, ચોધ ઉભા જેહ. ૧૮

વલણ.

ચોધ ઉભા જોયરે, શી ગતિ થાયે આપણી;

પ્રધાન સદ્ (એમ) વન કરનારે, આખ્યો દુષેધન બાળી. ૧૯

૭. અપુઆ—અપવા—એ ધારવળી તરવાર. ૧૩ મુદ્ધ—લશ્કરની હુ
 કી. ૧૬ એમ ઈ—આગ—અદ્ધા બેશીને વિચાર કરો કે મુદ્ધ કેવી રીતે ફરવું.

રણુ ભૂમિ કો છોડે નહિ, કોને ન આપે ગામ;
 વૃષદેવના શાવ્ન આગળ, કોનો ન પડે લાગ. ૨૯
 ધટોદચ તપ મહંઓ, અનંદિક્ષ વીર સુમન્ય;
 ત્યારે દુષ્ટકુંવરે મે'કીકે, આકાશ મારમ જાણ્ય. ૩૦
 તે જાણ્ય કુંવરનાં ખમી, આંતી પડ્યો દગ ગાંધ;
 અથે મજ રથ પાલખી, જહુ યોધ આંખ્યા પાય. ૩૧
 તે ગોખી અમલી ચૂર હીવા, ધણું કચદધાણ્ય;
 દોદરા નાકાં યોધ મયંજા, મયું દળ ભંગાણ્ય. ૩૨
 તે પોનાને રૂપે યથો, ભાગ કેસે તેન;
 ત્યાં દણું કુંવર જોસ્યો, (તે) સાંભળ્યું દુષ્કોધન. ૩૩

વલણું

સાંભળ્યું દુષ્કોધન. રે, વૃષદેવ ત્યાં પાડો ક્યો; જુ
 ત્યાં દોણુ સુરને ચરણે લાગ્યો રે, (સ્વાગતી). કુંવર રૂપા કરો. ૩૪

કડણું ૨૨ મું રાગ સાંભરી.

વૈશમપાયન બેલિયા, આંખાઓ પાંડુકુમાર;
 ત્યારે હુંમોધને દોણુ સુરને, જઈ ક્યો તમસ્કાર.
 તમ વિના સુને દોણુ રાખે; શીરા ધરિયું ચરણ;
 જહુ યોધ રણુમાં રોજિયા, ને ક્યું કન્નાદરણ્ય.
 તે માટે પ્રભુ ત્યાં જઈને, દુષ્ટનો આણો અંત;
 દોરેવ સદુકો તમારા છે, યાઓ કરજ્યાવંત.
 એવું સાંભળીને દ્રોણાચાર્ય, યથા બેઠા ત્યાંય;
 વળી કુપાચાર્ય અશ્વત્થામા, સામ્ય લેની બાંધ.
 રથ સંગે હીવા આપાપણા, સેનાપતિ સહુ સાથ;
 રણુ ત્રિષે મંદુ આપિયા, રાત્ર લીધાં દાય.
 ધટોદચનું સંન્ય સળળું, વીટી રણા ચોપાસ;
 કોરવ દેશ કટક માંહે, સળળો પરિયો તાસ.
 આકાશ મારે ભલેતે, જઈ પ્રવરે પ્રતાંગ;
 તે દોણુની દુષ્ટે પડ્યો, મહાકૂર રૂપ વિશાળ.
 મરતક હોડે દોડતાં, ધડ વિના કરેડે દંત;
 અગ્નિ કરા ધાય ભાકા, જોતાં ન આવે અંત.

- એ પુત્ર છે અશુભનો, અભિમન્યુ કહેવાય;
 એમાં વાગક સાંભળી, મહુ મોખ વિરમવ-થાય. ૨૫
- વૈશંપાયન બોલ્યા, સાંભળો પરીક્ષિતનન;
 અભિમન્યુ આવ્યો સાંભળી, વદે દુર્યોધન. ૨૬
- દુઃસાસનને કહ્યું તેડી, શું બુઝોયો શૂર;
 આજ સુત અશુભનો, કરો મારી શૂર. ૨૭
- વસણ.
- કરો મારી શૂર રે, દુર્યોધન એમ હયરે;
 દુઃસાસન તવ સજ ધર્મરે, યુદ્ધ કરવા પરવરે. ૨૮
- કહ્યું ૨૪ છું. રાગ સામેરી.

વૈશંપાયન બોલ્યા મુન્યછ, સાંભળો પરીક્ષિતના તનછ;
 અભિમન્યુ આવ્યો યુદ્ધ ભણુછ, શૂરને પ્રણમ્યો પેહેસે બાણુછ. ૧

કાળ.

- પેહેસે બાણે દ્રોણાચાર્યને, પ્રણમ્યા નમ્ર પાવ;
 તે બાણ પાણું ફરી આબું, એમ વિરમવ થાય. ૨
- બીજે બાણે સ્તુતિ કીધી, તું દેવ કેરો દેવ;
 મુજ પિતા કેરો શીશુર, ધન્ય ધન્ય થી બૂદેવ. ૩
- પાચાર્ય અશ્વપામા, રતબા, બીજે બાણ;
 કે પુત્ર છે અશુભનો, સહુને કરે પ્રણામ. ૪
- મોયું બાણ સાધિયું, કણ દુર્યોધનનું જેદે;
 ૧ બાણ આવી કહે સહી, વૃત્તાંત સમજું તેદ. ૫
- સંયમું બાણ સાધિયું, તે સદસ્ય સંદ્રાહાર;
 તેવવનિના સેન માંડી, વરસી રહો અંગાર. ૬
- વરિતાવ બાણ તણો ખગી, હલકયા યોધ અનેક;
 અભિમન્યુ કેવર પડયા તૂટી, કેવર કૌન્વ છેક. ૭
- બહુ નામ જોગા ચક્ર કરસી, પતિવ પ્રસ પ્રચંડ;
 અભિમન્યુ કીધો આક્રોશ, તવ કડકકું કહાંડ. ૮

૧ શૂરને—દ્રોણશૂરને. ૩ બૂદેવ—આણવ. ૬ તે ઈ—તે બાણ
 ૮ બરો સંદ્રાહ જેવા પાંદા આકારનું હતું.

- આર્જુનસુત કોપે ચઢ્યો, કયો ગદા ટંકાર;
 (એક) બાળે યોધ કૌરવ તણા, દૃષ્ટા બાર દગર.
 (ત્યારે) દુર્યોધન કે' શું જુઓહો, કરો મારી ચૂર;
 એવું સાંભળી અભિમન્યુ બોલ્યો, (નયન) ચઢ્યું સાગરપૂર. ૧૦
 કાકાજી દરણા કરી, બોલિયા પરમ વચન;
 મુન પુત્ર જાણી દયા આણી, બોલિયો અભિમન્યુ ૧૧
 હું બાત્રીજો થઈ બક્ષિ ચૂક્યો, મા રાખો મન રીત;
 એવું કહીને ઉડાડ્યું, જે છત્ર રાખે શીર. ૧૨
 સારથી માયો દ્વજ ઉઠી, યયો હાહાકાર;
 અભિમન્યુ ઉપર પડ્યા તૂટી, કૌરવના અસ્વાર. ૧૩
 ધર્યા બાંધવ દુર્યોધનના, કરે મારો માર;
 બાણુદ્રષ્ટિ કરે ધણી, જંગ મેધ મૂરાજ ધાર. ૧૪
 એવું જોઈને કોપિયો, બળવંત બીમકુમાર;
 દેત્યે માયા દંકારી, અદોહિણી ગુસ્સા અઢાર. ૧૫
 આકાશ માગે કૃપાયો, તે થઈ પડ્યો પાપાણુ;
 કૌરવ કેસ કટકનો, ત્યાં થયો કચરધાણુ. ૧૬
 ધટોલકચ રમ્ય રવો માજે, મળ્યા દેત્ય અપાર;
 શિક્ષા પર્વત વૃક્ષનો, તે કરે સગળો પ્રહાર. ૧૭
 કૌરવ કીધા આંકળો, તે કર્યા પ્રાજે સર્વ;
 બળવંત દેખે જોટલા, ઉતારે તેહનો ગર્વ. ૧૮
 દગ મધ્યે આવી પડ્યો, બળવંત બીમકુમાર;
 બહુ કોધ આણી દુર્યોધનનું, કર્યું દળ સંહાર. ૧૯
 દેટલા માર્યા તમાચે, દેટલા પગ કેરેધાય;
 દેટલા દમકા કીધા દોણીએ, તે કરી ન બેઠા ધાય. ૨૦
 દેટલા કરડી વણુમાં, કો ચૂર-કીધા હાથ;
 કો ચરણે અટી ફેરવ્યા, પછાડ્યા અવનિ સાથ. ૨૧

૧૧ મુન્યું છઃ—અભિમન્યુ બોલ્યો કે મને પુત્ર જાણી અને દયા આણી હું જે બાત્રીજો થઈ બક્ષિ કરવી ચૂક્યો છું તે ક્ષમા કરો. આ વાક્ય દુર્યોધને અભિમન્યુને મારવાનો વિચાર કયો તેથી તેને અભિમન્યુ કરાગીમાં દેદે છે, કે તમારાથી શું થવાનું છે.

કો યોધ ચરણે ચાંપિયાં, કો હડાડ્યાં આઘાસ!	
ધટોત્કચના મહારથી પકડ્યા. રણે સળગો ત્રાસ.	૨૨
ગળે ગળે, તુરિયે તુરિ, રથે રથ મંદી પાણુ;	
સહુ અન્યોન્યે અંધાળના, જોગ થયું દળ બંધાણ.	૨૩
તે યોધને લેઈ યોધ મારે, જોગ મારનો બહુ જોય;	
જોવું જોઈને નાસતા, રણપાસ ન આવે કાવ.	૨૪
ધ્વજને નેત્ર જોધ પડિયા, મુકુટ કુંડળ સાર;	
શોણિતની સરિતા વહી, (ત્યાં) તળાયા હસ્તિ અપાર.	૨૫
દુર્યોધને રણભૂમિ છાંડી, યથો છોછો સાથ;	
જોકાંત જઈને સર્વ જોધ, દેહ મરતક દાગ.	૨૬
વળી ધટોત્કચે દાવને, આસા આપી સાર;	
કેટલા સત જાન યજ્ઞ, જાંજો હસ્તિનાપુર મોઝાર.	૨૭
કૌરવનારી નગ્ન કરજો, મર્વ જઈને તીર;	
જારી સભામાં કાઠિયાં, મુજ કાપી ફરો ચીર.	૨૮
જોવું કદીને મોહવા, સો દાવ તંબૂ વાર;	
ગાંધારીના પુત્ર ધર્મને, આપિયા નગર મોઝાર.	૨૯
આપ આપજો મંદિર ગયા, જ્ય થયો સધ્યાધાન;	
કૃષ્ણ નિરખ્યા કામિનીજો, થયું વદન-વિરાળ.	૩૦
ગાંધારીજો જામિયું, મુજ પુત્ર આવે ઘેર;	
તેને તેડી પૂઠિયુ, કહો જ્વનની પેર.	૩૧
ત્યારે પુત્ર સમજાં કચરે, પછે કરશું ખાત;	
અગો પાત્યા દાયાં આંધિયા, ધણી ગઈ એ રાત.	૩૨
આપ આપજો જઈ દાગ સુતા, મેળા કંતી નાર;	
ત્યારે ફર રૂપે નિરખતી, આપ આપજો વારતાર.	૩૩
કાણે મહું એક લાંબો કંથો, કો હલ્લા કાટે ખાર;	
ત્યારે નગ્ન જઈને કપ ઉપર, વજ્ર નાખે નાર.	૩૪
કાનું વાન પાંકુ પાન લાંબા, નારી જોઈતી ગન;	
તે વજ્ર નાખી નિમરી, તે યજ્ઞ રૂપે નગ્ન.	૩૫
કાનું પેદ મે કુ દેન જોવું, કપ પડિયા આંખ;	

ઉનાવળાં ઉડી પછે, વચ્ચે દીધાં નાખ.	૩૬
કેનું આધનન જીદામણું, અને છન્ડા કાઢે જાર;	
એનું જોઈને કંથ ઉપર, વચ્ચે નાખે નાર.	૩૭
કો નગ્ન થઈ નાખે થણું, (અને) છન્ડા કાઢે જાર;	
ત્રાસ પડિયો પેટમાં, બાકુજ યાચે નાર.	૩૮
વળી નગ્ન મછીને નાથના, કોઈ કરતા રતનપાન;	
તે નાર વળાણું જોયરે, તમે કંથ થયા અસાન.	૩૯
એમ જોઈને વધુ નગ્ન થઈને, આવી સાસુ કેરે પાસ;	
રૂપ કેળી કંથ કેરે, થયો મનમાં ત્રાસ.	૪૦
જાઈજી જોસો ખરે, ધરમાં કંથમ રહેવાય;	
જન મોંઘીથી આવિયા, તમ પુત્રને કંઈ યાય.	૪૧
એક કે' મેં વ્યક્ત મરણું, વદન નિરખું કંથ;	
બીજા કે' મેં નેહ નિરખું, તરાહ સરખું વદન.	૪૨
ત્રીજા વદે રે સામજો, સાતજી તમે કંથ;	
મેં વચ્ચે નાખ્યું અમ કંપર, વાધિયો જવ યણું.	૪૩
ચોથી કે' મુજ કંથ કેરે, દોષ સરખું પેટ;	
પાંચમી વધુ એમ વદે, મેં નિરખ્યું કાંઈ નેટ.	૪૪
છઠી કહે રે મુજ કંથથી, દલો મુને સવાય;	
સાતમી કહે વાન કરતાં, લાલિયે અમો આય.	૪૫
આઠમી એમ કંપરે, મેં મુખે કંથ કે'વાય;	
મુજ કંથ કેરી વાત કરતાં, થણું લાલું આય.	૪૬
નવમી નિદે કંપને, આતિ આળી મન હેન;	
વિકાજ વદન જીદામણું, જાણે વળાણું પ્રેન.	૪૭
દસમીએ દસ અંગળી, મુખમાં મેલ્યો ભખ;	
આપ આપના તાં કંથ કેરે, કરે પરમ વખાણ.	૪૮
એમ અન્નો અન્ને સહુ, વધુ નગ્ન આવી સોય;	
જે ચાર આવી મા કને, ઉઠું પાલી રોય.	૪૯

૩૬ ઉનાવળાં કંઠ—(કોવળી આઆએ) ઉનાવળાં ઉડીને પછી વચ્ચે દીધાં નાખ—વચ્ચે નાખી દીધાં. ૪૪ મેં કંઠ—પાંચમી કહે છે મેં પણ કંથ નેટ—નહીં નિરખિયું—જોયું.

એ ચાર વળગ્યા અંધને, તે કરે સર્વે રૂદન;
 ધૃતરાષ્ટ્ર કહે મુન ગાંધારી, કુશળ દુર્યોધન? ૫૦
 કુશળ-હોય તો કંઈ વળગી, કાં રહું મુન તોત;
 જનનું અસિગાન ન રહું, યયો ગાં ઉપાત. ૫૧
 ધટોતકય અભિગન્યુ કુંવર, દ્યુ કન્નાદરણ્ય;
 મદાયુદ્ધ કીધું રણ વિને, યાગિવા કૌરવ મરામ. ૫૨
 અભિગન્યુ પરપયો સુરેખાને, યયો અંધય સાય;
 સેન બાપુ આપણું, તે પ્રથમ મથા હોલાય. ૫૩
 એ જીવ્યાપે મરણું ભણું, એમ થયું છે ર તોત;
 કૌરવ કારામદ પડ્યા, શી દંડું તમને વાત. ૫૪
 દુર્યોધનની જાન દેર, થયું દળ જાંગાણ;
 દ્રોણ સરખા કર્યા પ્રાણે, હમરો નહિ પ્રાણ. ૫૫
 તે પડ્યા દહે નિરખિયા, નવ દળે ગનતો સોક;
 એણું દહીને રડે મરમાં, મેલી ચોકે પોક. ૫૬
 એણું સાંભળીને વિદુરજી, આખ્યા તેણી વાર;
 બાનીજા થઈને કંઈ વળગ્યા, યયાં હિમા ચાર. ૫૭
 મોટે સાહે સાંધિયું, તે કરે સોક રૂદન;
 કૌરવ કરા દુઃખનું, શું કહું વિદુર વચન. ૫૮
 વિદુર કે મેં વારિયા, ક્યાંકાં કરો અન્યાય;
 હું કહે તો તે આજ આગળ, ધટે સર્વ સમાય. ૫૯
 સહુ કહે કૌરવનું રણ માંહે, રણભૂમિ કાંડી રાય;
 દારકાને મોંદરે, મર્જના સળંગી થાય. ૬૦
 એ કયા રહી એટલે, સાંભળો પંરીક્ષિતન;
 પછે રણમાં શું થયું, જ્યાં હતા દુર્યોધન. ૬૧
 વૈશંપાયન બોલિયા, સાંભળો પાંડુકુમાર;
 દુર્યોધનને શું થયું, તે લહે કૃષ્ણ વિચાર. ૬૨

૫૦ બે ચાર—કેવળ ૫૮ મોટે પ્ર—મેટે મહે રજાનું—સાંધિયું—
 સાંધિયું—રડવાનું ચાલવું રાખ્યું. ૫૯ હું કહે તો પ્ર—હું કહે તો હવે તો
 આગળ આખું અને તે ધટે-ધટમાં સર્વ સમાય છે. અર્થાત આજ તે
 મનમાં સાવવું પડે છે.

પલ્લવ,

હાટે મૂંઝવણ નિચાર રે, ધટોત્કચ સળજો વઢ્યો;

નદિ આપે કન્યા સાર રે, બાળબાલક કાપે ચઢ્યો. ૧૩

કડવું રપ મું રાગ મારું.

પેશંપાપનું વટે વચન, સાંભળો પરીક્ષિતના તન;

બાળબાલ હળમૂરાળ ધરી, કાપે ચઢ્યા હલધર ને દરિ. ૧

કોણ આપણી કન્યા હરે, પૃથ્વીમાં એવો અવતરે;

સર્પ તણે મુખ ધામે હાય, શું જાપ તણી છે મીરાત ? ૨

હળધરને કહે જગદાધાર, જેણે રજુમાં વાળ્યો સંહાર;

નમ બહાર જવ આપે ફરી, હળધરશુ જોડ્યા નરદરિ. ૩

મુજ બંધવ જેસો આંધ, હું જમ જોઈ આવું રણમાં;

કોણ કુદ આગ્યો છે ખરો, મહા અન્યાય પાપીએ ક્યો. ૪

એવું કહી આડ્યા જદુરાય, લેઈ ધનુષ્ય રજુમાં જાય;

ત્યાં દીકા ધટોત્કચ અભિમન્યુ, ભીગકુંવર અર્જુનતન. ૫

ગામાણને ક્યો પ્રશ્ન, કહે કૃષ્ણ તે રાખ્યું નામ;

ધટોત્કચ સાગ્યો દરિને ચર્ણ, પડ્યો વરાસો કન્યા હર્ણ. ૬

તમ બાણેજ ખરો મહારાજ, બાંધવ જાણી કીધું કાજ;

પાંડવ કુળ સદા હો સાજ, સુણી વચન હર્યા જદુરાય. ૭

ત્યાંથી આડ્યા ત્રિજુગન ધણી, આગ્યા તે કુયોધન બાણી;

કુયોધને નાખ્યું શીશ, આગ્યા જાણી શ્રીજમદીશ. ૮

કરક સર્વે ત્યાં પ્રાણે કર્યું, વઢન તણું ત્યાં નીર ઉતર્યું;

ત્યાં જમ જોઈ જગદાધાર, ધાયલ કોરવના અસ્વાર. ૯

વળતા જોડ્યા સારંગખાણ, રાય રજે મન ઝોણું આણ;

વળી કોઈ એક જાલવની દીકરી, કન્યા રતન પરમ મુંદરી. ૧૦

જેમ લગ્ન લેશું રાજન, તે માટે સ્થિર રાખો મન;

મૂંઝવેવની વાણી સુણી, એમ જોડ્યા દસ્તિનાપુર ધણી. ૧૧

અર્જુનમુતને પ્રાણે કરું, ત્યારે નગર બાણી પરવડું;

ધટોત્કચનું હેલું શીશ, (રણમાં) તમ સાનિધ્ય જમદીશ. ૧૨

૨ શીરાન-ગિજકન-મગીર. ૬ ધટોત્કચ-ધટોત્કચ દરિને પેગે લાગ્યો અને કન્યાહર્ણ-કન્યા મુરેઆર્જુ દરણ કર્યું હર્ણ તેથી વરાસો (વિભાસણમાં) પડ્યો. ૧૨ સાનિધ્ય-સાગદા.

લેઈ કન્યા ગદાધુર કરી, તો સેવક જાણો નરદરિ;
 ત્યારે કૃષ્ણ વટે સાંભળ રાગન, હઠ નંવ કીજે દુર્બોધન. ૧૩
 ગાસ દિવસ યુદ્ધ કરતાં મયા, ધટોલક્ય ટ્રાજો નવ યયા;
 બીમસેનનો છે એ તન, હિડંગા ઉદર લખન. ૧૪
 એની માયા ટ્રા' નવ કળે, ઈંદ્રાદિક અમર સહુ મળે;
 એજે ધન તંગાઈ લીધ હરી, એજે રાક્ષસી માયા કરી. ૧૫
 એ બાળક શુ' શે સંત્રામ, યુદ્ધે નહિ તમારે કામ;
 હારે છને શોભા નવ હોય, એકુ મન વિચારી જોય. ૧૬
 જે બાળકના મોઝાં ગયા, સકળ લોકમાં હજવા થયા;
 ધર તખી લો જઈ સંભાળ, કૌરવનારી કાળુ હવાલ. ૧૭
 રણમાં માયાંવી જોડસા, ઘેર ઘેર જાણો તેટલા;
 એકું સાંભળી કંઠે (સર્વ) સાથ, કૃષ્ણ કહે સાચી વાત. ૧૮
 સર્વ સાથ કે' સાથે રામ, હરે ધડી એક ન જોડી થયાય;
 અદિમાં એજે દુઃખ દીધું મણુ; કંઈએ નવ આદ્યું આપણું. ૧૯
 ત્યાં જઈ સર્વે નારને નડે, બીજે અજાણા બાળક રડે;
 એકું સાંભળી કંઈ વિચાર, આશા કૌરવ થઈ આશ્વાર. ૨૦
 વૈશંભાન વહે નમન, સાંભળો પૂરી દિલના તન;
 કૌરવની રેનાર હરી, હજાધર સાથે આન્યા હરિ. ૨૧
 વસામુ.

હજાધર સાથે દણી ગળી રે, આઠ્યાં હારકા ગાંગ;
 કૌરવ હજા નમર આંધુ રે, દલે તે વરખણું આંગ. ૨૨
 કેહવું ૨૬ મું રાગ સામેરી.

વૈશંભાન જોવિયા, સાંભળો પરીશિતનન;
 તેજે સમે જગમદને, કંઈ જગજનન. ૧
 તનયા તમારી કામ છે, મેં તલો સવલો મને;
 જહુવંશમાં અપવત યાને, (પણ) રજો તમારે મને. ૨
 કા ધમે આદું માવિયું, માંમજો માસ વીર;
 વનન જહુ આપણું, એમ ઉચર્યા સ્વામશરીર. ૩
 તમે વિદુર સાથે મોકલી, કંઈકાતરી તે લિગ;
 વડ માત કેરં વચન કેમ, કું કરં ઉચાપન. ૪

- અર્જુનસુત અભિગમ્યુને, એ કન્યા આપી સાર; .
 તે દુર્યોધનને કેમ આપું, મન કરે વિચાર. ૫
- તમે જાણું નથી પાંડવ, એકલો છે જાણ;
 દારૂ દારૂ સુરેખાને, જાણ કન્યાકાળ. ૬
- વચનહારી કેમ કીધું, વિગાસેની મન;
 (તે) નેટ કન્યા આપણી, વર્ષો સુતઅર્જુન. ૭
- જાગરાદ્ર એવું સાંભળી, કાપે ચઢ્યા અપાર;
 અર્જુનસુતનું શું ગમ્યું, તે કરે દળ સંદાર. ૮
- કૌરવદળમાં જાહ જાળિયો, રાય દુર્યોધન;
 તેના પ્રતાપ આમળ થયે હશે, શું વહે અભિમન. ૯
- સેનાપેનિ જ્યાં દ્રોણ સરખા, અશ્વભાગા હણ્યું;
 'અર્જુનસુતનું' શું ગમ્યું, જે કરે કન્યાદણ્ય. ૧૦
- હતી શકે કમળ એકલો, એ શું હશે સંભાગ;
 શસ્ત્ર વિદ્યા ક્યાં જાણ્યો, જે કરે (ગમ્યું) એવું કામ. ૧૧
- કૌરવ કેરા કટકે માંહે, (ગડ) સજળ જાળિયા પ્રાદ;
 અભિગમ્યુ કમળ હતી શકે, સાંભળો ગરકડકડ. ૧૨
- ભારે કૃષ્ણ કે જાળદેવને, તમે ક્યાં ન જાણો જાત;
 અર્જુનસુત સંગ ધટોતકચ છે, પવનાતમજ જેનો તાત. ૧૩
- તે તણો સુત આદિવે, જાળવંત વીર પ્રચંક;
 (તેજો) દુર્યોધનનું સેન સમ્યું, ગારી ક્યું રાતખંડ. ૧૪
- તે રાક્ષસીના ઉદરગી, હવળો જાંઘકુમાર;
 પિતાઈ જાણી ધટોતકચે, કરી તેની સાર. ૧૫
- હૃદય રાક્ષસ કઠણ્ય હોયે, વળી બીમકેરો અંશ;
 દુઃખ સાચે લોહી તમે, જાણી પોતાનો વંશ. ૧૬
- તે આપણ્યથી કઠણ્ય પાપી, હૃદય વદ્ય સમાન;
 એવું કહીને રાયા સહો, તે સમે શીજમવાન. ૧૭
- મદમદ કંઠે થયા દરજી, નેત્રે જાળની ધાર;
 વસુદેવને ઘેર અવતર્યા, મદુવશમાં અતાર. ૧૮

૭ વચનહારી—(વચનહારીપણ) જોઈયુ અજોઈયું. ૧૩ પવનાતમજ
 —શીમસેન.

- જોગ દુઃખ આણી કળકલે, ને કરે શોક રૂદન;
રાક્ષસનાથી આપણું, ધણું કલણ દીમે મન. ૧૯
- જળમદ્ર હલે પ્રીતિ નદિ, દાં દુઃખાનુવીર;
સુરેખાને સંભારીને, દહે મુગ શરીર. ૨૦
- જળમદ્રનાં વાયક સાંભળી, બેસિયા નેપાળ;
એક ગાસ વિત્યો સુગદ્રાની, નવ યજ્ઞ સંગાળ. ૨૧
- ભાણેજ થાયે આપણો, એ અર્જુન કેરો તન;
મરણ્યા પૂડે પુત્રીનું, જે નથી દીકું વદન. ૨૨
- જળમદ્ર કે દાં દુઃખ ધરે છે, યજ્ઞ એવી પેર;
સુગદ્રા અભિમન્યુ સાથે, તેડી નર્મએ પેર. ૨૩
- એવું વચન સુખી વડ આનનું, અસિયા જગદાધાર;
એક પાંધવ આપિયા, બધાં હતી અર્જુનનાર. ૨૪
- અભિમન્યુને હમ્ભગ સેઈને, હલે અંખો નાથ;
તવ બેન જાંબી સુગદ્રાને, બેસિયા વડ બાત. ૨૫
- ઘટોતકચ એક દાથ બેડી, રણો દરિને પાસ;
તેનું વદન જોઈને મન વિશે, જળમદ્ર પામ્યા પાસ. ૨૬
- જળમદ્ર હલે છે પેર આવે. બેન ગારી આજઃ

મુજ બંધવ કન્મા પયો, (તે) દોરવે મ્યમ લેવાય;
 પાંડુકુળમાં લાજ લાગે, સાંભળો જદુરાય. ૩૪
 તે માટે તમે પધારો, શ્રીધારકામાં નાય;
 એટલું આવી કરો ગાટે, દુર્લભેડી હાય. ૩૫
 પાદુ દિવસ અગને યદાં યયા, હવે ચાલશુ મદારાજ;
 (હવે) પાણી પીવા નવ રેવાયે, (ધેર) પરવાર ભેતો વાટ. ૩૬
 વૈશંપાયન બોલિયા, સાંભળો પાંડુકુમાર;
 નિજ બેન જાણી રજા ઉભા, સ્વામી જગદાધાર. ૩૭
 રથ સજ કરીને નિસર્યો, તે સુભદ્રાનો સાય;
 સુરેખાને ભેદ દળધર, કરે આંધુપાત. ૩૮
 વળાવીને વળ્યા પાછા, (ત્યારે) બેને દીધી આશિય;
 કાંઈ ટોરથી અન્યાય થયો, તે મન ગા. રાખો રીસ. ૩૯
 રથ ચાલ્યો ત્યાં થંટી, ખવન વેગે જાય;
 યા બ્રાત સાચે આવિયા, દારકામાં જદુરાય.

વસંતુ.

આવિયા જદુરાય રે, સુભદ્રા બોલી સદી;
 સુરેખા અભિગન્યુ પરણે રે, કૃષ્ણ વિના કો લે' નહિ. ૪૦
 દુર્લભે ૨૭ મુ. રાગ ધનાશ્રી.
 વૈશંપાયન બોલિયા, સુભ જનમેદ્ય રાય;
 રથ ચાલ્યો અભિગન્યુનો, વળિયા નિરાને ધાય.
 માર્ગ માંડે ચાલતાં, નવ દિન-વિત્યા સાર;
 દશમે દિવસે આવિયાં, દિડિગવન મોઝાર. ૪૧
 દિડિગવનમાં આગિયાં, (અને) ઉછટ અંગ ન ગાય;
 સુભદ્રાની જોડણીને, વધામળિયા જાય. ૪૨
 અભિગન્યુ ધટાક્ય આગ્યા, કન્મા લખને માત;
 તે દિડિગ્યા સાંમગીને, ચર્ચા મન રજિયાત. ૪૩
 જોટલે રથ આંગણે આલ્યો, ઉતર્યો તે દગ;
 રથ માંહે બેડી સુરેખા, તે પરમ રૂપ રતન. ૪૪
 અભિગન્યુ રથથી ઉતર્યો, કાઠીને લાગ્યો પાય;
 તમ કૃપાએ દિગ્વિજય ગામો, કરી ગાંધ્યા ગાય. ૪૫

સુભદ્રાજી બેઠિવા, બહુ પેર નામી સીસ,	
હિડિ નાએ આસિવ દીધી, જીવને કોડ વગીસ	૮
કેકુમ કેસર તિવક કાઢી, વધાવ્યા નરનાર,	
સુભદ્રાજી હ ખિા, હવે સદ્ગ મુખ આવતાર	૯
ગોત્રજ આગમ હાથ કાકયુ દોરડા હોડાય,	
કામી લુણુ હિનારતી અતિ, હરખતી વગની માય	૧૦
અર્જુન મુન ને સુભદ્રા, રજા તેણે દાર,	
હસ્તિનાપુરમ્મ ૧૫ ગયા મન કરી એક વિચાર	૧૦
ભયારે પાડા આવશે, માડિયર અર્જુન,	
તે મિના વેગ તે મન ધણ, આણે દુર્યોધન	૧૧
એવુ જાણી નવ ગયા, રિડિજ વાગા વાસ,	
જેઠ પ્રેસ પુત્ર જાણી, રદા તે ઠી પામ	૧૨
વૈશ પાચન બેઠિયા સાબગે પરીક્ષિત રામ,	
અનજાતુ સવણુ કરે, (જેને) કૃષ્ણ સરખા સાધ	૧૩

કેશી પ્રેર,

અદ્રહમ શરણે રાખિયો, વિધ દેડી વિધા યાય, અવળા	૧૪
કૃષ્ણમુદિએ કમટ કીકુ, મદા દેરે જાય,	૧૫
જરમાગદ જાય પમાડવા, માદેવ પૂઠે યાય,	૧૬
મુખન્વા ઊગાડિયો તેલ મદા તાતી માય,	૧૭
પ્રહલાદ ઠી ખીડા દાળી, સગરમ (યમ) વેકુઠ રાય,	૧૮
હરિચંદ્રનુ સત્ય પાડવા, વિશ્વામિન પૂઠે યાય,	૧૯
મીરાનામ્મુ મિંમ જ્ઞેવા, વિધ ધોળી રવામી પાય,	૨૦
કુવ તથી રક્ષા કાંધી પોને દુબ્ધો માય,	૨૧
એલિયાને શી નવ જપયો ખાડગુ ખાડાય,	૨૨

૭ વરીશ-વર્ષ ૧૬ જરમાગદ-જરમાગદ નામના અસુરે મદાદેવ પારો વરદાન મેળવ્યુ હતુ, કેટું જેના આધાર હાથ મૂકુ તે જળી મરે તે વરદાનનો અજમાયશ તેણે પાર્વતી મેળવવા નારુ ઠી સમર્થથી મદાદેવ પર રથે જેનુ પરિણામ કૃષ્ણ પાર્વતીનુ રૂપ લઇ તે રાક્ષસને તેનેજ માથે હાથ મુકાવી આપ્યુ હતુ એ કથાનો અર્થ જાણ ગતાઓ છે ૧૬ પાંડવો-નર હરવા ૨૨ એલિયો-સગરમશનો પુત્ર સગરમશાનુ સત્ય જ્ઞેવા ભગવાને એલિયો ખાડિયામા ધાલી અડાવી નાખ્યો હતો

મયૂરધ્વજ મહાસત્ત્વવાદી, કરવત શીશ ધરાય;	" ૨૩
કૌત્તવે ધર્મશુ કષ્ટ કીધું, રમ્યા મહાઅન્યાય;	" ૨૪
સંસાર સમુદ્ર અંધાગ છે, જૂડતાં ઘડિયે ન યાય;	" ૨૫
અભિગમ્યુ વિવાદ સાંભળે, લણે શીખે ને ગાય;	" ૨૬
પૂર્વજ પાવન તેહનાં, અહોનિશ થઈ જાય;	" ૨૭

રાગ આસતો.

શ્રોતાજન સહુ સાંભળે, પહોચે મનની આશ;	
વળી અવગાનું સવશું હોયે, ન આવે ગર્ભવાસ.	૨૮
સંવત સત્તર વીશમાં, ગ્રંથ પૂરણુ યાય;	
(એ) આદિગતમ ગ્રંથ છે ખરા, પણ મંછાની કરજો સદાય. ૨૯	
પ્રોપ મુદી પંચમી, પૂર્ણ વાર ગુરુ કહેવાય;	
તે દિવસ પૂર્વે થયું, હરણુ સુરેખાય.	૩૦
ગ્રંથ સંખ્યા કર્તુ, પદ જારશે ને તેર;	
પંચવીશ કડવાં જાંધિયાં, જુગત્યા રાગે ફેર.	૩૧
તાપીનદ પાવન સદા, જેનું સૂર્યદેહા નામ;	
ચંતુર વંશી મોટ ગાતિ, સહુ સાધને પ્રજાગ.	૩૨
દેશ દક્ષિણ જરાનપુરમાં, છે ત્યાંહે નિવાસ;	
કવિ કૃપાએ કથા કીધી, વિપ્ર કેરો દાસ.	૩૩
નર નાર ગાયે સાંભળે, તે ન આવે ગર્ભવાસ;	
શ્રોતાને શુભ ઉપજે, પહોચે મનની આશ.	૩૪

વસન.

પહોચે મનની આશ રે, તે ગર્ભવાસ નાં આવે ફરી;	
કર જોડી કહે વીરજી રે, એકવાર બોલો શ્રીહરિ.	૩૫

સમાપ્ત.

૨૩ મયૂરધ્વજ છંદ—મયૂરધ્વજની પરીક્ષા જોવા તેનું અંગ કૃષ્ણે કરવત શીશ વેરાચું હતું. દેશી ફેરની કડીઓમાં કૃષ્ણે ગાકેતોની પરીક્ષા લઈ સાલ કર્યાનું વર્ણન છે. જો તેગને સાલ કરી તો અભિગમ્યુને કેમ ન કરે એ તાત્પર્ય. ૨૬ આદિ ગતમ—જુનામાં જુના ગ્રંથો ધણી છે પણ મંછા—(મનસા) મનવડે સદાય કરજો.

પ્રત પાઠાંતર

કહ્યું મગળાચરણનું.

પૃષ્ઠ ૧૬૫ કડી ૩ મુજબના હતાં દિવસની આખી કડી પ્ર. ૧. ૨. ૩ મોંથી પૃ. ૩. ૬. ૧૬ બાળને-કાળને ૧. ૨. ઉપાળને પ્ર. ૪. ૫. ૩. ૬ ૨૦ માંતાનાં-માંતાનાં પ્ર. ૧-૨-૫ આ મગળાચરણના કહ્યું ઘણી ખરી પ્રતોમાં જુદે જુદે પ્રકારે લખેલું હોવાથી આખરે જૂનામાં જૂની પ્રત જાણી તેના પર વધારે આધાર રાખી તે પ્રમાણે ઉતારી લીધું છે કહ્યું ૧ જુ. પૃ. ૩. ૬. ૨૦ માંતાનાં-માંતાનાં પ્ર. ૧. ૫. ૫. ૪ ક. ૧૦ કાચો ક. -દોષી અંતિ આશીષ. પ્ર. ૧. ૨. ૩. ૬. ૧૬ એ ભાટ-એ ભાટ પ્ર. ૩. ૪. ૫. ૫. ૬. ૨૭ ગાણે-ગા આણે પ્ર. ૧. ૨. ૪ ક. ૩૦ મુરસેન પંચાર્થ:-મુરસેન ધરદા સર્વ જાણે, રવામી વૈકુંઠનાથ; ધરદાત દશે તે કરશે રવામી પુરુષ પ્ર. રાજ. પ્ર. ૧ કહ્યું ૨ જુ. પૃ. ૫. ૬. ૪ જુદાર-નગરકાર. પ્ર. ૨. ૩ ક. ૫ નહિ કોઈ-નહિ કો એને તોલ પ્ર. ૧-૩ પૃ. ૧ ૧૨ ઘટે તેમ છે:-પ. જો પ્રકાર ઘટે પ્ર. ૧. કહ્યું ૩ જુ. પૃ. ૭ ક. ૨ બીજા પ્રાજ્ઞ છે:-શકુની દુઃશાસન અનુષ. પ્ર. ૨ ક. ૨. બીજા સર-જાણિયાં ભૂપ. પ્ર. ૨ ક. ૧૧ ત્યારે દુર્યાધન ક:-ભય એવો રાજો દૃષ્ટિમાં, નિયતો એવું મન પ્ર. ૨ ક. ૨૧ એ આ-જાં-માં આજ પ્ર. ૧. ૨. ૩ કહ્યું ૪ જુ. પૃ. ૬ ક. ૪ અમકુળ ક:-અમકુળને જાણે પદવટે પ્ર. ૨ એમ દેના અમકુળ આવે પદવટે પ્ર. ૧ ક. ૮ અમકુળ ક:-અમકુળ જે હોમે માંસ, ને શું આવું કરેલું સુખ પ્ર. ૧ ક. ૧૨ હકે અંધ -દેખતી પૂની-તુમ તંબા, હું દેખું દરતીનાપુર ધણી પ્ર. ૨ ક. ૧૩ અગિલાનથી-અગિમલ્યુ આણે છે, મર પ્ર. ૧ ક. ૧૪ કહીએ છીએ મંજો-કહીએ છીએ અમો પ્ર. ૧. ૩. ૫ ક. ૧૮ વારે નયન ક:-વારે જાને કયા પ્ર. ૧ ક. ૨૪ તમા ૨૫ દને છે:-આમરણે પ્ર. ૨. ૩ માં નથી. તમા વસજી પાજી નથી. કહેવું, ૫ જુ. પૃ. ૧૨ ક. ૮ ત્યાર દવાદા છે:-ત્યાર દાડા ને રોગ જોગવે રાગન, પ્ર. ૧. ૨ ક. ૧૧ કરેલો કાજુ-કરેલો કમો ઉપાય. પ્ર. ૩. ૪ ક. ૨૦ વરગતિ-વરગદવ પ્ર. ૨. ૩ ક. ૨૮ મજ-રથ છે:-દમ અચારે રથ અમ મોઝા પ્ર. ૩. ૪ કહ્યું ૬. ૬. ૫. ૧૪ ક. ૩ નિદુરે-ધણી કીમી સાર. પ્ર. ૧. ૨ ક. ૪ સાર-સાલ. પ્ર. ૨. ૩ ક. ૬ કુપમાએ-ઉપ

જાએ તો જોગ પ્ર. ૧ ક. ૧૧ અપરમ્—અપરમ પ્ર. ૧. ૨. ૩ ક. ૧૨
 પજુ જોગ ઈ:—પજુ જોગ હોય તો દીક. પ્ર. ૨ આપાપણા—જોગવે છે.
 પ્ર. ૨. ૩ ક. ૧૬ યોધાટ—કલોત પ્ર. ૧ કચરે આશિપ્ ઈ:—ત્યાંહે જોલે
 નેરી-દોલ પ્ર. ૨ ક. ૨૨-૨૩ જરકરી કરા ઈ:—આ બે કડીઓ પ્ર. ૧
 માં નથી. માંદિ હંસ—હમ કરાણી દીર પ્ર. ૩ ક. ૨૭ જનતાલ—ત્યાં તહીં
 તાલ ને મુંગ. પ્ર. ૧ દુલ્લખને માંડવે છે. આ ચરણ પ્ર. ૨. ૩ માં નથી.
 કંડુનું ૭ મું સાતમા કડવાનો ધજોભાગ જુદો પડે છે મારે પ્ર. ૧ પ્રમાણે
 ધજો ખરો પાઠ લીધેનો છે. ક. ૨૦ માંડી દહી-સધળી કમી પ્ર. ૧ ૩૦૮ળીસવેંધ:
 ટળી કારવ શુદ્ધ પ્ર. ૪. કડવું ૮ મું ૫ ૨૦ ક. ૪૩૫ ને-ની પાંખ—કેડું
 તેની આંખ પ્ર. ૩ વાઠ તેની પાંખ પ્ર. ૫ ફાડુ તેના કાન પ્ર. ૨ ૫. ૨૧
 હિંદવ મારે ઈ:—દેવો દોળી લાગી પ્ર. ૧ કાળનું કાપું કુનાડીએ. અને ૫૦૦
 કરા ધાય પ્ર. ૧ ક. ૧૮ આંમુપાન—અમુધાર પ્ર. ૧ ધાર—વાર પ્ર. ૪ ક.
 ૨૦ પીનમદને. પૂડપીના છે મોટા પૂરા પ્ર. ૫૩ ક: મખમલ તકિય ઈ:—જરી
 ચાકતકિયામુખમદન, કાળા દીરા સાગ્ર. ૫. ક. ૩૯ હાત કમળે-દંસ કમળે પ્ર.
 ૧. ૨. ક. ૪૮ સોમળનું શીરે-સોમળનું સસ્ય જખતર પ્ર. ૧. ૨. ક. ૪૯ હોમાં ૬:
 આ ચરણ પ્ર. ૧. ૨. ૪ માં નથી. કડવું ૬ મું. ૫. ૨૫ ક. ૧૩ આ સરખી—
 મુક્તિસર્પ પ્ર. ૧. ૨ જોખાર—જો દાર કેરે પ્ર. ૩. ૫. ક. ૨૦ તેજે સમે ઈ:—ને અ-
 વસરે અચુર આની કરે દોડાપાત પ્ર. ૩. ૨૨ વચન એવું ઈ:—વાંણી વ-
 ખાળી સાંભળી થયો આનિ નિસ્તાર પ્ર. ૫ ક. ૩૩ અર્જુન મુત-પારથ
 પુત્ર થણેરા ચઢે પ્ર. ૪. કડવું ૧૦ મું. ૫. ક. ૧૧ રમ્ ગિયે-રખમાં વિપ
 દગન કરાને, જાએ અપરમપાર પ્ર. ૩ ક. ૧૩ હાથી માધી—દાલી પ્ર. ૧
 ક. ૧૪ દાડિમીના છોડ ઈ:—આજ પુત્ર મારો મારીઓ, પૂજી તજ સુનો
 તેદ પ્ર. ૨ ક. ૧૫ આ આખી કડી પ્ર. ૩. ૪ માં નથી. ક. ૨૦ નિકારા
 નિકાળ પ્ર. ૨. ૩ ક. ૨૭ જોગમથી—જોગમથી મારતાં માંડિયો ને જૂન
 પ્ર. ૨ ક. ૩૦ નેજે આટ્યાં-ચણે આખ્યાં પ્ર. ૨ ક. ૩૧ ગરીરે-સાવરે પ્ર. ૧
 મેણા-મેણા પ્ર. ૫ ક. ૨ દુષ્ટ તખ્ત ઈ:—દુષ્ટ તખ્ત બેલો પૂજી પ્ર. ૨. ૪
 ક. ૩ નેમકમળ ઈ:—નેમકમળ મુખ પંદજ પ્ર. ૨ ક. ૬ આ વેળા
 ઈ:—એક વારે તેજો સાલ કરે તો, નિરખું કુમળું વદન પ્ર. ૪ ક. ૨૩
 પાવન ઈ:—પાવન મુકાવો મનાઈ પ્ર. ૨. ૩ ક. ૩૬ મી પછી વસણ આવતું
 નેહલો: પદંત અપારે પાસેની પાંચે પ્રતેમાં એકમાં નથી. કડવું ૧૨ મું.

૫. ૩૨ ક. આંસુ લોચન—આંસુપાત પ્ર. ૧ ક. ૧૧ જોધન—ઈ—સુદ-
સર્વના યામ પ્ર. ૧.

કડવું ૧૫ મું. ૧ કો રાસમ—કાદરિયાઈ અમ્ય ગમ યાવે, જઈ ચોટામાં
ઉતાવળા સામ પ્ર. ૧. ૨. તેને કો—તેને કંઈ રવા લઈ દરી. પ્ર. ૪. ૩ પ્રેમ
ઈ—એમ લારી એટલે મહ મેગટ પ્ર. ૫. ૪ સિદ્ધસંહીપ—સિદ્ધહીપ પ્ર.
૨. ૩. ૨૬ જોધ—અગર વલ્લ અને દરીપાઈ પ્ર. ૫ ઉચ્છો આર પ્રેમમાં
નથી. કડવું ૧૬ મું. ૪ નવ જોખના—નવ જોખના નારી સંચરી જોતા
સદ્ગુનાં મન મોહે પ્ર. ૨. ૬. ૧૩ આપી—કાનારીને માથ જોમ દોમ
પ્ર. ૧. ૨. ૩. ૨૧ પ્રેમ શું—પ્રેમ ધરીને આછમન પ્ર. ૧. ૨. ૩૧ આ આખ-
ધુ—આભિમન્યુને પરણાવેરો, લઈ કન્યા માહ પ્ર. ૧. ૫ ૪૧ ધરના—ધર-
નું કામ સુઝે નહીં. પ્ર. ૨ કડવું ૧૭ મું. ૧૫ ગળું. ઈ—આ કડી પ્રત.
૧. ૨ માં નથી. ૨૪ ખાદાર—ખાર કાદી આપી દળદર પ્ર. ૧. ૧ ૩૭
એમ ઈ—દરિ દસે મનમાં લાજ પ્ર. ૪. કડવું ૧૮ મું. ૪ કુંડળ—મળે
મીના કાન પ્ર. ૨. ૬ નવત—નવ લખ તેડે કનકમય પ્ર. ૧. ૨. ૬ ૨૪મે
રોળ—રંગમે ચોળ પ્ર. ૧. ૨૧ પીસ વસા—સોવસા લખ નારી પ્ર. ૪ કડવું
૧૯ મું. ૧ વર કન્યા—પ્રી રામ કન્યાને નિરખતાં ધુધઈ દસે મન માંહે પ્ર. ૪.
૫ ૧૬ ૬૮—એવું મૂરખ ક્યાં ઉગરે પ્ર. ૧. ૨ ૩૦ તે માટે ઈ—જાણી
કડી પ્ર. ૨. ૩ માં નથી ૫૫ મી કડી પ્ર. ૨. ૩ માં નથી. કડવું ૨૦ મું.
૫ ત્યાંતાળ—છે નાળું જોળી મુદજી કરસી, પ્ર. ૨. ૧૩ મુદગ—પ્રામ. પ્ર.
૧ કડવું ૨૧ મું. ૨૧ ત્યાં દારકા—ત્યાં ધ્યાન નેમ જોધ આપી પ્ર. ૨
૩. ૪ કડવું ૨૨ મું. ૭ મદા કૂર—મદા રૂપવંત રસાગ પ્ર. ૧. ૨. ૬. ૧૦
આ ખે કડીજા પ્ર. ૧. ૨. ૩ માં નથી. ૨૨ છપ—લીંખ પાલી પ્ર. ૧.
૨. ૮ વિદપાસ—વીરકેતુ વીરશાસ્ત્રાન સર્વ જોડા પુદ્ધિમાન પ્ર. ૧. ૨. ૬
સદ્ ૭ ૭ દ્રોણ—બુદ્ધિશ્રવ મગદત બદ્ધિ પ્ર. ૨. ૩ વીરપાસ—વીરકેતુ વીરશા-
સ્ત્રાન સર્વ જોડા પુદ્ધિમાન પ્ર. ૨. ૫. ૬ દુષ્કેન ઈ—લોદમય મધજો સામ
પ્ર. ૪. ૫. ૧૭ ને કસજો—કંઘાસો દાર પ્ર. ૨. ૩. ૪. ૫. ૧૫ સસિ—સીત
સોલે પાપ પ્ર. ૧. ૨. ૭. ૫. ૧૮ દીપ—તે તેદની પેટે રાજા ઉંપા પ્ર. ૨.
૨૬ નસળ પ્રત ૧ લીમાં નથી. કડવું ૨૪ મું. ૭ કપટ ઈ—કપટ કોર
જેદ પ્ર. ૧. ૨. ૩. ૨૭ કટલા—એકોતેર સાવ પ્ર. ૧. ૨ ૪૫ સાગિયે—સાછ
આવે માત પ્ર. ૧. ૫. ૫૨ મોદાદમ—બીમનો કુંવર આભિમન્યુ કુંવર પ્ર.

૪. ૫૬ ધર્મ — ઘટેને સળધ પ્ર ૬ ૯૧ એ કયા ધ — આ કડી પ્રત ૧ લી
 મા નથી કડવુ ૨૫ મુ ૨૧ કૌઠ ૬ — કૌરવ ની સેના કરી વલણુ પ્રત
 ૨ ૩ ૫ મા નથી કડવુ ૨૬ મુ આપ ઈ — આપ અને મહાર પ્ર ૧
 ૨ ૪ ગાહે ૧૦ તેના ધ — તે ૥ પ્રતાપ માટે શું ઘટે પ્ર ૧. ૫ ૬ ૧૩ ૫-
 વનામજ — ૫૫. જેનો તાત પ્ર ૨ ૪ ૫ ૧૪ મે. સંઘળુ — સે. ગારી
 પ્ર ૧ ૨ ૩૩ તે ગન — ને મા. માન સા. રીશ પ્ર ૪ ૫ કડવું ૨૭ મું
 આ કડવાગા ધણોજ કે ફાગ લેખક દ્વારા થયેનો હોનાર્યા પેટેવી પ્રત
 પ્રાણો લીવેનુ છે દેશી દેર ધણી પ્રતગા નથી માનજેજ પ્રતગા છે તેમા
 , ૫૫ નામ વગેરેનો ધણો પાહાનર છે

The Gujarat Vidyaniketan.

DABHOI. (MAHAKANTHA)

પ્રીતમકૃત
કવિતા.

અનેક પ્રતો મેળવી સંગ્રહન કરી ટીકા તથા અર્થ સાથે

છપાવી પ્રકટ કરનાર

દરગોવિંદ દ્વારકાદાસ કાંઠાવાળા

અને

નાથાશંકર પૂજશંકર શાસ્ત્રી.

અમદાવાદ

“આયોદ્ય” પ્રેસ.

(સર્વે દક્ષ સ્વાધીન રાખ્યાછે)

પ્રસ્તાવના.

અખો, ધીરો, ગાપુ, નીરાંત, બોલો વગેરે જ્ઞાતાની કવિઓ થઈ ગયા તેવા પ્રીતમ કવિ પણ અરોતરના સંધેસરગામમાં યમા ધીરો, નીરાંત અને બોલો જેમ અદૈતમતના કવિ છતા જનરંજનાર્યે શ્રીકૃષ્ણપરમાત્માની લીલાનાં કીર્તન કરી ગયાછે, તેમ પ્રીતમે પણ શ્રીકૃષ્ણના સંબંધની ઘણી કવિતા કરીછે.

આ અંકમાં સરસગીતા દાખલ કરેલી છે, તેમાં શ્રીકૃષ્ણે ગોપીઓને ઉપદેશ કરવા ઉદ્ધવજીને મોકલ્યાની વાત આવેછે. ઉદ્ધવે જઈ ગોપીઓને ઉપદેશ કર્યો, તે તેમણે શ્રીકૃષ્ણમાં પ્રીતિ હોવાથી માન્યો નહિ અને ઉદ્ધવને જે જ્ઞાનીપણનો ગર્વ થયો હતો તેનો પરિહાર થયો બીજો વિષય જ્ઞાતાનો ગરબો છે, તેમાં જ્ઞાતાએ શ્રીશેષશાયી મહાપ્રભુની સ્તુતિ કર્યાથી તેઓએ વસુદેવને ત્યાં જન્મ લેવાનું કહ્યું તેથી જ્ઞાતા પ્રસન્ન થયા એટલું કાઠા કાઠા પછી એ ગરબાની મખમલિ કરી નથી, પરંતુ શ્રીકૃષ્ણે જન્મ લઈ જે જે લીલા કરીછે તેની દુક દુકીકત પણ વર્ણી છે ત્રીજો અંધ પ્રેમપ્રકાશ નામનો છે તેમાં ઈશ્વર સહાયતાનો વિષય લખાણથી વર્ણવેલો છે પછી થોડાં પદ લીવેલાછે તેમા જ્ઞાન ભગિનો ઉપદેશ કર્યોછે

એ રીતે પ્રીતમની આ અંકમાં પ્રકટ થયેલી કવિતા જોતા તે દૈત્યમનો હને એમ ઉપર ઉપરથી જોનારને લાગશે, પરંતુ તેણે ધણે સ્થળે શ્રીકૃષ્ણનું વર્ણન કરતાં યુગ્તિ પુરસ્કર (કટલીક જગાએ) અદૈતમત પર તેનું વપણુ થોડું દીધેલું છે, કે જે જોઈ અદૈતમતવાદીઓ પણ પ્રીતમની કવિતા આત્માનદ્યથી અદલણ કરવા પછાત પડતા નથી એ કવિ તરીકે પ્રીતમની કીર્તિમા વધારો કરે તેનું છે.

શુદ્ધ અદૈતમતની કવિતા પણ પ્રીતમે ઘણી કરી છે આ અંકમાં ચરિત્ર લખાઈ શકાયું નથી. પ્રીતમનું ચરિત્ર લખવા જોગ ઘણી ખરી હકીકત મળી છે, અને બીજી એકમ રીતે મળવાનો સંભવ છે. તેથી બીજો કોઈ પ્રયત્ન તેનું ચરિત્ર આપવા વિચાર રાખ્યોછે.

સરસગીતા, જ્ઞાતાનો ગરબો, અને પ્રેમપ્રકાશ એ ત્રણ અંકો રા. રા. ગંગાચંદ્ર અમથાભાઈએ સંવત ૧૯૧૫ માં લખાવડા મેળવી આપ્યા, તથા તેની બીજી એ પ્રતો રા. બીખાભાઈ સિવરામ શુક્લે સંવત ૧૯૦૫ તથા ૧૯૧૫ ની સાલમાં લખાવડી મેળવી આપવાની મેહેરબાની કરી તેથી ગોધન કરવાને સારી અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઈ

શ્રીજગદીશ્વરાયનમઃ

પ્રીતમકૃત

સરસગીતા.

વીથામ ૧ લો.

શ્રી ગુરુનું ધ્યાન ધરી, હરિગુણ ગાઈશું;	૧
પ્રીતે રસ પ્રેમકથા, પ્રેમીને પાઠશું.	
આજે જન અનેક થયા, વાણી વિસ્તાર છે,	૨
લીના રસસિંહુસુધા, અનત અપાર	
ઝીંઘ્યા જન મુકત થયા, આભે અભિધાનમા,	૩
જેણે રસ પૂર્ણ પીધો, છમ્યા તે છાકમા.	
જયા ગતિ જેને જેવી, તેવું તે ઉચ્ચા,	૪
વાજ્યા જેના વાકિનબાવે, તેવા નીચે ઠપા	
ઉધ્ધવના માન માટે, વિચારું કૃષ્ણજી;	૫
એને પ્રજા પ્રેમી બેગે, પોતે કરું પ્રજાજી.	
માતાને પુત્ર પ્રિય, પુકે ફરે નીહાળવા;	૬
ઉપાય અનેક કરે, રોગને ટાળવા.	
એવા જન હરિને વહાલા, જાળવે જોષ્ટને,	૭
જરા અભિમાન આવે, નાખે વિષ ધોષ્ટને.	
ઉધ્ધવ એક અગારી, ચિત્ત ધરો વાતડી,	૮
વૃદ્ધાન રાસ રમ્યો, શબ્દ પુનઃગની રાતડી.	
તે તો સુખ સાબરે (મને). તમને શું કહું;	૯
જાણે તેનો પ્રજાની નારી, મન સમજી રહું-	
ગોપીજન આત્મા મારો, નિગિય ન નિસરે;	૧૦
મુજને મળવા માટે, સહુ સુના ફરે.	
તેને તમે યાન કરી, ધણુ સગળનજો;	

૨ રસસિંહુસુધા—અમૃતરસનો સાગર. ૪ નીચે—નિધન—નડી.

સરવેના સંશય દૂર, ઝોવું કરી આવજો.	૧૧
મારાં ગાત તાત કહિયે, જંશીદાનંદજી;	
તેણે બહુ લાડ લડાવ્યાં, અતિ આનંદજી.	૧૨
મજબૂત સૌ સનેહી, ચિત્તમાં ચઢાય છે;	
અમો જે દિનના આવ્યા, દુઃખી તે થાય છે.	૧૩
આવ્યા અમો અવધ કરી, ફરી ગયા નહિ;	
વિજેગે પીડા પામે, સુખે આપો જઈ.	૧૪
મુગટ કુંડળા માગ્યા, આભૂષણ અંગનાં;	
નિજરથ જેસવા આપ્યો, ચિન્દ શ્રીરંગનાં.	૧૫

સાખી.

ઉદ્ધવને આપી આગળ્યા, વેગે કરો મજ પ્રવેશ;	
મેઘ સનેહી મુંદરી, તેને આપો જઈ ઉપદેશ.	૧૬
તમે સર્વજ સધીર છો, જ્ઞાનપાન પરગાથુ;	
પરમોદો મજમુંદરી, ઉદ્ધવ ચતુર-મુજલુ.	૧૭

વિશ્રામ ૨ જો.

ઉદ્ધવે આગા માગી, રથે બેઠા જઈ;	
વેગે મજપંથ પળ્યા, જોવાની ઈચ્છા થઈ.	૧
સંધ્યા સમે સુરજીસંગે, સુખે ત્યહાં આવિયા;	
જંશીદાએ દીઠા જ્યારે, જાતા મન જાવિયા.	૨
નંદજી બેઠયા જાગે, આસન આપિયાં;	
દયા કરી દીન જાણી, દુઃખડાં કાપિયાં.	૩
શંકરપણુ સ્વામ સુખી, કહો તે શું કરે;	
ઉમ્મસેન આદે જાણવ, દેવા આનંદ મરે.	૪
ઉદ્ધવ કહે સરવે સુખી, તમ પ્રસાદથી;	
જ્યમ ગજવંદ નાસે, સિંહના નાદથી.	૫
ઝોમ દુઃખ દીર્ઘ નાહાં, દીઠા દળધર હરિ;	
ગુણગુર નર નારીજો, સુખ સોજાવ કરી.	૬
નંદ આનંદ પામ્યા, સુજસ સાંગણી;	

જેને જો કોટયો જાવે, તેની વેળા વળી.	૭
ફડી રસોઈ કાઢી, જશોદાએ જીકિતશું,	૮
જાવે નિરાબોજન કર્યું, સાકર દૂધશું.	૯
ત્રેમે પદમ ગિંજાવી, બેઠા બીડાં કરે;	૧૦
અન્યોઅન્ય ઉદ્ધવ નંદ, લઈ મુખમાં ધરે.	૧૧
જશોદાજી પૂછે પ્રીતે, ખગર કહો સાવની;	૧૨
જાલ્ય જીવતી શું જાણે, ગતિ જોખાણની.	૧૩
જોલે સ્વપ્નવંતી કાઢી, કંસની સેવકી;	૧૪
જાલુ જાડાગી કહીએ, વસુદેવ દોડી.	૧૫
જોનાં અટપટાં લક્ષ્ય, જાળપણમાં જાલુ;	૧૬
મજાવડુએ સારે માંખ્યાં, હેને હમિયા મહુ.	૧૭
અમે પુત્રજાવે બાળ્યો, જોડણી જોડતો;	૧૮
પ્રીતે પપાન કરી, ખાણે પોડતો.	૧૯
જોલે રતનપાન કરી, મારી તે પૂતના;	૨૦
કંધના પ્રાણ હણ્યા, કંસના દૂતના.	૨૧
શકટાસુર અસુર આબ્યો, અમારે જારણે;	૨૨
અમે તો કાંઈ ના જાણ્યું, પોરાદયો પારણે.	૨૩
તેને પદપ્રહાર કરી, પ્રાણ હેલાગા હયાં;	૨૪
જગાસુર આપે લઈ, પાપી પ્રાણે કર્યા.	૨૫
અને ગર્ભાયાએ કહ્યું, તે સર્વે થયું;	૨૬
માયાના આગરજી માટે, અમે કાંઈ નવ લઈ.	૨૭
• જોગ 'કહી આંખ બરી, આંસુડા આવિયા;	૨૮
અમે તપ જોઈયાં કીધાં, પછે કવપાવિયાં.	૨૯
જોકાર નવને નીરખું, કેશવ ગમને;	૩૦
'કહીએ કૃપાગ્ય કરે, જોકાગ ગમને.	૩૧
ઉદય કહે જોગ ન કીજે, તમે તો જાણ્યો છે;	૩૨
જો તો હરિ અંતરજાગી, તેના તમે પ્રાણ છો.	૩૩
તમારાં બાળ્ય લયાં, પુણ્યનો પાર નહિ;	૩૪
તમે તો નવને નીહાણી, લીલા આવતારની.	૩૫

૬ જોડા ધૃ—જેશીને પાનની બીડીઓ કરે છે. ૧૧ દેસામાં—સજી-
માં. ૧૭ આપરણું—ઢાંકણ; આડ.

સાધી.

પરસ્પર ગોષ્ઠિ કરી, ઉદ્ધવ ને નંદસય;
હરિના ગુણ સંભારીને, પરમ મુદિત મન યાય. ૨૨
કૃષ્ણ કયા આનંદમાં, સુધાસિંધુ સુખ ધીર;
પ્રેમ પુનિત તે પામશે, કૃષ્ણ કૃપા જીવીર. ૨૩

વિશ્રામ ૩ જો.

સૂક્ષ્મ રજની રહી, વીતી ગઇ વાતમાં;
જાગી સૌ જીવંતી જન, મન પ્રભુનાથમાં. ૧
મહી વસોવા સાગી, સરવે સુંદરી;
ગોપી ગુણગાન કરે, રસ ભાવે જારી. ૨
સોરંગી રાગ આજેયે, બેરબી વાસમાં;
દોહિયા કંઠે સુંદર, પૂરે અભિલાષમાં. ૩
હાથે રવરે ઉચરે એકું, આનંદે માધને;
અહો કૃષ્ણ. જાળરનેહી, ગયા કથમ વાહીને. ૪
નાતમ નાદતણી, શબ્દ ધુન્ન યાય છે;
ઉદ્ધવ આનંદ પામ્યા, જમુના જાય છે. ૫
આઝા રગિતનયાગીરે, સુખ પામ્યા ધણ;
તન મન મજ્જન કરી, ધ્યાન ધર્યું હરિતણું. ૬
સાધી એક સદનયકી, જારણે નીસરી;
રથ નંદહારે હોડો, જોયું જીગતે કરી. ૭
આકૂર આઝ્યા હુતા, આવો રંધ લેઈને;
સુખ સર્વે સમેટ્યું, ગયા દુઃખ દેખને. ૮
રથ શે અર્થે આઝ્યો, વળી શું વિસર્પ્ય;
જીવનપ્રાણ જાતાં, પછે શું લગ્યું. ૯
અન્યો અન્યે વાન જાણી, આવો સદુ સુંદરી;
પ્રીતે જીવેદાને પૂછે, આઝ્યા શું શીદરિ? ૧૦

૨૨ ગોષ્ઠિ—વાતચીત. મુદિત—આનંદિત. ૨૩ પુનિત—પવિત્ર. ૭
સોરંગી ધ્રુવ—હરિના જાસમાં સોરંગી અને બેરબી નામના રાગ આજેયે—જાડે.
દોહિયા—દોષલ. પૂરે—પૂર્ણ. ૬ રગિતનયા—રમુના. તન મન ઈં—તન મજ્જન-
ન (રનાન કરીને) અને મન નિર્મગ કરીને શીદરિનું ધ્યાન ધર્યું. ૭ સદન-પર.

એટલે દુષ્કર્મ આપ્યા, જમુના ન નીતી;	
દગિનાનન જલણી, નમ્યાં પાવે ધાર્જને.	૧૧
જેના જુગતીસ કટીએ, એતજન એદનાં;	
૧૫ યુગ વર્ષ એવાં, સુદાન દેદનાં.	૧૨
મુખ્યક મુખટ શોભે, તેજ ધણું નેતણું;	
નિસક દેમગી કયું, સુદિર સોદામણું.	૧૩
જમગમ જમકી રણા, કુંડગ કાનમાં;	
નેત્ર દસ કમગ જેવાં, લાગી પસક ધ્યાનમાં.	૧૪
પ્રદુલિન પ્રસન્ન વદન, શરદકેસ શસિ;	
નિર્દતર એક દગિ, રણો હૃદયે વચી.	૧૫
હર આત્યત એપે, માળા મુખાનળી;	
પીનાખર અને ધર્મા, શોભા દીસે ધળી.	૧૬
જુજ બાંધાં જુજળ ધર્મા, રૂઝ કર રાત્રે છે;	
નેત્ર પદ જુમત હળી, મનગય લાગે છે.	૧૭
ગોપી કહે, ગતે આપ્યા, સખા છે સ્વામના;	
લોક તો લાક ધજા, ગધુપુર મામના	૧૮
યુમે નો મીઠું જોમે, મેલ ધજો મનમાં;	
જુઓ અમે સંગ ક્યો, મેલ્યાં મદાવનમાં.	૧૯

સાખી.

ઉ'ધવ કહે અમો આનિયા, નિશા નિર્મળી એક;	
મદારાને ગને મોકલ્યો, કહેસા માન વિનક.	૨૦
રોક ન ધરશે સુંદરી, પ્રજા સદા છે પામ;	
દેવમાવને પરદરી, રાજો દદ વિધામ.	૨૧

વિશ્રામ ૪ થો.

ગને શ્રીકૃષ્ણે કયું, કહું તે કામની;	
જમણા મનની મુકી, જાતે દરિ ભાગની.	૧
દરિના હેતુ છે તમે, સરવે તારણી,	
નિર્ભગ માન મરો, તજ્જે વિપ વારણી.	૨

૧૨ સુદાન-શોભામના. ૧૪ નેત્ર ૬૫ કમળ-કમળના ૬૫ જેવાં નેત્ર.
 ૧૭ જુમત-જે મનગય-મનગય કામદેવ. ૨૧ દેવમા-હું અને શ્રીકૃષ્ણ
 જુદા એવો જાય. ૨ હેતુ-હેતુસાગા. ૨ વિપ વારણી-વિપવરૂપી ગદિરા.

ઉદય કહે સો માંગ્યો, ચતુર ગતુ સુખખ;
ચીન ન આવે પ્રેમતા, નો પૂરો વંદ પુરાજ. ૧૦
વિશ્રામ પ મો.

પહે પ્રજાગા બોલી, રીસ રખે મરે;
અમે તો શુચીચન, એનું કેમ આરડે. ૧

તમે જે થોમ કહો, (ને) તમારા કામને;
અમારો પંડો ન્વારો, એકુળ મામનો. ૨

અરજ એક અમારી, ઉદયજી સાંભરો;
અમારા મનમાં વરયો, મુરર સામજો. ૩

અમેએ નયને નીલાચ્ચો, નટાર નાપને;
(એણે) અમને એકની લગાડી, સદુ પ્રજ સાધને. ૪

ધૂતારમાં, મૂર્તવિદ્યા, મુખે શું વખાળીએ;
એવાં અનેક ચરિત્ર, અમે સૌ ત્વણીએ. ૫

જયોદાજી આરવા ભેતાં, કોષ કરીને ધણે,
ત્યારે નાથીને આવે, શુષ્ક અમેલણે. ૬

કહેણી કોષ રાખ્યો મુને, મુખે એવુ જણે,
એને હરમાં ધાલીને, અમે રહેના જારણે. ૭

ભોવનાબીનર ચેથી, હથમ એવો કરે;
મદીનાં માટ ફોડી, માખજી મુખમાં ધરે. ૮

અમે અવારે આવીએ પાસે, નાથીને નિમરે;
એણે એવાં કામ કર્યાં, કહેા ક્યમ રિસરે. ૯

વચ્ચનાં પૂચ્છ મદી, ઉઠાડે આમળી;
મેળે જાળક જગાડે, ઘોચી અમ આમળી. ૧૦

એને હરે ઉચ્ચ દાર્ઠ, મૂખીએ સદુ સખી;
અનુષ્ઠાન ઉપર મદી, પાડે તે તર્કાપકી. ૧૧

એકવાર અમે વિચાર્યું, જાંધુ કર સાદીને;
હથ જાડ કેમહું, જયોદા જાઈને. ૧૨

એક દિન માખજી ખાતાં, અથા જોવિંદને;
હવે ક્યાં નાથી જરો, કહું કૃષ્ણચંદને. ૧૩

- તાણી બેઠી હાથ બાંધ્યા, ચાલી ચાંપે કરી;
ઉપર ચીર ઝોરાદયું, હીંડી દરબે ભરી. ૧૪
- નંદરાણી માનતાં નુતાં, જુઓ આ બાળને;
બોચનમાંથી માખનૂ ખાતાં, અંજા ગોંપાળને. ૧૫
- હપરથી અલયું છીધું, અંબર ઝોદ્યાતણું;
જુવે તો બાળ ગોપીનું, લજ્જા પામી ધણું. ૧૬
- નેહ નંદમુચનમાંથી, દીકા હરિ આવતા;
જોતામાં જૂડી પડી, સુંદરી સરવથા. ૧૭
- અમથી આજ અડાવે, સાગાટે સુંદરી;
જુવતીનું જોર ન આપ્યું, હેને હસિયા હરિ. ૧૮
- એવા હરિ આનંદરૂપી, અમે . જો દીકડા;
ખીજા અનોક ઉપાસ, લાગે કપાળ મીઠડા. ૧૯
- જો જો સુખ અમને આપ્યું, ફલેશ દેવને,
ખીજું શું ધ્યાન કરે, તજી સ્વમેવને. ૨૦

સાખી.

- પ્રગટ સ્વરૂપ સુંદર વદન, રસિક છબી ધનરયામ;
તે શું ગન આટકી રહ્યું, હાલુ ખસે નહિ આમ. ૨૧
- નાગરનંદકિશોર શું, બાંધી પૂરણ પ્રીત;
અવર વાત બાવે નહિ, એહ અગારી રીત. ૨૨

વિશ્રાંભ ૬ ક્રો.

- હલવ કહે અબજા તમે, એ તો સાચું કહ્યું;
એવું રૂપ આકળ એવું, સહુ ધટમાં રહ્યું. ૧
- બોલે તે બીજે નહિ, તમમાં તેજ છે;
વિશ્વમાં વ્યાપી રહ્યો, અખડિત એહ છે. ૨
- તે તો ભરપૂર ભયો, પંડ બહાંડમાં;
જાગ રવિ જુજવો દીસે, બાસે બહુ શાંડમાં. ૩
- એક અનોક રૂપે, બહુ વિધિ બોલતો;
વિષ વિષ વેપ ધરી, દીસેછે ડાલતો. ૪
- ગિત બિત જૂવણ કર્યો, કુંદન એક છે;

૧૪ ચાંપે—કતાવળે. ૧૫ નુતાં—નહોતાં. ૨૦ સ્વમેવ—કૃષ્ણ પેતિ.
૨૨ નાગરનંદકિશોર—નંદનો મતુર અને તરણ—કૃષ્ણ. ૩ શાંડમાં—જાન-
ન-વાસણમાં,

નામ ને રૂપ ત્યારાં, જોવામાં વિરેક છે.	૫
એક સુખભાવ જોતાં, તેમાં પરતંત્ર છે;	
સાગર અગાધ અંતુ, સદેરી અનંત છે.	૬
અગ્નિ એક રૂપે, જીત્તે જાડુ પાવ છે;	
અગ્નિ સોડ કરે, શાનાં મદુ શસ્ત્ર છે.	૭
જાગ કાંઈ માકરકરી, જાડુ મીઠાઈ કરે;	
સરે માકર જાણે, જી-નું નદિ નીસરે.	૮
શુરવી સ્વરૂપ ધણાં, વનું નિયમ છે;	
તેનું જગ એક રૂપે, પરમ પતિ છે.	૯
એમ તમે આત્મા જાણે, અરપી એક છે;	
વતમને ગમ્યમ તે તો, દીકામાં વિરેક છે.	૧૦
કાટમાં વન્દિ કદિગે, એમ અવિનાશ છે.	
સર્વેમાં સાશ્વતિ, નિરતર વામ છે.	૧૧
કનુરી મૃગમાં વમે, જોનો વનમાં ફરે,	
પરિગળ પામથી આવે, જૂલે બદકી મરે.	૧૨
સાખી.	
એમ મરવ સંસારમાં, વસે દરિ બરપૂર;	
અવદશા મટે નદિ, તેથી રૂબે ફરે.	૧૩
જપારથ જાણ્યા વિના, અવદશા નવ જાણ;	
ત્યાં સગી ઉપજે કલ્પના, અગાને અથડાય.	૧૪
વિશ્રામ ૭ મો.	
પછે પ્રજાગ્રામી વટે, ઉદવચ્ચ ચિત્ત ધરે;	
તમે તો એમ કહ્યું, દરિ સમરે જાંબો.	૧
ત્યારે કાણ ખીડા પામે, કાણ જાણે મરે;	
એ તો કાંઈ આશ્વર્ય મોહું, સમે કમ નીસરે.	૨

૬ એક ઈ૦—સૂત્રનો વાવ (સંજ્ઞા) જોતાં તેના તંત્ર અને પદ-વ-
અ યાગ છે પરંતુ સૂત્ર તો એકજ છે. ૬ અંતુ-જાળ. જાળ એક છે. પળ
તેની લેદરે અનંત છે. ૭ અગ્નિ ઈ૦—પૃથ્વી એ તો એકજ રૂપે ૭ પ-
રંતુ તેનાં પદ આદિક પાત્ર જૂદાં જૂદાં યાગ છે. શાનાં ૭૦—શસ્ત્ર શાનાં
છે ૧ ૬ પમ ફમ. ૧૦ અરપી-સ્વરૂપ વિનાનો.

ત્યારે ક્યમ સુખ ન પામે, છવ સસારના,	
શાગાટે દુખ પામે, પ્રાણી ખાણ ચારના.	૩
વળી શ્રીકૃષ્ણ જેના, સરવે શે નથી,	
ખરેખરી સાત કહીએ, રીસ ન મળે રતિ	૪
અગારે અવર ખીજી, ચિત્ત આવે નહિ,	
સુદરસનરૂપ વિના, મન બાવે નહિ	૫
સસૌવર સરિતા જાડુ, ગયો સધળે સિંધુ,	
આતક આચ ન બોલે, પિયે પડતું ગિડુ	૬
સાગરમા છીપ રહે, છડી ઝોકાત શુ,	
જરા જળ બેઢે નહિ, પ્રીત રત રસાતશુ	૭
જળ વિના દાદુર છેવે, મીઠા જાણે મરી,	
પ્રાણ ગમે પ્રીત ન છૂટે, ટેક તેની ખરી	૮
એની છે ટેક અગારી, અજાણા સાધી,	
તન મન સર્વે સુધ્ય, નટનનાથો	■
પ્રીત ની રીત ન્યારી નથી તે પુરાણુમા,	
પ્રીછે મધ પ્રેમ રનેહી, વીધ્યા રસ જાણુમા	૧૦
આમે ઓ વિગેગે કરી, સહુ સુધા રૂ,	
મા તે મોહન પાસે, સાધન શુ કર	૧૧
હતુ મા એક અગાર, તે તો હરિએ હર્ષ,	
ગડચુ રસરૂપ માહી ફરી નવ નીસરું	૧૨
ઉદ્ધનશુ પ્રેમની ખીડા, હશે તે જાણુશે,	
વીત્યા નિઃશ વેદના તો, ક્યમ પરમાણુશે	૧૩
સાખી.	
હૃદય એમ દુખિયા કર્યા દીધો છમીતે છેદ,	
પહેની પ્રીત વધારીને, પડે પરહરિયાં તેદ	૧૪

૩ ખાણ ચાર-ચાર ખાણ-અડખ, ઉદ્ધવીજ, સ્વેદજ અને જરાયુજ
 ૭ સાગર ઇન્—સચુનમા છીપ જીડાણુમા ઝોકાત વમી રહેએ તો જા
 જરા પશુ બેઢી તાકતું નથી પરતુ તને રસાતશુ-સ્વાતિ નક્કર ની સાથે
 પ્રીતિ હોવાથી જ્યારે તે ની રત-નતુ આવેએ ત્યારે તે ઉડાણુમાથી તરી
 આવી એની મેળે રસાતિના જળનો લાભ લે છે ૮ દાદુર-દેડકા ૧૨ ગ
 ડચુ-વીન ચચુ

રિધ,ગીને વાડીને, ધાન કરે કદો કુળ;
વળી વચન એ કદાવિયું, દાઝ ઉપર લુળ.

૧૫

વિશ્વામ ૮ મો.

દાંધવણ આવડું અમે, પડેલું કાંઈ નવ લાલું;

કોને કદિયો મુખનાં દાઝનાં, મન સમજી રહું.

૧

અમે લોકભાજ તજી, એને ગાને ગાજ્યાં;

ત્યારે તરડોડી નાખ્યાં, તુચ્છ ભણી તજ્યાં.

દાવે દરિ શીઃ આવે, સમજજી શું રહું;

મધુપુર રાજ મજબું, મજ વેરી યયું.

૨

વળી વિશેને મળી, કંસની (દાઝી) કુળજ;

તેનો તો સંગ કયો, બધા જુગમાં ગાજ્યા.

૪

નવા નવા ખેલ કરી, મજામાં ખેલના;

આમ દાણ આગળાકેરો, સધ નવ મેલતા.

૫

એક સમે ક્રીલવા પેદા, દરિ દેરે પડ્યા;

મતુરાનાં ચીર ચોરી, જાજ કદમે ચડ્યા.

૬

જેયું જ્યારે જુવનીજન, દીઁ દીનાનાયને,

મનમાં લજા આવી, સદુ મખી સાયને.

૭

દગી દરિ જોડ્યા એજું, આખો દાવ અમતજો;

ક્યમ તમે નજ નાખ્યાં, દેણ ઉપજ્યો પળો.

૮

વરજી તરણિનણી, ગરમદા નવ મણી;

મારે અપરાધ પડ્યો, અનીતિ એ પાથી.

૯

તમે રૈા જુવતી જન, જળયી નીસરો;

રવિની સામાં રહી, સો સો પ્રજામ કરો.

૧૦

પછી પટકૂળ આપું, પેઢરીને નીસરો;

વીનતાએ વિચારું, કુલો કણું તે કરો.

૧૧

મનમાં લજા ધરી, નારી સહ નીસરી;

શત પ્રજામ કયાં, સર્વને સંદરી.

૧૨

મખી સહુ અજર આખ્યાં, અજાણે અંગ ધયાં;

એના ચરિત્ર એનાં, કહો કેનાં કયાં

૧૩

સાખી

અનેક ચરિત છે એકના, કાષ્ટ નવ પામે પાર,
ગોકુળમાં લીધા કરી, દિન જાનન વરસ અગિયાર ૧૪
નિવિધ વિદ્યથી જ્ઞાપરિયા, મનજાતી બહુ-વાર,
જે જે અસુર અહીં આવીયા, તેનો કયો નિસ્તાર ૧૫

વિશ્રામ ૯ મો.

યમનાઅર્જુન ! હતા, નદશ ॥ ચોકમાં,
તેનો તો ઉદ્ધાર કયો, ગયા સ્વર્ગતોકમાં ૧
આશાસુર અસુર આપી છાતો છપાઈ રહ્યો,
માર્ગમાં મુખ વિકાશી, સર્વો ગળી ગયો ૨
પછી શ્રીકૃષ્ણે તેને મારી સિક્કા કરી,
મુખે સ્વર્ગતોક ગયો, ના આવ્યો પાછો ફરી ૩
બગાસુર આપી બેઠો, કદિમે શુ મહો,
હવે જળ પીના આવ્યા ગળ્યા ગોવિંદને ૪
હરમાં અગ્નિ ઊઠાડી, કંપન રાખી શકે,
આય અહીં ચીરી નાખ્યો, પડ્યો પૃથ્વી વિરે ૫
વચ્છાસુર વૃષભ ઘર્ષ, આવ્યો કપડે કરી,
તેને પગ સાફી પગડ્યો, મૂઠ ગયો મરી ૬
એક સમે વચ્છ ચારતા, જુગ ॥ તીરમાં,
ભાવે હરિ બોજન કરે, સહુ આહીરમાં ૭
એવે સમે અજ આવ્યા, અતરિક્ષ ઊભા રહ્યા,
જોન જોતી એટા બોધ મન વિરમય થા ૮
વિરમિએ મન વિચારું નચ્છ હવશા હરે,
પછે પ્રભુતા જણાસો, હસે ખોટું ખર ૯
માયાતો પડદો નાખી, ગોપ ને હવે ગહ,
આતુરતામાં જોય આવ્યા હરિ ॥ સખા સહુ ૧૦
ખેસો મજાગા સહુ એવું બોલ્યા હરિ,
મહાપી ની જુગત આપી, ન આવે પાછી ફરી ૧૧
એમ કહી ચોપે આવ્યા કર ગેડી અહીં

જોયું પશું જુમને કરી, વચ્ચ દીમાં નદિ.	૧૩
જ્યારે વચ્ચ નજરે નાખ્યાં, પ્રભુ ખાહા રૂપાં;	
માયાપટ ઉપર નાખી, સખા સદુ આપ્યા.	૧૪
પછે મનમાં વિચારી, વચ્ચ પેદા કર્યાં;	
વચ્ચ ને જોવાજ સદુ, રૂપ તેવાં ધર્માં.	૧૫
જોમ ખટ માસ વીત્યા, ઘડાએ જાગિયું;	
વચ્ચ ને જોવાજ સદુ, એતું નીહાજિયું.	૧૬
આજ આવી ખાજ ખડખા, નેદે નંદસાસને;	
અમે તો સમરથ નદિ, જોવા તમ ખ્યાસને.	૧૭
અમે અભિમાની જોવા, તમને નવ સલા;	
દાવે દરિ દાખા કરો, ને ને અપરાધ યથા.	૧૮
તમે તો કરજાસિયું, કૃપા હીને મને;	
કર જોડી વિનય કર્યો, જનુ ચતુરાનને.	૧૯
પછે પ્રભુ પ્રસન્ન થયા, સંરાધ સી પરદરો;	
આજ નિજ ધામે જઈ, શુભે મૃદિ કરો.	૨૦
પછે શુદ્ધમાન કર્યું, રૂપ દરે ધરી;	
ઘડા ઘડસાદન મયા, ચિત્ત ચિંતા દરી.	૨૧
જોવા કૃષ્ણ કરજાસિયું, અમે ને જાણીએ;	
કહેા ક્યમ અગર જીત્યું, ચિત્તમાં જાણીએ.	૨૨
સાખી.	
ચિત્ત વિત્ત ચોર્યું અમતલું, આપ્યું સુખ અપાર;	
નિત્ય નોતમ સીસા કરી, મજમાં નંદકુમાર.	૨૩
કમળનેન શ્રીકૃષ્ણજી, કાઠિ કામ જીવી અંગ;	
વિસાયા કેમ વિમરે, દહ્યે લાગ્યો રંગ.	૨૪
વિશ્રામ ૧૦ મો.	
પછે મજવાસી સદુ, ઇંદ્રજોમ્બવ કરે;	
મનમાં મધુવાકેરી, સદુ સંકા ધરે.	૨૫
ધરડા જોય આપ્યા, નંદજીને ખારણે;	

સહુ સાગત્રી લાવ્યા, પૂજને કારણે.	૨
પ્રભુ નદ પાસે આવ્યા, પૂજ્યું થઈ પ્રીતશું;	૩
કોની તમે પૂજ કરો, આવી રીતશું.	
નદ કહે ધ્રુવેરી, સહુ પૂજ કરે,	૪
એનો પ્રેમ પરજન્ય આવે, સુખે સુરખી ચરે,	
પછે શ્રીકૃષ્ણ કહે, સાગળો તાતજ,	૫
સુરપતિ શુ કરે એમાં, દરિને હાથજ.	
સદા સગીષ રહે, સકટ કાપશે;	૬
જોવધેન ઉચ્છવ કરો, ધ્રુવજાગ આપશે.	
મનજને વાત માની, કૃષ્ણે કહી તે ખરી,	૭
સહુ ગિરિ પાસે ગયા, પ્રેમે પૂજ કરી	
આનનો કોટ ક્યો, રિદ્ધિ સિદ્ધિ આપીને,	૮
પરને રૂપ પ્રકાર્યુ, જીવન જાણી	
ઉપર ચરચ થયુ, અષ્ટ ભુજતણ;	૯
મનજને દર્શન કર્યુ, સુખ પામ્યા થઈ	
સદસ જુજ સાથે કાઢ્યા, આરોગ્યા અનને,	૧૦
પછે પ્રમાદ આપ્યો, સહુ મનજને	
ઉનટ અતિ થઈ, સરવે ઘેર આરિયા;	૧૧
સુરપતિએ વાત જાણી, માનો મોડિયા	
જારે ત્યા મેવ જોનાવ્યા, ધ્રુવે આશા કરી,	૧૨
જાઓ જઈ વૃષ્ટિ કરો, મન પર આદરી	
મગનગા થઈ થઈ, ધને થઈ મરજના,	૧૩
વ્યાકુલ લોક થયા, સહુકો મનના	
દરતીશું સમાન પડે, ગિદુ મોટા જહુ,	૧૪
ધાધ પ્રભુ પાસે આપ્યા, મનવાસી સહુ	
આ તે દરિ શુ થયું, ઈદ્ર કોપ્યો સહી,	૧૫
અતિ જહુ વૃષ્ટિ થાયે, જાળી પાર નહિ.	
ગોપનાં વચન સુણી, વગતા વાલો વરે,	૧૬
એનું અભિમાન હતાફ, એનું ધર્મ હરે.	
માસો ગિરિ પાસે જઈએ, આપણને રાખશે;	

આપણે, હાટ એ છે, દરસન દાખમે.	૧૭
એમ કહી પ્રભુ પુરે, પ્રાણી મનુ પરવશ;	
આતો મિરિ હમેઃ ક્રાન્તે, એનું દરિ ઉચ્ચાં.	૧૮
એમ કહી કર આરાધનો, પાંચ પુષ્પ ધરો;	
ઘોર, મીઠા વ્રજ, સદુ દાંડી રલો.	૧૯
ગોપી મન ગોરાગ મનુ, મુખે લીલા કરે;	
મદદારમાં મોરખો વાળે, માથે કમે સરે.	૨૦
તેમ આનિ જુષ્ટિ કરી, સાત દદાડા મદી;	
પણી પામેર ન દીસે, આંચ સાગે નદિ.	૨૧
પરજન્ય પીડા પામ્યા, પાઠા મમને ગયા,	
સમાગાર સુરપતિને, મનુ માંડી કળા	૨૨
મધવે મન નિચાયું, દવે વિનાય જઈ કરે,	
દવે દુભાયા હરિ. અપમનું આમયું	૨૩
દારે દગિ શરણે જનક, કારજ સારમે;	
કળા દોષ કોટિ શુન્દા, દોષ નિવારશે.	૨૪
પછે કામદુષા કેડે, ઈદ્ર લપદાં આનિ;	
પ્રભુને પામે પદપો, મદગદ કંઠે ધરો.	૨૫
પૂન જનુ પેરે કીધી, પ્રભુને જનુજીને;	
સુરપતિએ ચરણ ધોયા, મગોદક આજીને.	૨૬
આગે પ્રભુ પ્રીત્યુ નદિ, પ્રાગટ્ય તમ તથ;	
મારી મનદા મધ, લગ્ન પામ્યો મધ.	૨૭
છે જનુ સુનિ કરી, ત્યારે રીઝખા હરિ;	
શુરતક દાય મૂક્યો, કૃષ્ણે કરણા કરી.	૨૮
ઈદ્ર નિજભુત મમે, ધ્યાન હરિનું ધરી;	
આમર આનંદ પામ્યા, પુષ્પટ્ટિ કરી.	૨૯
મધવાનું માન મોડયું, જંધન કાપિયું;	
વ્રજ આનંદ વધાર્યો, અતિ સુખ આપિયું.	૩૦

સાખી.

સુખ આપ્યું વ્રજ સાથને, નાય દય નિધિ જોડ;

ગિરિવરધર હરિ મુગટધર, વરયો દૃઢધમા તેહ	૩૧
મહામનોહર રમિકાર, નાગર નટાર કિશોર,	
પ્રેમ સ્નેહી સાગજો, પ્રજવનિતા ચિતચોર	૩૨
વિશ્રામ ૧૧ ગો.	
ઉદય હરિ એક સમે, રમે ગેડી દડો;	
પોતાની ઇચ્છાયકી, ગેદ જમુના પડ્યો	૧
કામિ દીનો આરો એવો, કેળી સહુ ડરે,	
માહેયકી ઝેરતણી, જાગા જહુ નીસરે.	૨
જમ્હો કદમકેરે, દુમે વેગે ચઢવા,	
નીર મળીર ગાજે, પ્રભુ તેમા પડવા	૩
પ્રજમા વાત જાણી, અરણે સામળી,	
માનુ ની મહાદુ ખ પાખી, સહુ ધરણી ઢળી	૪
જયોદા નદજએ, કલ્પના જહુ કરી,	
શુધ શુધ સરીરકેરી, સરવે વીસરી	
તારણી ટોળે મગી, આની તે ઘાટમા,	
અ ાળા રૂદન કરે, અતિ ડિઆટમા	૬
ગહ ગોપી ગોનાળ સહુ, અમ જળ પરદયું,	
તન તો તાગ કરીશુ, એનુ પલ્લ આચયું.	૭
પડે પાતાળ માઢી, વાઢી વાસે વાસળી,	
સહુ રી સાતિ થઈ, પીઝા ત્યારે ટગો	૮
નટવર નાગને જીતી, હપર આવિયા,	
કાળિને કરે મકીને, આરણે લાવિયા	૯
જુગનાતણે પટે, પત્રગ પાચયો,	
હાર આદ માઢી, તાડન નૃત્ય કંચો	૧૦
પદને સ્પર્શ કરી, વિર સન ગયુ,	
અતર નેન ખોલ્યા, શાઠ ઘટમા થયુ	૧૧
આહો મહાભાગ્ય મારૂ, મુખે કરો શુ કહુ,	
હું તો પણે પતીન પ્રાણી, ચહિમા ના લહુ	૧૨
તેજે ત્યા સ્તુતિ કરી, જહુ પ્રીતિ કરી,	

જાગ રથ જનની લીધા, જોડા દુના દરિ	૧૩
નિધુમુના મેરે મદા, કુર પગ લેઈને,	
તે નો મળુ એક ન મૂડે, રાગ રોડો	૧૪
એકા પદ કે મળ કીજો, મરે મુરતક મો,	
જો મુનિ આપના પડે, અનિ જાને જાણ	૧૫
એકા બદ્ધ રતુનિ દરી, રોગપા દે દરિ,	
તો અજેદાન આપ્યુ, બદ્ધ કીજા દરી	૧૬
પડે તેો આગા આપી, મુજે એકું જાણે,	
દરે જનમો જુગનામકા, બેટ સામરતજે	૧૭
મરદનો ને નીસાં, જન દાવે નદિ નડે.	
નાગો નીચે ક્યો, સગળ પ્રતપરડે	૧૮
પડે પરિસરને લઈ, પમમ પરનો	
જાગુ ન જાણ નિર્મળ મુનિ ત્યાં નાગ નીસાં	૧૯
પ્રાણી આનંદ પામ્યા, નિર્ગળ નાથને,	
આરી દરિ જાને બેટજ સુ પ્રજ્ઞામને	૨૦
અનિ જાણ આકાશ એકું, દરિ દગ દેસા,	
કહેા મુગ જોડે જીવન, અવગ ઉપાગે આ	૨૧
સાજી.	
અવગ ન જોડે મિતમા, કંઈ કોટિ ઉપાવ,	
દેકગળમા વગી રજો, મદા રમિક વરસાવ	૨૨
નદાદાશુ રોડ અનિ નિર્મળ ન નિમરે તેડ,	
નેપ્ય મકોર ગત્ય મુદરી, અવગ મુર વર એક	૨૩
વિશ્રામ પર જો.	
ઉદ્ધવ મિત આગર, એકે જોઈ મદી,	
એના રવરપ વિના જીવન કાષ જોડે નદિ	૧
એક રાગે સુરજી જોવા, નદજી નીસર્યા,	
રસિયો રદા કરી, પૂઠન પરવંશ	૨
આનંદકુળમા આવ્યા, સોગા દીમે ધણી,	
ત્યા બખૂમાન સુના, આન્યા એ વા જાણી	૩

નંદછ પાસે દીદા, કુંવર કાઝાગણા;

અંગ રંગ અનંગ છપી, સોજાના સિંધુ ધણા. ૪

રસ ખસ રીઝો રણાં, અન્યોઅન્ય જોષને;

૨૫ સુણુ લક્ષણ પૂરણ, રણાં ગન મોહીને. ૫

એવે (સમે) યધ અબ્રધટા, ચગકે દામની;

નંદછએ પાસે જોલાવી, બાવે બ્રજૂભામની. ૬

લાડસી જાઓ તમે, લાસને લેઈને;

આમારે જાનન સુખે, સ્વાગ સ્નેહીને. ૭

તમમુત તેડી નાચું, આનંદચું અમો;

સંશે તમો શીદ કરો, સુખે જાઓ તમો. ૮

હરિને દાવે ગ્રહી, દોડી ગજગામની;

મનમાં બાવ ધમો, બેટવાનો બામની. ૯

અલૌકિક કુંજ આવી, દૂધમાં તર તે ધણું;

પ્રભુછએ ૨૪ પ્રકાશું, ક્રેમે પેતાતણું. ૧૦

આગળા આનંદ પામી, જાધ ચરણે નગી;

ગનોરથ ગનના થયા, સાગા સુખમાં રમી. ૧૧

એવી લીલા અકળ એની, તારૂણીએ તે લહી;

સુર શબ્દ જે જે જોસે, પુષ્પટ્ટિ ધર્ષ. ૧૨

એવું સુખ આમને આપ્યું, દહો દાને દશે;

તે તો હરિ જોષયું જ્યારે, સુખ સાંતિ થશે. ૧૩

સામી.

સુખ સાંતિ ત્યારે થશે, જ્યારે જોષયું નાથ;

અમો સર્વ સૂતાં ફરે, પ્રાણ પ્રભુની સાથ. ૧૪

ઉપધવ ઝોગ તમે જાણ્યો, કેમ છવે જુલતી જોડ;

(કારણ) આગ્નીની આગે ફરી, રણા અમારા દેદ. ૧૫

વિશ્રામ ૧૩ મા.

એનાં જાદુ જાળચરિત, સદુ ચતુરા લહે;

ખીછ એની અકલ એવી, સદુ મોટા કહે. ૧

‘મન વિચિત લીલા, જીવને જે કરી;

ને નેા અમે અગત્ય લાવું, રત્નાં હૃદયે ધરી.	૨
નિત્ય નિત્ય નવરે નેત્રે, આંમણીએ આવના;	
મનોહર મોરલી વાના, ભોંતર જાવના.	૩
સુખ્ય સુખે સાદ રેતાં, સુગંધી રોડીને;	
વદાખ્યામાં વાટ જ્ઞેનાં, વયોધું વરોડીને.	૪
સાકર માંખજી રાખી, આરોમવા આપનાં;	
આસુડી નજીની આરે, સદુ મંતાપનાં.	૫
હરીજન મોઢા લવે, મદુ તે સાંખનાં;	
મનમાં મમજી રહેનાં, મુખે નવ આખનાં	૬
મદી વેશવાને મમે, વેગે વનમા જતાં,	
વાંસાણું વદન જોવા, મન આકૃષ્ટ થના.	૭
દિવિનું દાજી સેવા, મારમે રોકતા;	
રસની રાઢ રમે, વાંસો વજ્રજોડિના.	૮
જોખીનું જોરસ ખીલા, પ્રપચ આરે,	
માનુનીનું મુખ જોવા, મુખટ પડે કરે.	૯
આરે તારી મુગન સારી, મદી મીઠું દમે;	
અમને આપમે જ્યારે, કાગળ ત્યારે ધમે.	૧૦
કાંન કઢે દાર આરેમે, કુમુમકેરો કરી;	
નયનનાં કટાક્ષ માંડી, તન મન સે દરી.	૧૧
પટે નાર પ્રસન્ન થઈ, દમિ પાવે પ્રીતશુ;	
દારપવિનોદ ધામે, ઝોળી રસ રીતશુ.	૧૨
અમને સાડ સડાવ્યાં, આનંદના આધમાં;	
કટો ક્ષમ મન પ્રતીજે, તમારા જોમમાં.	૧૩
સાખી.	
જોગ જુગત જોગી કરે, જાણે મન વસ ધાયે;	
મન મોહનશુ મળી રહું, તેજે જોગ કયો ક્ષમ જોમે.	૧૪
અમે રૂપ નિષ્કે કયું, આરપ ન આવે ચિત્ત,	
દીકું તે દક્ષમાં વસ્યું, અણુદીકે થી પ્રીત.	૧૫

વિશ્રામ ૧૪ ગો.

એક સમે ધેન ચારવા, કૃષ્ણ બળ વ્રાતજી; 1
 જગનાતીરે આવ્યા, સખા સૌ સાથજી.
 તરતણી શીતળ છાયા, સુદિર સોલાગણી; 2
 કૃષ્ણ બળદેવ બેઠા, તટ જુગનાતણી.
 દરિ મુખ ઓચળાં એવું, બોજન ધ્વજા ધર્ષ; 3
 મુનિના મગમાંથી, અમ લાવે જમ.
 આપણું નામ લેજો, ઘણું આપશે; 4
 તમારું વચન તે તો, થીર કરી ગ્રાપશે.
 એની દરિએ આજ્ઞા કરી, સખા સહુ પરવર્ષા; 5
 વેદધૂની વિમ્બ કરે, આની ત્યાં ઊભા રલા.
 અમને અન્નસારું, મોહને મોકલ્યા; 6
 કૃષ્ણ બળદેવ તે તો, જમુના ઊગા.
 સાંભળી સર્વે ખીજ્યા, અમને એ નહિ ગમે; 7
 તમે તો શ્વર શાને, આવ્યા આવે સમે.
 હજુ દિવ જમ્યા નથી, સહુ ટોળે મળી; 8
 તમને અન્ન કંયાંથી, જાઓ પાછા વળી.
 વાડવનાં વચન સુણી, ગોચ પાછા વળ્યા; 9
 આવ્યા શ્રીકૃષ્ણ પાસે, મન રીસે બળ્યા.
 કૃષ્ણ કહે રીસ શાની, જ્યારે જવું જામ્યા; 10
 સહુના શાન્દ મુણી, હુદેમાં શયવા.
 જાઓ ઋષિપત્ની પાસે, આપણને ઓળખે; 11
 તે તો અન્ન આપશે સહી, નહિ રાખી શકે.
 સખો એક એપે ચાક્યો, જમ સંભળાવિયું; 12
 જીવણે જમુના ધાટે, અન્ન મંગાવિયું.
 અગળા ઊડી ધામ, સરવે મુંદરી; 13
 ઘોંઘાં રાજ જમ સહુ, જાહુ બોજન જરી.
 જુરતી જતી જણી, કંથ આડે દ્યો; 14
 કંથ નંદ ગોવાળ સાથે, નેદ નંદો કંઠો.

પ્રથમ પડછી કોને, તાન આગી કરે;	
નિઝે (તને) નદિ જાણ દેડ, અહીં લિખી રહે	૧૫
નિઝેને લાન ગારી, એવા મોટા અમો;	
એકું કુળ હાંચું આગાર, નેને તમગો તમો.	૧૬
આજગા કરે હાંચપણું, મળ્યું જોજે દેદતણું;	
પછે ને આધમ થયા, દુઃખ પામ્યા ધાણું.	૧૭
ભૂમુછએ લાન ગારી, બપવણ શું મધું;	
તમને બીજા મંગાળી, દગિનુ શુ મધું.	૧૮
ગાટે અભિમાન મૂકા, રસમી સરીરનું;	
દરસાન કરવા હીજે, મુને જાદુનીનું.	૧૯
પતિને પાણુ જોડી, પામે પડે પ્રેમદા;	
પિયુક્ષ પાસવ મૂકા, મુને મામે આપદા.	૨૦
માનુનીએ મન વિચાર્યું. દને કમ મીઠાએ;	
પ્રજુછ પ્રાણ દમાગ, તાણીને લીછએ.	૨૧
જોમ દહી દરન આપ્યો, પતિના દામગા;	
તન ત્યાગ કરીને, મહ મખી માથમાં.	૨૨
મરવે પદેલી પદોની, પ્રજુ પામે મર્ક;	
દાથે દરિને જાગાડે, બીછ વિરમે થઈ.	૨૩
શુંદરી સરવે આગી, આપ્યુ અન્ન આપીને,	
નમણાં ભરી નિદાગે, જીવન જાણીને.	૨૪
જાવે જોજન કરાવ્યું, પૂરણ પ્રીતશુ.	
પ્રજુછ પ્રમન્ન થયા, જોઈ રસ રીતશુ.	૨૫
પ્રેમદાનો પ્રેમ જોઈ, નેહ ધણો નાથને;	
આજેમદ દરિએ આપ્યુ. અજગા માથને.	૨૬
તમ પતિ તમને નમે, જો તો આગને મધુ;	
અગુરા ચિત્ત તમાઈ, અગ ચરણે નમ્યું.	૨૭
જોડા દરિ દયાસિધુ, દગા કરે દાસને;	
અમો તો વજગી રતાં, એના વિશ્વામને.	૨૮

સાખી.

વિશ્વાસે વજગી રતાં, ઉધ્ધવ અમો નિરધાર;

એક નિમિષ નવ વિમરે, નિર્મળ નદકુમાર ૨૯
 આમે આ જાનો આધાર એ, એપીરર અથે ગાળ,
 નિર્મે નાદ નેહનું, તે તોડયુ કેમ જાય ૩૦

વિશ્રામ ૧૫ મો.

ઉદ્ધત એક સમે, વા'લો દતા વનમા,
 શરદા રી રજની રીડી, વિચાર્યું મનમા ૧
 મોદને મોરની વાર્ષ, અતિ આનંદમા,
 વેદ ગુણ માન કર્યું, છાત્રે છદમા ૨
 યે ભ્યા જળ જુમનાકેરા, સદા તરે યૂનિયા,
 ખમ મૂમ માં મોક્ષા, શુદ્ધ જુદ્ધ જીતિયા ૩
 પ્રેમે પાનાણુ મળ્યા, પાણી યઈને વજા,
 જગમ ને જડરૂપ, રથાવરે ચૈતન્ય યથા ૪
 એપી અસમેલે વા'લે, વાઈ જ્યારે વાસળી,
 સુન્દરી અગ્ને સુણી, શુદ્ધ તન પી ટળી ૫
 ઉનદા અગે ધર્મા, આભૂપણુ ગામની,
 ગતિ મતિ ભૂલી ગોપી, ગોકુળ ગામની ૬
 અપગા અગર ઝોડયા, ઊઠી ધાર્ષ યોગમાં,
 ગન તો જઈને ખપ્પુ, સુદરકારપમા ૭
 પતિ પરિવાર તજી, નારી સહુ નીસરી,
 સદન સામુ ન જોયુ, કાઈએ પાલુ પ્રી ૮
 જીવતી જીવ ગળી, ધસમસ ધાવછે,
 નેપુર કંકણકરી, સખ્દ મૂની યાવછે ૯
 વૃદ્ધાવન વેગે આવી, સરવે સુદરી,
 નટવર નાગર દરિ, નીલ્લખ્યા નેણા બરી ૧૦
 સનમુખ શીશ નાગી, સહુ ઊભી રહી,
 અળખા પ્રત્યે એમ, વા'લે વાણી કહી ૧૧
 કહો ક્યમ અર્ધા નિશાએ, અલ્યા સહુ સુદરી,
 ભામની ભોવ તજી, ધામા શુ ચિત્ત ધરી ૧૨
 નિજ પતિ પ્રીતે જ્યારે, કહેરો શુ કામની,

જુવની જાગ જુગલ, વીના ગઇ જાગની.	૧૩
ખનિયના ધર્મ પાળે, પેનાનો પ્રેમદા;	
મારું કયું માનુની માળે, મુખ યારી સદા.	૧૪
પામ મરમદ ન આણે, તમે કાંઈ તારણી;	
વેદમાં ગત નિદી, શ્રીન પર નરનખી.	૧૫
વાંસાનાં વચન જોતાં, અરજે સાંભળી;	
ગનની ધીરજ દગી, સુખ ધરખો દગી.	૧૬
ગદમદ કંઈ જોખી, જોયું મુખ વચરે;	
વિધાયાં વચન જાણે, પીઠ પૂરી કરે.	૧૭
પડશે પિંડ અમારા, પ્રાણ નિશ્ચે જશે;	
રસિયા રામ રમાડો, મુખ તારે યશે.	૧૮

સાખી.

વચન મુળી મજનારનાં, પ્રજુજ યવા પ્રસન્ન,	
રામ રમાડું રંગમાં, તમને જુવની જાન.	૧૯
પાસે તેડી તારખી, આખાં આદર માન;	
આપર મધુર ધરી ગોરખી, કયું રમિયુ યાન.	૨૦

વિશ્રામ ૧૬ એ.

રમિયે રામ રમ્યો, રમવા રંગમાં;	
વિધ વિધ વાગુ ધર્મી, વ્રજવધુ મંગમાં.	૧
જોવી આદ્ભુત લીલા, રમી જૂતગ વિધે;	
ઈંદુ આકાશ ધડગો, આલી તે નવ રાકે.	૨
સખી મુખસાગર માંડી, ક્રીડે રસ ગગન ધધ;	
જોટલે અભિમાન આંખું, અજાણને સદી.	૩
માનુનીના મનમાં દહાં, તે તો જાણ્યું દરિ;	
અતરધ્યાન યવા, સગે એક સુંદરી.	૪
જોખી સદુ વ્યાકુળ ધધ, ન દીઠા નાચને;	
અતિ દુઃખ પ્રગટ્યું હલે, સુંદરી સાચને.	૫
પ્રેમે દુઃખ વેણને પૂણે, કૃષ્ણ દીક્ષા ક્યાંડી;	

૧૩ જુવની ઇ—હે જુવની (લીઓ) જાગલ જાગ (જે પડોર). જાગ.
ની ઇ—સાત વીની ગઇ છે. ૨ ઇંદુ—ચંદ્ર.

મારા સગ મન જોનીને, બોલો સાચુ રહી	૬
પ્રેમદા પાસે જઈ પૂછે, મૃગ મોરને,	
કહો કાઈ દીકા તમે, નદકિશોરને	૭
અતુરા અદ્ર પ્રભે, કહે પૂછુ તને,	
દરિ કાઈ દીકા હોય તો, દેખાડો મુઝને.	૮
નિતા વ્યાકુળ થઈ, સરવે સુદરી,	
નિધિને ઘટે નહિ, ધડી ઓવી કરી	૯
જુરતાએ જોઈ કાઠવા, પગના પ્રભુનખા,	
આ જો સખી ચિન્હ એા, જન્યો જોડુ વત્સા	૧૦
માતુ પિને માન આપ્યું, એશુ અધિક અગો,	
દરિ શુ હારા છીધુ, મુો તેડો તગો.	૧૧
તાદેથીને તેડી આલ્યા, તરતર આનિધુ,	
પ્રેમદાને પુખ લેના, એનુ મન જાનિયું	૧૨
તરતપ્પી ડાગ ગદા, તારખાએ તે પછી,	
ત્યા ટટગતી મૂકી, દરિ ગરા મછી	૧૩
રહો ત્યા રદન કરે, માગા સાગતી,	
માગા સર્વે આવી, મેલે દુખ દાગતી	૧૪
તરતર ડાગે દીકરી, અગા એકવા,	
જુગતી દસવા સાગી, પ્રીત તાની જાણી	૧૫
પટે ઉનારી તેને, પીડા ત્યારે ટગો,	
જમુ માતીરે આપો, સદુ ટોગે મગી	૧૬
જામે ઉપાય રચો, પ્રભુ આન્યાનજો;	
પ્રીને દરિ પ્રમદ થામે, રવરવ એનુ જલો.	૧૭
એડ દરિ એખ ધર્મો, હમી નદમાલતજી,	
એક પૂતના થઈ આવી, તેને મિથ્યા દખા	૧૮
એક જમોમાજી ચમ્પો, જાધ્યા દરિ માદો,	
ધર્મ એક ધમજાનું, મોજો તેો મારી	૧૯
એક નદપરરે, મિરિરર પરિમે,	
એક માદપે યદ, કમો ગરિમે	૨૦

- મેલા અપાર અરિ, ક્યાં રમ રીતશું;
 ઝંતુનેષ દમિયા દરિ, પ્રગમ્યા પ્રીતશું. ૨૧
- સુદગી સુખ પામી, જોઈ મુખમદને,
 ભાગ્ય પ્રકુલ અંજુર, આપે અનદને. ૨૨
- વેલુ મરી અપર કપર, કૃદિ કળા કાગળી;
 પીનાર અમ મોલ, હોમે ધન દામની ૨૩
- મુગટ ધીમ મોદીએ, મુદર ગાથા મળી;
 કદો કડવ જરે, જોડ છની તેતખી ૨૪
- જોતુ અરપ મુદર, દર્શિનું અભિનતુ,
 સુખ જલુ તે અમાનું, સ્વમ જામે વરણબુ ૨૫
- પરીને મમ રમ્યો, પૂરણ પ્રીતશું.
 અગમની આશ મૂડી, એરી રમ રીતશું ૨૬
- પાગો રમ પ્રેમ પ્રીતે, વાંતે વજનારને,
 ગાટે અમે મોદી રથા, નદકુમારને.
- અમારો મનિયો વાંતો, વમી હૃદયે રથો;
 અમામ મનનો આશય, તે તો તમને કલો ૨૮
- સાખી.
- હિંદુ આગમ અમતજો, કલો તમ પ્રમે તેદ,
 મનમા વાગા કમેળા, નદાનદય નેદ ૨૯
- તે તો જગ ન ભરે, અદ્યો મોસનો રમ;
 નેજા બાજુ શીકૃષ્ણના, જોતા અગો અમ ૩૦
- વિશ્રામ ૧૭ મો.
- હૃદયવજ જોવા દરિ, કલો ક્ષમ રિમરે,
 જનણ જોયા વિના, પ્રાણ તો નીસરે ૧
- વિજેગ રોગનધી, પીડા જલુ થાયડે,
 પ્રણુ વિના પવક તે તો, કલો જુગ જાયડે. ૨
- હૃદય સગી તમારે, કુળ હીધુ ધણ;

પહેલાં અમે પ્રીછ્યું નહિ, પ્રભુ કાગળપણું.	૭
ધણી ધણી ધાતો એણે, અગ સાથે કરી;	
હવે મથુરા જમને બેઠા, શિર છત્ર ધરી.	૪
અમે આદીરડાં 'એવાં,' મન ગમે નહિ;	
લાજ તો ગોકુળ(માં) આવે, એવું ચિંતમાં સહી.	૫
આદી કાળી કામળી આદી, દુઃખ પામ્યા હશે;	
હાવે હરિ હેમવસન, ધરી સુખિયા ધશે.	૬
શામળિયોછ શીદ આવે, રીસ હૃદયે-હશે;	
વા'લાજીને મનમાં પીગ્યું, કાણુ વહાણું હશે.	૭
એનાં માત તાત ગાટે, તમને મોકલ્યા;	
અમને કાણુ સંભારે, ગુણુ ભુંડા બલા.	૮
પે'લી બહુ પ્રીત કરી, ધર નવ મૂંડતાં;	
હવે તે હેત ઉનાર્થ, ફરી નર્થા હુંકતા.	૯
એવે સમે મધુકર આવ્યો, અતુરાને ચંરણે નમ્યો;	
ત્યારે તુમ્હકાર ક્યો, અલિ શાને બમો.	૧૦
તારી વનવેલી સૂકી, મન બ્યાકુળ ફરે;	
કાળો હોય કુદ બંધો, તેનો સંગ શું કરે.	૧૧
કાળાનો સંગ ક્યો, દુઃખ પામ્યાં ધણું;	
કાળાનું પિપ ન વળે, કારણુ કાળાતણું.	૧૨
અમને અવધ કરી, કૃષ્ણ મથુરા ગયા;	
મનમાં મેહેર ન આવી, દિન, ભાત્રા યયા.	૧૩
ઉદયછ એટલી કહેજો, અમારી વિનાતિ;	
ધણી ધણી અરજ કરી, વળી અમારી વની.	૧૪
તમાઈ રૂપ બેવાને. ધણાં તલસી રતાં,	
હૃદયએ જસ બાઈને, ધણાં મેધાં યયાં.	૧૫
અવળુ સુણવા સખ્દ, ધણું ધણું ચડાય છે;	
હરન હરિ સેવા કરવા, અતિ આકાશ છે.	૧૬
નન મન તમને મુખ્યું, રતાં પખુ રાખીને;	

દરિ વિના અપર જીવું, અમે નદિ જોખીને. ૧૭
સાખી.

તમ વિન અપર અમે નદિ, જોખી ને જોવિદ;
જાન દગીને બેડીએ, દાગે અતિ આનદ. ૧૮
મેર મુમટ મુકનક ધણે, કુંડલ હર વનમાળ;
આમને દરશન દીજીએ, નર નર રૂપ રસાળ. ૧૯

વિશ્રામ ૧૮ મે.

એક વાર રજની ધણી, નંદ નાંવા નવા;
વાજના જાન દગા, તેજે ધણા અવા. ૧
કેડે ચીજીયા મયા, હોડાવા નદને,
વરજે પ્રેમે પ્રીને, પૂજ્યા જોવિદને. ૨
નદીએ નજરે દીડું, દાવે પૂજું દરિ;
પુત્ર નોય પ્રભુ એ તો, વાત નિગ્રે કરી. ૩
ધર્મપદી જાડવા જપારે, જારજો આવિવા;
મેદને માવા પ્રેરી, જાવ જૂસી મયા. ૪
જોવાં અપાર અરિત્ર, અમે દીદી સદી,
માટે પ્રીત અચળ એશું, દાગી દગે નદિ ૫
જોખીની પ્રેમ કથા, ઉદ્ધવે મામળી;
જરા અભિમાન દગુ, તે તો મધુ ટળી. ૬
અદો મદાજાગ્ય જોખી, પરમ કૃપા દરિ;
ધન ધન ધીરજ તમારી, સર્વે સુંદરી. ૭
તારણી ટેક તમારો, સર્વેથી સાર છે;
સુદર સ્વરૂપ માથે, નેદ નિરધાર છે. ૮
ઉદ્ધવ કહે અગળા તમે, ધણું યુગવાન છે;
પ્રીને પ્રવીણ પૂરા, સદુ સાવધાન છે. ૯
પ્રેમકટાક્ષ કરી, વશ છીધા નાયને;
સદા હો પ્રસન્ન દરિ, સદુ મનસાયને. ૧૦
કૃતારય રૂપ ધણો, જોક્ષણ આપને;
અલોચિત લાભ દણો, વૃત્ત દરશન થને. ૧૧
જંતાવન જણ બેસી, સદુ રમ રૂપ છે;

કારણ કોમ ન-જણે, કૃષ્ણ સાર પ છે.	૧૨
હૃદય કહે આગા આપો, સરવે સુંદરી;	૧૩
મધુપુર જવા મારે, મન ઈચ્છા ધરી.	૧૪
પછે મનનન વદે, ઉદવણ આવજો;	૧૫
એકવાર અલખેલાને, તેડી લાવજો.	૧૬
પછે નંદ જસોદાજીને, કર ભેડી કણુ:	૧૭
હાવે હરિ મળવા મારે, મન ચંચળ થયું.	૧૮
પછે જસોદાજી ગોદ્યાં, ઉદવણ સાંગજો;	૧૯
ખડુ દિનથી દીઠા નથી, સંકરણ સમજો.	૨૦
માટે મન ઈચ્છા એવી, કુંવર કેવા હસે;	૨૧
જુગલ સુન જોઈશુ જવારે, સુખ શાતા થશે.	૨૨
એક વાર માઠા ખાતાં, મુખમાં નિદાગિયું;	૨૩
ત્રણ (ત્રણ) જોવન દેખાડ્યાં, અચરજ જાગિયું.	૨૪
ઈંદ્ર, રવિ, ચંદ્ર તારા, અજ ઉગયાપતિ;	૨૫
તવખંડ મુખમાં દેખાડ્યા, એવી એવી અતિ,	૨૬
પછી પ્રણામ કરી, ઉદવણ હયરે;	૨૭
તમારાં ભાગ્ય બહાં, સહુ કીર્તિ કરે,	૨૮
રહ્યા જશ જુગમાં ફેલી, ચતુર્દસ લોકમાં;	૨૯
બંધ આનંદ પામ્યા, પાપી પડ્યા શોકમાં.	૩૦

સાખી.

આસુર પડ્યા સહુ શોકમાં, સુખ પામ્યા અતિ સંત;	૩૧
પ્રાગટ્ય પૂરણ બ્રહ્માનું, બંધતવચ્ચત્ર ભગવંત.	૩૨
ભોમી બાર ઉતારવા, દુષ્ટતણે શિર કાળ;	૩૩
સુખદાઈ સદા સંતને, પ્રભુ પૂરણ પ્રેમ દયાળ.	૩૪

નિશામ ૧૯ મો.

હૃદયે આગા માગી, બેઠ્યા આનંદમાં;	૧
વધ નિજ રથે બેઠા, મન ગોવિંદમાં.	૨
હૃદયને અંગણા સહુ, કરે આધીનતી;	૩
વાલ્લાજી નિનય કરી, કરજો ધણી વિનવિ.	૪

- વિવેકી છાની તમે, ધાતુ મુખાંત છે ;
 નમારો મદિમા મેઘો, સિરોમણિ મંત છે. ૩
 તમારો રંગનાથજી, કુપૂત મદુ ટમે;
 તમારી કૃપા જોને, કૃષ્ણ તેને મળે ૪
 જિંદગી કરે અગમ્ય તમે, આનંદ અવરૂ છે;
 તિસોકમા તાડખી તમે, પ્રેમ અનુષ છે. ૫
 મનમન ઉપવ વહે, નક નિજ દેહને;
 ધન્ય ધન્ય દુમ વેલી, કૃપા ધણી એદને. ૬
 ગોપીની ચરણ રેણુ, કીડી અડે અગને,
 તેને કૃનારથ કદિમે, પામે સત્ક્રમને ૭
 ઉપવે શીમ નમાન્યું, જોકૂળ મામને,
 દરિયું રમણ જાણી, નમ્યા તે કામને ૮
 પછે પોને પથ પડ્યા, હૃદયે રમ છાપ છે,
 વસુધા મજની જોતા, આનંદિત થાય છે ૯
 ઉપવજી ઉતર બાંધો, મધુપુર આવિયા;
 જઈ દરિ ચરણ નમ્યા, જીવર બાવિયા ૧૦
 ગોપીની પ્રેમ કથા, મદુ માંડી કહી;
 ધન્ય ધન્ય જીવનનીજન, રસમા છડી રહી. ૧૧
 જરા મજાનુવતીકેરો, જીવદાએ શુ કહું,
 મંદમતિ મારી મારે, મદિમા નવ સદું. ૧૨
 એવી કૃપા કરશે ક્યારે, મુજપર નાથજી;
 અખડ એવી જીતિ, સદા તમ સાથજી. ૧૩
 કૃષ્ણ વિના જીજીવું ન આવે, એવી દશા એદની;
 સમોવડ કૃષ્ણ કરે, સીમા રમ પ્રેમની. ૧૪

ચાખી.

- સમોવડ કોણ કરે એદની, એવી એ મજનાર;
 એક રેક શીકૃષ્ણ સાથે, પ્રેમ પ્રીત અપાર. ૧૫
 દરિ વિજેગે શરીર સડે, પુષ્ટ થાયે પ્રણુ જોઈ;
 દરશન આપો દીનને, રજા ચરણ ચિત પ્રાઈ. ૧૬

વિશ્રામ ૨૦ મો.

પછી શ્રીકૃષ્ણ કહે, ન્યારય નાંચુને;	
ઉદ્ધવજી વચન અમારું, સત્ય પ્રમાણુને.	૧
મારું નિજ સ્વરૂપ તે તો, ઘંદાવનમાં કરે;	
મન વિદાર લીલા, નિત્ય નવધી કરે.	૨
ઘંદાવન અખે જોમી, અખંડ વિલાસ છે;	
અખંડ આગળા સહુ, અખંડ રાસ છે.	૩
સદા સુખસાગર સોભા, નિત્ય ઘંદાવનમાં;	
નિત્ય નિત્ય કેલિ કરે, અધિક આનંદમાં.	૪
જોખી મન મારે વિષે, જોખી વિષે હું રલો;	
ઉદ્ધવની ખાંતિ ભાગી, ઉત્તર કૃષ્ણે કહ્યો.	૫
એવી શ્રીકૃષ્ણલીલા, કોઈ જન સાંભળે;	
આનંદ ભક્તિ આવે, સંશે સરવે ટળે.	૬
ન્યારે દરિભક્તિ આવે, પ્રગટે પ્રેમ દસા;	
ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ કેવળ, તેને હૃદયે વરયા.	૭
વસે દરિ હૃદયે તેને, જોખી સંપાદથી;	
કર જોડી પ્રીતમ કહે, ગુરુ પ્રસાદથી.	૮
દરિની અપાર લીલા, અગમ અગાધ ગતિ;	
પીવાનો પ્રેમ યયો, ગુરુ પ્રસાદથી.	૯
દરિ ગુરુ સંતતજી, શુભ કૃપાએ કરી;	
સ્નેહે સરસગીતા, આનંદે ઉચરી.	૧૦
ઠાકાર કુંજવિહારી, પ્રસિદ્ધ પ્રકાસ છે;	
સધેસર ગાંહે સદા, આનંદ નિલાસ છે.	૧૧
તેમને ચરજો રહી, કથા કહી પ્રીતશું;	
સાંધુને સંગે મળી, ગાઈ રસ રીતશું.	૧૨
સંવત અરાદ વિરે, વીંછી છે વિષ્ણુની;	
એકનીસ આપાડ સુદી, લીલા કદી કૃષ્ણની.	૧૩

૩ અખે-અણધ. ૪ કેલિ-રમત. ૬ અગમ અગાધ-જનજી મોખી ન શકાય એવી. ૧૧ સધેસર-આજુદની પાસે એક ગામ છે. ૧૩ સંવત ૪૦-સંવત ૧૮૭૧ અને વિષ્ણુની વીંછી.

તૃતીયા ચંદ્રવારે, કયા પૂરી થઈ,	
રમીને પ્રિય અતિ, ગતિ રમ ગુણ મધ	૧૪
પતિતને પાવન કરે, એના ગુણગ્રામ છે,	
એપાછ મે ચાર નન, વીશ વિગ્રામ છે	૧૫
શીખે ગાર સામળે બાવે, બાગ્ય તેહના,	
તેને દરિ કરણા કરે, ઠળે દુ ખ દેહના	૧૬

સાખી

દરિગુણ ગાતા હેનશુ, ઉવરાં અધમ અનેક,	
પ્રીતમ પનક નવ છાડિયે, દરિ કીર્તનની ટેક	૧૭
તિનક છાપ તુનગદિ અગે, મુગે ગોવિંદ ગુણ ગાય,	
પ્રીતમ પ્રાણી પતિત જો, પ્રેમ પુનિત તે થાય	૧૮

સમાપ્ત

બ્રહ્માનો ગરવો.

જ્યારે જોગી ગાર વાધો મળો, ત્યારે ગર્ભ જોગી બ્રહ્મા પામ જો;

જોડવાતા પ્રભુ હાર સમુદ્રમાં, ત્યાં જઈ આસઘ્યા અગિનાશ જો.

• બ્રહ્માએ ભજન કર્યું જગવાનનું.

જાગો જાગો જગન્નાથજી, દુનિયા જહુ પામેછે ત્રાસ જો;

કાગો કષ્ટ આગર કમળાપતિ, ઊગા અમર કહે અગિનાશ જો. બ્રહ્મા ૨

ગમનગિરિ દરિ એણી પેર કચચાં, મુણો સહુ અમર મારી વાત જો;

તું અવતાર લઇશ મદુકુળમાં, વસુદેવ પિતા દેવકી માત જો. બ્રહ્મા ૩

જોડુળ લીલા મારે કરવી છે, મુજને વડામે મજનો સાગ જો;

ચતુરાનન ચિંતા કરશે નહિ, એતું જોલ્યા લક્ષ્મીનાથ જો. બ્રહ્મા ૪

દેવકી પરણ્યામાં વસુદેવને, કંસે આપ્યું કન્યાદાન જો;

દાન માન કરી સહુ સનોખ્યા, પ્રેમે વહેંચ્યાં ફાફળ પાન જો. બ્રહ્મા ૫

વીર વળાવા આલ્યો ભેનને, એવે ધર્મ વાણી આકાશ જો;

એનો અષ્ટમે ગર્ભ તુને મારશે, તેનો રાખે દૃઢ વિશ્વાસ જો. બ્રહ્મા ૬

સુણતાં કોષ ચઢ્યો ત્યાં કંસને, વસુદેવ સમગ્રવે જહુ વાર જો;

હાં જાળ ભેનને દહો, તેના પાપતણો નહિ પાર જો. બ્રહ્મા ૭

પુત્ર થશે તે આણી આપશું, મન જોડે તે કરજો ભૂષ જો;

ચોડાશ જીવ્યાને કારણે, ન દણીશ અગળા જાળ સ્વરૂપ જો. બ્રહ્મા ૮

કીર્તિમાન કુંવર પહેલો થયો, વસુદેવ લાલ્યા કંસની પાસ જો;

જોધને કપા કંસને ઉપની, દૃઢે આલ્યો દૃઢ વિશ્વાસ જો. બ્રહ્મા ૯

એનો અષ્ટમે ગર્ભ આણીને આપજો, બીજાં જાળ દહો શું પાપ જો;

એટલે નારદજી ત્યાં આવીયા, કેમ તું એણી રહો છું રાય જો. બ્રહ્મા ૧૦

કંસે માંડીને કહી વારતા, નારદ કહે સાંભળો ભૂષાગ જો;

જ્યાં ગણીએ ત્યાંથી થાય અષ્ટમે, એમ જાણ તારો કાળ જો. બ્રહ્મા ૧૧

આ જાલ અમર સહુ અવતર્યા, દેવી હૃદર વિષ્ણુનો અવતાર જો;

એટલું કહી નારદજી ઊઠ્યા, કંસને મેધ ચઢ્યો તેણી વાર જો. બ્રહ્મા ૧૨

વસુદેવ દેવકી કાસટકે નાજિયાં, બીડી ભુજંગ સાંકળ દાર જો;

૨ કમળા પતિ—લક્ષ્મીપતિ—વિષ્ણુ. ૩ ગમન છંદ—આકાશ ૩૫ અને ગિરિ આદિ ૩૫ વિષ્ણુ એવી રીતે જોડવા.

કિપર મોઢી મૂઢી ચોમરી, રખે કાષ્ટ અગમ્ય રહેતા વગાર ને અહ્યાં ૧૩
 ને કમ રહેતે ચિત્તમા ચેતીને, આગક જન્મે મન્મે જન્મ ને,
 કાંઈ કંઈને મેડો અપસને, ગત નિમ જપે નાદિ પ્રાણુ ને અહ્યાં ૧૪
 પાપી વાળો મહુને પાંડરા, કમે ગાડ્યો મદાકનેશ ને,
 ગાપડા જન વ જ્યાં રાં થઈ જઈ, ગણા જઈ દેશ વિદેશ ને અહ્યાં ૧૫
 જે જન્મે તે આપે આગીને, આગક માર્યા કે જે ચાર ને,
 માનમો નર્મ થયો ત્યાં જોઈ, દેવતા પામ્યા દરખ અપાર ને, અહ્યાં ૧૬
 દિગ્ગે પુરુષ કયો નિજ માયાને, વેગે કરતે એક વિચાર ને,
 મર્મ આમૃત્ય કડી લઈ મૂકતો, શદિષીગ્ના ઉર મોઝર ને અહ્યાં ૧૭
 આડમે આપે નાથ પધારીયા, મુર સદુ પામ્યા દરખ અપાર ને,
 પુષ્પી વૃદ્ધિ મરે નહુ દેવતા, જે જે મોને ગગન મોઝર ને અહ્યાં ૧૮
 આપ્યું વડી અનિ ઉત્તમ અષ્ટમી, અભિગ્ન શદિષી પુષ્પાર ને,
 લગન નેગ મુદ્દત શુભ તે ધડી, અર્ધશિશ્ય દગિ જરતાર ને અહ્યાં ૧૯
 દગન દીડ દેડો વસુદેવને, દેવતા પામ્યા અનિ આદ ને,
 મુખ્ય નેતા દુ ખડું મહુ ટળ્યુ, ટળ્યા મોદ માયાના દેદ ને અહ્યાં ૨૦
 કીરટ મુગટ કુડાગ દીરે જડયા, કોઈ કૌસ્તુભમણિના દાર ને,
 પીત વમન તાં નન દામની, ગમ આયુધ શુભ ચાર ને અહ્યાં ૨૧
 અરબ્ધકમલ સેને મિધુસુતા, પદરજ વટે અજ હમયા ભર્તાર ને,
 મદ મદ દાસ્યે દાર બોલિયા, તમો તપ કીધુ દગે જાર દગર ને અહ્યાં ૨૨
 તપ કરી મુજ પામે વર માગિયો, તે અર્થે લીધો જરતાર ને,
 દારે રખે નજનો બો રાખતા, થોડે દિવસે મારો મારી ધાર ને અહ્યાં ૨૩
 નોડા લઈ આનો ચૂપે કરી, નદ જશોદાને દાર ને;
 મુજ પાડ્યે માયાને લાગતો, એમા કોઈ ન જાણે નિરધાર ને અહ્યાં ૨૪
 એમ કહી દગિ સુસ્મર્યે થયા, જેનો કોઈ ન પ્રીછે પાર ને,
 લેઈ સાધ્યા વેગે વસુદેવજી, બાગી જુગલ ઉધડયા દાર ને અહ્યાં ૨૫
 સદુ પરનાળી માયા મોદની, નિદ્રાનશ ઘોરે સસાર ને,
 રતિનવાની તીરે આલિયા, વસુદેવે પ્રેમે ઉનાયો પાર ને અહ્યાં ૨૬

૨૧ કીરટ ૪૦—કીરટ મુગટ દામની—નિજળી ૨૨ મિધુસુતા—
 સદગી, જાર દગર—મનન કે ધણુ અથવા વર્તો અર્ધવાદાર લઈએ તો
 પારદગર ૫૧ ૨૬ ઘોર—(મહાનિદ્રામા) જિવે રતિનમા—જમુનાજી

ચંદ્રે આવી અજવાળું કર્યું, ઇંદ્રે કીધી અમૃતધાર જો;
 ગાયાએ આવીને ઓયો કર્યો, તે દિન જાવન ને વરસં અગિયાર જો. પ્રશ્નો ૨૭
 ગોવિંદ ગોકુળમાં પધારિયા, આગ્યા નંદજીને ઘેર જો;
 જશોદાજીની સજ્જનએ સુંધ્યા સામજો, તેની કોઈ ના પ્રીછે પેર જો. પ્રશ્નો ૨૮
 સુત મૂકીને લીધી સુતા, ત્યાં વેગે આલ્યા વસુદેવ જો;
 આલ્યા તેમ પાછે પગસે ગયા, ગધુપુર જઈ પહોંચ્યા તત્પ્રેવ જો. પ્રશ્નો ૨૯
 જે જ્યમ હતું તે ત્યમ થઈ રહ્યું, એટલે પ્રગટયો પ્રાતઃકાળ જો;
 જ્યારે રાવા લાગી જાળકી, ત્યારે જગ્યા સહુ રખવાળ જો. પ્રશ્નો ૩૦
 ચૂપે જાણ્યું કર્યું જઈ કંસને, જોને જીવ્યાનું છે મન જો;
 બિડીને આળ્યો ત્યાં ઉતાવળો, કન્યા દીડી રૂપ રતન જો. પ્રશ્નો ૩૧
 કુસાદક્ષ કરે ત્યાં દેવકી, હવે રહેવાડે એટલું જાણ જો;
 જોરે ઝૂંટી લીધી હાથથી, પટકી સહ્યા ઉપર તત્કાળ જો. પ્રશ્નો ૩૨
 દેવી બિડી આકાશમાં, ગગને જઈને બોલી વાણ્યજો;
 મુજને શું મારેછે મૂરખા, તારો વેરી વ્રજમાં જાણ્યું જો. પ્રશ્નો ૩૩
 કંસે કરવા માંડી રોચના, હૃદયે લાગ્યું દુઃખ અધાગ જો;
 ગોકુળમાં ગોવિંદે લીલા કરી, ઉછર્યા નંદરાયને ઘેર જો. પ્રશ્નો ૩૪
 પ્રુમ વધાર્થ આપે નંદને, હીરા હેમ વસ્ત્ર શણગાર જો;
 ઘેર ઘેરથી આવે સહુ ગોપિકા, પ્રગટયો હૃદયે પ્રેમ અપાર જો. પ્રશ્નો ૩૫
 અતુરો જોઈ પૂરાવે મોતીએ, નવરંગ તોરણ જાંધ્યાં દાર જો;
 કેસર કુંકુમ છડા દેવરાધિયા, મંગળ ગાન કરે વ્રજની નાર જો. પ્રશ્નો ૩૬
 દધિ કાદવ કીધો નંદ આંગણે, નામે ગોપાળ કરે રમ રંગ જો;
 રોમાં સાગર સુંદર સામજો, અંગોઅંગ વાધ્યો કાટિ રંગ જો. પ્રશ્નો ૩૭
 સુનાઈ પૂરે વ્રજ પૂકી રહ્યા, ઘેર ઘેર આનંદ ગીત વધાર્થ જો;
 જ્યાં ત્યાં ધન ધરતીમાં કુમટે, બોમી રતન મણિમય છાંછ જો. પ્રશ્નો ૩૮
 ગંગા આપે તોરય વ્રજમાં વરયાં, શંકર આદે સર્વે દેવ જો;
 આવી અચળ વરયા ત્યાં ઈંદ્ર, કરવા નિજ પતિની સેવ જો. પ્રશ્નો ૩૯
 જાળયરિય કરે જહુ રીતશું, નિત્ય નિત્ય નૌનમ નંદકિશોર જો;
 મુનાં ધાગ જોઈ દરિ સચરે, નામ ધરાવ્યું ગાળણ્યોર જો. પ્રશ્નો ૪૦
 કંસે મોકલી મારણીપૂતના, લાંધું લક્ષ્મી જેતું રૂપ જો;

એર દગાદગ રતા પર ચોપડી, દણ્ડતી બાગકચ્છ અનુપ જો પ્રજ્ઞા ૪૧
 બેતી આની જગોદાને આગલે મ્હે દેખીએ તમારો બાળ જો,
 જરોદા મુદ્દે કારજ કરતા દતા, પારણે મોઢયા લાનગોપાળ જો પ્રજ્ઞા ૪૨
 લઈ ધવરાવા જાગી વાલને, ધાનના શોષી લોધા પ્રાણ જો,
 પાડી ચીમ પડી પૃથ્વી વિશે, એવી પેર વિચ્છે કોંધી નાશ જો પ્રજ્ઞા ૪૩
 મ્હી લૂણ ઉનાજ જગોમતિ, આ તે આ જો શુ કહેવાય જો,
 દત્ત એને દોડતા અવડતુ નથી પડે ગડે ને જોમો થાય જો પ્રજ્ઞા ૪૪
 લાખ જોગલા લાવે લોકના, દોડે દોળે મહીના માઠ જો,
 જમતાજાગૃંન સુન કુરોના, ઉધરી મયા રનગી વાટ જો પ્રજ્ઞા ૪૫
 જરોદા મોતીદાર પરાવના દતા, લીધા મુટિ ભરી મોરાર જો,
 મોનાકેગ ઉઠેયા ઝાડના, આખ્યો પ્રજ્ઞાસ્તીને રાજગાર જો પ્રજ્ઞા ૪૬
 અવ જક ધેનુક વચ્ચાસુર આનીઆ રાખચૂડ કેશિ વૃભાસ જો,
 દરિએ ગખ્યા ગજગતા તેડને, આખ્યો આપ ચગલુનો નિરાસ જો પ્રજ્ઞા ૪૭
 જળ જમુનાથી કાળી નાગ કાઢીગો, નાથે નિર્ભગ કીધુ નીર જો,
 જુગતી જળ જમુનાગા જીનતા, કદમે ચઢીને ચોર્યા ચીર જો પ્રજ્ઞા ૪૮
 સો પ્રજ્ઞામ સૂરજને કરાવ્યા, દોષ નિરાયો ર્યાગશરીર જો,
 પરાણને ઘેર્યા દને છોડાવિયા, વૈકૃંઠ વશિષ્ઠ જમુના તીર જો પ્રજ્ઞા ૪૯
 હદે ટાપ ક્યો નજ ઉપરે, ત્યારે ધરિયો ગોનધ્યન જો,
 કાથે છાસો છબિનાજીએ કંગે, બચાવ્યા પ્રજ્ઞના જન જો પ્રજ્ઞા ૫૦
 રસિયે રંગે રાસ રમાડિયો, વેણુ વમાડી તેડયા વન જો,
 તારણીકે તાપ નીવારીગો, સુખકુ આખ્યુ જુમજનન જો પ્રજ્ઞા ૫૧
 મજની લીના મણુ શકે વહીની, નામ સે કોટિ શારદા શેર જો,
 નિગમ નિરતર જોને માયજે, તેનો પાર ન પામે લેશ જો પ્રજ્ઞા ૫૨
 એવે નારદ મુનિ આવિયા, પ્રભુને કહી શકે તે વાત જો,
 લાવે કાગજ કરવા છે ધણુ, દણ્ડુ કેમ બેઠી રજાત્રે નાય જો પ્રજ્ઞા ૫૩
 પાપી પરિપત્ને ઉધારવો, કરતુ માણીનુ - દત્ત્યાજુ જો,
 કેમવકેર ચદા લેતુજે, લેના પાપી કસના પ્રાણુ જો પ્રજ્ઞા ૫૪

૪૫ જોગલા—ટટા—તકરાશે—રિયાદીઓ ૪૭ અધ—અધાસુર
 ૫૩—ગાસુર ધેનુક—ધેનુકાસુર વૃષભાસ—વૃભાસુર એ નામના અસુ-
 રો કસે જોડ્યા દતા તેને કૃષ્ણે પ્રજ્ઞા માયા છે ૫૪ પરિપત—ધોગી

વસુદેવ દેવકીનાં બંધન છોડાવનાં, વિદ્યા બાણવી મંદિપહાર ને; પ્રહ્લાં ૫૫
 નેરે જરાસંધને જીતવો, કરવી કાળયવનની પેર ને. પ્રહ્લાં ૫૫
 દરિઆમાં રચવી હારકા, શોભે સકળ શિરોગણિ સાર ને;
 સોળ સદસ્ય રાત આઠને પરજુવી, કરવો છે પાંડવનો પોજાર ને. પ્રહ્લાં ૫૬
 જોટલું કહીને નારદજી ઊડયા, પોહોઆખ્યા પ્રહ્લોક નીરધાર ને;
 કંસે આકૂર મોકળ્યા તેડ્યા, આલ્યા નંદરાયને દાર ને. પ્રહ્લાં ૫૭
 કંમે તમ સુત સદિત તેડાવિયા, લીધું ધનુષ્યજનું નામ ને;
 પછે કાંચ અમતું ગોવિંદનું થશે, કંસને ગળવાનું છે કામ ને. પ્રહ્લાં ૫૮
 નંદની આદે બોધ ગોવાળા, રથમાં બેઠા કેશવ રામ ને;
 રથ આવીને રાધાજી રહ્યાં, નદિં જવા દેહ સુદરશામ ને. પ્રહ્લાં ૫૯
 વીંટીવળી સર્વે સુદરી, જોને સાચો આધિક રનેહ ને;
 પ્રાણ અમારા સાથે આત્રશે, અમને ગળે ક્યાં સદેહ ને. પ્રહ્લાં ૬૦
 પ્રેમે ગોષ્ઠિ કરી સહુને સમજાવ્યાં, આલ્યાં કંઈજ કરીને મન ને;
 આકૂર જમુનામાં નાંવા ગયા, જળમાં દીઠા જુગજીવન ને. પ્રહ્લાં ૬૧
 પ્રથમ પરિચટની પૂજા લીધી, સર્વે શમ્યુગાર્યા ગોવાળા ને;
 ગારજે ગાળીએ પુત્ર મહાવિયાં, મુક્તિ આપી દીનદયાળ ને. પ્રહ્લાં ૬૨
 કુળજનકેઈ અંદન લીધું છે, કીધું કમળા જેવું રૂપ ને;
 ધનુષ્ય બાગતાં ચોદા જાહુ દણ્યા, ત્યારે બે પામ્યોછે જૂપ ને. પ્રહ્લાં ૬૩
 કુંજર કુવલયાપીડ પછડીઓ, માર્યા આલુર મુદ્રિક મરહ ને;
 આવી રાજસભામાં ઊભા રહ્યા, પટકો કસ કેશ મદીશક્ય ને. પ્રહ્લાં ૬૪
 માન તાતનાં બંધન છોડાવિયાં, જમ્બને પ્રેમે લાખ્યાં પાપ ને;
 પુરવાશી પાવન સર્વે ક્યાં, ઘેરે ઘેર આનંદ જોઅર ચાય ને. પ્રહ્લાં ૬૫
 લોકિક વિદ્યા બણ્યા સદિપની, આપ્તી આપ્યો તત્કાળ બાળ ને;
 નેરે જરાસંધને જીતીઓ, કીધો કાળયવનનો કાળ ને. પ્રહ્લાં ૬૬
 દરિયાતીરે વારી હારકા, પરણ્યા સોળ સદસ્ય રાત આઠ ને;
 પ્રેમે પાર્યનો રથ દ્રાકિયો, ડાઢ્યો મહાભારથનો ઠાઠ ને. પ્રહ્લાં ૬૭
 જોબી પેરે ભોમી બાર ઉનારીઓ, લીલા કીધી અનંત અપાર ને;
 પ્રીતમ સરખા પતીત કિહારિયા, એવા અસરણ્ય શરણુ મોજાર ને. પ્રહ્લાં ૬૮
 મહિમા મોટા શ્રીમનનરખનો, સંધેસરમાં સદા વાસ ને;
 મરજો માધ સાંભળશેને શીખશે, તે પ્રાણી પામે વૈકુંઠ વાસ ને. પ્રહ્લાં ૬૯

૫૬ પાંડવનો પોજાર—પાંડવની જીનનો ડંકા. ૫૯ નંદની આદે—
 નંદ આદિક ૬૪ શક્ય-સિંધા સાથે. ૬૬ લોકિક-લોક રૂઢીમાં ચાલતી.
 ૬૮ અસરજુરણુ મોજાર-અસરજુના શરણુમાં. ૬૯ જનનરાય-પ્રીતમના
 રવામી—ગુરુનું નામ.

મેમ્બરકાશ

દોહરા.

પુત્રોત્તમ પરમાનગા, પૂરણનદ પરમહા;	
સાક્ષીવત્ મહુગા રહો, ગ્રહો નદિ ગુણ કર્મ	૧
દેવ અસન દુઃખારે જડ, ઉપભવો આનંદ,	
બહુ પેરે લીલા કરો, ગોપાનર ગોવિંદ	૨

છંદ ગોલીદામની ચાલ.

ગોપીનર ગોવિંદ નામ તમારું, તેજે લોભાઈ રહું મન ગાર,	
દવે દરિ આબો હું શર્ણુ તમારી, સામગ્રો સામ આરણ્ય અમારી	૧
દરિ-૪। વિપ્ર અને મ્ત્રી ગાય, જ્યારે તે પૃથ્વી વિષે પીડાય,	
ત્યારે તમે સહેનાણુ નદિ સામ, ક્ષણમા ફેડના દુહનો કામ	૨
દવે દરિ કાને દીધા ક્યમ કાથ ક્રમળના ઈઈ મધ જદુનાથ,	
હંધામા રાણ ગરી કાઈ રીમ, નથી કામ મામુ જોના જુગનીશ	૩
વળી વાધુ વાગો કમિનો કાપ, નિરહે થવા નાથ ધણુ મા માવ,	
દાવે કામ જોર જાગ્યુ જદુનીર, થવા દસો દલ ન ચાલ્યુ સરીર	૪
આરી કાપ લીધ અધો આપાગ, સૂના જઈ સાગર મધ્યે મોરાર,	
સઠીનો સાબાગતા નથી મોર, કમિજુગે આરી કર્યુ બહુ જોર	૫
પીડાગો પારનનો સમાગ, નથી કોઈ ખીલ્લે રાખણદાગ,	
મૃતિમા કોઈ નથી તાગે કોંદી, રત્નાગ્રે આનંદુ આગસ લેઈ	૬
દાનગુણુ માતા જ્યારે દુઃખ દેશે, ત્યારે ક્રમ નામ તમારું લેશે,	
સોપાગો ધર્મ થયો આરથ, જંગો જંગો આમી દવે સમરથ.	૭
નમેગ થઇને રત્ના શુ નાથ, ઝોગા શુ આવશે તારે કાથ,	
વિશ્વમા વ્યાપી રહોઠે પ્રેશ, ક્યો ધણું પાપે આવી પ્રવેશ	૮
જગતનું જતન કરો જીવન, રચતા પડમે પાણુ પ્રહેનન,	
લોક વિકાસ કરેછે ફાગે, લાવીઆ વડ માણેછે મોજે	૯
ધણું ધણુ સઠ પામ્યા સાધ, તેનો તમે સો દીઠો અપરાધ,	
ગોવિંદ ગરીબતણો દણુનાર, દિસોઠો દુઃખ દુઃખને દેનાર	૧૦
ગિનારા દુમતણો ગો દોષ, કાપ્યા મડ મળ કરીને રોષ,	

- પશુનું પાપ કશું જડુવીર, ન પામે ધાસ દાણો ને નીર. ૧૧
- મરે વણુ ખૂટે સીને જાળ, અનીતિ એવી કરેછે કાળ;
પરમારય પુણ્ય ગયું પરમેશ, દયા કંઈ દીસે નહિ લવમેશ. ૧૨
- રાગ અપરાધી થયા ધણું ચોર, લુટીઆ લોક પ્રજા ચો ચોર;
નહિ કોઇ રક્ષાનો કરનાર, યથા ધન સીતણા હરનાર. ૧૩
- દાની યઈ વાળવા લાગ્યા ગાવ, તેને તે મ્હેચ્છ મૂકવા ધાવ.
ઉત્તમ મધ્યમ કરેછે કામ, બેઠાં કળા યાજું કમો દામ. ૧૪
- ઉધાડી આંખ જુઓ જુગદીશ, રાખો નિજ ધર્મ તમારો ઈશ;
પ્રજા જિરફ નોધારા આધાર, અસરણુસરણુ તમે છો મુશર. ૧૫
- હવે હરિ લાજ તમારે હાથ, જુવો નહિ કાંઈ તેને તમે નાથ;
પાંચાળી જ્યારે ક્યો પુકાર, પ્રજા ચીર પૂર્વાં ન લાગી વાર. ૧૬
- ધાયા સુણી અમરતવાણી અવાજ, હોડાઓ કુલધકી ગજરાજ;
જ્યારે કાંઈ ઇંદ્રે ક્યો જાહુ કોપ, આવ્યા તારે સરણે સૌ વ્રજગોપ. ૧૭
- રાખ્યાં જાં જોખી જોખ સમસ્ત, ધર્મો તમે ગિરિ પોતાને હસ્ત;
ઠરી એકવીશ શત સોળદળર, નરકાસુર મારી મૂકાવી નાર. ૧૮
- પીડાઓ પ્રહલાદ પોતાનો દાસ, ક્યો લક્ષ્મીવર લક્ષ્મ વાસ;
ધર્મ ત્યાં નાથ નરહરિશય, હણ્યો હિરણ્યાકશિપુ દાનવ બૂપ. ૧૯
- દેવનો દેવ કલ્પનો કાળ, સદા છે સેવકનો પ્રતિપાળ;
મીરાંતું ઝેર પીધું જડુવીર, બધું એક દાસતણે ઘેર નીર. ૨૦
- એવાં કંઈ કારજ કોટિ દળર, કહેતાં સેવનાગ ન પામે પાર;
વિરચિ શંકર શારદા ગાય, વખાણે વેદ કળ્યો ન જાય. ૨૧
- એની કળ કુંચી ન જણે કોય, એને સેવે તે એ જોવો દોય;
એનું મહસૂદન એવું નામ, ચઢ્યો મહ રાખે નહિ તે રામ. ૨૨
- એની એક દષ્ટિમાં સૃષ્ટિ થાય, મીચે પણ ત્યારે પ્રલે કહેવાય;
એને કહીં પુણ્ય કે પાપ ન લાગે, કેની ચતુરાષ્ટ્ર ચાલે ન એ આગે. ૨૩
- એને નહિ હર્ષ ન શોક લગાર, એને નહિ ગાંધા મોહ સંસાર;
એથી કોઇ બીજે નહિ જગવંત, એથી કોઇ મોટે નહિ શ્રીમંત. ૨૪
- એથી કોઈ નહિ જુગમાં દયાળ, એથી કોઇ વાંકો નહિ વિકાળ;
શું તો જાહુ કેમજ કુસુમ રંગાન, વજ્રરથી વજ્રર જાણે ભગવાન. ૨૫

તાગ પ્રત્યક્ષો દિ પાર, તુમી કેમ સચા નહિ નિરધાર	
તારા અપાડયા વિશ ન અપા તાગ પાપ્તી પાયા વિના ન પીલા	૨૯
અરે ના જતો જાત ને આદાર, અોક પ્રજ્ઞાકાંતો ધરનાર,	
મધુ ફી માગર નાન મુગરિ, મદસ ફી હુજા મેઝ સમારી	૨૭
ધર્મો વાગદો અનનાર, અપિન દતા ૧૫ મનરુમાર,	
નાગ વગ ધ્રુવ દ્યુ નિરધાર, રસનરે દયમોન દરિ અનનાર	૨૮
મચ્છ મચ્છ ૧ મિદ વાગ ૧ વિખ, પગ્ગુ ૧૭ રામ કદે શ્રીકૃષ્ણ	
દમગન મનવતર ધાન ૧ જોડ મુખ ૧ મ્લકા ધરે દરિ દેદ	૨
ભોમી ૨૪ મેઝ ૧૩ ગમ્મા ૧ દરિ અનનાર મ્લકા ૧ જાવ	
દીને છે દુષ્ટ ૧ ૧૨૫ જોડ દરિ આધરે મ્લકા છે તેદ	૩૦
તમુગ તારનેશી પર જોડ દરિ ૩ બોવાબ્યુ ૧૦૧ મધુ ૧૪	
દેહી દેનગમા આનમ દેવ કરે તે ૧૧ સ્નેહ ધરી ૧ સે	૩૧
પ્રીતની ૫ ૧૧ પ્રેમ ૧૧ દૂન ચિત્ત અવન તુનમી અમુન	
મ્લકા ધ્યાન ધૂન ૧૧૦ દીપ ધરે જાને જાજા ૧૨૫ ૧૧ મગીષ	૩૨
રત્નુ ધર્મ વિગ વેરાટ મિચિન ચિતારે અતુર ચિતર બદુ ચિન,	
ધામનો મેઝ ૧૧૧૨ મધ્ય ૧૧૧ સસિ દીપક જોત ૧ સિદ્ધ	૩૩
બયા જગ મોગા માન કરે છટકાન વાયુ વરમાન	
નિલાણ બે મીતરુ ૧૧૭ માર, ૧ રવે તાળો ૧૧૧ ૧૧૧૧	૩૪
રાગ વદમીન ૧૧૧ જોડ કચેરી બમ્મ આ ૧૧૧ કૌર,	
૧૧૧ ૧૧૧ સત્તાગ ગાય રિદ્ધિ મિદ્ધિ પ્રેમે તમામે પાય	૩૫
દરન ૧૧૧ મગાનિરામ ગવિમુન નિલા ૧૧૧ કરે ન્યાય,	
મિચી ગામ ૧૧૧ અતગમ, ધર્મી લગી જીવે કામે ૧ જપાય	૩૬
મા ૧૧૧ ૧૧૧ પામે ૧૧૧ કૌર દાન પ્રજુ લગી પોહોએ નહિ ફોપ	
અગારી અગ્ન મુછાનો ૧૧૧, જતો આનનો જો દરિ કો હોય	૩૭
માતા નકમીજી યા ૧૧૧ દાસ ૧૧૧ અરજ મુગવો કા ૧	
સામીને સબાગવો જો વાત કૃપા કરી સામુ જીવો જીવતાત	૩૮
તમારી માયા નડે છે ૧૧૧, પાડાનો પ્રાણીતજો સદુ સાય	
નથી અને પોટુઅસ દેતી દેર વાટે વગમી ૧૧૧ વેડ	૧૯
બનમા બમાવે જાશે ૧૧૧ નથી કોઈ જો નડ દે ૧૧૧	

તમારે નામે રહે કોઇ દુઃ, જાકો સહુ આવી કીધું ચક્રચૂર.	૪૦
આવી પડ્યો મહાખોટો, કળિકાળ, કરો પ્રેમ પ્રગ્નતણી પ્રતિપાળ;	
પૃથ્વી પર પાપ વધ્યું પરબ્રહ્મ, વરતાયો મહાખોટો અધર્મ.	૪૧
નથી કોઇ માનતું માત પિતાય, નથી કોઇ માનતું ગુરુ ને ગાય;	
નથી માનતું કોઈ શાસ્ત્ર પુરાણ, નથી કોઇ માનતું કાની આણ;	૪૨
નથી કોઇ માનતું તીરથ વ્રત, નથી કોઇ માનતું કૃત્ય આદૃત;	
નથી કોઈ માનતું યજ્ઞ ને યાગ, નથી કોઇ માનતું યોગ વૈરાગ.	૪૩
નથી કોઇ માનતું તુલસીવન, નથી કોઈ માનતું વિપ્ર સરિજન;	
નથી કોઈ માનતું આતમરાગ, નથી કોઇ માનતું તમારું નામ.	૪૪
પાપે કરી પીડાયો સંગાર, નથી ગણતું કોઈ દોષ સગાર;	
વાદળા વડ પીપળા આંગા ડાળ, વાદળાં વૃક્ષ સાંધાં રૂપ રસાળ.	૪૫
પાપાનું તો અન્ન ભગણું પેટ, જોડી કરી જલુ પ્રકારે વેદ;	
અન્ન જળ મોણું કર્યું મદારાજ, છલ્લાનો એકે પળ નાંદ છતાજ.	૪૬
જોતું વિપરાત કરેછે કાળ, દાસે નહિ એક દિશાએ નીકાલ;	
દરીઆમાં કુળવા લાગ્યું વાંજી, તેને તમે રાખો પુરપુરાણ.	૪૭
બીજાનું જોર ન માતે નામ, દાવે દરિ જૂડતાં જાણે દામ;	
નીવારો સકટ સુદરવાગ, તમારું અધમ ઓધારજી નામ.	૪૮
જેના છો રામ તમે રખવાળ, તેદને શુ કરશે પાપી કાળ;	
આયો વિશ્વાસવાળો તમ સામ, માયા ઉપર નાથ તમારો દામ.	૪૯
ધરૂં છુ એક તમારું ધ્યાન, નથી મન માંલ જાઈસો આન;	
પૂજે પદપદ્મ શકર શેષ, મેવે મનકાલિક સિદ્ધ સુદેસ.	૫૦
પદન હીરાકેસો દાર, નારમ નેપૂરનો અપાર;	
પીતામ્બર કદિ કંદોગે સાર, મયોં કર કંકેય કુંડળ તાર.	૫૧
સશિ મુખ સુંદર નેન ઉદાર, મળિ મુગટની જ્યોતિ અપાર;	
વિભૂષણ અગિ અનેક વિચિત્ર, ધર્મો સંજ મહ મદા પદ્મ રાસ.	૫૨
નવધન સીતામળિ નવ કુંજ, તન મધ્યે સામ આનંદ પૂજ;	
કશે નિત્ય પ્રીતમને હરવાસ, નથી કોઇ બીજી અમારે આસ.	૫૩
કર ગુરુ મંતનખી સેવકાઇ, જેકો જન છવે દરિ જમ આઇ;	
તેના દામ તજો દું દાન, પ્રેમીના પાપ તલેની પામ.	૫૪

૫૦ સુદેસ—ઈ. ૫૨ વિભૂષણ—નિરોધ અસંકાર. ૫૨—રામ.

૫૩ નવધન—આનંદપૂજ—આદિનામમદ.

સરવની રેણુ અલાપુ' ગીરા, તોડી પાળુ જનમું હું જીમદીસા;
 સંવન આસાં સુઝનાતીસ આગ, બાદરનો મનુદંગી ખુપવાર. ૫૫
 રાખી જાનસણ સંમેસર વામ, કહે જન પ્રીતમ પ્રેમ પ્રકાશ;
 ટીમે માથ સાંભળે આણી સ્નેહ, સંજો માણી પામે પ્રેમપદ તેદ. ૫૬

૫૮.

૫૮ ૧ છું

તન રેંદુડો, સનમુદે રાખે સુનર ફરવા લાગ્યો;
 યદ મેંર માણી, દરિ દમાલે દિવનો મોખો બાગ્યો. ૮૬.
 યુગ કર્મ કાષ્ટ રેદિયો દીધો, તે તો સુપડ સુનારે પડી દીધો;
 ખુદ માનનીએ માગીને લીધો, રે તન રેંદુડો ૧
 પયરમી પાંખડીએ આસા, યાંમલીએ તોરણીઆ આસા;
 ચિત મપાળ ચમરખે રંગ નવાસા, રે તન રેંદુડો ૨
 મન માંકડી તે મોકસ કરિયો, આ ઘર મેલીને પરધર નવ દરિયો;
 એક ધ્યાન ધણી રે રેકું ધરિયો, રે તન રેંદુડો ૩
 તે મધો દેવન્ય માળા દે, પરાપર ખૂણી પ્રાપ્ત પદે;
 તરબેણી ત્રાકે તાર બરે, તન રેંદુડો ૪
 એને અંતઃકરણ ઈંટોણી પ્રોધ્યો, એને અગ જાળુ' જાળુ જોધ્યો,
 દસ દામણીએ સુંદર મોટીએ, તન રેંદુડો ૫
 ગુણવંતી નારી કમાય ધણું, જેને બળ દોષ દરિ ગુર સંત તણું;
 તેને મેંજો આરે શિગપણું, રે તન રેંદુડો ૬
 કહે પ્રીતમ પ્રગટે પૂરણ દસા, રસિયોજી આવીને રૂદિયામાં વસ્યા;
 તેના જન્મ મરણના સંશે રે ખરવા, તન રેંદુડો ૭

૫૮ ૨ છું.

તમે દરિ બોલો, ગિધ્યા બાપળ મુખથી મૂકી દીજો;
 ચિતવો દરિરૂપ, શું કરવાને ચિતવન ખીલું છીજો. ૮૬.
 ખીજી સવરીમાં શો સાગ જડે, જદુ બોલ્યાથી અપસાધ પડે;
 દરિવશ કરીએ, મન વાળીવડે રે, તમે દરિ બોલો ૧
 દરિ નાગ વિના વંજા વાખી, ખીજી કચની કાગતણી કાંખી;
 કોઇ રખે રહેના બરમાં આણી, રે તમે દરિ બોલો ૨
 વાખીથી વેર ધણું વાધે, વાખીથી સ્નેહપણું સાધે;

વાણી છોડાવે ને વાણી ખાંધે, રે તમે હરિ જોલો.
 માટે વચન વિચારી જે જોલે, નહિ નરમાં કાઈ તેને તોલે;
 તેના જોડ્યાથી જાંઘન જોલે, રે તમે હરિ જોલો.
 કહે પ્રીતમ ધન્ય તે પુરુષ કહિયે, જેને શુદ્ધ વિચાર વસે હૃદયે;
 તેને ચરણે ચિત્ત આરોપી રહીએ, રે તમે હરિ જોલો.

પદ ૩ વ્યુ.

ભક્તિ એવી રે બાંધે એવી, તરસ્યાને વાણી રે જેવી;
 ભક્તિ જુગમાં કરે નર સોઈ, ભકે ધડપર શીસ ન હોઈ. ભક્તિ ૦ ૧
 એક ચોર તે ચોરી કરે છે, ધર પૂંજા દેરા કરે છે;
 તેને પારકુ ધનજ હરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૨
 એક શૂરો તે રણમાં લડે છે, ધડ ભતે ન પાછો ફરે છે;
 એને સન્મુખ પગલું રે બરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૩
 એક ગુણુક તે ગાન કરે છે, તે તો સોલે શણુગાર ધરે છે;
 એને પારકુ મનજ હરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૪
 એક સતી રે શણુગાર કરે છે, તે તો અગ્નિમાં અંગ ધરે છે;
 એને અગનધંકી નવ ડરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૫
 એક છીપ સાગરમાં રે રે છે, તે તો ખાઈ નીર તન્યે છે;
 (તેને) એક સ્વાતિ ખુંદ મન કરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૬
 કહે પ્રીતમ સંત સ્નેહી, જેણે ધરી રે મનુષ્ય દેહી;
 તેણે અભિમાન પરહરવું, એવું હરિ ચરણે ચિત્ત ધરવું. ભક્તિ ૦ ૭

પદ ૪ થું ગંગ ધોળ.

ધન્ય આજની ધડી, સંત પધાર્યા પ્રેમે પાવન દીધાં;
 મારા વાંલાણ દયા કરીને, અગને દરશન દીધાં. ટેક.
 હરે હરિજન તે હરિ સરખા હેલિ, તેને મળીએ મરમદા મેલી;
 યાય ચારસ પરસ આનંદ હેલી, ધન્ય આજની ધડી ૦ ૧
 સંત સન્મુખ સુકૃત છે રે ધણું, જેને ડગલે ડગલે ફળ મળે તણું;
 હરે સંત સેન્યાતું શું મુખે રે બાણું, ધન્ય આજની ધડી ૦ ૨
 હરે એને બેઠતાં બાહુજ દર પળે, પરમાત્મા પૂરણ પ્રજા મળે;
 એના જન્મ મરણના તાપ ટળે, ધન્ય આજની ધડી ૦ ૩
 મગોદક તીરમ ચરણ વિગે, એને સ્તિ રમ્પતિ સ્ત્રીધી લગે;

દરે એનો ગદિમા કહે ગદારાજ મુખે, ધન્ય આજની ધડી	૫
વેકુંકપતિને અતિ પ્યારા, અધ દાણ નહિ દરિસે ન્યારા;	
રસ ભક્તિ મુક્તિના જાણુનદારા, ધન્ય આજની ધડી	૫
ધુપ્પ પ્રગટ્યુ પૂર્વે જન્મતણુ, જેને દરિજન સાથે હેત મણુ;	
કહે પ્રીતમ એનું ગાગ બજ્યું રે, ધન્ય આજની ધડી	૬

પદ ૫ મું.

જે રાધાવર રાસ ગિદારી, સુદરતાપર વારી;	
કૃપાનિધાન કમળ દગ લોચન, દુઃખભોચન સુખકારી.	જે રાધાવર ૧
નટવર નાગર નવમ નાગરી, નિર્મળ જોત ઉભરી;	
રામ રાગ સકળ શુભ સંપન્ન, કાટિ કાગ બલિદારી.	જે રાધાવર ૨
નદાનંદ ભ્રમુભામુનદની, અદ્ભુત આનંદકારી;	
પ્રીતમ રૂપ હૃદેમા રાખે, ચરણકમળ ચિત્ત ધારી	જે રાધાવર ૩

પદ ૬ મું.

કૃષ્ણાં કૃષ્ણાં કહે વાસુદેવ, હેત દેયામા આપ્તી;	
ગોપીનર ગોવર્દન ધારી, વૃંદાવન દધિનો દાણી.	કૃં ૧
પુન ભાવે પ્રેમ લડાવે, નદરાયની રાણી;	
નનસ કિશોર ચોર માખણનો, મીઠી મુખની વાણી.	કૃં ૨
વ્રજરજ અજ ઉગયાપતિ ઈચ્છે, પ્રીતે કાષ્ઠ જોક પ્રાણી;	
પ્રીતમ પ્રેમ ધરી બજ્યા ભાવે, સુદરવર મુખ ખાણી.	કૃં ૩

પદ ૭ મું.

ઉત્તમ દરિના શુભવાદ જણે, મુષ્યા નહિ સ્નેહ ધરીને;	
તે પ્રાણીને પશુ જરાજર, જોજો જુગત કરીને.	ઉત્તમ ૧
મનુષ્ય દેહ ધરીને પાપી, ના બજો હેતે દરિને;	
કરમ કમાયો આ અધાયો, હોડયો ભાર ભરીને.	ઉત્તમ ૨
હડી કંકપતે આપ્યો અવસર, ના આવે દાવ ફરીને;	
પ્રીતમ પ્રણતુ' બાજન કરી, જા બવસાગર તરીને.	ઉત્તમ ૩

પદ ૮ મું.

સામગિયાનું સ્મરણ કરતાં, બનતું જધન છૂટે;	
દરિ હીરો જેને દાયે આપ્યો, તે કમ અજમો છૂટે,	સામગિયાનું ૦ ૧
આશા તૃપ્તિ લોભ અભિમાન, તેની ગાગેર ઝૂટે;	

મુબુનામ પારસનો પવંત, કોકોલે ના. ખૂટે... શામળિયાનું ૦
 નિર્મે યમ નારાયણ બજતાં, જમ કિંકર નહિ લૂટે; શામળિયાનું ૦
 પ્રીતમનો સ્વામી પ્રેમ રનેલી, તે શું તાર ના તૂટે.

પદ ૯ મું:

રામ રામ નિજ નામ રટતાં, મટે તેં મોહ ને ગાયા; રામરાગ ૦
 તૃપ્ત્યા જળ સાચું જણી, પશુ પીવાને ધાયા.
 ધન જોગન તન જૂઠું જણ્યો, જગમ વાદળની છાયા; રામરાગ ૦
 અખિલ પ્રદનું સ્મરણ કરતાં, નિર્મળ થાયે કાયા.
 પૂરણપ્રદનું પ્રીત જાંધણી, તે નર લાભ કમાયા; રામરાગ ૦
 કહે પ્રીતમ તે પાર ઉતર્યા, જેને દરિએ હાથે સાંધા.

ગરબી.

હો પ્રાણી રે ચેતીને આપે તો અવસર છે બાથો; ૧
 હો પ્રાણી રે કાયા ને માયાનો મૂકી દે તથો.
 પ્રવચ મૂકી સાચપણું ઉર ધારજો,
 હો પ્રાણી રે જગત તમાસો જૂઠો કરીને જાણજો. હોપ્રાણી રે ૦ ૨
 ગાયાની બ્રુમવણીમાં બ્રુમેશમા,
 હો પ્રાણી રે દોઢ સુખ દેખી પ્રુમેશમા. હોપ્રાણી રે ૦ ૩
 રમે વળગતો સખા તણા વહેવારમાં,
 હો પ્રાણી રે લટારીસ લોકડીઆંની લારમાં. હોપ્રાણી રે ૦ ૪
 રસિયાણું ૩૫ હુદેમાં રાખજો,
 હો પ્રાણી રે પ્રેમ સુધારસ પ્રેમ કરીને ચાખજો. હોપ્રાણી રે ૦ ૫
 પ્રીતમના સ્વામીને પળ ના વિસારીએ,
 હો પ્રાણી રે બજન કરીને આપણો જન્મ સુધારીએ. હોપ્રાણી રે ૦ ૬

રાગ કંઠ્યાણ.

આનંદ મંગળ કરે આરતી, દરિ-ગુરુ સંતન સેવા; આનંદ ૦ ૧
 પ્રેમધરી મંદિર પધરાતું, સુદિર સુખકાં લેવા.
 રતન કુંભવત્ વાજાં જીનર, આનંદ રૂપી એવા;
 નિમોચન તારણ બાજન ઉદારણ, મહુરત અકલ અમેવા. આનંદ ૦ ૨
 તીર્થ સદુ સાધનને ચણે, ગંગા જમુનાં રેવા;
 કહે પ્રીતમ જોમખો અગુસારો, દરિ દરિજન જેવા. આનંદ ૦ ૩

પ્રતપાકાંત.

સરસગીતા.

મ્હી ૩ મુક્ત થા—મુક્ત થઈ પ્ર-૨ ૬ નિદાળના—નાળના પ્ર-૨ ૮ રાસ
 ૧૨૦—રાસ ૨૨૦ પ્ર-૨ ૭ નિશ્રામ. ૨ જો સર્વે સાખ્યા—સર્વે સ-
 રણ પ્ર-૨ ૧૬ બગાસુર—કગાસુર પ્ર-૨ ૧૭-૧૮ આ જો કડીઓ પ્ર-
 ૨ તથા ૩ જામા હા ૧૫ ૧૭ છે, તેથી ને પહેલી પ્રત પ્રમાણે લેનામા આની છે
 ૨૨ ૫૨૨ ૧૭—આમ ૫૨૨ પ્ર-૨ ૨ આરીને—અભારતા પ્ર-૨ ૫૨૨, મુદિત-
 ૫મોદિત પ્ર-૨ પ્રેમ મોદિત પ્ર-૩ ૨૩ સુધા ઈ—સિધુ સુધા મુખ સાર
 પ્ર-૨ નિશ્રામ ૩ ૩ કંઠ મુદર—કંઠ પૂરે પ્ર-૨ ૧૧ નમ્યા પારે—નમી પગ
 પ્ર-૨ ૧૩ મધુ—કેર પ્ર-૨ નિશ્રામ ૪ ૧ મૂડી—મૂડા પ્ર-૨ ૭ ૪ હરિ
 મામાયા—હરિમા માયા પ્ર-૨ હરિને મળ્યા—પ્ર-૩ ૮ સીંદો ઇ—સીંદને વ
 નનીમરે પ્ર-૨ નિશ્રામ-૧ ૧૬ ગોપીનુ—પોતાનુ ૪-૨ ૨૦ સમવને—
 અવનેરને પ્ર-૨ નિશ્રામ ૬ ૫ કર્યા—ત્યા પ્ર-૨ ૧૩ તેથી—તાતે ૪-
 ૨ નિશ્રામ-૭ ૩ ત્યારે કથમ ઈ—શામાટે દુ અ પામે, પ્ર-૨ ત્યારે શે દુ
 ખમે દુગે પ્ર-૩ ૪ રીસ—રાસ-પ્ર-૨ ૧૪ એમ—અમો ૪-૨ ૧૨ ગડયુ
 ગાડયુ પ્ર-૨ ગાડુ પ્ર-૩ વિશ્રામ—૮ ૨ નામ—નળ્યા પ્ર-૨ ૪ બ
 સા—જાવે પ્ર-૨ ૮ જોડ્યા એવું—એમ જોડ્યા પ્ર-૨ ૮ અનીતિ ઇ—
 અ રીતિ આતિ વણી પ્ર-૨ ૧૨ શત ઈ સો પ્રગામ પ્ર-૨ શત શત પ્ર
 જામ પ્ર-૩ નિશ્રામ-૯ ૧ સુરનો—સ્વર્ગનો પ્ર-૨. ૪ આપ્યા—
 રૂપે પ્ર-૨ પ્રેમે પ્ર-૩ ૭ ચારતા—ચગરે પ્ર-૨ ૧૦ ગોપને ઈ—ચુપત
 બધા જો પ્ર-૨. ૧૧ આરી—ગી પ્ર-૨ ૨૦ ચિતા—ચહેન ૨૨
 તિલ—નેદે ૪-૨ નિશ્રામ-૧૦ ૧૦ હાટ ૬—ગિરિ પૂછ ઘેર વળ્યા,
 હા ૧ આતિ ધણો, સુરપનિગે વાત જાણી, ઓઝી બાગ્યે આપણો પ્ર-
 ૨ ૧૫ યાગે—કરી પ્ર-૨ ૭ પ્રીત્યુ—પ્રીત્યા પ્ર-૨ ૨૯ યુધ્ધ—કુશમ
 પ્ર-૨ વિશ્રામ ૧૧ દુમે ઇ—ધાઇ દુમે ચઢ્યા પ્ર-૨ ૧૧ શુ કથુ—
 એવું બણે પ્ર-૨ ૧૪ રથામ રનેદીને—શામા રનેદીને પ્ર-૨ ૧૮ શરણુ-
 ચરણુ ૪-૨, નિશ્રામ-૧૦ ૪ શોભા ઈ—સાગર શોભા ધણી પ્ર-૨
 નિશ્રામ-૧૦ ૧૧ મ'—કહેને પ્ર-૨ નિશ્રામ-૧૪ ૪ કરી—આપી પ્ર-
 ૨ ૫ બેમા ગ્યા—હિયયા પ્ર-૨ ૬ જુમના—તરંગા પ્ર-૨ ૨૭ ચતુરા
 ઈ—ચતુરા ચિત્ત અગાર, તમ ચરણે રહુ—પ્ર-૨ નિશ્રામ-૧૫ ૩ યો

બ્યાં-ધંબ્યાં પ્ર-૨. વિશ્રામ-૧૬. ૬ પ્રેમે-ધામ પ્ર-૨. ૧૪ મેદે-ગતિ
પ્ર-૨. ૧૯ માર્યો-તાર્યો. પ્ર-૨ વિશ્રામ-૧૭. ૧૫ ધણાં છઃ-નેણું તલ-
સી પ્ર-૨. ૧૮ તંગવિન-હરિ વિના પ્ર-૨. વિશ્રામ-૧૮. ૧૩ ધરી-પ્રમ
પ્ર-૨ ૧૪ પછે ઈઃ-પછે જીજી નારી વદે. પ્ર-૨. ૨૩ સુખદામ-
સુખદાયક પ્ર-૨. વિશ્રામ-૧૯. ૧૬ પુષ્ક છઃ-પુટ યાયે હરિ. પ્ર-૨.

અક્ષાનો ગરબો.

૮ ચોડાશા ઈઃ અલ્પ મૃત્યુને કારણે, ન હણેશ મુંદર રવિપ નો. પ્ર
-૨ ૧૬ હરિએ ઈઃ-હરિએ નિજ માયાને મોકલી, વેમે જાઓ એકું
ગામ નો પ્ર-૨. ૩૮-સુવર્ણ ઈઃ કમળ કુસમે પ્ર-૨. ૬૭ લોકિકે ધ-
સંદિપને ઘેર વિદ્યા બધ્યા. પ્ર-૨ ૬૯ પતીત-પાપી. પ્ર-૨.

પ્રેમપ્રકાશ.

૯ લોક-કાળ પ્ર-૨. ૨૦ એવાં છઃ-ક્યાં એવાં. ૩૦ ભોમી છઃ ભો-
મી રજ જીંદુ નો અખામ-પ્ર-૨. ૩૧ દેહી છઃ-દેહી મંદિરમાં અગમ દે-
વ, પાડી ગમ તેની કરે સેવ. ૩૬ દક્ષતર છઃ-લખે દક્ષતર પ્ર-૨ રતી-
સુત ઈઃ-રતીસુત નિતા કરે છે ન્યાય. પ્ર-૨.

લવણમનાં નાણાંની પોહોચ.

		લવણમનો	
નામ	ગામ	સાવ	નાણાં
મે કડી અને નવસારી પ્રાતના ડે એ ઇ	વડોદરા	૧૮૮૯	૧-૮-૦
રા રા લીલાધર છલ્લેરીરામ	અમરેલી	૧૮૮૮	૧-૮-૦
રા રા. તેન સ. શાળા ૥ હે મા	તેન	૧૮૮૦	૧-૮-૦
મે અનાગમ પ્રભાશંકર વડોદરા ને અમરેલી પ્રાતના ડે એ ઇ	વડોદરા	૧૮૮૮	૧-૮-૦
રા રા આપણી મ શુ. શાળાની ટે મા બાવળી		૧૮૮૦	૧-૮-૦
રા. રા દરાપુરાની સ શુ. શાળાના હે મા દગપુરા		૧૮૮૮-૮૮	૩-૦-૦
રા રા નાગયણુસર્પ કેશનગર	વડોદરા	૧૮૮૯	૧-૮-૦
રા આ વ્યવકરાય નજરાય, સુમા સાહેબ	વડોદરા	૧૮૮૮	૧-૦-૦
રા રા દામોદર હિમખાંડકર	વડોદરા	૧૮૮૮	૧-૦-૦
રા સા ગણપતરામ ગીરીશંકર શાસ્ત્રી ડે એ હનુષકર.	અમદાવાદ	૧૮૮૮-૮૦	૩-૦-૦
રા રા મુરંજરામ કરણશાંકર	નેલમારી	૧૮૮૮	૧-૮-૦
રા રા મહારામ ગોવર્દનદાસ આ મા	નવસારી	૧૮૮૮-૮૦	૩-૦-૦
રા રા જરોદની સ શુ. શાળાના હે મા	જરોદ	૧૮૮૮	૧-૮-૦
રા સા ખુશાવરોષભાઈ સારાભાઈ	અમદાવાદ	૧૮૮૮	૧-૮-૦

સુચના.

આપુ સાનના ત્રિમાસિક બેંકો અમારે ટેકા કમતી શ્રેયવળને લીધે મુકતે બહાર પડ્યા નથી તે કેદરેલનાં માલકો દરમુજર કરશે તો એક થોડીજ સુદતમાં છપાઈ રહેથી બહાર પડશે.

જેમની એક સ્થળથી બીજે સ્થળે બદલી થઈ હોય અગર ઠેકાણુ બદલાયુ હોય તેમણે કૃપા કરી પોતાનું શિરનામું લખી જણાવવું કે એ પાન્યુ પોહોચતા દીન થાય નહિ.

જેમના પાછની સાતના લવણમનાં પાણી બાકી હોય તેમણે મેટે રચાની કરી સાવર મોકળી આપવા કૃપા કરવી.

પ્રાચીન કાવ્ય.

૮૫
45

દયારામ કૃત

પરચુરણ કવિતા.

સંશોધન કરી રીકા તથા અર્થ આપે

છપાવી મંકટ કરનાર,

દરગોવિંદ દ્વારકાદાસ-કાંટ્રિયાળા.

અને

નાથરામકર પૂજારાકર શાસ્ત્રી

છાપનાર,

“વીરજીવમુદ્રાલય”-પ્રેસ-વડોદરા.

કીમત ૪૫ પૈ ૧ નો રૂ. ૧૫ (ચાર્જેસ સાથે) અગાઉથી.

(સર્વદક્ષ પ્રાચીન રાખ્યા છે.)

પ્રસ્તાવના.

આજ મુધીમાં નહિ પ્રસિદ્ધ થયેલી એવી દયારામભાઈની કેટલીક કવિતાઓ ત્રિમાસિકદ્વારા પ્રથમ પ્રકટ કરવામાં આવી છે. દયારામની મીઠી વાર્તા શ્રાવણમાં એટલી પ્રસિદ્ધિ પામી છે કે તે વિશે લખવાની જરૂર નથી, અત્યાધિક પ્રકટ ન થયેલી હજી એમની કવિતા ઘણી છે એમ જણાય છે. છૂટક કવિતા એટલી વિખરાતી છે કે તેનો મંચદ ભેગો કરવો એ કામ પાછું કઠિન છે તથાપિ અમારા સુઘ વાંચનારને માટે તે મેળવવામાં હમે અનેનો પ્રયામ કરીએ છીએ અને વખતો વખત તેને જાહેરમાં લાવીએછીએ.

આ અંકમાં દયારામભાઈની પરચુરણ કવિતાઓ લીધી છે. બ્રાહ્મણમંત્ર વિવાદ નાટકમાં વૈષ્ણવધર્મનું પ્રતિપાદન કવિએ વિષ્ણુદત્તદાસ કીક કરાવ્યું છે. સંસ્કૃત, પ્રાકૃત, માગધી, હિંદી, વગેરે ભાષાઓમાં એવા વાદ્યમય ધણા છે. ચાંદાક, જૈન, શૈવ, વેદાનવાદી, વગેરે મત માનનારાઓએ જેમ મુક્તિપુરસ્કાર અન્ય ધર્મનું ખૂંડન અને અવધર્મનું મંડન કર્યું છે. તેમ દયારામભાઈએ પણ મુક્તિ વગેરેથી વૈષ્ણવમત પ્રતિપાદિત કર્યું છે. કૃષ્ણની અનન્ય ભક્તિનું પ્રતિપાદન એ આ નાટકનું રહસ્ય છે કવિએ વાક્યાનુયં મળધી, કહ્યું આ મે મુક્તિપ્રયુક્તિ અને અમતૃપિ પણ આ નાના નાટકમાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે. યમુનાજીની સ્તુતિ છંદબદ્ધ છે. આ અંકમાં પદ શિવાયની બીજી બધી કવિતાઓ છંદબદ્ધ જ લીધેલી છે. પણ તે છદો કા તો કદચાન વિરહિત લખનાર બોલનારની બૂમોથી કાં તો કવિની સ્વચ્છદ શૃતિથી કહક કંહક પિંગળના નિયમની બાદર ગયેલા જણાય છે. પદ ગરબીઓમાં દયારામભાઈએકંદો ગણાય છે, જેનો મોટો જથ્થો મૃગારિક કવિતાઓનો જોવામાં આવે છે. આ અંકમાં જે થોડાં પદ લીધાં છે તે નીતિ અને ઉપદેશના છે. અષ્ટોત્તરગતનામ જુદી જુદી વ્યક્તિને અનુસરી દયારામભાઈએ ધણાં લખ્યાં છે. તે પૈકીનાં નમુના દાખલ આ અંકમાં રાધા અને કૃષ્ણનાં એ એ અષ્ટોત્તરશતનામ પ્રકટ કર્યાં છે.

દયારામની કવિતાની ઘણી પ્રતો મળતી નથી. તેથી શોધન કરવાને પગીવાર અડચણ પડે છે. પરંતુ જે એક પ્રત અમને મળેલી છે તે દયારામભાઈના એક મોટેરા ગિયે લખેલી અને તેને દયારામભાઈએ જાને શોધેલી, હોવાથી તે ઉપર ભરોંસો રાખી જોડણી શિવાયનો બીજો ફેરફાર ન કરતાં જેવું દોષ છે તેવું જ લેવામાં આવ્યું છે.

શ્રીજગદીશ્વરાયનમઃ બ્રાહ્મણમક્તવિવાદ

• * નાટક.

છંદ દુવૈયા.

પ્રથમ નમન ગુરુ ગોવિંદને કરી, ટાળું સદુની જાંત છ;
નાટક બ્રાહ્મણમક્તવિવાદે. પ્રતિપાદન સિદ્ધાંત છ.
શ્રી હરિગુણ ગાઓ, સદુ મુખ સહેજે મળે છ;
મન નિરમળ થાયે, મંદેહ સરવે ટળે છ. ૧
હરિહર નામે દ્વિજ એક હુંતો, દાસીપુરોનો વામી છ;
તે બ્રાહ્મણને સુત બે હુંતા, હૃમય ગાત્ર અભ્યામી હરિગુણ ગાઈએ છ. ૨
ગિરશંકર નામે એક સુત દૃઢ, સ્માગત ધર્મો કા'વે છ;
વિષ્ણુદત્ત ખીન્ને સુત તેને, ભક્તિ હરિની ભાવે. " ૩
એક સમય વૈષ્ણવાચાર્યછ, પધાર્યા તે પુરો ભાંહે છ;
વિષ્ણુદત્ત વૈષ્ણુવીદિદા. લેવાને ચા'યો લાંહે. " ૪
તે સમયે રાવશંકર બ'ધુ, બોલ્યો ગર્વવચન છ;
આપણુ બ્રાહ્મણુ શ્રેષ્ઠ સર્વથી, શોદ ઘઈએ હરિજન. સુણીએ વૈષ્ણુવ છ. ૫

૧. છંદ દુવૈયા—ગોપાયા છંદ ઉપરથી બનેલો દ્વિતીયિકા છત્રીશીની રાગે ગવાય છે. *નાટક—શાસ્ત્રોક્ત નાટકના ગુણોવાળું નહિ; પણ બે જાણુ વેપ (મેંઘ) લેઈ રંગભૂમિપર અનુભાવ દર્શન સહિત સંવાદ કરે તેવા આખ્યાનને દયારામે નાટક કહ્યું છે. આ નાટકમાં પ્રથમથી ચાર કડીઓ સુધીનાં વચન સ્વધારે બોલવાના છે. તેના છેલ્લા વચનની સાથે શિવશંકર નામે સ્માનંધર્મી પુરુષનો તથા વિષ્ણુદત્ત નામે વૈષ્ણવ ધર્માનુગમી પુરુષનો પ્રવેશ થાય છે. પછી આખો મય પૂર્ણ થતા સુધી ખીન્ને પ્રવેશજ નથી. છેવટના બાનમાં ને બેના પિતા હરિહરનો પ્રવેશ થાય છે અને તે તેમના વાદનો નિર્ણય કરી ત્રણ વક્ત્રુભાષ્યાર્થને શરણે જતા પડદામાં અંતરબાન થાય છે. પ્રતિપાદન છં—આ નાટકના બાહ્યાનાથી વક્ત્રુબી માર્ગના સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન હું છે. ૨. હૃમય છં—અન્ને પુત્રો શાસ્ત્રના અભ્યાસી દત્તા. ૩. સ્માગત (સ્માનં) ધર્મો—કર્મ માર્ગ [તત્ત્વોક્ત વિધિ] ને માનનાર—શિવધર્મી ૪. વૈષ્ણુવાચાર્ય—વક્ત્રુ

નિ'ભૂદત કે' નિપ્ર વડા થઈ, એ કૃણ જગ પૂજનય છ,
ભક્તિ નિના ભગવત મળે નહિ, વેદ શાસ્ત્ર સૌ ગાય
સુશિમે પ્રાણાયુ છ, રૈપ્પુવગન. થયે છે

૬

શિ०-પ્રાણાયુ તેજ રૂપ ઈશ્વરનું, ઈશ્વર મળના કેના છ?

વિષ્ણુવદનથી રૂપતિ જોની, બન સેવે ભૂદેવા

"

૭

વિ०-પિતા ભગ્ને તે પુત્ર સ્વધર્મી, શ્રુતિ કરે કરી મોર છ,

હરિથી હૃદયના ન ભગ્ને હરિને, યથા દગિના એ, સમ્પૂર્ણે પ્રાણાયુ છ

૮

શિ०-કનકાડ યસાદિ નિપ્રને વેદે એમ બતાવ્યુ છે,

નિત્ય કર્મ દ્વાદશ િજ તેમા, હરિભજન રુ ના યુ

"

૯

વિ०-નિપ્ર નિમુખ હરિ દ્વાદશ ગુણયુત, તરેન નય આનિમાની છે,

તેથી વગ હરિભક્ત સ્વપચ પણ મરુળ તરે ગુણ માની

"

૧૦

ધિક્ક વિધિ જનમ નત બુદ્ધિતા, કુળ કિર્તિ દિશા છે,

ધિક્ દાક્ષતા નિમુખ આમો હરિ, મુનિ કૃષ્ણ ધન્ય નિજ નાર "

૧૧

શિ०-વરા પુત્રાણુ પૂજન યને, તે પ્રાણાયુ કર્મ છે,

વેદમયન એમ કરે કે નહિ? તમે મુ જાણો મર્મ આગત નહિએ છ

૧૨

- વિ०-પશુ માગી મખ કડી કડા કર્મ, સ્વર્ગ વિષય મુખ પામે છે,
 કાય પુણ્યે સુર પૃથ્વી પટકે, નિર્ભયપદ ન રિતમે " ૧૩
- શિ०-પશુ માનવ પાપ ન વાગે, વેદવિદિત ને સાર છે,
 પુનરાવૃત્તિ કરી મખ કડિયે વગી સ્વર્ગનુખ નાર " ૧૪
- વિ०-વ્યસન નિમના મધમામ, શ્રુતિયુક્તિ ન મમજો મૂધી છે,
 વેદ-હૃદય દુરિ મળવા, કર્મ-જડ ન લહે મનિ જાની " ૧૫
- શિ०-વેદનયન તે વિશ્વ બોધ્યા, તે પ્રમાણુ મમ વેતુ છે,
 વેદવિદિત કંઈ કૃત્ય જે નહ તે- માનવ મેષુ " ૧૬

૧૩ મખ—યરા કાર્ય છં—પુણ્યનો લય થાય એટલે સુર [દેવ] તેને પૃથ્વી ઉપર પટકે “તેનમુસ્ત્વાસ્થર્ગોતરવિશાનશાનેષુમત્તલોકામશતિ । દમયથી ધર્મમનુષ્યતાગતારામકામાલમત ॥” નેઓ [યશસ્વિ કડીને સ્વર્ગ મેળવનાનાઓ] વિશાન સ્વર્ગ લોકને બોગરીને અર તેમના પુત્રનો કાય થાય છે ત્યારે મૃત્યુ લોકમાં પ્રવેશ કરે છે એ પ્રમાણે મમનાઓની હિતવચ્ચા વેદ ધર્મનો આશ્રય કરીને આરાગમન પામે છે ”—ગીતા નિનયપદ છં—

જ્યાથી કરી મૃત્યુ લોકમાં પડાનો બધ નથી એવાપદ સ્થાનમાં તે વિગમે નહિ. ૧૪ પશુ માત—યમમાં પશુ દહ્યુના તે વેદવિદિત—વેદમાં કંઈ પુનરાવૃત્તિ છં—કડીને મૃત્યુલોકમાં આનવ અને કરીને મખ—યરા કરના અને સ્વર્ગનુખ પ્રાપ્ત થાય એ નાર [હીક] છે ૧૫ વ્યમન છં—વેદમાં જે મધમાસ અહણ કરના કૃષ્ણ છે તે વ્યમન વીસરના ખાટે છે ચોરી રીતે કે આડે દહાડે મામ નખાના મામ ખાવુ દોષ ત્યારે અમુક યરા કાર્યને તે ખાવુ એમ જે નિયમ વગર ખરાવુ હતુ તેનો કાષ્ટ નિયમ કરી આપી તે પરિમિત કર્યું કે મકે જે એકદમ મામ ખાનાનો નિષેધ ક્યો હોય તો મધ માનત નહિ તેજ પ્રમાણે મધનો ઉપસોગ પણ અમુક દેવનુ પૂજન કરતા કરવો એવો વિધિ કડીને તેને પણ નિયમિત કર્યું છે જેમ, “વચસ્વત્ત્રામશ્વા ” “ પાત્ર નખવાળા [અમુક] પાત્ર પશુ ખાના” એમ કહ્યું છે જેમ કહેવાનુ તાત્પર્ય સ્પષ્ટ સમજાય છે કે સવળા પશુ ખાનાને તેમના તે માયથી અટકારીને પાત્ર ન ખાવાના અને તેમાં પણ પાત્રજ ખાવાની રજા આપી આવી યુક્તિ ઉપગ્રથી સમજાય છે કે મામ મધ સપ્તમાની રજા આપવાનો વેતો દેવુ નથી પણ તે બધ કરના વિદ છે શ્રુતિયુક્તિ છં—વેદની આવી યુક્તિ બુધી [મૂર્ધ] મમજતા નથી વેદ-હૃદય છં—વેતુ રહ્ય દરિની પ્રાપ્તિ વિરે છે ને કર્મ-જડ [કર્મને વિરે જડ જેવા અથવા કર્મથી જડ થઈ મરેના—માતો] જાવી મ તિથી વહેતા [સમજતા] નથી ૧૬ વિદુષ્ઠ વેદ વચનને પ્રમાણુ નથી

- વિ०—વેદવચન કોણુ વ્યર્થ કરેછે, હંધુ બોલો સવળું છું;
શ્રુતિદારદ છે તે નવ સમજ્યા, અર્થુ કંપદ્યુ અવળું. " ૧૭
- શિ०—નિર્ણય નિગમ તણો તમે સૂધો, સમજોછો તો બોલોછું;
તેનો પ્રતિઉત્તર અમો આપું, હદાપણુમાં શીદ રોવો. " ૧૮
- વિ०—ત્રિગુણુ વિષય શ્રુતિ તથા ત્રિગુણુપર, હગિ-આર્જુન પથ દાખ્યોછું;
પશુપત્ર પ્રભુ પ્રસન્ન હતા, શીદ જપમખ ગીતા બાખ્યો. " ૧૯
- શિ०—કર્મબ્રહ્મ જો વિપ્ર થાય તો, બ્રહ્મ જાણવો તેને છું;
સુકર્મ કરીને કુકર્મ ટાળો, મોક્ષ પામવો જોને. " ૨૦
- વિ०—દોર વેદિયા તે એમ બોલે, કર્મ કર્મ મંદાય છું;
પંકે લેધુ અંગ હોય જડ ૧ પંકે કયમ ધોવાય " ૨૧
- શિ०—ધર્મ પારકો બયદાતા છે, સ્વધર્મથી દરવાણુ છું;
સંધ્યા તર્પણુ બ્રહ્મચર્યાદિક, વિપ્ર (ની) કૃતિ પ્રમાણુ. " ૨૨

ગણુતો એમ સમજીને શિવશ કર કહેડે કે; વેદ વચન ઈ०—અપ્પ છે. વેદવિ-
હીન—વેદથી રહિત. ૧૭. જાણુ ઈ०—હુ સવળું કહું છું તેને તમે જાણું
કરીને બોલોછો. શ્રુતિદારદ—વેદનો મન અર્થુ ઈ०—ઉપર ઉપરથી અવળો
અર્થ તમે અહણુ ક્યોછે ૧૮. નિર્ણય—હેવટનો પરિણામ નિગમ—વેદ. સૂધો—મ-
વળો. હદાપણુમાં ઈ०—હદાપણુમાં શીદ [શામાટે] રોલો [ગર્વથી રોમોછો]. ૧૯.
ત્રિગુણુ ઈ०—શ્રુતિ [વેદ] નો વિષય ત્રિગુણુ [સત્ય, રજઃ અને તમઃ] છે—વેદ
ત્રણ ગુણુવાળી શ્રુતિ અને કર્મને પ્રતિપાદન કરેછે, તથા હરિ ત્રિગુણુથી પર
છે. એવા પથ [માર્ગ] હગિએ આર્જુનને [ગીતામાં] દાખ્યો છે. " શ્રેયુષ્યવિષયા-
વેદાનિર્ણયગુણોમચાર્જુન " [અર્થ ઉપર હલો તેજ છે.]—બગવદ્ગીતા. ૧૯ પશુ-
પત્ર ઈ०—જો પશુ પશુથી પ્રભુ પ્રમથ હતા તો ગીતામાં તેમાં જપમખ
[જપમખ] શું કરવા બાખ્યો? "ત્રયગુણસંપન્નઃકૃત્વોત્તમઃકૃત્વોત્તમઃ । સ્વાધ્યાયા-
મયદાશ્રયણસતિત્રયા । એવમુચિષ્ઠાદિતિત્તમઃકૃત્વોત્તમઃ" ૨૦ કર્મ બ્રહ્મ —
વાડવોને કરવાનાં જે કર્મ વેદમાં કહ્યા છે તે ન કરવા વડે. ૨૧. પંકે ઈ०—પં-
કે [હાદયવડે] લેધુ [લેધુ] અંગ જાય તે જે જડ ૧ પંકે કેમ ધોવાય ? અ-
ધાતુ સુકર્મ કે કુ કર્મ પણ કર્મ રૂપે તે એકજ છે. માટે કર્મ કરવાથી કર્મ કેમ
નાશ પામે ? " કૃતજર્મકુળોનાસ્તિવચ્ચરોટિતાતેર્ગિ " "જનસાત્ત્વોનેભાદેવદ્વાર-
કરેવા કર્મનો બોગથીજ કાય થાય છે. " મનપથ કે માર્ગ કર્મ કરવાથી માર્ગ
કર્મ નાશ પામતું નથી, પણ તે જન્મે કર્મ બોગથી દુટકાથીજ તેમનો કાય થાયછે.
૨૨. ધર્મ ઈ०—પારકો ધર્મ (પોતાનેજ આચર્યા યોગ પણ જીવતએ આચર-
વા યોગ. જેમ, વાડવે આપુધ પરવા, કાનિયે વેદાપરવા કરવાનો પથ કરવા
ઈ०) બપડાતા છે. "લેખનમ્પરમારિતુ" વાચાં દુર્ગતિયા । રાચાંજનનમઃ

- વિ०—મંધ્યા માં ત્રિ આક્ષણ્યને, ઋણુ શિર છે શ્રુતિ વ્યક્તિ છઃ
કર્મે ન પુણ્ય, દોષ છાંડેથી, બદ્ર થવા દરિબક્તિ. " ૨૩
- શિ०—બદ્ર ન હોય તો આક્ષણ્ય મોટા, શીદ કંઠે આચરણુ છઃ
સ્વધર્મ તો સદુને પાળવો, જે જનમ્યું જે વર્ણુ. " ૨૪
- વિ०—આત્મધર્મ તે પરમ ધર્મ છે, મદ્ય સર્વ દરિબક્તિ છઃ
વર્ણુ ધર્મ તો દેહ લગી તેથી, ગી અતિ આસક્તિ. " ૨૫
- શિ०—આન્દિકવિધિ વિધિને કહી છે, તેજ પ્રમાણે કરવી છઃ
અવગ ચાત આપણુને કે' બાહ ॥ શીદ પડે સામગવી. " ૨૬
- વિ०—સ્વધર્મનિષ્ઠ શાત જન્મ લગી રે', વિરચી લોકે જન્ય છઃ
વૈષ્ણવ તેજ દેહને અતે, દરિપદ્મોગી થાય. " ૨૭
- શિ०—બક્ત દરિના સર્વ ગરાગર, કો મોટા કે નાના છઃ
આપણુ આક્ષણ્ય સર્વ શિરોમણિ, શ્રેષ્ઠ રદ્ધા પછી શાતા. " ૨૮
- વિ०—ક્યારના આક્ષણ્યપદ લેધ કલો, મહજ થયા ક્યમ આક્ષણ્ય છઃ
વેદશાસ્ત્રવચ્ય પ્રતિકાર દો, શુ આપકું અકળામણ્ય " ૨૯
- શિ०—જન્મ શુદ્ધ [તે] દિજ મન્કારથી, વેદાભ્યાસથી વિપ્ર છઃ
બદ્ધ જનપદથી આક્ષણ્ય કાંવે, શ્રુતિ વાચ્ય લ્યો ક્ષિપ્ર " ૩૦
-
- પાપમોક્ષાવહઃ ।" "ખાત્રીવાળો પણ પોતાનો ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે પણ પારકો ધર્મ આચરવો હીક નથી, પોતાના ધર્મમાં મત્સ્ય થાય તે સાર પણ પન્ધર્મ ગય આપનારો છે."—ભગવદ્ગીતા. કૃતિ—કર્મ. સધ્યાદિક કર્મ વાડવનો ધર્મ છે એમ વેદમાં પ્રમાણ છે. ૨૩. ઋણુ—ધન્ વાડવે સધ્યાદિક કર્મ, એ વચન કહેનારી વેદની શ્રુતિની વ્યક્તિ (રૂપણા) એથી છે કે તે મધ્યાદિક તો વાડવને શિર (માથે) ઋણુ (રેનું) છે. જેમ, દેવું આપે તેમા સપાકુ નહિ પણ ન આપે તો ગુનોહ ગણાય, તેમમધ્યાદિક કર્મ વાડવ કરે તેમાં પુણ્ય નથી પણ ન કરે તો દોષ લાગે, પણ બદ્ર (કર્યાણ) થવા માટે તો મધ્યાદિક ઉપરાંત દરિ બક્તિની રોગ લાગે, પણ બદ્ર (કર્યાણ) થવા માટે તો મધ્યાદિક કર્મથી બદ્ર (કર્યાણ) ન ગાય તો વર્ણુ—જરૂર છે. ૨૪. બદ્ર ઈન્—સધ્યાદિક કર્મથી બદ્ર (કર્યાણ) ન ગાય તો વર્ણુ—જાત. ૨૫. આત્મધર્મઆત્મા મજધી ધર્મ. પરમ—શ્રેષ્ઠ. તેથી-તેનીમાથે. ૨૬. આન્દિકવિધિ-નિય પ્રતિ કરવાનાં કર્મનો વિધિ. ૨૭. સ્વધર્મનિષ્ઠ ઈન્—શાત [મે] જન્મ લગી સ્વધર્મમાં નિષ્ઠા (સ્થિતિ) વાળો રહે ત્યારે તે વિરચિ [જ્ઞાનાત્મ] લોકમાં (મલ્લોકમાં) જન્ય. દરિપદ્મોગી-દરિના પદનો ભોગવનાર ૨૮. વેદશાસ્ત્ર વચ્ય—વેદ અને શાસ્ત્રનાં વચનનાં પ્રમાણ આપીને. ૩૦. જન્મ શુદ્ધ ઈન્—પ્રક્ટ છે. ક્ષિપ્ર—તાત્કાલ.

- વિ०— જાણે મહા તે મંદ બ્રાહ્મણ, તમેજી અધિકા ક્યમ છ, ૩૧
 ઉત્તર બધ થયે બહુ મૂંઝે, નથી સમજતા મર્મ ૩૨
 ન્ને કે'ગો બ્રાહ્મણ આત્મા તો, નાશ કદા નથી થાતો છ,
 અપર તનુ પેમેઝે ત્યા ક્યમ, બ્રાહ્મણ નથી કે'સતો ૩૩
 કે'શો બ્રાહ્મણ દેહ કદાપિ, તોપણ સકર જાગે છ,
 દગ્ધ કરેઝે પુન તેને ક્યમ, મહાહત્યા નવ લાગે ૩૪
 આત્મા દેહ મગે બ્રાહ્મણ કે'ગો, તોપણ નહિ ફાવે છ,
 આત્મા દેહ સજય અખિયને, બ્રાહ્મણ મર્મ દરાવો ૩૫
 વ / સુચિત્રે યે બહુ નાયક, શકર એના બાખ્યા છ,
 બ્રાહ્મણપદનો ગર્વ ગાગરા કાર્ત તમને કરી દાખ્યા ૩૬
 દેવ પિતૃ નર નરિ કણ આગે, કૃષ્ણ શરણથી રૂટે છ,
 હરિજન વેદ તીજ તણ્ય મટિ સુરિ, તે કરમે શિર ફૂટે
 સુણીએ બ્રાહ્મણ છ, ભગવતજન થઈએ છ,
 સહેજે બન તારિયે વૈકુઠપદ લલિયે છ ૩૭
- શિ०— દેહ જ્યા લગી મર્ગ ત્યા લગી, વગ્યા નન હોગય છ,
 દેટાખ્યાસ રૂટે જાને ત્યારે, આપો આપ રહી જાય
 સુણીએ રૈ'ણન છ, બ્રાહ્મણપદ રૂકુ છ,
 જ્યાં મોક્ષ મગે, મણુ કહે ફૂકુ છ ૩૮
- વિ०— ઠગ આનસ્યક ત્યા લગી સહુને, શીમુખ હરિજન બતાવે છ,
 જ્યા લગી મુજ ઘ્યા જનણ આત્મિકગા શ્રદ્ધા ના'વે ૩૯
- શિ०— મર્મ આચરિયે ભમ્મિ કરિયે, મધે વસ્તુ અલિયે છ,
 હેઠ કર્મને ત્યાગ કરે તો, આખ્યાણતા લલિયે ૪૦
- વિ०— કર્મ ત્યાગ કરી હરિપદ ભગવતા, પડે કદા રહી કાઓ છ,
 તલપિ ગાગરા ગાય ન તેજ ના દગાયક નાગો ૪૦

- શિ૦-બ્રાહ્મણ બ્રમ્હ યયો માટે શુ, અદ્વકનંથી નાલે છ,
મધ્યાગાયત્રી ગતિ દિવસ, શ્રદ્ધ સંજિઓ બાસ આગત ૪૧
- પિ૦-કુનજળ મત્રે મધ્યા યાય ન, અથર્વ કપનિદ વાણી છ,
કૃષ્ણથી મનમધિ તે મધ્યા, સન્નતન સત્ય પ્રમાણી " ૪૨
- ગાયત્રી દૈવત બ્રાહ્મણુ, નેજ બ્રાહ્મણે ગાપી છ,
બ્રમ્હ બંદિને શાપ ન લાગે, જુઓ સર્પ અગ્રાપિ " ૪૩
- પરમ બ્રાગવત વસિષ્ઠ માટે, શાપ ગાયત્રી લાગ્યો છ,
દુરાસાનો અબરી રને, અડચો ન હિરો ભાગ્યો " ૪૪
- નિર્ણયુગ દિવસ ગાયત્રી બ્રમ્હ, ને મન્યામી પૂજે છ,
પ્રણવ જપે તે પ્રણવની પેલા, હરિદિ પડિત મુજે ' ૪૫
- વિપ્ર સપ્તઋષિને મક પૂજે, ને કરે ધ્રુવ પરિભ્રમ છ,
પ્રગટ જુઓ ધ્રુવ ક્ષત્રિયનો સુત, ને સાને કુળ બ્રહ્મા ' ૪૬
- શમરીયણ ગંગા પતિત થઈ તેમા મુનિ સૌ ના'યા છ,
ભિષકી બક્ત ભગવતે માની, ઋષિ અભિમાની દબાયા " ૪૭
- પાડવે ટાટચારધિ મુનિ પાખ્યા પાચ-જન્મ નર જો યો છ,
શ્વપચ વામિક મુખકણ પડાયા, જો યો મહિમા જો યો " ૪૮

ગીતામા પણ કહ્યું છે કે, “નદિકલ્યાણકૃત્વચિદુર્ગતિનાનગચ્છતિ । શુચિનાર્ધામતી
મેહેયોગપ્રયોભિજાયતે ઇ૦” નાગદ વાયક-નારદનુ વચન ૪૨ કુસ જળ ઇ૦-કુસી,
જળ, અને મત્રે કરીને જે સધ્યા કુસી તે સધ્યા ન જાણુરી પણ કૃષ્ણ સા
થે મનનો સધિ તે સધ્યા ૪૩ શાપી ઇ૦-ગાયત્રીને વમિષ્ઠદિકનો શાપ ય-
યેતો છે માટે સધ્યામા ગ્રાપ સિમોચન વિધિ લખેનો છે ૪૪ પરમ ૬૦ ન
મિષ્ટ પરમ ભાગવત [ભગવદ્બક્ત] હતા માટે તેણે દીધેનો શાપ ગાયત્રીને
લાગ્યો દુરાસાનો ઇ૦-પણ દુરાસાએ દીધેનો શાપ અબરી રને ન લાગતા હિર
ટા ભાગ્યો-પેલાને જ વગરના આ યો ૪૫ નિર્ણ-વાદન ગાયત્રીના બ્રમ્હ
ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર, એ ત્રણ નર્ણના ગુરુ છે તે વાદન મન્યામીને પૂજે છે
તે મન્યામી પ્રણવ (ઓમ) જપે છે અને તે પ્રણવની પેહેના હરિદિ [હરિ]
જોનનામા આને છે તે પડિતો જણે છે ‘હરિઓમ’ એમ જોનનામા આવે છે
એ રીતે હરિ સર્વથી મુખ્ય છે એ જ્ઞાન છે ૪૬ વિપ્ર ઇ૦-જ્યાં વિપ્રો સમ
ઋષિને પૂજે છે અને તે સર્વ ધ્રુવ [તાન]ની પરિભ્રમ કરે છે એ ધ્રુવ ક્ષત્રિય-
નો પુત્ર છે એ પ્રકટ છે અને તે સપ્ત ઋષિઓ વાદના કુળના [વિપ્ર] છે
અર્થાત્ નાદન નર્ણજ એટલે એમ કાદ નથી ૪૮ શ્વપચ-આગન જોત્યો-

આગ મરીખા બક્ષિ મુખ્ય, માન્યા વિના અંતર દાખ્યા ૭;
નારદ ગિરિ મચ્છુ બાગવત, ત્યારે આનંદ લાખ્યા.

" ૪૯

સૌનકાદિ (નકાદિ) શ્રાના થઈ વક્તા સુતપુરાણી સ્થાપ્યા ૭;
કયા મુનિ ક્યાં મૃત હૃદે વિચારે, બક્ષિ શ્રેષ્ઠ આજ્ઞાપ્યા.

" ૫૦

ધર્મ કર્મથી કોણ તર્કુ છે, જુઓ ત્રિકાળ વિચારી ૭;
ભાગ્યદીન હરિબક્ષિ ન અણે, બક્ષાધીન ગિરિધારી.

" ૫૧

કોટિ જન્મ તપ યજ સમાધિ, માને ધરી આમકિત ૭;
કરે એમ નિષ્પાપ થાય નર, તદા ઉદે હરિબક્ષિ.

" ૫૨

બક્ષિઅંગ હરિનામ રૂચિ જાણે, પૂર્વ તપાદિક કરિયાં ૭;
અથવા મુમુક્ષુ કીર્તન રતિ, કર્યાં કર્ય વણુ દરિયાં

" ૫૩

ચિ તામણિ શ્રીકૃષ્ણ બક્ષિમાં, મહુ ધન સાધન આપ્યું ૭;
પૂર્ણ પુણ્ય જાણને પ્રતિત, મહાજન રહસ્ય બતાવ્યું.

" ૫૪

સ્મારતને ડચિ અધિક કર્મમાં, કર્મતણું ફળ માન ૭;
જાને મુક્તિ પણ બક્ષિ, વિણ વશ ન થાય ભગવાન.

" ૫૫

અનન્ય સુરમા બક્ષિ પ્રિય પુરુષોત્તમ, અન્યાશ્રય નવ ભાવે ૭;
સહુ સુરમા હરિ સમાન બુદ્ધિ, નારકીશ તે કાવે.

" ૫૬

સુર નિજ મુખ બોલ્યા હરિ મુક્તિ, અમને બજે તે અંધ ૭;
આનપૂર્ય મહો સિંધુ તરાય ન, બાપ્યુ પદસ્થ.

" ૫૭

અતિશય દુરાચારી હોય તદર્પિ, અનન્ય થઈ મુને ગાય ૭;
નેજ સાધુ માનજે તુ અર્જુન, ગીતાવય મંજરાય.

" ૫૮

શબ વાગ્યો ૫૦ સુત—લોભહર્ષણનો પુત્ર બાટ હતો આજ્ઞાપ્યા—કથા.

૫૧ ભાગ્યદીન—ભાગ્યદીનને ૫૨. ઉદે—ઉદય પામે. ૫૩. બક્ષિઅંગ ૪૦—

બક્ષિઅંગ અંગ જે દરિનામની રૂચિ તે પૂર્વ કરેલા તપ આદિક સાધનવડે પ્રા-

પ્ત થાય છે અથવા મુમુક્ષુના બજથી હરિકીર્તનમાં રતિ [પ્રીતિ] ઉપજે તે

પણ તે તપ આદિક સાધન કર્યા વણુ કર્યા હૈયા-વગર કયે કર્યા બાણવા. ૫૪.

ઉપર કહેલી વાતને દૃષ્ટાંતથી સમાર્થિત કરે છે. ચિ તામણિ ૪૦—શ્રીકૃષ્ણની

બક્ષિ ચિ તામણિ જેથી છે જેમ ચિ તામણિમાં સહુ ધનનો સમાવેશ થાય છે

તેમ શ્રીકૃષ્ણની બક્ષિમાં મહુ સાધનનો સમાવેશ થાય છે પૂર્ણ ૪૦—શ્રીકૃ-

ષ્ણની ભગવતિમાં પૂર્ણ પુણ્યજાણનેજ પ્રતીતિ [વિશ્વામ] ઉપજે છે, એવું મ-

હાજને [મોટા પુરુષોએ] રહસ્ય [ગુપ્ત બેદ] બતાવ્યું છે ૫૬ અનન્ય બક્ષિ

પ્રિય—અનન્ય (બીજના આશ્રય વિનાની) બક્ષિ જેને પ્રિય (વાહલી) છે

એણે સહુ સુરમા ૪૦—બધા દેવમાં હરિ સમાન (બધા દેવ હરિજ છે એવી)

બુદ્ધિ જેની હોય તે નારકીશ (નારકી—નરકગામીઓનો ઈશ—મહાનારકી)

કહેવાય ૫૮ ગીતાવય—ગીતાનું વચન આખરે સુગતોને માનવન્દમાર્ગ.

- અનર દેવની તજે ઈરપા, બન્ને એક ભગવાન છ,
 સી એ મૂળ મદુ વૃક્ષનુ પોતણુ. શાસ્ત્ર કરે સદુ ગાન " ૫૯
- હરિનુ આપ્યુ કદા નાશ નહી, આપ્યુ શિનાદિક જાણ છ,
 સનુમા હરિ પણુ અવિધિ પૂર્વક, બન્ને અન્યાત્રય થાય " ૬૦
- સર્વ શાસ્ત્ર ભાગવત ગીતામા, દેવકીસુતમા દેવ છ,
 કૃષ્ણ નામમા મત્ર સકળ, સદુ કર્મ ફળે હરિસેવ " ૬૧
- સર્વ ધર્મ પતિત્યાગી અર્જુન, મહે એક મુજ શર્ણુ છ,
 સર્વ પાપથી મકાનીશ દુ, જોખ્યા શ્રીગિરિધર્ણુ " ૬૨
- ઉભય વિનાદ મુખી પિનુ હરિદર, મો'યે એની વાણી છ,
 સાધન ફળ સમાન કથમ આવે, વૃથા મરે શીદ તાણી " ૬૩
- ચાપ્યુ રિધ્ણુદત્ત દુ પણુ આવુ, વૈષ્ણવી દિક્ષા લેના છ,
 તક સરીખો શ્વેત કર્મપથ, નનનીત છે હરિમેના " ૬૪

સાતુત્વસમતવ્ય સમ્યગ્વ્યવસિતોદ્દત્ત ॥" "જો અત્ય ત દુરાચારી દોષને પણુ મને અ-
 નન્યપણે બન્ને તો તેને સાધુ પુરુષજ જાણુવો તથા તેનો નિશ્ચય ઉત્તમ છે એમ
 જાણુવુ " ૫૯ સી એ ૪૦—હરિ મૂળ ૩૫ છે અને બીજા દેવ ઝગા પાખડા જેવા
 છે મૂળને સી ચરાથી જેમ બધા વૃક્ષનુ પોતણુ થાય છે તેમ હરિને ભજવાથી
 બધા દેવ સતુષ્ટ થાય છે ૬૦ અવિધિ પૂર્વક—બીજા દેવમા હરિ છે એમ સમ-
 જ્ઞને હરિ બુદ્ધિથી બીજા દેવને પૂજે છે તે હરિનેજ પૂજે છે પણ તે પૂજનુ વિધિ
 પૂર્વક કહેનાય નહિ ગીતામા એમજ કહે છે " યેષામ્યદેવતામક્તાયજતેત્રદ્યયાન્વિ-
 ત્તા । તેષામૈવેતેતેયજન્વાવિધિપૂર્વકમ ' ૬૧ દેવકી સુતમા દેવછ—કૃષ્ણમા
 બધા દેવ છે એમ સર્વશાસ્ત્રો વગેરેમા કહેતુ છે ૬૨ સર્વ ધર્મ ૪૦— "સર્વ
 ધર્માનુષ્ઠાત્યજ્યમામેકશરણમ્ । અહત્વામર્વપાવેન્વેમોક્ષાશિષ્યામિમાનુચ" ગીતા આ
 ખ્યાન ગિરિધર્ણુ [ગિરિધરણુ]—ગોવર્ધન પર્વતને ધારણુ કરનાર કૃષ્ણ ૬૩
 ઉભય વિનાદ—બન્ને બાધઓનો વિનાદ સાધન—કર્મભોગ ફળ—ભક્તિયો-
 ગ સધ્યાદિક કર્મ કરવાથી પાપનો ક્ષય થાય છે અને એની રીતે નિષ્પાપ થ-
 યેના અત કરણુમા ભક્તિનો ઉદય થાય છે વ્યવહારમા પણ ફળ કરતા સાધન
 ગોણુ માનેતુ છે જો ફળ એનીમેજેજ મળતુ હોય તો માધન નિરપયોગી છે.
 પણ માધન એનીમેજે પ્રાપ્ત થનાથી ફળ નિરપયોગી થતુ નથી સાધન માટે
 ફળ નહિ પણ ફળ માટે સાધન તથા ૪૦—તુ મિથ્યા શિદ તારી મરે કેમકુ ક-
 વા ખામી તકરાર કહે છે ૬૪ કર્મપથ—કર્મમાર્ગ તક—છાગ નનનીત—માખણુ

જનક ગધુ મત એક જોઈ, સિનસ કર વાત વિગારી છ,
 પડિત પિતા યથા નન જોડે, છ મન્ખતા આ રી ' ૬૫
 શ્રીનથબાચાર્યને સરણે, મહકુદુન નણે આન્યાછ,
 નામ નિવેદન ધરી મય્યાદા શ્રીગિરિ પવરાન્યા " ૬૬
 ભક્તિપ્રેમ આસક્તિ પામ્યો, સ્નેહ્યા શ્રીગિરિધારી છ,
 લીના પ્રાપ્ત થઈ તતુ રૂઢને, પુષ્ટિપથ શુભકારી ' ૬૭
 દયાગમ દ્વિજ વ' નથી વૈષ્ણવ તેણે આ નાટક નવિયુ છ.
 વેદશાસ્ત્ર યજ્ઞ પ્રમાણુ અધગે સુમુદ્ધિ પડિત સચિયુ " ૬૮

॥ યમુનાજીની સ્તુતિ ॥

આર્યા.

જન્મ યમુના શ્રીયમુના, પાને દરશ કદા કિંકર યમના
 પુનરપિ આનાગમના નિજપદદાતા નિજખળ જાશ્રમના

છંદ ભુજંગપ્રયાત

નમો શ્રીનમને મહારાજા દેવી,
 સુરાસુર બ્રહ્મા સિનાકિ સેની,
 મુવાદિ થયા મુન ધામે નિનારી
 પ્રિયા ગોપિન કૃષ્ણ થૈ આપ દાસી
 સકિતા સુસ્વામિની શ્રેષ્ઠ ગંગે,
 મહાનિદિ પામી તમારા પ્રસંગે,

૬૫ જનક-પિતા-દગિહર મૂરખતા-મૂખતા ૬૭ લીના છન્ન-તનુ [દિહ] છૂટે
 લીના નામ થઈ-અખડ રામલીના પ્રાપ્ત થઈ ૬૮ સચિયુ-સચ્ચ-સમદ કયું

૧ પાગે ઈન્-તાગ જળનુ પાન કરે તે જમના કિકર કદા [પાગે] દરગ
 [દરગે?—દેખાવ]? અર્થાત્ તાગ જળના પાનથી યમકિકરનુ દર્શન થાય
 નહિ તેમજ પુનરપિ આનાગમના [જન્મતમા ફરીને જન્મના મગ્વાપણ]
 પણુ ક્યાર દેખાવ છે? તુ નિજખળ [પેલાને બરે] દરીને જનને અમ નાં નહિ
 આપીને તેને નિજપદદાતા છે ૨ સુરાસુર—દેવ અને અસુગએ મુનાદિ
 ઈન્—તમારા પ્રમગથી મુન વગેરે મુન [નિશ્ચય] ધામે નિનારી થયા અને
 તમારાજ પ્રસંગથી ગોપિકાઓ આપ [પાતે] કૃષ્ણની દાસી અને પ્રિયા થઈ

કૃપાસાગરી નાગરી જગતમાતા
 દર્શિ નભા ઇશ્વરી બદ્રદાતા
 સદા સમ મિધુચંદ્રી નીર ન્યાર,
 બને પ્રણયી કર્મ અદ્ભૂત સાર
 નદી નરેસે ને નનાપુ ન'ચામે,
 સમુ પુણ્ય ગંગા વરા એક ના'મે
 વિધિક પ ગંગા બજે મન્ન ગાત્રે,
 રૂબે સુમત તે યામુના મ્મ [માત્રે
 મૌનાદિ રૂપે કાનૌદિ ક નિનાસી,
 યયા જીવ જે પૂર્વ મા પુણ્ય રાશિ
 ગિરા ગૌમતી ગૌમતી નમંદાજી
 ભૌમા ગદનકી સર્વ આદિક રાજી
 કુરક્ષેત્ર કાશી ગયા પુષ્કરાદિ,
 વમે નિમિત્તરણ્ય જ્યા અલ્પવાદિ,
 નદી તીર્થ ઈલાદિ સગે સમાજ,
 તમેમા મ્મે સ્નાન પ્રયાગરાજ

૧૦

૧૧

પતિનુ નામ કૃષ્ણ છે અને તમાર નામ કૃષ્ણા છે રૂપે છ૦—તમે બ ને રૂપે
 [વસ્તુ રૂપે] એક છો કશુ ન્યાર [મૂઠુ] નથી રગે ૮૦—તમે રગે
 સ્વામળા ઠો પશુ તમારે મિમેન્નાન કરનાથી નાણી શ્વેત [નિર્મળ] ધાડે એ
 જ વડુ આશ્ચર્ય છે અને અંબુત મહાણી છે ૮ નામ ૧—અનુર હવિલભા
 —હરિને ત્રિપ્ બદ્રદાતા—કથાણુ દાતા ૮ નદી ઈ૦—નરમે અને નવાણું
 નદીઓ નહનાયે અને ગંગામાં એક વરા (વાર) નાદાય તોતે પુણ્ય સમુ (સમ
 —અરામર) છે વિધિ છ૦ વિધિ (અલ્પદેવ) ના એ કલ્પ પર્યંત મન અનેગારે
 (કાયાનડે) ગંગાને બજે તો તે યમુનાના સ્મરણુમાનથી તેટલા રૂપથી પુણ્ય
 થાય ૧૦—૧૧ મીનાદિ છ૦—પૂર્વે જે જીવ મીનાદિ રૂપે (માછના વગેરેના
 રૂપથી) મનિદીક [યમુનાના પાણીમા] નિવાસી થયા તે મહા પુણ્યરાશિ [ગો
 ઠા પુણ્યના ઢગલાસાગા] થયા ગિરા અસ્તવતિ ગૌતમી નાશક આમળ નદી
 છે તે રાજી—શોભી વસે ઈ૦—જ્યા અલ્પનાદી વમેછે તે નિમિત્તરણ્ય નદી
 તીર્થ ઈ૦—કપર કટેલી સરસ્વતી આદિક નદીઓ અને કુરક્ષેત્રાદિ તીર્થ એ
 સર્વો સમાજ સગે લેઈને પ્રયાગરાજ તમાજમા સ્નાન કરેછે [પ્રયાગ એ સર્વ

તારે ગસકોડ મદા કૃષ્ણ ગોપી,
 લોડા લાડિલી લાવ એકાંત આપી;
 બાદાં વૃક્ષ વૃક્ષે વસ્યા વેણુપાણિ,
 પત્રે પત્ર યોગુજ છ વેડવાણી. ૧૬
 અવૈકિક આન દદાતાર માણ!
 દયો દાસ માટે મુખે કદની ગાણ;
 બાજે વા મુણે મોત્ર આ ગ્રેમ આણી,
 કૃપાદૃષ્ટિ તેને કરે કૃષ્ણરાણી. ૧૭

રાગ દેવગાંધાર.

મૂરખ તને કૃષ્ણ કહેતાં શું બેએ નાણ;
 મિથ્યા સરી કરે મનમાની; નહિ તેનું કામ કેડાણું રે. મૂરખ. ૧
 દામનુ કામ નહિ, નહિ પરિશ્રમ, ગાતાં ગોવિંદમુણ ગાણું;
 કિંચિત્ શ્રમ ને લાભ ધણેરો, નહિ કોઈ એક સમણું રે. મ. ૨
 ખાનો ના હોય તો નખગો કહું, તારે જોઈએ બસેરનુ ભાણું;
 અથવા હરિ વૃક્ષતાં તુને આળસ આવે, ભવબટકણ નિશ વાંણું રે મ. ૩
 કો દહારે તુને કોડ યયુના જો હુ. કૃષ્ણ કીરતન મુખ આણું;
 ભારે તુ માં ને પશુમાં અતર શાભો, અથવા તુ તે પશુ પૂછ વોંણું રે. મ. ૪
 પ્રભુ અમરણુ વિના ભવ ના તગય તે હુ, નિશ્રે કરીને રે જાણું;
 જન દયો કહે હરિ ભજ મન મારા, ફરી ન મળે આ દાણું રે. મ. ૫

ત છો ૧૬. તટ અને તટના વૃક્ષોનું માહાત્મ્ય કહે છે: તટે ઈન્—૨૫૬ છે.
 લાડિલી—રાધા. લાવ—કૃષ્ણ આપી—શોભી. વેણુ પાણિ—હાથમાં વાંસળી-
 વાળા—કૃષ્ણ યોગુજ—ચાર હાથવાળા વિષ્ણુ ૧૭ અવૈકિક ઈન્—હે અવૈ-
 કિક આન દદાતાર માણ [યમુનાજી]! અથવા આન દદાતા—રમાજી (લક્ષ્મીરૂપ
 યમુનાજી)। કૃષ્ણ રાણી—યમુના

રાગ દેવગાંધાર ૨ કિંચિત્ શ્રમ—થોડી મેનું ન [ગોવિંદ
 મુણ ગાતામાં]. ૩. ભાણું—એક વખતનું ભોજન ભવ ઈન્—નિશા-રાત્રે અને
 વાહાણુ [સવારે] ભવ (સંસારનું) બટકણ તો તુ તજતોજ નથી। ૪. કોડ
 યયુ ના—કોડ [દોષ] યયો નહિ. પૂછ વોંણું (પૂછવિહીન)—પૂછ્યા વિનાનું.

રાગ સોરઠ ધુન્ધટડાની દેશી.

મન તે મોહનથી શે નવ મોંય;	
તેને કાજે શીદ ચિત્ત ઝોય. મન નેન ટેક.	૧
જગ મન મોહન મદન છે, મદનમનોહર કૃષ્ણ;	
તે સંજે મન મોંશ તો, પૂરણ ધરે સદુ તૃપ્ત.	૨
દ્રવ્ય જોઇ સદુકો દ્રવે, તે દ્રવ્ય જોઇને અશ;	
તે કમળા મોહિત થઇ, સદુ મોહન અવતસ.	૩
નારી નરચિત્ત ચોર છે, નર નારીચિત્ત ચોર;	
તે બાધેનુ મન હરે, નરવર નંદકિશોર.	૪
જોને કશી ન કામના, એવા જોગી જન,	
તે મોહિત જોમાં થયા, મોખુ તન મન ધન	૫
જોની રચના જોઇને, મોહ પામે સદુ જન;	
કરતામાં કમી શી રહે, દયા વિચારે મન	૬

રાગ બીલાવર.

કોણ જાગ્યું એવું જાગ્યા. જોને માયા ન વળગી;	
કૃપા કરી કૃષ્ણે તારીઆ તેથી, કાંધી છે અજગી. કોણ. ૧	
નખસિખ લગી ધણીને ગળ્યા. બાનુ ગદી વપરાઈ;	
કેટલાકને લપટી ખસે ખરી, પાછી બેરે ધાઈ.	૨
કેટલાકને ડરપાવે દૂરથી, કોઈને દોળી પાડે;	
કોઈ દડમેલે લગવી રહી, કોઈને કર અડકાડે.	૩
કોઈ પૂરણ કોઈ પોણામા, કોઈ અરધા કોઈ પામા;	
કમળું આનો કમલુ અશ. પણ નહિ કોઈ વળુ પરણામાં. ૪	

રાગ સોરઠ ૧. હે મનુષ્ય ! તું તાર મન તે મોહન સાથે તું મે [શામાટે] તું મોહિત કરતો નથી ! તેના કારણ ઉપર [તેણે કાપે—જગત્તે ઉપર] સિદ્ધ ચિત્ત લગાડે છે. ૨. જગ ધન—મદન [કામ] જગત્તે મનને મોહ પમાડે એવો છે અને કૃષ્ણ મદનના પણ મનનું દગલુ કરે એવા સુંદર છે. મોંશ—મોહીશ—મોહ પામીશ. ૩. દ્રવે—ગમે તે દન—તે દ્રવ્ય જોનો અંશ છે એવી કમળા (લક્ષ્મી)—જે સર્વે મોહન પદાર્થમાં અવતમ (ધણી) ૩૫ છે તે જોનાથી મોહિત થઈ છે, તે મોહન ઉપર તાગ મનનો મોહ કરે. ૪. નારી ૬૦—નારી નરના ચિત્તને ચોરનારી છે. અને નર નારીના ચિત્તને ચોરનાર છે. ૩. ડરપાવે—ડરાવે. ૪. કમલું કન—કોઈ જગોએ આનો (માજમે બામ) અને કોઈ જગોએ તેનો પણ અ || જગમેપો દમે: ૫૫ તેના પરણામાં—રપન દામી

ચિત્ત હરિમાં નાદે લાગવા, લાગ્યું હોય તો છોડાવે;
 ક્ષેષ નિરતર કાળજે, અવિધા એજ કહાવે. " ૫
 હું છું મારું તારું જ્યાં રહ્યું, ત્યાં સમજી લેજો માયા;
 તે તો નથી એક કૃષ્ણમાં, બીજા જ્યાં કૃષ્ણદાયા. " ૬
 મોહ પ્રપચ તો સામટો ધૂટી, હરિમાં તે લાગે;
 આશા ત્રામ સહુથી મટે, જ્યારે પ્રભુ બળ જનમે " ૭
 દયા પ્રભુ નિજ બળ દાખવે, જ્યાં સિદ્ધારસ સવળી;
 તે તો શ્રી વલ્લભદાસને, બીજી સહુ કૃતિ નબળી " ૮

રાગ ખીલાવર.

હરિનામયકી, સહુજ સર દેખાણુ દેવી જન બાવે;
 લખ કહિન વિના, પ્રાપ્ત જનને અગ્રપે શ્રદ્ધા નાવે. ૧
 દૂપ બોદે દુષ્ટ જનહવી તીરે, ઉપજે ન આવ ગગાતીરે;
 માઝર ઉદર ન બરાય ખીરે, હરિનામયકી. ૨
 ઉટ અતિ પ્રીતે કંકણ ચાવે, તેને આમ્રકુપળી ના બાવે;
 કાંઠે પાછી અજાણે ઉદર આવે, હરિનામયકી. ૩
 બલી વસ્તુ અભાગી ન ભોગ પડે, પાકે દ્રાક્ષ કાગમુખ રોગ નડે;
 તેનુ ઉદર બરાય લીંબોળીવડે, હરિનામયકી. ૪

નહિ આવ્યો હોય એવો કાઈ નહિ હોય ૧ તે તો ઇન્—હું, છું, મારું, તારું,
 એ વગેરે કૃષ્ણમાં નથી અથવા બીજા—જે કૃષ્ણના દાયા (વારમ—ખાણક) થી
 વિઠૂલ વગેરે છે, ત્યાં એ માયા નથી. ૮. દયા ઇન્—દયારામ કહેછે કે જ્યાં સિ-
 દ્ધારસ સવળી હોય ત્યાં પ્રભુ પોતાનું બળ દાખવે છે; પણ તે સિદ્ધારસ શ્રીવ-
 લ્લભના દાસને પ્રાપ્ત થાય છે. બીજી સર્વે કૃતિઓ (શ્રીવલ્લભના આશ્રય
 વિનાની) નબળી (બળ સહિત) છે.

રાગ ખિલાવર. “હરિબજનયકી, છોટા હોય તે યોથી મોટા થાય છે”.
 એ રાગ. ૧ લખ કહિન વિના—લાંબા અને કાણુ સાધન વિના. પ્રાપ્ત જન-
 સામાન્ય પુરો અગ્રપે (અગ્રપે)—લગાડ પણ. ૨. બાન—પ્રીતિ માઝર—
 ખિલાડી ખિલાડીના પેટમાં ખીર ટક્તી નથી એ પ્રસિદ્ધ છે. ૩. કંકણ—
 એક જાતના કાટાનાં ઝાડ-કાકોળ આમ્રકુપળી—આંખાની કુપળો કાઢે ઇન્-
 જો અજાણે આંખાની કુપળો ઉઠના ઉદર (પેટમાં) આવી હોય તો તે તેને
 પાછી કાઢે. ૪. બલી ઇન્—બલી વસ્તુ હોય પણ તે અભાગી પુરખને ભોગ
 પડતી નથી—તેના ભોગને ઉપયોગી થતી નથી તેનુ દુઃટાત. પાકે ઇન્—

સાગર મચ્છ મગ્નિમા ન હરે, વિખનો કોટ સાકર માટે મરે.

મિમરી ન્યમ ખરના પ્રાણુ હરે, હરિનામયકી

ન્યગ્વાળાને મૃત વિષ જેવું, મહિકા તેલ જાણે તેવું;

ખેડ દીપક જનન જોષ લેવું, હરિનામયકી

આસુરી ન રમે હરિનો બક્ષિત, ક્ષુદ્ર દેવ બન્ને કરમાસકિત,

ગાનો મુનિ યોગી આમુગ્નો બક્ષિત, હરિનામયકી

ફળ શ્રેષ્ઠ નામ હરિ શ્રમ ન કચ્ચો, શ્રુતિવચ નિશ્ચય હરિદાસ વચ્ચો,

વાણ કલિણુ વિમુખનો ભાવ ખરચો, હરિનામયકી

કલિમા કોષ નામ વિના ન તથું. ક્યમ જે હર અચળ અવિદ્યા ભયું,

તેનાનું પણ નામથી કામ સયુ, હરિનામયકી

સર્વ દાન વળી કૃતિ પાપ કરે તદ્દપિ જો નામ મુખ ના વિસરે,

હરિ પગ્મ પદે તે જન હરે, હરિનામયકી

સહજે અતિ ફળ હરિનામ વિષે સુણી ટેવીજનનું હૃદય હિસે,

આસુર જન કેવળ ક્યન દીમે, હરિનામયકી

બગલા મુકનાફળ યોગ્ય નથી, મરે મચ્છ માટે નિશિ દિવસ મથી,

ધની ભી' ન તદ્દપિ પ્રીતિ પીતગ યકી, હરિનામયકી

ધૃત જો તેલ તેવી ખામે, કૃષિવન કમોદ રચિ ના જાયે,

ત્યમ વિમુખ ન હરિ કીર્તન ખામે, હરિનામયકી

ન્યારે દ્રાક્ષ પાકે છે ત્યારે કાગડાને મુખનો રોગ ધાપ છે ૧ મહિકા (માખ) ને તેલ પણ તેવું (વિષ જેવું) જાણે ખેડ છું—(ધી ને તેલ) એ દીપકનું તો જીવનજ ગુણવત્તુ ૭ આસુરી—આસુરી પ્રકૃતિના જીવો ક્ષુદ્ર છું—તેઓ કર્મમા આસકિત (પ્રીતિ) રાખીને મુદ્ર [હવકા] દેવ બનેછે, તથા ચાની, મુનિ, યોગી અને આસુરની બક્ષિત કરેછે ૮ ફળ છું—હરિ ન મમા કરો શ્રમ છે નહિ અને ફળ શ્રેષ્ઠ છે એવું શ્રુતિનું વચન માખગીને હરિના દાસના મનમા તેનો નિશ્ચય વસેજો છે પણ તેમા કાઈ કલિનતા નથી તેથી વિમુખ પુરુષનો ભાવ તેમાથી ખરી જાય છે ૯ કલિમા છું—કલિયુગમાં હરિના નામ વિના કોષ વસતું નથી, કેમકે તેમા મનુષ્યનું હર(હૃદય) અચળ (સ્થિર) અવિદ્યાર્થી બરેતું હોય છે (“ક્લૌઘેશવર્જનમ્” એન પુતાણુમા પણ કહ્યું છે) ૧૦. મરે છું—દામ (હરિદામ) હોદને સર્વ પાપની કૃતિ કરે, એ અન્વય ૧૧ હિસે—હરજે આસુર છું—આમુગી મનુષ્યો હરિનું નામ જુઝ્યારે છે તો તે કેવળ ક્યન માનથીજ, તેમનું હૃદય તેથી દર્વ પામતું નથી ૧૨ ધની છું—ભિલ્ય ધની(ધનવાન) હોય તથાપિ તેની પ્રીતિ પીતગમા ૧૩ ધૃત છું—ધી જના પણ તેવી (ધાગી) તેવ (તેલ) ખાપ

સિદ્ધાંત કલાનુ એજ હ્યું નામે દેરીજનનુ કાવં સયું
દયાનુ મન કૃષ્ણ કૃપાથી હર્યું, હગ્નિનામયકા

રાગ કાળીંગડો.

શ્રીહરિ બન્ને કાઠિ કલ્પના કાંઠી, વગગી ગ્હેશે કર્મની કૃત્ય એ તો દાઢી,
નિજ બળે કાઠ શક્ય ન મૂળ વાઢી, શ્રીહરિ બન્ને ૧

કૃષ્ણ સુખ નિમ્મું જે નદકુમારે, તે ઘટકુ વધુ કાઈયકી મ્હો કપારે
શોક દરખ શીદ ધરોછો તેનો ભારે, શ્રીહરિ બન્ને ૨

કૃષ્ણ સુખ જનમ મરણની જોડી નિશદિન શૃખવા કોણ શકે ઝોડી,
છૂટે ત્યારે કૃષ્ણ કૃપાળ નાખે છોડી, શ્રીહરિ બન્ને ૩

દેહનડે કર્મ કરમે દેહ આવે કારણુ હતુ પ નુ તે ઈર્ષના બતાવે,
એ ગુચ્છણી 'ઈચ્છા ગોપાળની' શમાવે શ્રીહરિ બન્ને ૪

સચિતને ક્રિયમાણ પ્રારબ્ધ બહુ નિનાદી, બોલો પડિત કોણુ દરાબુ એમા આદિ,
ઈચ્છા નિના શુ મહિયે અધડો એ આદિ શ્રીહરિ બન્ને ૫

■ કૃપિનક [ખેડૂત]ની રૂચિ ક્રમેઃ ઉપર જતી નથી—પતી નથી [જેને કે
ક્રમેઃ તેને ધેરજ પાડે]

રાગ કાળીંગડો દાઢી (દહાડી)—દરરોજ મુળનાડી [ક'પનાનુ] ૩
નિશદિન—એ પણુ તેનીજ જોડી છે શૃખના—મેડા મતલમકે એ કૃષ્ણ સુ
ખાદિ દેહ (જોડી) ની ખેડી કાણુ તોડી શકે? જ્યાર કૃપાળુ કૃષ્ણ તેને છોડી
નાખે ત્યારે તે છૂટે ૪ દેહ ઈર્ષ—દેહનડે કર્મ આપ છે અને કાંઈ દેહ નામ
ધાય છે ત્યારે તેમા પ્રથમ કાણુ? કર્મ કે દેહ તે કાઈ બતાવતુ નથી એ ગય
વણી 'ગોપાળની ઈચ્છા' શમાવે છે અર્થાત્ ગોપાળ ઈર્ષા? એ દેહનુ
કારણુ છે એમ કહેવાથી એ વિનાનો અત આવેછે ૫ સચિત ઈર્ષ—
કર્મના ત્રણ પ્રકાર છે સચિત પ્રારબ્ધ અને ક્રિયમાણ જે કર્મ અનેક જન્મે
કરીને કર્યાછે તેનો સમુદાય તે સચિત કર્મ તે સચિતમાથી ભોગ આપનાને
તત્પર થયેના કર્મ જેનો વર્તમાન દેહ બધારો છે તે પ્રારબ્ધ અને વર્તમાન
દેહનડે જે નવીન કર્મ કરાય છે તે ક્રિયમાણ એ કર્મ સમજવારે વાર વાર ખે
તીના દાણાનુ અને બહુકનુ દૃષ્ટાત આપવામા આવેછે જેમ પૂર્વે ઘણી સાતો
પકવીને દાણાના જે માદાર બર્ષા છે તે સચિત કર્મ જેવા જાણુરા માનુ સા
લને માટે ખાનાના જે જુદા કાદનામા આ મા છે તે પ્રારબ્ધ જેવા અને જે
દાણા ખેતરમા વાવ્યા છે જેમાથી નવીન દાણા થવાના છે તે ક્રિયમાણ જેવા
બહુકનુ દૃષ્ટાત એથી સાર છે તે એક કે—આગળ ઉપર ઉપયોગ કરવાને

કેટલા કર્મ સુખ દુઃખ કલ્પે કેટલા જાણે, મન સ્વભાવે ક્યેશાનંદ કેટલા પ્રમાણે;

મૂળ સર્વનું હરિ ઈચ્છા માન્યું સંત શાણે, શ્રીહરિ ભજો. ૧

દુઃખનું સુખ ને સુખનું દુઃખ કૃપણ કરે તો થાયે, તે કરવા પણ સમર્થ જોતો

નહિ ઉપાયે;

પણ નિજ જનનું અહિત બને ના વૃજરાયે, શ્રીહરિ ભજો. ૭

આકળ ગતિ છે અટપટી ઈશ્વરની એવી, મોટાથી મોટાની ના પો'ત્તી મતિ તેવી;

રાખે ત્યમ રહે દયા પ્રીતમને સેવી, શ્રીહરિ ભજો. ૮

રાગ કાળીંગડો.

હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ત્યમ કરો જ્યમ ભાવે, ઇશ્વર પ્રત્યે જોર ના કોઇનું કાવે;

શર્ણુ પડ્યા તેને પણ માયા અકળાવે, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી. ૧

નરણું કોઇનું નાથ કરો ના વેદ ગાયે, જીવ અસાધ્યે નિજ બજો કશું નવ થાયે;

કહો તદા જીવ દુઃખ બુક્તે છે કીએ ન્યાયે, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ૨

શ્રુતિ સ્મૃતિ સંત મર્વે એમ ગાયે, હરિ સમરતા સઘ સકળ દુઃખ જાયે;

સત્ય ખરું પણ ફૂટે કશું ના દેખાયે, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી. ૩

માટે જે ગોળીઓ તોસ્તાનમાં બરી રાખવામા આવે છે તે સમિત કર્મ જેથી

જાણવી; જે ગોળી બંદુકમાં બરીને નિશાન ઉપર ફેંકી ચૂક્યા હોય તે પ્રારબ્ધ

જેવી (અનિવાર્ય ફળ આપનારી), અને જે ગોળી ફેંકવાને બંદુકમા બરી છે

તે ક્રિયામાય જેવી. એ ત્રણ પ્રકારનાં કર્મ બહુ વિવાદી છે—એ વિગે બહુ વિવાદ

ચાલેછે. હે પડિત બોલો, કે એમાં કોણુ આદિ છે? (એ ત્રણે કર્મ એવાં છે કે

એક ઉપજવાને બીજાની અપેક્ષા રહેછે.) માટે ત્યાં હરિની ઇચ્છા વિના બીજું

શું કારણ કહીએ? કેમકે એ જગડો તો અનાદિથી ચાલ્યો આવે છે. ૧. કેટ-

લા ઇ—કેટલાક [સાંખ્યાચાર્યો વગેરે] કર્મથી સુખદુઃખ થાય છે એમ કલ્પના

કરેછે (કેમકે તેમને મને વસ્તુતઃ જીવને દુઃખ હોજ નહિ), કેટલાક [મીમાંસ-

કા] કર્મથી સુખદુઃખ થાયછે એમ જાણેછે—નિશ્ચયથી માનેછે. [કેમકે તેમને

મતે સુખદુઃખ કર્તા બીજું કોઈ હોજ નહિ.] કેટલાક (યોગાચાર્યો વગેરે) મ-

નના સ્વભાવથી ક્યેશાનંદ [સુખદુઃખ] થાયછે એમ પ્રમાણે છે—પ્રમાણુ આપી

કહેછે. પણ શાશ્વા સને તો એ સર્વનું મૂળ [આદિ કારણ] 'હરિ' એજ મ-

ન્યું છે. ૭. તે કરવા ઇ—જોતો ઉપાય ન હોય તે કરવાને પણ તે સમર્થ

છે. માત્ર તેનાથી ન બને તેનું એકજ છે. તે એકે, તેનાથી પેટાત્મા અસ્તોતું અ-

હિત બની રાકતુ નથી.

૧. રાગ કાળીંગડો. ૨. નર્તન-નદાર. જીવ અસાધ્યે-કાંઈપણ કામ

પાર પાડવાને આરામ એવો જીવ, તેનાથી પોતાના બળથી કાંઈ થતું નથી.

એમ છે ત્યારે કહો કે, જીવ દુઃખ જોમવે એ ક્યા ન્યાયથી? અર્થાત્ તમેજ

દુઃખ આપો છો એમ કરેછે, તો તે ચોખ્ખું છે શું? ૩. હરિ દુઃખ આપે છે

હરિગુણ ગાતા કુમુદિ રહે નહિ નામે, ગાતા ધરડા થયા મોંવાયા કામે દામે,
કહેતા કંઈ નથી જ્ઞાનતુ એણે દામે, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ૪
રામ રહતા દેહ તજ્યો દગરય હજીતુ અર્ગે, શુક ગિય નામાજામે ગણિકા ગઈ
અપવર્ગે,

રામ જપતા રૂઝુ કપાય નહીં બર્ગે, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ૫
એક મારે નામે હુ સરખો નર થાયે, નિત્ય નિગંતર નામ તમારા ધણા ગાયે,
શુ કહીએ આધિ વ્યાધિ વિષે તે પીડાએ, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ૬
કૃપા કરોડો કરકુ એક અઘાદિકથી ઝાઝી, તદ્દપિ તેને સતાપે માયા મનમા
બાઝી,

કાળજ ફાટયુ કયા લગાડે નિશા સાજી, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ૭
તમારો છુ એકજ વાર કહે કોઈ, શ્રીકૃષ્ણ તેને આપો અભય બિરદ જોઈ,
તે પણ અધુના નથી દેખાતું રહીએ રાઈ, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ૮
સ્વરૂપ ધર્મે પણ મારો મા બધથી રાખે માયુ, શ્રીમુખ બોલ્યા આપ કહેનાય
કપમ કાનુ,
સભય સદા આપ કૃતિમા જદ્દપિ નાનુ, હે સ્વતંત્ર શ્રીજી ૯

તે ન્યાય નથી એમ જતાવતા કહે છે, શ્રુતિ ઈ૦—સ્પષ્ટ છે કૃષ્ણે ઈ૦—હરિ
સમરતા હુ ખ જાય એ વાત સાચી, [પણ તે સમરનારા હુ ખી જોઈએ છીએ
માટે] તે સત્ય પૈકી કોઈ કૃષ્ણે (નજરે) દેખાતુ નથી ૪ હરિગુણ ઇ૦—
હરિ ગુણ ગાતા કુમુદિ નામે રહે નહિ, પરંતુ તે ગુણ ગાતા ગાતા ધરડા થયા
તોપણ કામે અને દામે મોંવાયા-મોહ પામ્યા, એવી કુમુદિ થઈ છે એ દામે
કાંઈ કહેતા હાવતુ નથી—‘હરિ ગુણ ગાનાથી કુમુદિ ભય’ એમ કહીએ છીએ
અરા પણ પ્રત્યક્ષ પ્રતીતિ ન મળનાથી પ્રતિસાદીના આમળા અમે નિરંતર ધ-
ધએછીએ ૫ દશરથે રામ રંગતા દેહ તજ્યો તે હજી રંગમાજ છે અને
શુકને પદ્માવતને મિમે [બાહાને] ગણિમએ તમ નામ જાણ્યું (જેને નામા
બાસ કહેનાય છે, તે ગણિકા અપવર્ગ (મોક્ષે) ગઈ, આ બંને [બાહા] ને જે
કપાય વાગ્યુ હવે તે રામ જપવાથી પણ જૂટયુ નહિ ૬ એમ ઈ૦—‘ગા-
૩ નામ જપે તે નર મારા જેવો થાય’ એનું તમારે વચન છે તેની સત્યતા
પણ સમજતી નથી નિત્ય ઈ૦—સ્પષ્ટ છે ૭ કપલુ—કોઈ જગોએ નિશા-
હાજર માજી-સાજીખા ૮ નિરદ-યોગતા યરા અધુના-હમણા ૯
સ્વતંત્ર ઈ૦—મારો આ ધર્મે જે સ્વતંત્ર (જરા) પણ આગરે છે તેને તે મદા
બધથી રાખે (મયા ૧૭ ગુણો ગીતા—‘સ્વામાત્માસ્વમસ્વપ્રાપ્તગતોમયાત્’
આપ કૃતિમા—આ રાહ કહેવા કુપદેશ સ્વનગા જદ્દપિ [યદ્દપિ]—જો કે નાનુ-

- પાપે નામ નામે ના નામે પાપ નામે, કૃષ્ણ કૃષ્ણ શી જેરે પાપ હંદયમા વામ,
 સાથી મળના છે નીત ક્યમ દોષ મારા ભાસે, હે અતત્ર શ્રીજી ૧૦
- મુણે બને વા ગાય આદરે હરિ વખાણે, નિશ્ચિનેલી પાવન પાપ તેજ ટાણે
 સમર તદપિ સાધુના સાથી કાણુ જાણે, હે અતત્ર શ્રીજી ૧૧
- વેદાદિના વચન સકળ મલ્ય કા'વે, પણ ત્યારે જ્યારે તમાગ મનમા આવે,
 કરો આહો તે સરેશ્વર મ કા મની નાવે, હે અતત્ર શ્રીજી ૧૨
- શરણાગતનુ સાવન સાધુપણુ ન જોડુ નિજ જમથી નિજ જન જાણી દુષ્ણ
 અધ ખોડુ, ૧૩
- હયા પ્રીતમન નહિ મોભે જેવુ માત્ર રાનુ, હે અતત્ર શ્રીજી ૧૩

રાગ લલીત.

- હરિ સ જ ધવડે અતિ અધમ વસ્તુ અતિ ઉત્તમ થાય,
 કાષ કહી દાખુ સાબળાને સમ્મન મન મ દેહ જાય ટેક ૧
- ઉત્પત્તિ અપમતા મરવ મધ, અગ્નિમુત સહુ હરિશ્રીઓ પદ,
 મ્મી રાસ કૃષ્ણ મ ગ કૃષ્ણમધી, હરિ મ જ ધવડે ૨

નથી સમ્કાર સાધન બાગો દરિ શરણુ મયો મદાદુ ખનાળો
 મગમામ ને પુરુષોત્તમ ન્યાગો, દરિ સબધરૂ ૩
 મધુદૈત્યચર મધુન થયુ, તે વચ્ચે આડો તેનુ પાપ ગયુ,
 ધ્યાન ૩૫ શિવ મગખાને બયુ દરિ મગધરૂ ૪
 શુઓ કુશાશુર સ્થળ દા ૧૧તી, જ્યાહા અગ્નિ ચક્ર તે પૂજ્યે ગતિ,
 એ બળ મહુ મળધ લક્ષ્મીપતિ, દરિ મળધરૂ ૫
 મને મગા અરમ જળ ગાયે મગા, ક્ષત્રી રધિર તીર્થ સમપદ સંગા
 વાયસ રિટથી સ્થળ અનિ ચગા, દરિ સમધરૂ ૬
 શુચિ નામ અસુર અરિ અને મને પૂજ્યો વારિમક પાડવે બક્તિ બળે
 મગ મુત્ર પરિ ૧ ગૌ ઉદર મને, દરિ સબધરૂ ૭
 દરિ નામાજ્યામ પુત્રી તરી, બક્ત મળધ એમનરસત ઉધરી,
 ગીધ વ્યાધ તર્પા દરોને દરિ, દરિ મળધરૂ ૮
 સદુ સબધ બળ સદુધી મોહુ, જોથી અતિ ઉત્તમ દોષ અતિ ખોહુ,
 દયા સદુ માધન એથી છોહુ, દરિ સબધરૂ ૯

સાથે રાસ રમી કૃષ્ણમયી [કૃષ્ણ ૩૫] થઈ ગયા ૩ બીજુ દૃષ્ટાત મળ
 માસ અધિક માસ—અધિક મામમા સક્રાંતિ નથી, વ્રત દિવસ નથી, પર્વ નથી,
 તેનો અધિ' હાતા દેવ નથી, ઈત્યાદિ કાષ્ઠ ન હોવાથી તે માસ સર્વ તરફથી તિ
 રરમર પામ્યો અને તેથી ખિન્ન થઈને તે બિચારો નિષ્ણને શરણુ ગયો વિષ્ણુ
 એ તેને 'પુરુષોત્તમ મામ' એની રીતે પોતાના નામથી અક્ષિત કરીને તે માસ
 મા કરેલા પુણ્ય દાન, વ્રત, ઉપસમ વગેરેથી દરિ અત્યત પ્રસન્ન થાયછે એમ
 પ્રમિદ્ધ કર્યું એની રીતે દરિના સબધથી અધમ વસ્તુ ઉત્તમ થાયછે [અધિક
 માસ માહાત્મ્ય શુઓ] ૪ પાપ ઈ—મધુ દૈત્ય જે અનેક દિસાઓ તે
 સ્થળમા કરેલી તેનુ પાપ જળની રજે આગથી ગયુ છે ધ્યાન ૩૫ ઇ—તેની
 શિવ મમ ખાતે પણ ધ્યાન ૩૫ [ધ્યાન ધરસ વાળક] થઈ ૫ અરિય ઇ—
 અરિય [હાડકા] ૩૫ ચક્ર તે પૂજ્યે—પૂજનાથી ગતિ—સગતિ મળે છે [ચક્ર
 ને દરિનો મળધ છે મળે] ૬ ક્ષત્રી ઈ—ક્ષત્રિયના રધિરનો ખાડો જરીને
 તેમા રામે [પરશુરામે] પગ 'મોજો' નેથી તે તીથ થયું વાયમ ઈ—
 ૭ શુચિ ઈ—'અસુરારિ' શબ્દમા અતે અરિ [કૃષ્ણ] મળનાથી તે મગતુ અ
 સુગતુ નામ પણ શુચિ [પવિત્ર] મગાય છે પૂજ્યો ઇ— ૮ દરિ ઇ—
 દરિના નામામાસથી [પોપટ બણાવતા રામ નામ જોનારાથી] પુત્રવી [ગ
 શ્વિન] તરી અને બક્તનો મળધ થનાથી એમનરસત [એમ્મો એક પેઢી]
 ઉધરી ગીધ—જટાયુ વ્યાધ—પાધી ૯ જોથી ઈ—જોથી અતિ ખોહુ તે

રાગ કાફી.

ફૂલો શુ ફરેડે રે, બૂંચો બુંદા ! બનમાં પડ્યો,
 મનુષ્ય દેહ રૂપી રે, ખાંધો મણિ હાથે ચડ્યો ૧
 ઝલો યઈને દુનિયામાં ફર્યો તુ, તેજો રાધું શુ કાજ,
 મે નવ જાણું જાણુ પવકમાં, ત્યાહા ક્યમ રહેશે લાજ,
 ય પાણ તાઝ ત્યારે રે, જ્યારે ના જન્મ હાથ ચડ્યો ૨
 વનજાનીમાં વાટજ ઊરી, જ્યારે નઈ નિગમ ફર્યો,
 મિથ્યા જનુની ખારે મારી અત્યા ! જન્મ ધર્યો ના ધર્યો,
 મારે જોની જાગી રે, અસર આવી અડ્યો ૩
 શુ રે યધુ મપત ધણી મજે, શુ યધુ મોઠે ઘગ્ગાર,
 નિશ્ચિત યઈને હરિને ન જન્યા, તારો ધિક્ક પડ્યો અનાર,
 ધિક્ક તારે જીવ્યું રે, દેવ તને શાને ધડ્યો ! ૪
 સમજ માન મન મારી શીખામણુ, મમતા મૂકી કરી,
 કર મમરણુ પુરશેતમ જ્ઞાન, સધે કૃષ્ણ હરિ,
 ત્યારે દ્યો જાણું રે, સંધ્યા સરમ નિનડ્યો. ૫

રાગ કાફી.

સાચુ તો સગપણુ રે, સમજ મન સ્વામ તણુ,
 ખાફી સદુ જુદું રે, કશુ નથી કામ તણુ ૧
 માત તાત સુત વ્રાત ને બગિની સ્વામા સદોદર સોય,
 કુળ કુટુબ સખા મોત્રને ગાતિ તાર છે નહિ કોય,
 સગુ છે એ તો સર્વે રે મુખ ને દામ તણું ૨

અતિ ઉત્તમ હોય-ચાલ. એ અનવય ૨ ફર્યો-મુકરર થયો ! જનુની-જનની
 [મા] ધર્યો ન ધર્યો-ધર્યો તે ન ધર્યો જેવો છે અસર આવી અડ્યો-આ
 વખત આવી લાગ્યો છે કેમકે મનુષ્યદેહ મળ્યોડે મનુષ્યદેહ એજ તરવાનુ
 સાધન છે બીજા દેહમાં ઈશ્વર બજી શકાયનુ નથી ૩ સપત-સપત્તિ
 મજે-મન્યાપી મોટે જુદહાર-ધરના ખારણા મોટા દોનાથી ધગુ
 ખારણુ ધરની સપત્તિ બતાવી આપેછે કહેવત છે કે ‘ ધર પ્રમાણે ખાર
 સાખ ’ આ કાફી યોગ પાઠવેજ માથે આતમી મોત્રીમાં આતમી જેના ખીગનુ

પડી મુદ્દ પ્રતીતિ દયા પ્રીતમ તણી, જ્વલો સરં માંચન આખ્યા તેથી બખી,
તેને જાણે મત સદુ મુકુટમણિ, સુણો સદુ
૫૬.

શીદ કંઠે સોચના કે, કે શીઝ થીઝ મગખા ગ્યાગી,		
મહાકૃપાળ જનનત્મવ સમર્થ, ઈશ્વર અતગ્યામી	ગીદ	૧
આત્માદિક સદુ કૃષ્ણ મમર્થ, કંઠે જૂઠું કે સાચુ,		
સાચુ તો તારે રી ચિન્તા, જો ચિન્તા તો કાચુ	"	૨
જેપકી કર્મ શુભાશુભ ઉપગે, તે મતિ હરિને અર્પી,		
પછી તેની કૃતિ તારી શાની, રીદ મરેછે ર્પી	"	૩
અશ્વ ચઢીને ખાધ ખરિયો, કે શા માટે વટે કે		
વાહનને શો વિગમ તેથી, મૂર્ખપણે દુખ મહેલે	'	૪
તદા કહીશ તુ કુટુંબિ હરિ, કગની જ્યમ કેત્રાયે,		
તે સાચુ પણ તુજ કૃતિ કહેતા, મદુ કરીપદ જાયે	"	૫
જાણી જુગુપ્સિત સજ્જન ન કંઠે, અગમ્યતા એ યારે,		
જાણી જોઈ અનુમિત આરજો, નો પછી રીદ પન્તારે	'	૬
પ્રીછી પાપ કંઠે પન્તાય ન તે તો કહીએ પાપી		
અથવા નાંદાદિ પણ નિર્ભય, નિશ્ચય હરિ મતિ આપી	"	૭

નિશ્ચય ૧૦ સુદ—મજમૂત ૧ જનનત્મવ—જન ઉપગ નસની
પેઠે પ્રીતિ રાખના ૨ આત્માદિક ૬૦—તે સમર્પણ લીધુ ત્યારે
આત્માદિક નર્મ કાષ તારા સબધનુ જે હવુ તે સાર તે કૃષ્ણને મમર્થ કે
તે સાચુ સમર્થ છે કે જૂઠું [હેના માત્ર] સમર્થ કેતે મટે જો માચુ સ
મર્પણ હોય તો પછી કૃષ્ણને સોરે ॥ પદમા પી તારે રી ચિન્તા છે? અને જો
તે વિરે મમતા ગખીને ચિન્તા રાખેજે નો તાઝ સમર્પણ રાચુ (કહેના માત્ર
—નામનુજ છે) ૩ શુભાશુભ—સાર માકુ કર્પા મરેછે—બીહી મરેછે
૫ પૂર્વપક્ષ કરે છે તુ કહીશ ૬૦—તુ મેજે કે કુટુંબિ (નગર કર્મ) હરિએ
કરાવી એમ કહેવાય? નો તેનુ મમાધાન એ કે કે તે 'સદુ કર્પા પદ ધાગણ
કરેછે અમુક કૃતિ તારી કરવી કે એમ કહીગ તો તેના 'સદુ કગા પણાનો તુ
બગ કરનારો યદશ એ તાતપર્ય કે કુટુંબિ હરિ કરાવે છે એ યાતને
સમર્થન આપેછે ૫ જાણી ૬૦—સજ્જન પુરુષ જાણીજોઈને જુગુપ્સિત [નિ
દિત] કર્મ કંઠે નહિ, પણ તે અશક્યતાએ યાચડે—તે નિદિન કર્મને તજ શક-
વાને સજ્જન પુરુષ સમર્થ નજ હોય ત્યારે તે જાને છે કદાચ જાણીજોઈનેજ
અનુમિત કર્મ આરબુ હોય તો પછી પન્તાનાનુજ શાનુ ॥ જુદી પૂર્વક કરેના
કર્મનો પન્તાવો પ્રતો નથી ૭ પ્રીતી ૬૦—પ્રીતી (જાણી જોઈને) જે

તાલા દરીસા એટલા ઉપગ મે, હયું બાસે શા સાર		
તે પણુ ધર્યા મમજ હરિ તારે મ્હુ કરજે વાર	"	૮
અમળ અટપડી હૃદયે દુઃખ હાગે નર સમજાવે		
સદુ કરવા અમરથ શ્રીજી પણુ નિજજન અમત ન થાવે	"	૯
હદી વ્યવહાર વાણી મોટાની ચિતા સરખુ બાસે		
પણુ સુક્ષમ સમજણ છે માટે અતરથી નર ત્રામે	"	૧૦
અમરથ સમપણુ ન રે નિગતગ માટે ઉપગે ચિતા		
જો રહે તો હુપગ દારે મડુ કૃતિ બામે બાનતા		૧૧
ચિતા કાંઈ વાળની પણુ કરી ન શ્રીમદાપણુ બામ્ય,		
દ્યારીનમ પ્રતિ દ્રગ મળધ માટે નિજ બળ દાખ્ય	"	૧૨

પડી મુદ્દ પ્રતીતિ દયા પ્રીતમ તણી જાણો મરં માધન આબ્યા તેથી બખી,
તોને જાણે મત સહ મુકુટમણિ સુણે સહ
૫૬.

૧૦

શીદ કંઠે મોચના રે, ઠે રીંગ શ્રીગ મગખા ગ્યામી,	શીદ	૧
મહાપ્રાણ જન-સત્સન મમને, ઈશ્વર અતગ્યામી	"	૨
આત્માદિક સહ કૃષ્ણ મમપું કંઠ જુદું કે માયુ,	"	૩
સાચુ તો તારે શી ચિન્તા, જો ચિન્તા તો માયુ	"	૪
જેયકી કર્મ શુભાશુભ ઉપગે ને મતિ હગિને અર્પી,	"	૫
વળી તેની કૃતિ તારી શાની, શીદ મરેઢે અર્પી	"	૬
અશ્વ ચઢીને ખાધ ખગિયો, કે શા મારે વહે છે	"	૭
બાહનને મો વિગમ તેથી, મખપણે દુખ મહં ઠે	"	૮
તારા કહીશ તુ કૃતિને હરિ કગની યમ કેવારે	"	૯
તે સાચુ પણ તુજ કૃતિ કહેતા મદુ કર્તાપદ જાયે	"	૧૦
જાણી જુગુપ્સિત સ જન ન કે અશમ્યતા એ ચારે	"	૧૧
જાણો જોઇ અનુચિત આરજો તો પછી નીં પગતારે	"	૧૨
પ્રીતી પાપ કંઠે પગતાન ન તે તો કહીએ પાપી	"	૧૩
અથવા નાન્દાદિ પણ નિર્નય, નિશ્ચય હરિ મતિ આપી	"	૧૪

તિથાસ ૧૦ સુદ—મજમૂત ૧ જન-સત્સન—જન ઉપગ નાસની
પેઠે પ્રીતિ રાખનાર ૨ આત્માદિક છં—તે મમપણુ લીડુ ત્યારે
આત્માદિક નન મહ તારા સખધનુ જે હવ તે સત તે કૃષ્ણી મમપું કે
તે સાચુ સમખ્યુ કે કે જુદું [કહેના ગાત્ર] સમખ્યુ કે તે કહે જો માયુ સ
મખણુ હોય તો પછી કૃષ્ણને સોરે ॥ પદાયા ॥ તાર ની ચિતા છે? અને જો
તે રિરે મમતા ગખીને ચિતા રમેઢે તો તાર સમખણુ માયુ (કહેના માત્ર
—નામનુજ છ) ૩ શુભાશુભ—માર માહું કર્પી મરેઢે—ખીડી મરેઢે
૫ પૂરંપક્ષ કંઠે છે તુ કહીશ છં—તુ કા રે કે કૃતિ (નગર કર્મ) હરિએ
કરારી એમ કહેનાય? તો તેનું સમાધાન એ કે કે તે સહુ તો ૫૦ ધાગ્યુ
કરેઢે અમુક કૃતિ તારી કરવી છે એમ કહીશ તો તેના 'સહુ કરા પણાનો તુ
બગ કરનારો યદશ એ તાત્પર્ય છે કૃતિ હરિ કરાવે છે એ વાતને
સમર્થન આપેઢે ૫ જાણી છં—સ જન પુરૂષ જાણી જોઢેને જુગુપ્સિત [નિ
દિત] કર્મ કંઠે નહિ, પણ તે અશક્યતાએ થાયઢે—તે નિદિત કર્મને તજ શક
વાને સજ્જન પુરૂષ સમર્થ નજ હોય ત્યારે તે જો છે કદાચ જાણી જોઢેનેજ
અનુચિત કર્મ આરજ્યુ હોય તો પછી પગતા માનુજ ગાત્ર? શુદ્ધિ પૂરક કરેના
કર્મનો પરનાવો ધટનો નથી ૭ પ્રીતી છં—પ્રીતી (જાણી જોઢેને) જે

તદા દર્દીશ એટલા ઉપગ્ર મે, હ્યું બાસે શા માટે	"	૮
તે પણ હજી મમળ દગિ તારે મ્હુ પ્રશે વાર	"	૯
અદળ અટપગી હચર હજી હાગદ નવ સમજાને	"	૧૦
મ્હુ પ્રવા મમરથ શ્રીજી પણ નિજાજન અમલ ન થાવે	"	૧૧
મ્હો વ્યવહાર વાણી મોટાની ચિતા સરખુ બાસે	"	૧૨
પણ મુક્તમ સમજાણ છે માટે અતરથી નવ ત્રામે	"	૧૩
અમરણ મમપણ ન રે' નિગતગ માટે ઉપગ્રે ચિતા	"	૧૪
જો રહે તો હુપદ હારે મ્હુ કૃતિ બાસે બાવતા	"	૧૫
ચિતા કાઈ વાતની પગુ કરી । શ્રીમદ્વાણુ બાખ્યુ	"	૧૬
દ્યારોગમ પુષ્ટિ દગ મળધ માને નિજ જગ દાખ્યુ	"	૧૭

કેદારો.

ઔવલ્લભ ઔવલ્લભ ઔવલ્લભ ઔવલ્લભ,

રતિસહ રંગી દિવસ જેને,

પુષ્ટિપથ સકળ સિદ્ધાંત વણુ અમમદ,

વાસ પૂરી રહે હૃદય તેને ઔવલ્લભ.

સદગ્ સેવા મિદ્ધ માનમી મુખ્ય ફળ,

પ્રેમ આસક્તિસહ વ્યમન ભક્તિ;

સતત નિરોધ મન ન દન દન વિશે,

શ્રીગુરુ દુદાઅપ બર વિરક્તિ ઔવલ્લભ.

સ્વામ સ્વામા સુધા રૂપ રજિત મતિ,

મળપતિ હોય વશ વણુ પ્રયાસે,

હેતુ કરણા કૃષ્ણ દૈન્ય દામત્વ દૃઢ,

હચિત વસ્તુ અખિલ સહજ પાસે ઔવલ્લભ.

વાસ વિશ્વાસ ઉર શરણુ બળ શુદ્ધ મુખ,

મત્ર ગુણુ ગાન મતિ શુદ્ધ ધર્મે;

પાપ સતાપ પ્રતિબધ પ્રસ્તે સકળ,

જન્ય નહિ ધી કદાપિ કુકર્મે ઔવલ્લભ.

લુપ્ધ સાસ ગ મન મોહ દ પતી અતિ,

ગમતિ ગોવિંદ કૃતિ સદ્ય ભાસે,

નિર્ભયાન દ નિજ હૃદય સર નિરતર,

પ્રસીદ પ્રીતમ દયા મન હુલાસે. ઔવલ્લભ

કેદારો—ઝૂલણાની દેશી. ૧ રતિસહ—પ્રીતિ સાથે રંગી

દિવસ—રાત્રી દહાડો. ૨ સહજ ઈ—તેને માનસી સેવા મહજ સિદ્ધ થાય

એ મુખ્ય ફળ છે પ્રેમ ઈ—પ્રેમ, હરિમા આસક્તિ સહિત હરિનું વ્યસન

અને તેની ભક્તિ પ્રાપ્ત થાય—સતત ઈ—ન દના ન દન [પુત્ર-કૃષ્ણ] રિષે

મનનો સતત—નિરતર નિરોધ [રોકાણ] થાય, શ્રી ગુરુનો દૃઢ આશ્રય પ્રાપ્ત

થાય, બર (સમાર) થી વિરક્તિ [નિરાગ્ય] પ્રાપ્ત થાય ૩ સ્વામ અને

સ્વામા—કૃષ્ણ અને ગાંધા એમના સુધા (અમૃત) મરખા રૂપમા તેની મતિ

રજિત થાય હેતુ ઈ—કૃષ્ણની કૃણા પ્રાપ્ત થવાનો હેતુ જે દૈન્ય [દીનતા]

અને તૃઢ દામત્વ તે પ્રાપ્ત થાય હચિત-યોગ્ય [જોઈતી] અખિલ—તમામ સ-

હજ—વગર પ્રયાસે પાસે—પામે આવી હાજર થાય ૪ વાસ ઈ—ઉરમા

હરિનો વાસ થાય અને વિશ્વાસ ઉપજે, હરિના શરણુનું શુદ્ધ બળ પ્રાપ્ત થાય,

મુખને રિષે મત્ર અને ગુણુનું ગાન પ્રાપ્ત થાય, તથા ધર્મેમા શુદ્ધ મતિ મળે.

જન્ય ઈ—કદાપિ ખુદ્ધિ કુકર્મે [કુકર્મમા] જન્ય નહિ ૫ લુપ્ધ ઈ—સ-

રાગ લલીત.

શ્રી ગિરિવરધારી તમારી અકળ ગતિ અલભેલા;		
મતિ મતિ પતિ હારી જેના ચતુર સરવ છે એલા.	ટંક.	૧
ત્રણ આવરણ બેદી જળ શ્રીફળમાં ક્યાં યકો આવે;		
મહાપંડિતની મેઘા યાકી પરને શું સમજાવે.	શ્રીગિરિવર.	૨
ગજ કપિત્ય બહી ત્યાગે તે વાત હૃદયમાં બેદી;		
છોડું અદગ્ધ ગર્ભ બસ્ત્ર કો' આગ્ય ક્યાંહાં યઈ પેદી.	"	૩
હાર નથી કોશીટકીટ છવે છે તે શી રીતે;		
કોઈના સમન્વામાં નામે પ્રભુ તેને પોષે પ્રીતે.	"	૪
સકરખોર ખગ સાકર જીવન સાગર મધ્યે રહેછે,		
વિચારતાં સંભવે ન ત્યાં પણ, નિત્યે અહાર લહેછે.	"	૫
સર્પ કંચુકી ચાર ચોકડી બની ચિતારે નાવે;		
સહજે એવી ક્યમ યાય સહુને અચળ ઉપજાવે.	"	૬

તસંગમાં મન લુપ્ત થાય, દંપતીને વિશે મોહ ઉપજે—તાત્પર્ય કે પુરુષ પોતાની પત્ની ઉપર અને પત્ની પોતાના પતિ ઉપરજ મોહિત થાય, સધળી કૃતિ એવિઠને ગમતી થાય છે એમ જાણે નિર્ભયા ધૃ—પોતાના હૃદયમાં નિરંતર નિર્ભય-પણે આનંદ રસ પ્રાપ્ત થાય, હે દયાના પ્રીતમ પ્રમીદ [તું પ્રસન્ન થા] કે જેથી મન હુલાસે [હૃદયમાં રહે] ‘પ્રસિદ્ધ’ લેછે તો, પ્રસિદ્ધ એવા દયાના પ્રીતમ મનને હુલાસે [આનંદમાં રાખે]. ૧. ગિરિવરધારી—મેઘા પર્યતને ધારણ કે રનારા. મતિ ઈ—મતિપતિ [બુદ્ધિના પતિ—મેઘા બુદ્ધિમાન] ની બુદ્ધિ પણ હારી. ૨. ત્રણે આવરણ—ત્રણ આવરણ [પડા]—ઉપરનું છોડું, કાચનું અને કોપરું. મેઘા—બુદ્ધિ. ૩. ગજ ઈ—ગજ [હાથી] કપિત્ય [કોડું] બહીને ત્યાગે [લાદની સાથે બાહાર કાઢે] તે વાત હૃદયમાં બેદી (મનમાં વિચાર કરવા-જેવી લાગી) છોડું અદગ્ધ (જહરાગિની બળ્યા વિનાનું) રહેછે અને ગર્ભ બસ્ત્ર (બળી જાય છે) તો તેમાં આગ ક્યાં યઈને પેદી? હાથી કોડું ખાય છે તે પાછું આપું નીકળે છે પણ તેને કાઢીને જોતાં તેમાંના ગર્ભ બળી ગયેલે હોય છે, એમ કહેવામાં આવે છે. એ મતલબનો એક સરકૃત અર્થમાં પણ રસોક છે કે, “પ્રાસવ્યપ્રાણ્યમિતેજનામિતેલ્લભ્યુત્તર. મનચંગલ્લભ્યત્વેવગત્તુક્તસંપિ-ત્યન્ત.” જે મળવાનું હોય છે તે નાળિયેરમાં જે પાણી બરાબ છે તેમ અકળિત રીતે મળે છે અને જે જ્યા કાળ છે તે હાથીએ ખાધેલા કોદાની પેટે (કોદાના ગર્ભની પેટે) જાય છે.” ૬. સર્પ ધ—સર્પની કંચુકી (કાંચળી) ની ચાર

વિવિધ વસ્ત્રોનાં પુષ્પ પીઠ મધૂરનાં મનોહર ભાસે;		
મુંદર સદન સુધરીનું જોઈ સુધક મતિમદ નામે	"	૭
મોંછા અક્ષર પાંચ પ્રકરતી સાદાદિક મહુ ન્યાત;		
સરખું છે કેમ જણાયજ રૂઢું, મુઝે નાદિ વિચારું.	"	૮
બદ્ધક રંજક ભડક ભડકો અરુણ ગોળી અરિ પાતા;		
પાંચ પલકમાં સહુ એક સંગે અગળ જત્ર વિખ્યાતા.	"	૯
કમળનાળ જળ સંગે વાપે અર્ધ યોડી વારે;		
ગુપ્ત નથી એ પ્રકટ વાત છે કોનક વડું વિચારે.	"	૧૦
ગુપ્ત બાળે નાગવેલી બળે પત્ર પટોચ્યુ શત કોશ;		
કૂંમ કરે સમગળ ઝહી દૃષ્ટે પુષ્ટ બાળ વણ પોષે.	"	૧૧
સાધુ દુષ્ટ સુત દુષ્ટ સાધુ સુત ઉચ્ચમેન પ્રસાદ;		
મણિ સર્ગથી દીપથી કાળા માદા નર નર માદા.	"	૧૨
કૌતુક રૂપ કૃષ્ણ લીલા મહુ કહેતાં પાર ન આવે;		
કયો કહે ગાતાં અધ નામે કિર આનંદ ઉપજવે	"	૧૩

(મુદર) એકડી તે ચિતારાથી પણ બની આવે નહિ. ૭ સદન—પર. સુધક—
 ૪૦—સુધક પુરપની મતિનો પાંચ મદ નામે છે ૮. મોંછા—મુખ છાયા—મુખા-
 કૃતિ. અક્ષર—મુખોચ્ચાર. પાંચ—પાંચડી પેદરવાની હળ પ્રકરતી (પ્રકૃતિ)—સ્વ-
 બાળ. સાદાદિક—સાદ (ધારો—પર) વગેરે. એ સર્વે દરેક માણસનું ન્યાય
 ન્યાય હોય છે. એમ છતાં માણસ તો સરખું જ છે ત્યારે એ સરખાપણું એ
 કેકણે જુદું કેમ જણાય છે? ૯. બદ્ધક ૪૦—બદ્ધકમાં રંજક પડવાન
 સાયેજ ભડકુ ધાધ છે, ભડકો ધાધ છે, ગોળી અરણુ [લાલ] ધાધ છે. અરિ
 અરિ [શત્રુ] નો પાત ધાધ છે [પડે છે] એ મધળું પાંચ પલકમાં પા પળમ
 સાથે લાગુ થઈ જાય છે એવો એ અગળ અને વિખ્યાત જત્ર છે ૧૦.
 કમળનાળ ૪૦—ચેડા પાણીમાં કમળનો નાળ તેટલો [પાણીની ઊંડાઈ જેટલો
 લાંબો હોય છે, પણ એકાએક તે પાણી જે અગળ ત્રમણું ઉચ્ચ ચડી જાય
 નો તે કમળનો નાળ પણ તેટલોજ લાંબા એક દમ] વધી જાય છે એ મોટું
 કૌતુક છે. ૧૧. ગુપ્ત ૪૦—ગુપ્ત [હિમ] નાગવેલી (નાગર વેલને) બા-
 ળ છે ત્યારે તેનું પત્ર જે મો કોસ હપગ પોટોચ્યુ હોય તે પણ બળે છે
 કૂંમ ૪૦—કાચમો દૂર રટીને પોતાના બાળકનું અગળ કરે તો તેનું બાળક
 વગર પોષે પુષ્ટ થાય. ૧૨. સાધુ ૪૦—ઉચ્ચમેન સાધુ અને તેનો સુત કમ
 દુષ્ટ; હિરણ્યકશિપુ દુષ્ટ અને તેનો મુને પ્રસાદ સાધુ, મર્ય કાળો અને
 નેનાથી થયેલો મણિ નેજાની, દીવો તેજરી અને નેનાથી થયેલું કમળ

રાગ કાફી.

શ્રીવત્સમ શ્રેણી હાથ, તેનો મુને બારે બરાંભોઃ
 મેળ્યો મુને તાજી માથ, તેનો મુને બારે બરાંભોઃ ૧
 પ્રમેયબળવરે પોતાનો કઠી, સાચો ગોરધન નાથ,
 સાધન હીન પીન મડુ પાપે, તદ્દપિ ચમ્પુ રજ માથ તેનો મુને. ૨
 હમય લોક થઈ ચૂરણ ચિતા, બળિયુ જરદ શ્રુતિ ગાય;
 ખેતી કર્યોનો ખપ ન રજો મુને, સિદ્ધ મદજ મળ્યો બાપ તેનો મુને. ૩
 જનની જહગમા હાસા જયુ નથી, હરિપદ વમયુ જાય;
 મહાપ્રભુ બોધ્યા રોગ ગયો બન, વણુ ગોળી વણુ ક્યાથ તેનો મુને ૪
 અનાયાસ મુને પાર પમાડ્યો, દુઃખ બરનિધિ પાય,
 રૂપા પ્રીતમ ગીજી ગ્રીમુખ નિરનો, કલ્યા બગી રતિ બાથ તેનો ૫

રાગ કાફી

સાચી તે મેવા ને મેવા મન માની હરિ દેરા ૨૬ ૧
 નિકટ વાચી જય વિજય પાર્વ અમુર કરી શુચિ એવા,
 દોષ માની શુદ્ધ સુરપાનિને કઠી, આપ્યા લેવા દેરા સાચી ૨
 નારાયણુ હાવા મરસેન્ય એથી અરો ખળ કેરા,

સ્વામ માદા ૬૦-૧ મળ્યો-એકરો કર્યો તાદૃશી-તાદૃશ (તેના જેવા-હરિરૂપે)
 થયેલા બકો. ૨ પ્રમેયબળ દસાદિ ગપટ છે પીન-પુષ્ટ ૩. હમય ૬૦-
 હમય (બળે-આ લોક અને પરચોડ) લોક સુખની મારી ચિતા ચૂરણ થઈ,
 કેમકે હરિન બગદ [યમ] જાગવાન છે એવી શ્રુતિ [વેદ] ની ગાથા છે. ખેતી
 ૬૦-હવે મારે સાધન રૂપ ખેતી કર્યોનો ખપ ન્હોતો નથી કેમકે મને સિદ્ધ
 (તૈયાર થયેલો) બાપ (બાત-બાપુ) મદજ (વગર પાયાસે) મળ્યો અજોદ
 રૂપક. ૪ જનની જહગમા-જનનામમા દાસા-હવે જાય-જાયુ. મહાપ્રભુ
 બોધ્યા ૬૦-મહાપ્રભુના વચનથી બન ડાપી રોગ ગોળી અને ક્યાથ વિના
 ગયો! ૫ અનાયાસ-અનાયાસ રિના (અન પિના) દુઃખ-તરણ મદિ એવો.
 બરનિધિ પાય-બન [સસાર] ડાપી પાય [જળ] નો નિધિ [બહાર] સસાર
 રૂપી અમુરની પાર પમાડ્યો ગતિ-પ્રીતિથી બાથ બરીને-બેરીને. ૧ સાચી
 ૬૦-જે મેવા હરિ દેવે મનમા માની તે મેવાજ સાચી છે ૨ એનાં દૃષ્ટાંત
 આ પદમાં આપ છે. નિકટ ૬૦-જય અને વિજય નામે પાર્વદ (વિષ્ણુના
 ગણ) જે તેમના નિકટ (પામે) વમનારા હતા તેમને-એવા શુચિ (પવિત્ર)ને
 અમુર કર્યો (મનકાદિને આવના મેક્યા માગે) દોષ ૬૦- ૩. નારાયણુ ૬૦

તેને હૃદયી હૃદયી આપી, ટેહેન ગણી તતખેવા. સાચી. ૩
 ગોવિંદદાસ મદાની સેવા, અતુલ ન ઉપમા દેવા;
 ત્યાં ખીજ્યા, રીજ્યા બાજીથી, માધવ કાક લે' બેવા. સાચી. ૪
 ભરત દુઃસંગી હ્યો શું કહીએ, કો ખસિ કદા મે'વા;
 શિશુ હત્યારી વિપદ બકી ગુણ, માન્યા નિજ જન જેવા. સાચી. ૫
 તેજ બહુ જે ગમિયું ગોવિંદ, પ્રમાણ હકી જડ હેવા;
 દયા પ્રિતમ કે' ગતિ અકળ અટપટિ, કાઈ ન સમથં લે'વા. સાચી. ૬

જોડો.

શીઠ કરે ચિત્ત ચિંતા છે સિર ભગવંતા રે ભગવંતા;
 કહીશ સર્વને શિર છે તે તો સહુ ક્યમ મરે ઉચાટે;
 પણ તુને આત્મ સાત કીધોછે તું અધિકાતે માટે. છેશિર ભગવંતા રે. ૧
 કહીશ ભજન સમરણ હીજો હું'હું' સહુ પાતિક રાશિ;
 પણ કશું કૃષ્ણે, સહુ મુજ ઇચ્છા, તુ શીઠ ધરે ઉદાશી. " ૨
 લાગવાજ નહિ દેહ કશે પ્રતિબંધ તુને, તું મારો;
 કરે દોષ તું તદપિ ન માતું, હરિ બોલ્યા હુ તારો. " ૩
 જ્યમ અરણ્યને તિમિર ત્રાસ નહિ, સદા સૂર્યને શરણે;
 ત્યમ તુને પશુ બધ નહિ કોઈના, નિજ કીધો ગિરિધરણે. " ૪
 હીંદા પૂરણ નિત્ય અમારી, હરિ બોલ્યા તજ સધે;
 પ્રગટ પટંતર પ્રસાદ પ્રાપ્તિ, ફળ સમાન જ્યમ બધે. " ૫

—દારાપણ હિમાલયમાં તપ કરતા હતા તેમની દૃઢતા જોવાને માટે ઇંદ્રે સ્વર્ગ-
 સેન્ય [અખ્તરાદિક] મોકલી કવિ કહેછે કે, એથી ખીજા ખજા કેવા હોય! પણ
 નારાયણે તેમના તે કૃત્યને પોતાની ટેહેન, (સેવા) ગણીને બદલામાં, પોતાની
 જાંઘમાંથી એક હૃદયી નામે સ્ત્રી રત્ન આપ્યું. ૪. ગોવિંદદાસ ઈ—
 રીઝ્યા બાજીથી-વિદુરની બાજીથી રીઝ્યા. માટે માધવાના બેવા (બેવ-સ્વભાવ-
 પ્રકૃતિ) ને કોઈકજ લહેછે-જાણેછે. ૫. ભરત દુઃસંગી હ્યો—મૃગલી ઉપર
 દયા કરવાથી. માટે તે હરિની કદા [સમાનતા—ગરાબરી] અહણ કરવાને
 કો બકી [કોણ બળવાન છે]? શિશુ હત્યારી ઇ—વિપદ [ઝેર દેનારી] અ-
 ને શિશુ હત્યારી [બાળકોની હત્યા કરનારી] બકી [પૂતના] ના ગુણ નિજ-
 જન [પોતાના બક્ત જેવા] માન્યા. ૬. પ્રમાણ ઇ—પણ જડ પુરખોને
 પ્રમાણ હકી [પ્રમાણ માગવાનો હક કરનાર] થવાનો હેવા પડ્યો હોયછે.
 ૩. આત્મ સાત [આત્મ સાત]—આત્માનું ૩૫. ૨. પ્રતિબંધ—અટકાવ-
 અડગણ. ૫. નિત્ય—સદૈવ પૂરણ-પૂર્ણ. સધે—સદેહ. પ્રગટ ઇ—જેમ

મુજ પામે ગ્હેતુ છે હામ, ચન્ન જનમ છે તામે,	
શ્રી૭ બોત્યા તુજ હદયા ગ્હેતુ, મદા નિવામ અમારા	છે શી ૬
કોહતુ માહું હિ ન કહે તો, નિજનો કહી કયમ પ્રશે,	
કૃતિ કનાવરી જે મિધિ રંગત, તેની મતિ હૃદયગે	" ૭
સત્ય સત્યનુ ચ્ચમ વચન વિભુ તુર્ત ન ભામે સાચુ,	
આગમ આમ તળુ પછી ભોજન, સમયનુ ન કહી કાચુ	" ૮
સાક્ષાત તુો પ્રાણુ પોતાનો મહાપ્રભુ શ્રીપ્રુખ ભાખ્યો	
ચ્ચમ સત્ય અન્ય જનમ હિ રક્ષણુ સદેહ નવ રાખ્યો	" ૯
શ્રીગુરુ બોત્યા શ્રી૭ સવા અમો કરી તે તાગી	
પ્રમત થઈ છયાદિક વર દીધા શ્રી૭ નિર ધારી	" ૧૦
વદિ તજાએ કા મલ્લા મ્લપિ હનય લોકમા તામે	
કળી ન ચિતા તાર કરી થમે નિચ્ચા અમાગ	૧૧
સુ, મુખ આપુ મનુ દુ ખ મપુ મવગી પ્રણા કીધી,	
શ્રીમહાપ્રભુ પોતાનો મ્લો સુ દનભ રમુ દીધી	' ૧૨
અદેવ દાન શ્રી૭એ પામ્યુ તે સતુ રકટ ન ગ્હેતુ	
સત્ય મ પ્રપ નથી જનાના વ્યથ હદ ગુ દહતુ	" ૧૩
અચમ કૃપા હરિ હિની કુપર નિ માધન અપરાધી	
ત સદોર પણ ત્યમ તને પ્રણા હરિ મ્લજા બમ સાધી	૧૪

સર્વ દોષની માતા ગિતા, કલ્પ હૃદયથી દૂરી,
 મનિન હૃદયમાં દગિ ન નિરાજે, કૃપા મર સીદ મૂરી ' ૧૫
 દૈન્ય ઉપજવા તુલત સર્વ સમ, રાખ્યો છે નિજ બનણી,
 દયા પ્રીતમ ક્યમો નહિ મૂકે, નિજ કહી માલો પાણિ " ૧૬

રાધાઅષ્ટોતરશતનામ.

છંદ દુવૈયા.

૧૫ શ્રીરાધા રાધિકા, શ્રીટપ્પાભાનુ નિની સ્વામી,
 કીર્તિકન્થા કમળાગિ પરમાનંદ સુખધામ ૧
 પુણ્યા શ્રીદ દાનનેશ્વરી, પ્રજ્ઞેશ્વરી શ્રેયમ્વલ્લી,
 હરિમોહિની પ્રગલ્ભા ચતુરા, શ્રીગિરિશ્વર મનહરિણી ૨
 કામિની સ્વામિની કૃપાસાગરી, નાગરી નવનકિશોરી,
 માધવી મધુરા લલિતા લલના, લાલવી સુભગા ગૌરી ૩
 શ્રીકૃષ્ણાકરેણી દેવી, રસિમ્બ વિહારિણી માતા,
 શ્રીહરીકેશ્વરહૃદયનિવાસિની, આનંદરંજિણી રક્ષતાહ ૪

છંદ નો કે નિ સાધન—મક્તિ આદિક સાધન વિનાનો તથા અપગધી (હરિ
 ભક્તનો પણ દ્રોહ કરનાર) છે તથાપિ તેના ઉપર હરિની અચળ કૃપા છે તુ
 છંદ—તુ પણ સંદેષ [દોષસંગ્રહ] છે, પણ તને હરિની હૃદયના બળથી
 તેની કૃષ્ણા લાભી [પ્રાપ્ત થઈ છે] ૧૫ મનિન—સ્થિતપ્રજ્ઞ વિશિષ્ટ ૧૬
 સારે તુ કહેશ કે મને હમણાં સમર્થ કા નથી કરતા? તો—દૈન્ય છંદ—
 સ્પષ્ટ છે દૈન્ય—ગરીબ ક્યમો—મોઢ પણ કાગળથી પાણિ—દાય
 ૧ છંદ દુવૈયા—ગોપાલ શ્રી કૃપાભાનુ વૃષભાનુ નિ નિની [પુત્રી] સ્વામ
 સ્વામા (સ્ત્રી) કીર્તિ—રાધાની મળતુ નામ ૨ પુણ્યા—પુણ્યપ્રદ શ્રી ૩
 દાવનેશ્વરી—શ્રીદ દાન + નેશ્વરી પ્રજ્ઞેશ્વરી—પ્રજ્ઞ + જ્ઞેશ્વરી શ્રેયમ્વલ્લી—શ્રેય
 [કલ્યાણ] કરણી (કરનાર) પ્રગલ્ભા—એ નામની અવસ્થાનાથી અપના પુ
 દિશાળી. ૩ સ્વામિની સ્વામી પદનાની નાગરી—ચતુર નવલ કિશોરી—નવી
 કિશોર અવસ્થા જેને પ્રાપ્ત થઈ છે એની માધવી—નાથવ નિ પ્રિયા મધુગ—
 મીઠી લલના સુદર લાડની—લાડ કરનારી સુભગા—સારા ભાગ્યવાળી ગૌરી—
 ગૌર વર્ણની ૪ શ્રીકૃષ્ણાકરેણી શ્રીકૃષ્ણનું આકરેણુ કરનારી દેવી વિહારિ
 ણી—વિહાર કરનારી માતા—ગોબલ્યમાન. શ્રીહરીકેશ્વર—હરિકા [હરિયો] નં

શ્રીદંધાવનચંદ્રભૂષિતા, કનકપ્રભા હતચંદ્રા; ૫
 હનસિંહા હતમૃગા, હતપિકા સર્વેશ્વરી મહેંદ્રા.
 મોદવતી આમોદની કુમારિકા, અતિચાર સ્વરૂપા;
 દિવ્યાંબરા કનકમુક્તામણિવિભૂષિતા સુઅનુપા. ૬
 કુંજપ્રિયા શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપા, કુંજના ઘુતિસદ્યા;
 કુંજનાયિકાહતરંભા, હનશુકળિના હતપદ્મા. ૭
 બદા ગિયા ભગવતી, કુમુદા પ્રિયા મુંદરી વામા;
 શ્રીકૃષ્ણવેણું મંગીતા, મુરલીહારિણી રામા. ૮
 બક્તવન્ધ્યા બક્તિસ્વરૂપા, નિવાસિની-વનદંદા;
 કૃષ્ણાત્મા શ્રીકૃષ્ણસ્વરૂપા, શુભા અન્ન આનંદા.
 મનિપાવતી અધમોદરણી, ભવભયદરણી અગમ્યા;
 મદરાણી દકરાણી પ્રમદા, મહારાણી અતિરમ્યા. ૧૦
 નિલસુમુગ્ધસ્વરૂપણિ કૃષ્ણા, હરિકીડા રતિ કૃષ્ણા;
 મંગળરૂપા માનવતી માનિની, પ્રિયપૂરણતૃપ્ણ. ૧૧

ધર (કૃષ્ણ) ના હૃદયમાં નિવાસ કરનારી. ૫. વૃદાવન-વૃદાવનમાં આદ્ય
 લાદ આપનાર ચંદ્રજેવા કૃષ્ણવડે ભૂષિતા [અસંકૃત] કનકપ્રભા-સોના જેવી
 કાંતિવાળી. હતચંદ્રા-મુખની કાંતિવડે જેણે ચંદ્રને હાથે છે એવી. હતમૃ-
 ગા-નેત્રવડે શૃંગને હાથે છે એવી. હતપિકા-વાણીવડે પિક [દોષ] ને
 હતી છે એવી. મહેંદ્રા-ઉદ્રાણી જેવી. ૬. મોદવતી-આનંદવાળી, આમોદ-
 ની-સુગંધવાળી [આમોદ-સુગંધ], ચાર-સુદૃઢ. દિવ્યાંબરા-દિવ્ય અંબર
 [વસ્ત્ર] વાળી. કનકમુક્તા-કનક, મુક્તા [મોતી] અને મણિવડે વિભૂષિત
 અન્ન રૂપ, સુઅનુપા-અત્યંત ઉપમા રહિત. ૭. કુંજપ્રિયા-કુંજ જેને વા-
 નાના છે એવી. કુંજના-કુંજનથળમાં રહેલી ઘુતિસદ્યા-ઘુતિ (તેજ) ના સમ
 (વગર) રૂપ કુંજનાયિકા કુંજમાં વિહાર કરનારી નાયિકા જેણે રૂપવડે રંભાને
 હતી છે એવી. હનશુકળિના-જેણે નાકવડે શુકને અને ઝોઠવડે બિંબફળને
 હત્યા છે એવી. હતપદ્મા-જેણે મુખવડે પદ્મ (કમળ) ને હત્યા છે એવી. ૮ બ-
 દા-બદ ૩૫ શિવા-કંપાણ ૩૫. ભગવતી-ભાગ્યવાળી. કુમુદા-કુમુદ ૩૫-કુ-
 મુદ સરખી દોમળ. અયવા કુ [પૃથ્વી] માં મુદા [દર્પ ૩૫] પ્રિયા-કૃષ્ણપ્રિયા.
 વામા-વામ સ્વભાવવાળી શ્રીકૃષ્ણવેણું-શ્રીકૃષ્ણ વેણુમાં જેણે ગાન કર્યું છે
 એવી, મુરલીહારિણી-શ્રીકૃષ્ણની મુરલી લેઈ જનારી. રામા-મનને રમણ કરાવ-
 નારી. નિવાસિની-વૃદાવનમાં નિવાસ કરનારી. કૃષ્ણાત્મા-શ્રીકૃષ્ણના આત્મા-
 રૂપ. અન્ન-નિદિ જંગેલી અથવા અન્ન [ખાધ] રૂપ. ૧૦ પતિત-પતિતને પા-
 વન કરનારી, અધમોદરણી-અનુમોદ હાર કરનારી. ભવભયદરણી-સંસાર-
 ના ભયને દરનારી. અગમ્યા-જેની ગતિ સમજવામાં ન આવે એવી. પ્રમદા-
 અતિ મદવાળી, અતિ રમ્યા-રમ્યા-રમણિક. ૧૧ નિલ-નિરંતર સુંદર સુસ્મ

શ્રીગોવિન્દમહ ચારિત્રી ચપળા સુમધ્યમા અશ્રુતા	
ભાડી નિવાસિની ગુપ્તા શ્રીગોપીનાયદયીતા	૧૨
નિગમાગમમતતમેવ્યા ગોપિકામગીયુક્તા	
નદકુમારપૂજિતા ગમેશ્વરી રમમકાસેંયુક્તા	૧૩
લક્ષ્મીકાટિનિતાસિની, મદાનમા હરિકૃષ્ણીધામા,	
પરમેશ્વરી અખિરેશ્વરી હશ્વરી મનશ્વરી શુભનામા	૧૪
એ અષ્ટોત્તરશત શ્રીગદ્યા નામ દામ મુખ જેને	
શ્રદ્ધાસદ નિત્ય પાઠ કરે તેા કૃષ્ણ થાય વશ તેને	૧૫
બ્રુમત્ત્રિગોત્ર મમીપ નિરનગ નિનામ તે વળ પામે	
દાસ દયાના પ્રાણુન' નજ મે વ નજ થાય દુખ રામે	૧૬

॥ શ્રીકૃષ્ણઅષ્ટોત્તરશતનામચિતામણિ ॥

છંદ ભુજગ પ્રયાત.

નમો શ્રીગુરુદેવ શ્રીકૃષ્ણસ્વામી
 નમો નદકુમાર સુપલંગામી
 નમો શ્રીયશોદાઅસુમીન વારી
 નમો શ્રીમગાનુજ આનંદમરી

૧

[નોંડ] સ્વરૂપનાગી કૃષ્ણા હરિકીર્તિ હરિની કીર્તિ રૂપ રતિકૃષ્ણ કૃષ્ણની રતિ
 [પ્રીતિ] રૂપ ત્રિયદૂરણતૃષ્ણ—ત્રિય (કૃષ્ણ) ની તૃષ્ણા પૂર્ણ કરનારા ૧૨
 શ્રીગોવિન્દ—શ્રીગોવિન્દની સદ્ચારિત્રી [મિત્ર] સુમધ્યમા—અસત સુદર
 અશ્રુતા—ન શ્રુતાયતી. ભાડી—ભાડીર નામ વ મા નિનાસ કરના ૧ ગુપ્તા—
 શુભ (ગૌર) પ્રતિવાગી શ્રીગોપીનાયદયિતા દયિતા—ત્રિયા ૧૩ નિગમાગ
 મ—નિગમ [વેદ] આગમ (શાસ્ત્ર) તેમજ સગત નિરનર સેવા [સેના
 યોગ્ય] નદકુમાર નદકુમાર [કૃષ્ણ] પૂજતા (મ માનિત) ગમેશ્વરી—રાસ
 કોડમા હશ્વરી [નાયિકા] રમ સમગ્ર સયુક્તા મમ્મા રસ સયુક્ત ૧૪
 લક્ષ્મીકાટિ કાટિ લક્ષ્મી સરખો વિનામ આપના ૧ મદાનસા મદનકે આગમ
 હરિકેરીધામા—હરિની કૃષ્ણી [કીર્તિ] ગુધામ અખિરેશ્વરી અખિલ [સમગ્ર]
 ની હશ્વરી શુભનામા—શુભ નામનાગી નામ દામ—નામ રૂપી માગા
 ૧૬ જે વત્સલ છંદ—રાધા અને કૃષ્ણ બન્ને વત્સલ થાય

૧ સુપલંગામી—ગરુડ ઉપર બેસીને જનાર મગોદા મગોલના અસ
 [પ્રાણ] રૂપ મીન વારિ—માઝાને ચારિ સાથે જેવો રોકે તેય છે તેમ તેહ
 વાળી મશોદા મીન રૂપ મશોદાના ચારિ રૂપ કૃષ્ણ એનો અર્થ છે બગાનુજ

નમો નામિકનાથ ગોપીગૃહ,

નમો શ્રીયમુનાપતિ મોહકંદા;

નમો ગોકુળાધીશ શ્રીઐત્રધારી,

નમો ગસવિદારી શ્રીશ્ચ મુરારિ. ૨

નમો કુંજકેલીપ્રિયે રાયદાણી,

નમો લાલત્રિભંગિ શ્રીવેણુપામ્નિ;

નમો હાગિકાંધીશ લક્ષ્મીવિદારી,

નમો ભક્તત્રાતા મહાકેશહારી. ૩

નમો દેવકીપુત્ર આનંદમિષ્ટુ,

નમો દુષ્ટદેવી આતિદીનયધુ;

નમો શેષશંભુ સતીનાથ ધાતા,

નમો કંસકેશીરિયુ મુક્તિદાતા ૪

નમો ધર્મગોપ્તા હતા ભાર જગ્નિ.

નમો શેષશાધી હરિ દાય ભક્તિ;

નમો વિશ્વહેતુ પતિ કાળ માયા,

નમો પૂર્ણ અશી વિભુ વર્દગયા. ૫

નમો પુષ્પસ્થાકી પ્રભુ પૂતનામી,

નમો રામરૂપી શુચિ શુભ્રામી;

નમો દેવદેવેશ ગોત્રિંદ વિષ્ણુ.

નમો યદ્ય યોગેશ ગોપાળ વિષ્ણુ. ૬

બાળગમના નાના ભાઈ. ૨ ગોપીશ-ગોપી અને ગૃહના ઇશ મોહ-મોહ
[હર્ષ]ના કંદ ૩૫. શૈલ-શૈલ-પવન (ગોવર્ધન) મુરારિ-મુર નામે દૈત્યના
આરિ. ૩ કુંજકેલી-કુંજની કેલી [રમત] જેને પ્રિય છે એવા. રાય-નંદ
રાયનાદાણી. લાલ-ત્રિભંગીલાલ. વેણુ-દાસમાં વાંમળીવાળા. ત્રાતા-
રક્ષણ કરનારા. ૪ આતિ-આનિય દીન મનુષ્યોના બધુ ૩૫. શેષ-શેષ
અને સતીના નાથ. શંભુનાધાતા-વિધાતાકર્તા. કંસ-કંસ અને કેશી જેવા
શત્રુઓને મુક્તિ આપનારા. ૫ ધર્મ-ધર્મનું રક્ષણ કરનાર. જગ્નિ-જગ્નિ
(જગતી-પૃથ્વી)નો ભાર હતા (હળુનાર). દાય-ભક્તિ આપનાર હરિ.
પતિ-કાળ અને માયાના પતિ. પૂર્ણ-પૂર્ણ અશરૂએ અવતરેલા. પુષ્પ-
વર્દ (વરદાન આપનારા)ના રાજ. વગ્દ-પુષ્પ મુક્ત જેનું દીર્ઘ છે એવા.
૬ પૂત-પૂત [પતિ] નામવાળા. રામ-ગમાવતાર જેનું ૩૫ છે એવા શુચિ-
પવિત્ર જેના શુભ્ર આમ [શુભ્ર-સમુદાય] છે એવા. યદ્ય-યદ્ય ૩૫. વિષ્ણુ-

નમો આત્મયોનિ નમો નિર્ગિકાગી,	
નમો પર્મ બોગી નમો શ્વચારી,	
નમો સર્વમાશી નમો સર્વકતા,	
નમો મર્મ બર્મ નમો મર્મદર્શી.	૧૧
નમો બાળમુકુન્દ પદાવિલાસી,	
નમો યાદવાધીશ વૈકુન્ઠવાસી;	
નમો શ્રીફલ્યંદ્રાવલિ ચિન્નદાત્રી,	
નમો સુન્દરાગી વૃન્દાવનચારી.	૧૨
નમો વચ્ચભાષીશ વાગીભાના,	
નમો વિદુવાધીશ પુટીજ દાતા;	
નમો ગોકુળે દુ રઘુનાથ ગીતા,	
નમો સત્યબ્રાહ્મપતિ કામપિતા	૧૩
નમો અક્ષરસતીશ અમ્યુત પ્રેમી,	
નમો શ્રીગજનંદદામી સુશ્રેમી,	
નમો સ્યામ નાગમણીન ત શક્તિ,	
નમો દેશવાપાર પ્રાણેશભક્તિ.	૧૪
ઈતિ નામ શ્રીકૃષ્ણ આનંદદાત્રી,	
નમો કામના સંદાતા દુ ખારિ,	
મહાપાપ સંતાપ કૃણુત ભગ્મી,	
સદાકાળ ગાત્રે સત્તુ ભગ્મી તમ્મી.	૧૫

હાથી—જે અતર્પણી છે એના અર્પણકર (હૃદયોના ગ્રામી). ૧૧ આત્મ—પોતાનો ઉદ્ભવ પોતામાથીજ એવા. ૧૨ પદા—પદા—લક્ષ્મી શ્રીજ લક્ષ્મીપતિ, અંદ્રાવલિ—અંદ્રાવલિ નામે ગોપીના ચિત્તને હરણ કરનાર સુન્દરાગી—સુન્દર અગવાળા. વૃન્દા—વૃન્દાવનમા કરનાર ૧૩ વચ્ચભાષીશ—વચ્ચભ સપ્રદાયના અધીશ—અથવા વચ્ચભ અને અધીશ વાગીશ—વધીશ [સરસ્વતી] ના ગીતા. અર્થાત મર્મ વિદ્યા બળનાગ પુષ્ટિ—પુષ્ટિ પથના દગ અને પ્રખ્યાત એવા વિદુલેશ. ગોકુળે—ગોકુળમય રઘુનાથ—સીતાપતિ રઘુનાથ ૧૪. અમ્યુત—અમર. શ્રી—ગજને આનંદ આપનાર સુશ્રેમી—આલસ કુગળતા મુક્ત. નાગપણ—અનંત શક્તિવાળા નાનાયણ પ્રણેશ—ભક્તિના પ્રાણેશ—વધી અને અપાર (પાર મહિત) એવા દેશવ ૧૫ મહાપાપ દો—મહા પાપ અને મંતાપને ભગ્મી જુત કૃત—ભગ્મ કરનાર ભગ્મી તમ્મી—

જોડી તેડી મુદૂતે જોવડવિયું રે;	
માસ દિવસ શુભ જોસાઆ ગણનાથ.	વસુદેવ.
દેશે દેશ લખાવી કડોતરી રે;	
મુદૂતે ઉપર આવજો સદુ સાથ.	" ૫
નવ વરધેથી પીડી યોળી નાથને રે;	
લાડકાલાડુ સર્વ કોઈ લાવે.	"
પુણ્ય યોસર ગજરા ગુથી માલણુ લાવે રે;	
નટવર મારો નાથજી શોભાવે.	" ૧
માજીત વાજો નાના પ્રકારનાં રે;	
મંગળ ગાય માનુનીનાં જુદ.	"
દસ દિશાથી નોતર સહુ કોઈ આવિયું રે;	
પાંચ આદે પામીને આનંદ.	" ૭
મંદપ મનોહર રચિયો વિશ્વકર્મા રે;	
ગાન તાન ધાય યેઈકાર.	"
પૂર્વ દિવસે જટાઅધિવાસન કીધું રે;	
ગંગાઆર્ય વિદ્યાના મંડાર.	" ૮
બીજો દિવસે ગોત્રજ ગણપતિ પૂજિને રે;	
જદુઆદ કીધું વસુદેવ.	"
રનાદે પધરાવ્યાં જાતકર્મ કીધું રે;	
નામકર્મ કરિયું તત્તજેવ.	" ૯
અન્નપ્રાશન કર્મ ચૈલકર્મારંબુ રે;	
દધીઓદન બદ્ધુ બટુકાચાર.	"
શુદ્ધાચમન કરાવ્યું મુંદરસ્થામને રે;	
પવનવિધિ કરી દેવમોરાર.	" ૧૦

જોમાં. ૫ શુભ—[માસ દિવસ શુભ જોઈની]. ગણનાથ—ગણપતિ. ૧ વરધ [જદિ]—વધતા જતા દિવસ. લાડકાલાડુ—લાડલાડવા. યોસર—ચાર મેરોવાળા. ૭ જુદ—ટોણ નોતર-પોતાના તરફના નોતરેલા સંબંધી. ૮ જટાઅધિવાસન—ઉપગ્રીત વખતે માથું મુંડાવતા પેહેલાં કરવાનો વિધિ. ૯ ગોત્રજ—કુળદેવતા. જદુઆદ—પુત્ર જન્માદિકજદિ નિમિત્ત કરવાનું આદ. રનાદે પધરાવ્યાં—માતા વાંચ્યાં. જાતકર્મ—જન્મવખતે આપવાનો સંસ્કાર. નામ કર્મ—નામ પાડવાનો વિધિ. ૧૦ અન્નપ્રાશન કર્મ—બાળકને પ્રથમ અન્ન ખવાડતી વખતે કરવાનો વિધિ. (દ્વિજાતિને વખતો વખત કરવાના સંસ્કાર જોનાથી વખતસર બની આવતા નથી તે ઉપવીતસંસ્કાર વખતે બધા સંસ્કાર.